SERVICIUL SOCIAL
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIALE AL ROMÂNIEI
REGIONALA CONSTANȚA

UN SAT DOBROGEAN

EZIBEI

DE

C. D. CONSTANTINESCU-MIRCEȘTI

CU O PREFAȚĂ
DE
D. GUSTI

PREMIUL CULTURAL DOBROGEAN „IOAN N. ROMAN"

„BUCOVINA" I. E. TOROUȚIU, BUCUREȘTI

UN SAT DOBROGEAN EZIBEI

SERVICIUL SOCIAL
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIALE AL ROMÂNIEI
REGIONALA CONSTANȚA

UN SAT DOBROGEAN

EZIBEI

DE

C. D. CONSTANTINESCU-MIRCEȘTI

CU O PREFAȚA

DE

D. GUSTI

«BUCOVINA» I. E. TOROUȚIU BUCUREȘTI

PREFAȚĂ

Sosesc roadele străduințelor monografice, rezultatele cercetărilor de răbdare și migală care se întreprind de câțiva ani încoace pe întreg cuprinsul țării.

In 1910, când preconizam pentru prima oară necesitatea monografiilor sociologice sătești, nimic nu ne îndreptățea la optimism. Monografia era atunci un simplu deziderat metodologic, fără putință de realizare imediată. Abia în 1925 am reușit să înjghebăm prima echipă monografică, din studenții Seminarului de Sociologie al Universității din București, dintre care făcea parte și d-l C. Constantinescu-Mircești. De atunci cercetările monografice s'au răspândit și s'au adâncit necontenit, au devenit metoda Institutului Social Român și a celor două Institute Regionale dela Chișinău și Timișoara, iar azi constituesc metoda principală a Institutului de Cercetări Sociale al României și a Regionalelor lui dela Cernăuți, Cluj, Constanța, Craiova, Iași și Timișoara, de sub președinția activă a M. S. Regele Carol II, inițiatorul mișcării de renaștere națională și Inaltul Protector al tuturor străduințelor culturale și științifice din țara noastră.

Dar, în afară de instituțiile cu care avem legături directe, monografia sociologică a prins în rândurile cărturarilor de toate categoriile, ale profesorilor, magistraților, medicilor, învățătorilor, preoților, studenților etc. Azi se poate vorbi de o mișcare monografică românească *și putem spune că deziderratul de odinioară a devenit o realitate. Străduința noastră de trei decenii e încoronată de succes.*

S'au întreprins până acum câteva zeci de campanii monografice. Rezultatele lor au început să apară. După cercetările monografice ale Institutului Social Român, publicate în revistele sale, „Arhiva pentru știința și reforma socială" și

„Sociologie Românească", după monografia satului Belinţ, publicată de Institutul Social Banat-Crişana, şi cea a satului Nişcani, publicată de Institutul Social Român din Basarabia, d-l C. Constantinescu-Mirceşti, vechiul şi preţiosul nostru colaborator, ne roagă să prezentăm publicului românesc monografia satului Ezibei, din Dobrogea, întocmită de D-sa în calitate de director şi profesor de filosofie al Liceului din Bazargic, împreună cu elevii ultimelor două clase şi concursul binevoitor al câtorva colegi. Vor urma monografiile satelor Clopotiva, Drăguş, Nerej şi Vidra, ale Institutului de Cercetări Sociale al României, monografia satului Măguri, întreprinsă de Astra dela Cluj, şi încă două monografii ale Institutelor Regionale dela Chişinău şi Timişoara, date la tipar, afară de altele, care se găsesc în lucru şi pe care nu le putem încă cita.

Bilanţul cercetărilor monografice se va putea face mult mai târziu. Deocamdată sunt semne sigure că ele n'au fost zadarnice. Mişcarea monografică răspunde unor nevoi reale de metodă şi unor nevoi tot atât de reale ale vieţii sociale româneşti, încât rezultatele ei sunt menite să aducă un progres atât în ştiinţă, cât şi în activitatea de Stat, care se cere a fi informată în chip temeinic ori de câte ori se îndreaptă spre conducerea sau transformarea realităţilor sociale.

Monografia satului Ezibei îndeplineşte două cerinţe care merită să fie subliniate. Ea dă o informaţie ştiinţifică bogată şi temeinică despre un sat dintr'o regiune interesantă a ţării. Dobrogea strânge laolaltă o populaţie de neamuri felurite şi (prin colonizare) din ţinuturi deosebite, ceea ce însemnează contact între rase, contact între tradiţii şi civilizaţii, cu mulţimea de relaţii sociale şi procesul de adaptare treptată, de contopire şi stabilire de forme noi de viaţă. Pe de altă parte, monografia satului Ezibei este cea dintâi cercetare sociologică pe care o publică un profesor cu elevii de liceu şi deci, cea dintâi împlinire a unei serioase metode de educaţie şi învăţământ, care constă în aplicarea intuitivă a celor învăţate şi îmbinarea lor în studiul unei realităţi complexe, precum şi în închegarea unei strânse comunităţi de muncă între profesori şi elevi pe un teren de iniţiativă, inteligenţă şi perseverenţă.

Profesorii folosesc din această colaborare pe urma entusiasmului și a muncii depusă de elevi; elevii folosesc, cum e firesc, incomparabil mai mult, pe urma experienții și culturii profesorilor, iar școala devine cu adevărat creatoare, cunoștință asimilată, pentru a produce din nou, deprindere câștigată pentru o activitate vie și rodnică. Știința folosește și ea, din moment ce activitatea creatoare a școlii se desfășoară pe tărâmul ei.

Dacă unii din critici foarte severi vor găsi și unele lipsuri în lucrarea d-lui C. Constantinescu-Mircești, sau vor socoti că unele probleme sunt tratate sumar, nu trebue să se piardă din vedere că e vorba de o lucrare de pionier. D-l C. Constantinescu-Mircești realizează cel dintâiu genul acesta de monografie cu elevi de liceu și, dacă e ușor să se critice din bibliotecă și să se emită păreri despre ceea ce ar trebui să facă alții, cei care au lucrat efectiv la teren și „se înhamă ei înșiși la treabă", știu cât de grea e munca aceasta de început și câte piedici se pun în calea celui care ia contact direct cu realitatea și încearcă să apuce un drum încă nestrăbătut. Cel puțin cercetătorii pe teren vor prețui cinstit munca d-lui C. Constantinescu-Mircești și oricum, dacă părerea celor încercați e cea care trebue să tragă în cumpănă, lucrarea aceasta merită să fie privită ca o pildă și un îndemn pentru cât mai mulți profesori. Dacă se vor găsi unii care, pornind dela experiența d-lui C. Constantinescu-Mircești vor desăvârși metoda și vor înfăptui prin aceasta și mai mult, va fi cu atât mai bine.

Prof. D. GUSTI

CÂTEVA LĂMURIRI

Plecând dela premisa că învăţământul nostru nu stabileşte uneori suficient corelaţia între cunoştinţele teoretice şi realitatea intuită, am căutat să mă folosesc de acea dispoziţie prevăzută în programa minimală a şcolilor secundare, încercând alcătuirea acestei monografii cu elevii ultimelor clase, de la liceul N. Filipescu din Bazargic.

Şi mărturisesc că rezultatele la cari am ajuns mi-au răsplătit îndeajuns străduinţele depuse. Nu numai faptul avut în vedere de programa analitică, cultivarea sentimentului naţional prin cunoaşterea ţărei m'au făcut să constat obţinerea unor bune rezultate, dar şi întrebuinţarea de către elevi a cunoştinţelor câştigate la celelalte obiecte, au căpătat aci o valoare pedagogică la care nu mă aşteptam.

Metoda anchetelor sociale colective, introdusă de Seminarul de Sociologie din Bucureşti de sub conducerea D-lui Profesor Gusti, a obţinut în şcoala secundară o întrebuinţare mai rodnică pentru cercetarea satelor româneşti.

Profesorii ca şi elevii sunt mai cunoscători, mai apropiaţi realităţei pe care o cercetează. Rezultatele sunt mai uşor verificate şi datele sunt mai fidel redate tocmai din cauza acelei calităţi de cunoscători ai spiritului regional pe care o găsim la cercetători.

Dacă materialul cules în astfel de condiţiuni oferă date interesante, cari pot fi cu folos prelucrate de cei ce se ocupă cu studiul realităţilor sociale româneşti, străduinţele cari s'au depus pentru alcătuirea acestei monografii apar şi mai interesante, când sunt considerate ca prime încercări pentru realizarea unei lucrări pedagogice. Căci prin această trecere dela elementele teoretice ale învăţământului oral, la contactul cu

realitatea socială așa de complicată în manifestările ei, se contribue enorm de mult la disciplinarea cunoștințelor, desvoltându-se la elevi spiritul critic, inițiativa și gustul cercetărei.

Pentru a fi un bun investigator, elevul trebue să facă apel la toate acele funcțiuni ale inteligenței cerute oricărui monografist și bun observator : el va trebui să-și stabilească un principiu personal de sistematizare a materialului cules.

Dar în afară de aceste calități de metodă pe cari le câștigă elevii în timpul cercetărilor, partea cea mai însemnată din care au mult de folosit, este chiar cunoașterea satului românesc.

Cunoașterea satului nu ca o abstracție, ci ca o realitate socială, în această epocă de cristalizare a sentimentelor elevului, va creia cu timpul o generație crescută în cultul problemelor rurale, probleme la rezolvirea cărora vor contribui cu multă competință mai târziu, și cercetătorii de astăzi.

Am lucrat mult timp cu acești tineri la culegerea datelor necesare pentru alcătuirea lucrării de față : la facerea bugetelor, la studierea gospodăriilor, la culegerea obiceiurilor, pretutindeni inteligența lor vie a condus cu multă pricepere, cu pasiune chiar, investigațiile pentru iscodirea acestor țărani porniți să fie câteodată așa de bănuitori.

Iată de ce credem că fiecare școală secundară prin aplicarea acelorași metode monografice, ar putea deveni un centru activ de cercetare a problemelor rurale, de colecționare a materialului folklorstic și a tuturor mărturiilor caracteristice regiunei, pe care timpul, sub năvala necruțătoare a spiritului nou, le scoate tot mai mult din circulație.

Distinsul și neobositul cercetător al Dobrogei, D-l Constantin Moisil, într'un raport ce făcuse cu ocazia împlinirei unui sfert de veac dela reanexarea Dobrogei, justifica în următorul chip necesitatea studierei Dobrogei și înființărei unei societăți cu acest scop : «Misiunea noastră în Dobrogea este pe cât de importantă, pe atât de grea. In primul rând sarcina noastră este să stabilim legături cât se poate mai intime între diferitele neamuri ale provinciei, pentru a face din ele o populațiune cu aceleași sentimente și aspirațiuni. Iar de altă parte această populațiune trebue unită prin legături indisolubile cu patria mumă.

Acest fel de legături nu se pot stabili numai prin comunitate de interese, ci pentru ca ele să fie etern durabile, trebue să aibă o bază morală psichică. Interesul variază cu timpul, pe câtă vreme legăturile de natură sufletească devin tot mai tari, prin faptul că intră tot mai adânc în natura oamenilor. Dar pentru aceasta este necesar să cunoaştem mai întâi sufletul acestor popoare să le cunoaştem viaţa din trecut şi din prezent, obiceiurile, credinţele, etc.» (C. Moisil în arch. Dobrogei, Vol. I-u).

Ideile expuse în acest raport ne-au călăuzit şi pe noi în decursul cercetărilor. Dobrogea formează o provincie cu un conglomerat sufletesc aşa de variat încât, pentru cunoaşterea ei, sunt necesare nu numai astfel de studii, dar societăţi locale cari să poată reprezenta în permanenţă această preocupare.

Satul Ezibei reprezintă în mic o parte din caracteristicul Dobrogei.

Este locuit de Români, Bulgari şi Tătari, trei naţionalităţi cari reprezintă tot atâtea mentalităţi; chiar coloniştii români între ei (Macedonenii şi «Regăţenii») înfăţişează structuri sufleteşti deosebite. Luat ca unitate socială, acest sat reprezintă un amalgam cu totul nou şi interesant pentru studiul fenomenelor sociale, pentru urmărirea procesului de desagregare şi uniformizare a obiceiurilor cultivate astăzi de locuitori.

De altfel, nu numai obiceiurile dar şi dialectul Macedo-Român, prin contactul cu noul mediu social, a suferit uşoare alterări, motiv ce ne-a determinat ca înregistrarea folklorului şi a diferiţilor termeni, în dialect, să o facem cu diformările caracteristice, suferite în timpul atâtor ani, de când Macedo-Românii au fost colonizaţi aici.

Pentru completarea unor capitole din Monografia Ezibeiului, menţionez preţiosul concurs pe care l-am avut din partea profesorilor de la liceul N. Filipescu din Bazargic. Astfel D-nul G. Datcu ne-a dat capitolele «Descrierea geologică» şi «Clima», D-nul Dr. N. Bărbulescu «Priviri asupra alimentaţiei şi higienei satului", D-nul G. Robescu a scris capitolele „Şcoala", „Primăria" şi a prelucrat după date adunate de elevi „Păstoritul la Aromâni"; D-nul Aurel Dimitrescu ne-a ajutat la transcrierea unor obiceiuri la Macedo-Români, iar D-nul I. Popa şi Pr.

Enoiu au scris despre „Biserica din Ezibei". Tot D-l Datcu ne-a dat prețioase contribuții la terminarea capitolului „Mișcarea Populației".

Nu putem iarăși uita bunăvoința cu care D-nul profesor Tache Papahagi ne-a pus la îndemână lămuririle cerute, precum și concursul dat de D-nul Dr. Dimitrie Pascu la clasarea folklorului macedonean.

Dintre elevii care au lucrat în cursul celor câțiva ani de activitate monografică, ne-ar fi imposibil să amintim toate seriile care s'au perindat în acest timp prin ultimile clase ale liceului ; nu putem totuși să trecem peste numele acelora care s'au distins în cadrul acestei activități. Amintim pe C. Scrima și G. Papanacea (culegerea folklorului la Macedo-Români), C. Constantinescu, Dobref Dobre, Iosif Ștefan, Matacu Teodor, Badralesi Dumitru, Busulenga G., Bolintineanu Teodor, Melamed Iosif, I. Leolea etc.

Avem satisfacția că prin cunoașterea mediului rural s'a dezvoltat în sufletul tinerilor care au lucrat la monografia Ezibeiului, dragostea pentru sat, unită cu dorința de a contribui cândva la consolidarea lui.

C. D. CONSTANTINESCU-MIRCEȘTI

INTRODUCERE

Călătorul care a ajuns la Bazargic într'o lună cu căldură înăbușitoare de vară, se găsește surprins de neașteptata trecere dela locurile pline de sevă și de verdeață din împrejurimile Dunării, la o regiune cenușie, arsă de soare și bătută de vânturi, unde impresionează caracterul străin al locului, noutatea perspectivei și această apariție a Orientului, la o margine a României întregite.

In adevăr, vizitatorul are nedumerirea să întâlnească în centrul acestui oraș minaretele ascuțite ale moscheelor, alături de cele mai occidentalizate clădiri, la periferia orașului mahalalele tătărești încercuite de ziduri înalte, iar pe străzi bizara amestecătură a șalvarilor albaștri, a voalurilor cernite sau a costumelor naționale, peste care se suprapune ca o notă predominantă insolența costumului modern.

Toate acestea îți fac impresia unor așezări de oameni din alte timpuri și din alte locuri, peste care a năvălit în pripă civilizația.

Dar caracterul străin al locului și noutatea impresiilor se continuă și dincolo de acest oraș. Dacă treci de monumentul lui Zimmermann, în drumul ce duce spre Balcic, ți se deschide perspectiva unor terenuri imense, fără accidente și fără ondulațiuni vizibile. Vântul singur, care bate neîncetat până la asfințitul soarelui, strică măreția acestei singurătăți, din care «natura a gonit detaliile pentru a păstra numai liniile simple». Când se întâmplă, câte odată, ca vântul să înceteze obosit în mijlocul unei zile de vară, atunci liniștea este desăvârșită și singurătatea maiestoasă.

Câmpia, de un cenușiu șters, este străbătută în lungime de umbre destrămate și de lumină orbitoare. Coloanele de praf,

stârnite de vehicule în mersul lor, se rostogolesc în apropierea pământului, producând singura variaţie în uniformitatea decorului din ce în ce mai cenuşiu şi a unei atmosfere din ce în ce mai nemişcate.

Acelaşi peisaj privit însă primăvara, spre sfârşitul lunii Mai, îşi schimbă înfăţişarea. Liniile decorului rămân, dar colorile se schimbă. In locul cenuşiului şters, apare verdele nesfârşit al lanurilor de cereale; iar pe margina şoselelor şi în funduri imperceptibile, mii şi mii de flori de maci, insule de foc în verdea imensitate!...

Pentru ca să-şi poată face cineva o idee de frumuseţile nebănuite care se ascund aici, trebue să vadă Cadrilaterul în toate anotimpurile şi să-l cunoască sub diferitele sale aspecte. Acest ţinut nu se mărgineşte numai la dealurile cu sinuozităţi încete şi cu movile presărate de-a-lungul drumului ce duce spre Balcic sau spre Silistra. Trebue să pătrunzi în inima lui, pe drumurile nepietruite de ţară, bătătorite de căruţele dobrogene, ca să te poţi convinge de fantezia ciudată pe care a pus-o natura, în plămădirea acestui pământ. Căci ţi se întâmplă de multe ori ca toamna, după ceasuri întregi de călătorie pe locuri de piatră, fără cea mai mică urmă de vegetaţie şi fără nicio ridicătură la orizont, să întâlneşti deschizături prăpăstioase, văi adânci căptuşite cu piatră, în fundul cărora sclipesc resturi întârziate de apă.

Odată coborît pe cărăruia ce şerpueşte în fundul unei astfel de văi, mintea nu mai vrea să-şi închipuie că sus, la douăzeci sau cincizeci de metri, se întinde stepa fără de sfârşit, cerul fără vreun punct de reazăm în îndepărtatul orizont.

In alte locuri însă, Cadrilaterul este acoperit pe suprafeţe nesfârşite, de păduri dese nu prea înalte, prin care poţi să mergi ceasuri întregi, fără să dai de un luminiş; este vestitul Deliorman, sunt pădurile dela Bazaurt şi cele de pe malul Batovei. Drumul se îngustează aici şi trecerea îţi pare prea repede dela soarele de foc, la atmosfera umedă şi rece, dela orizontul îndepărtat, unde te obişnuiseşi să-ţi odihneşti privirea, la copacii deşi cari-ţi defilează fără încetare ceasuri întregi, pe dinaintea ochilor.

In mijlocul acestor ţinuturi, întâlneşti satele nemişcate, adâncite în visare, moleşite parcă de soarele arzător. Sunt aşe-

zări omenești înjghebate după alte criterii decât cele din ținuturile pe care le cunoaștem noi. Lipsite de mișcare, mai ales acolo unde predomină elementul musulman, lipsite de vegetație, ele oferă călătorului aceiași coloare cenușie pe care a întâlnit-o aiurea pe câmpiile Cadrilaterului.

Dar această lipsă de vegetație, această monotonie întreruptă în timpul zilei numai de scârțâitul vârtejurilor trase de măgărușii dela cunoscutele fântâni dobrogene, este răsplătită cu prisosință dacă, părăsind stepa, cotești spre țărmul dantelat al mării. Balcicul, Ecreneul, capul Caliacra, sunt mărgăritare ale Mării Negre și tot atâtea minunății ale naturii, care fac trecerea dela monotonia obositoare a stepei, la nemărginirea plină de felurime și de strălucire a decorului marin.

Aceste locuri, care oferă atât de calme orizonturi, au cunoscut altădată în cursul marilor războaie și a năvălirilor barbare, vremuri de neliniște și de groază, care au dat loc la frământări sociale și mișcări de populație, necunoscute în alte provincii.

Vieața încetează de multe ori în urma înfricoșatelor sguduiri ce se abat asupra ținutului. Satele sunt distruse, locuitorii, dacă scapă teferi, fug în alte locuri unde vieața le făgăduește mai multă siguranță.

Populația împrăștiată înjghebează mereu alte așezări, iar pe cenușa vechilor sate se stabilesc oameni fără legături firești cu cei cari locuiseră înainte de bejenie.

Satul dobrogean suferă de eclipse totale în evoluția lui și de aceea, în starea actuală, nu reprezintă structura sufletească deosebitoare, pe care secole de convietuire o imprimă unei colectivități.

Ezibeiul, a cărui cercetare ne va preocupa în cele ce urmează, se află așezat la 6 km. de Bazargic și face parte din așa numitul «Bărăgan al Dobrogei». Numele satului vine dela un Turc Azis-Bey, un fel de principe foarte bogat, însărcinat de Sultan acum vreo sută de ani cu colonizarea elementului turcesc, în această parte a provinciei dobrogene.

Istoricul satului Ezibei răsfrânge istoricul provinciei din care face parte. Așezat la o răscruce de drumuri însemnate, este martor la toate evenimentele care schimbă de atâtea ori în de-

cursul vremurilor, înfățișarea etnică și fizică a satelor din aceste ținuturi.

Pentru înțelegerea stărilor actuale, vom căuta să înfățișăm aspectul etnic al satului și câteva evenimente mai însemnate din secolul trecut.

Până la anul 1854, populația majoritară din sat era alcătuită din Turci. In acest an vin din Rusia, Gubernia-Krâm, și se așează în sat, 60 de familii de Tătari. Ei sunt împroprietăriți cu câte 10 ha de pământ și sunt așezați în partea de Sud a satului.

La trei sau patru ani după venirea Tătarilor, s'au așezat în satele din apropierea Ezibeiului Cerchezii, porniți tot din părțile Rusiei. Erau iscusiți călăreți, — oameni energici și în-

Vedere generală a satului

treprinzători -- dar totodată și renumiți hoți, cari au terorizat regiunea, cât au locuit prin părțile Dobrogei.

Când se evoacă timpurile acestea, locuitorii Turci nu uită să vorbească despre farmecul fără seamăn al femeilor cu ochii albaștri, ca cerul unei nopți de stepă.

Ființele acelea iuți la mișcări, cu priviri sfredelitoare, au aprins inimile liniștiților oameni, cari multă vreme nu visau decât femei frumoase ca Cerchezele.

Bulgarii formează naționalitatea care a început să se așeze în sat din prima jumătate a veacului trecut, venind din «Stara Zăgora» și «Nova Zăgora».

In timpul războaielor dintre Ruși și Turci, Bulgarii fiind bănuiți că simpatizează cu armatele Țarului, au avut mult de suferit dela populația musulmană.

Astfel, în anul 1876, în ziua de Sf. Petru, Turcii și Tătarii, cari probabil, prevedeau că vor fi învinși de Ruși, năvălesc în sat, dau foc locuințelor bulgărești și provoacă un adevărat măcel...

Bulgarii n'au uitat nicicdată această purtare.

După 1877, în timpul stăpânirii bulgare, situația Turcilor și Tătarilor din sat devine din zi în zi mai nesigură; li se iau pământurile și tot avutul, iar în casele lor se așează coloniștii bulgari.

Indelungatele suferințe pe care le-au îndurat, au făcut această populație pașnică și cinstită să părăsească satul, așa că la 1913 nu mai găsim în Ezibei decât câteva familii de Tătari săraciți.

Acest rest de populație, singura care reprezintă elementul autohton în sat, muncește din greu în dijmă pe pământul celorlalți locuitori, pentru a-și agonisi hrana cu care să-și întrețină gospodăria. Ochii lor sunt mereu îndreptați către sfânta și binecuvântata patrie turcească.

Un curent de emigrare, care devine tot mai puternic în Cadrilater, înflăcărează și pe Tătarii din acest sat.

Ei n'așteaptă decât prilejul favorabil să poată părăsi țara, pentru a răspunde chemării profetice pe care noul conducător al națiunii turce o îndreaptă, cred ei, și către Tătarii din această regiune.

După anexarea Cadrilaterului, Statul român a continuat opera de colonizare începută de Statul bulgar, cu singura deosebire că, în loc de populație bulgărească, s'a colonizat o populație românească. Astăzi se găsesc în sat 65 de familii de coloniști macedoneni și 20 familii de coloniști regățeni.

Coloniștii macedoneni locuesc în 81 de case și sunt veniți din următoarele ținuturi: o familie din Veria, 30 familii din Cândrova, 15 familii din Hurpani, 10 familii din Gramaticova și 9 familii din Patecina, Macedonia grecească.

Coloniştii din Vechiul Regat, aşezaţi în partea de Vest a satului, înnumără 19 familii, dintre care 16 din jud. Bacău, 2 din jud. Tulcea şi 1 din jud. Putna.

Satul este deci locuit de Români, Bulgari şi Tătari, trei naţionalităţi care reprezintă tot atâtea mentalităţi; chiar coloniştii români, macedoneni şi regăţeni, venind unii de peste graniţă, alţii din Regat, aduc cu ei structuri sufleteşti diferite.

Luat ca unitate socială, acest sat ne înfăţişează un conglomerat sufletesc cu totul nou şi interesant pentru studiul fenomenelor sociale, pentru urmărirea procesului de desagregare şi uniformizare a obiceiurilor cultivate astăzi de locuitori.

Vieaţa socială a satului, fixată într'un moment când fiecare grupare reprezintă integral formele tradiţionale nealterate prin contactul cu celelalte grupări, va da posibilitate cercetătorului de mai târziu să stabilească pe cale de comparaţie, gradul de variabilitate, forţa de rezistenţă a fiecărui obiceiu.

Populaţia satului pe ultimii ani nu reprezintă o cifră a cărei creştere sau scădere să fie proporţională cu procentul mortalităţii sau natalităţii din sat. Cauzele cu totul particulare înfrâng obişnuitele legi ale demografiei, dând naştere la fluctuaţii curioase, care imprimă un caracter local acestor probleme.

Incepând cu anul 1925, observăm o oscilare a cifrei populaţiei din satul Ezibei. Dela 1038 de suflete, câte ne indică statistica în acest an, se urcă în 1931 la 1168 pentru ca, în anul 1932, să scadă succesiv până la 1118 suflete. In anul 1933, aceeaşi populaţie înregistrează o urcare bruscă dela 1118 suflete, la 1238.

Creşterea bruscă a cifrei populaţiei se datoreşte adausului provenit de colonizarea celor aproape 300 de locuitori, Macedoneni şi Regăţeni. Fenomenul descreşterii populaţiei trebue atribuit în primul rând emigrării populaţiei turceşti. Din 1928 şi până în 1934, au emigrat 20 familii care au vândut locurile şi casele, parte coloniştilor, parte locuitorilor bulgari. A doua cauză ar fi tendinţa de imigrare a elementului colonizat. In sufletul coloniştilor macedoneni stăruie încă instinctul nomad, produs al împrejurărilor, care a făcut ca veacuri întregi această populaţie să colinde dela munte la câmp şi dela câmp la munte, cu turmele ei. Colonizaţi în Cadrilater, nu s'au putut deprinde cu vieaţa statornică a vechilor agricultori. Ca şi altădată în

Balcani, s'au mutat din sat în sat cu familia și cu tot avutul, formând o populație în continuă mișcare, până în ultimul timp, când comasările definitive au pus capăt acestor peregrinări.

In sfârșit, ultima cauză care a determinat fluctuații neobișnuite la cifra populației a fost emigrarea locuitorilor bulgari peste graniță și reîntoarcerea familiilor emigrate, mai ales în ultimul timp, când dificultăți de ordin material le-au făcut imposibilă șederea în Bulgaria.

Studiile care s'au făcut asupra mișcării populației din Ezibei, în afară de interesul obișnuit, ridică probleme noui și îngrijorătoare. S'a stabilit că Macedonenii și Regățenii, mai ales în primii ani ai colonizărilor, întrec în decese pe toate celelalte naționalități din sat, Bulgari și Turci.

Se explică această mortalitate mai mare, prin așezarea lor pripită și lipsită de cel mai elementar confort, prin locuințele nesănătoase în care au fost nevoiți să stea, la începutul venirii lor în sat. In special femeile coloniștilor macedoneni au avut mult de suferit de pe urma schimbării de mediu. Mai puțin rezistente decât bărbații, ele reprezintă mereu cel mai mare procent la cifra mortalității.

După cum am arătat, dintre coloniștii stabiliți în sat în ultimii ani, Macedonenii sunt cei mai numeroși, ei formând 63 de familii cu aproape 300 de suflete. Oameni inteligenți și înzestrați cu mult spirit practic, imediat ce s'au stabilit în Cadrilater, și-au reluat vechea ocupație, pentru care sunt atât de pregătiți, păstoritul.

Patrioți exclusiviști, nu sunt refractari prieteniei cu Bulgarii, dar reacționează energic și hotărît ori de câte ori cred că drepturile de cetățeni liberi le sunt încălcate de minoritari. Populația satului a cunoscut unele fricțiuni, provocate mai ales de vechea aversiune pe care coloniștii macedoneni o aveau față de populația bulgară. Cu timpul însă, asperitățile s'au nivelat; locuitorii bulgari apărând mai pașnici decât și-i închipuiau Macedonenii, s'a realizat repede acea înțelegere cerută de interesul colectiv al satului. A contribuit la această apropiere comunitatea de interese; împrumuturile de unelte agricole, ajutorul reciproc la muncile câmpului, înființarea unei coperative care cuprinde atât pe Români cât și pe Bulgari.

Macedonenii au cultul tradiției. Nu fără regret și-au pă-

răsit portul și câteva obiceiuri legate de vieața păstorească. Totuși hainele pe care le-au purtat până la venirea lor în țară, le păstrează ca pe niște odoare sfinte, în locurile de cinste ale casei.

Solidari până la sacrificiu, amestecați sau gata gata întotdeauna să participe la mișcările cu caracter național și cultural din sat sau de aiurea, Macedonenii poartă cu mândrie atât numele de Român, cât și pe cel de Macedonean.

Coloniștii regățeni au mai puțină parte la vieața activă a satului. Mai săraci decât Macedonenii, își creează o vieață proprie în cartierul lor și prea de puține ori evadează în localurile publice, unde se frământă adevărata vieață a satului.

Cât despre Tătari, spiritul lor contemplativ îi izolează de ceilalți locuitori ai satului, de cari nu se simt apropiați nici prin obiceiuri, nici prin comunitate de sentimente religioase. Tătarii de aici, puțini câți au mai rămas, sunt aceiași fanatici prizonieri ai străvechilor obiceiuri. Lipsiți de ultimele elemente necesare existenții lor, ei continuă totuși să păstreze în primitiva lor casă, camera pentru musafiri. Și astăzi ca și altădată, femeile își păzesc fața de privirile curioase ale bărbaților, iar Tătarul sau Turcul consideră dușman al casei pe creștinul care n'ar căuta să-l ocolească, atunci când se află cu femeia lui la muncile câmpului.

Bulgarii sunt întotdeauna de o rezervă voită în raporturile cu ceilalți locuitori din sat. Agricultori încercați prin felul cum muncesc pământul, servesc de model coloniștilor neobișnuiți cu rostul muncilor din aceste părți. Traiul lor în casă este simplu și aproape primitiv. O singură cameră servește atât la locuit cât și la pregătirea mâncării. La venirea Românilor în sat. nu existau decât doi locuitori cari aveau paturi în casă. De atunci si până acum, în urma unei influențe care nu e greu de arătat, cei mai mulți locuitori se bucură de privilegiul unui astfel de confort.

Bulgarii sunt lipsiți de acea comunicativitate atât de naturală la țăranii noștri. Inclinările pline de respect cu care ne obișnuisem în satele din Regat, sau chiar în Ezibei în cartierul coloniștilor regățeni, nu le întâlnim la Bulgarii de aici. Un salut făcut în silă cu degetul arătător dela mâna dreaptă, este supremul gest de politeță pe care ți-l pot acorda acești locuitori.

In Cadrilater, vieața unui sat se scurge mult mai liniștită decât în alte regiuni. Tradiționalele localuri cu băuturi spirtoase, au fost înlocuite aici prin cafeneie. Incercările făcute de câțiva coloniști regățeni, de a reînvia niște obiceiuri atât de înrădăcinate în ținuturile de unde au venit, n'au putut să izbutească. Bulgarii și Macedonenii sunt prea economi pentru a cheltui cu băutura, pe Tătari îi oprește legea și, numai din contribuția unor gospodari, cari își beau și căciula, nu se poate întreține o cârciumă.

Locuitorii se adună sărbătorile sau în după amiezele când n'au de lucru, la cafenelele din sat. Băutura făcută din orz prăjit, amestecat cu puțină cafea, contribue de astădată să adâncească și mai mult înclinarea clienților spre caracteristica visare orientală. Figurile nemișcate și profund gânditoare, care ocupă ceasuri întregi mesele fără a consuma ceva, discuțiile lipsite de acea însuflețire atât de obișnuită în cârciumi, creează în aceste localuri o atmosferă în care o discuție începută pe tonul obișnuit, devine de-a-dreptul supărătoare.

Coloniștii regățeni se strâng de obiceiu, la alte cafenele, frecventate mai puțin de Bulgari și Tătari, sau de cele mai multe ori rămân adunați la gospodăria unuia din cartierul lor. Aici, deși le lipsește băutura care le stimula altădată veselia atât de sgomotoasă, sunt mulțumiți că pot râde și povesti în voie.

Dumineca, tineretul de toate naționalitățile, afară de Turci, se adună în centrul satului și acolo, în sunetul cimpoiului sau al unei armonici dogite, se improvizează jocuri care cuprind elemente împrumutate atât din dansurile moderne cât și vechile jocuri aromânești și bulgărești.

In amestecul de tendințe și particularități pe care le prezintă vieața colectivă a satului, portul locuitorilor vine să mărească diversitatea. Este adevărat că procesul de unificare a început să lucreze cu pași repezi și în această direcție; vechiul costum decade sub influența hainei orășenești.

Condițiile diferite ale noului mediu i-au silit pe coloniștii macedoneni să-și înlocuiască tradiționalul lor port atât de costisitor aici, cu haina de aba neagră croită după moda nemțească. Femeile lor au fost nevoite să facă la fel. Stămburile cumpărate, din târg sunt mult mai ieftine și mult mai ușoare la îmbrăcat,

decât stofa de casă, din care erau țesute vechile costume. Aceleași motive determină o evoluție a costumului femeiesc și la ceilalți locuitori din Ezibei.

Și totuși această firească schimbare care duce la uniformizarea portului din sat, n'a înlăturat încă atmosfera atât de arhaică și atât de deosebită, creată de varietatea multicoloră a costumelor.

Să mergem în sat într'o zi de sărbătoare. In amestecătura de stămburi și flanele, iată o Macedoneancă, una care n'a renunțat la frumosul ei costum. «Șigunea» împodobită cu motive originale, rochia, «fustanea și sarica», dau costumului un aer de strălucire și distincție. «Ciuparcul» de pe cap, în formă de

Macedoneni din sat în costumul lor național.

cunună, vine să completeze înfățișarea armonioasă a acestui port, care aduce dintr'un trecut nu prea îndepărtat urmele unei decăzute aristocrații macedonene.

Pe aceiași uliță, întâlnim un grup de locuitori. Coloarea cenușie a hainelor țesute din aba (șaiac), căciulele turtite (calpac), brâul roșu cu care își încing mijlocul, pantalonii strânși pe picior peste care uneori se trag ciorapi de lână legați cu șireturi, ne fac să recunoaștem cu ușurință pe Bulgari.

In sfârşit, atmosfera orientală atât de uşor de găsit în construcţia caselor, în împrejmuirile făcute din piatră îngrămădită sub cerul albastru şi în câmpia cu nesfârşite orizonturi, se întregeşte odată cu apariţia Tătăroaicelor, gata mereu să se ferească de privirile scotocitoare ale curioşilor locuitori. Este dela sine înţeles că din acest decor interesant, nu pot să lipsească nici fesul şi nici şalvarii habotnicului tătar.

O slăbire treptată a sentimentului religios la locuitorii bulgari, o indiferenţă profundă din partea coloniştilor macedoneni şi regăţeni face ca biserica din Ezibei să exercite o autoritate restrânsă asupra locuitorilor din sat. Dacă atitudinea Bulgarilor faţă de biserică face parte dintr'un complex de fenomene cu caracter mai general, pe care nu le putem analiza aici, atitudinea coloniştilor este determinată numai de cauze locale.

In primul rând slujba, care se oficiază într'o limbă necunoscută de ei, îi îndepărtează mult de sfântul locaş. La acest neajuns se mai adaugă şi lipsa preotului dela unele ceremonii, pe care coloniştii nu le pot concepe fără asistenţa trimisului lui Dumnezeu. In adevăr, preotul bulgar pleacă de multe ori la Varna, unde are rude şi interese, sau rămâne în eparhia care cuprinde mai multe sate şi nu odată lipseşte câte o lună din Ezibei.

Coloniştii români au fost de multe ori nevoiţi să-şi îngroape morţii fără sfânta binecuvântare a preotului. Ei consideră aceasta ca o pedeapsă venită dela Dumnezeu şi demoralizarea este atât de mare, încât mulţi colonişti din Vechiul Regat pleacă spre locurile natale, unde, chiar dacă vor muri de foame, vor avea cel puţin parte de o înmormântare creştinească.

Dacă sentimentul religios este atât de slab reprezentat la unii locuitori, în schimb o morală severă şi o lume de superstiţii influenţează puternic vieaţa colectivă a satului.

In agricultură, în vieaţa casnică, la naştere, la botez şi la moarte, locuitorii caută să pună de acord actele cu credinţele lor.

Dar vieaţa socială de aici îşi complică aspectul şi prin poziţiile deosebite pe care le au în sat cele două grupe de locuitori, Românii şi Bulgarii. Naţionalismul unora, iredentismul altora, determină atitudini şi conflicte necunoscute în satele cu o structură socială omogenă. Morala se abate dela regulă când lupta se dă în numele naţionalismului. Din fericire pentru sat, aceste

manifestări au devenit prea rare, pentru ca influenţa lor să ne mai poată preocupa.

In privinţa moralităţii femeii, se pare că anumite greşeli sunt judecate cu o severitate care culminează la Tătarii şi Macedonenii din sat. Tătarul, aşa de paşnic, devine de o violenţă neaşteptată când se convinge de greşeala soţiei sale. El îşi vinde averea şi părăseşte satul, în cazul când omul care i-a pricinuit această ocară este un creştin, care nu poate fi pedepsit.

La Macedoneni, femeia nu se ocupă decât cu treburile casei. Ea nu merge niciodată la câmp şi de multe ori nu ştie unde se află aşezat ogorul. Adulterul şi violul sunt lucruri necunoscute în aceste familii, Macedoneanul ţinând mai presus de orice la cinstea casei sale. Poate că şi teama de o răzbunare cumplită fereşte aceste familii de unele abateri destul de cunoscute în alte părţi.

Bulgarii sunt mai puţin exigenţi în privinţa severităţii cu care înţeleg să pedepsească unele infidelităţi conjugale. Ca şi coloniştii regăţeni, cazurile de greşală a fetelor mari, le rezolvă dacă se poate prin împăcarea tinerilor şi nu prin conflicte sângeroase. Cât priveşte concubinajul, această formă clandestină a căsătoriei este aproape necunoscută în Ezibei.

De câteva ori pe an, în cafenele sau în centrul satului, se ţin aşa numitele «Dernecuri» (denumire turcească), nişte adunări unde se discută chestiunile de interes obştesc. Acum câţiva ani, neparticiparea aducea după sine anumite sancţiuni. Pedeapsa consta într'o amendă pe care locuitorii o plăteau primăriei. Anunţarea întrunirii se face printr'un om plătit de locuitori şi care se numeşte «Keia». De obiceiu iau parte la aceste întruniri mai mult locuitorii bulgari şi prea puţini Tătari şi Români.

După ce s'au adunat cel puţin 20 de oameni, se încep discuţiile şi se iau anumite hotărîri care sunt în legătură cu muncile agricole, începerea secerişului, a culesului porumbului. Tot la aceste întruniri se hotărăşte şi plata impozitelor.

Ezibeiul, această mică obşte de care vorbim, nu ne apare întretăiat numai de credinţe, obiceiuri şi superstiţii, forme ale vieţii sociale care diferenţiază în continuu vieaţa spirituală a satului.

Vieaţa economică este factorul principal şi hotărîtor care se suprapune acestor atât de variate forme şi care a determi-

nat apariția anumitor instituții, cum e aceea a Zadrugei de care vom vorbi într'unul din capitolele acestei lucrări. Aceleași determinante economice contribue astăzi la înființarea cooperativelor, niște asociații în care locuitorii nu se mai grupează după criteriul descendenței dintr'un strămoș comun și care n'au nimic cu formele sociale care le-au precedat.

Prima asociație de acest fel a fost înființată de locuitorii din Ezibei încă din anul 1910. Pe lângă activitatea economică și culturală, cooperativa mai avea și un caracter etic. In sânul ei a luat naștere o secție antialcoolică. Oamenii se apucaseră de băutură, alimentând din plin cele trei cârciumi care existau atunci în Ezibei. Prin propaganda făcută de învățător și de alți misionari trimiși de autoritățile bulgare, efectul a fost salutar : locuitorii s'au lăsat de băutură și s'au apucat de muncă, iar cârciumele au fost închise. Ultima cooperativă, care există și astăzi, s'a înființat în anul 1922. Formată la început numai din patru membri, în scopul de a vinde produsele oilor, astăzi cuprinde aproape pe toți locuitorii din sat. Locuitorii bulgari participă cu cel mai însemnat număr de oi, ei stăpânind cea mai mare întindere de pământ.

Prin revizuirea proprietății din Cadrilater și prin noua comasare făcută, s'au distribuit celor 128 familii de bulgari 1813 ha de pământ, iar coloniștilor (87 de familii) 860 ha. O așezare mai veche în sat le-a permis celor dintâi o desvoltare normală a gospodăriei, o adaptare la condițiile fizice și sociale, cerute de mediul înconjurător.

Starea economică a coloniștilor este caracteristică prin structura uniformă pe care o prezintă. Intinderea egală de pământ cu care au fost împroprietăriți, resursele asemănătoare și destul de slabe, existente la capitolul veniturilor, n'au putut crea până în prezent acea diferențiere atât de accentuată la vechile gospodării.

Adus într'un mediu nou cu totul diferit de acel în care se desvoltase, colonistul a fost lipsit de cele mai necesare elemente și expus dela început, la o dureroasă înfrângere. I s'a dat pământ, dar neavând unelte să lucreze, a arendat cu prețuri derizorii sau și-a căutat în întreprinderi de altă natură, mijloace pentru întreținerea gospodăriei. Macedonenii, cu totala lor lipsă de pregătire în agricultură, n'ar fi putut rezista

în Cadrilater dacă nu şi-ar fi reluat vechea ocupaţie, creşterea oilor. In bugetele coloniştilor observăm de multe ori completa absenţă a vacilor cu lapte şi a păsărilor. Aceste lipsuri sporesc cifra cheltuelilor prin cumpărarea unor produse alimentare, care în mod obişnuit sunt procurate de gospodărie.

Hrana obişnuită a ţăranului nostru, laptele, carnea de pasăre şi ouăle lipsesc, şi de aici rezultă şi o neîndestulare alimentară, care macină sănătatea colonistului. Poate că Statului i-ar fi revenit datoria să se gândească la înfiinţarea unei şcoli de agricultură, care în câţiva ani ar fi putut să consolideze situaţia materială a elementului colonizat. Oamenii de aici sunt doritori să învêţe, să se orienteze : dar nici fermele Statului şi nici funcţionarii de specialitate n'au făcut nimic pentru îndrumarea acestor agricultori improvizaţi, spre o cultură raţională.

In afară de această vinovată lipsă de preocupare pentru soarta coloniştilor, s'au comis grave abateri dela înseşi principiile care trebuiau să stea la baza întregii colonizări din Cadrilater. Cu alt prilej vom arăta greşelile săvârşite de factorii însărcinaţi cu conducerea operaţiunilor de colonizare în această provincie. Deocamdată menţionăm pentru satul de care ne ocupăm, că elementul colonist şi în special cel regăţean are o situaţie materială cu mult inferioară Bulgarilor.

Totuşi, cunoscând spiritul de tenacitate al coloniştilor, inteligenţa şi optimismul cu care ei privesc viitorul, precum şi rezistenţa eroică în timpurile de grea criză prin care au trecut, putem să întrevedem de pe acum rolul hotărîtor pe care îl vor juca în curând în vieaţa culturală şi economică a satului.

Satul din Cadrilater, cu o structură care cuprinde exemplare aproape din toate ţinuturile locuite de Români, este chemat să realizeze cel dintâiu, tipul unitar al ţăranului nostru, sinteză a însuşirilor caracteristice fiecărei regiuni.

DESCRIEREA GEOLOGICĂ

Aşezare. — La nord de oraşul Bazargic şi la o depărtare de 6 km. pe şoseaua judeţeană ce duce prin Armutlia spre Silistra, se află satul — reşedinţă de plasă — Ezibei. (Nicolae Filipescu). Face parte deci, din podişul care înaintează spre nord — udat de apele Dunării şi ale Mării Negre — ca o peninsulă cu înălţimi din ce în ce mai mici.

Suprafaţa lui de exploatare, destul de redusă — 3086 Ha — şi cu o altitudine de 245 m., este înconjurată de aproape toate părţile de văi relativ adânci. (Vezi harta).

Vârsta. Compoziţia geologică. — Fiind vorba de monografia unui singur sat, ar trebui să ne limităm numai la descrierea fenomenelor strict legate de această regiune.

Dar cum această regiune restrânsă se confundă cu întregul podiş al Dobrogei de sud, atât prin constituţia ei geologică (roci terţiare) cât mai ales prin vârstă şi geneză, vom căuta să descriem fenomenele, privind întregul podiş. Ca şi Dobrogea de Nord, podişul din sudul ei a avut o vieaţă foarte sbuciumată, căci după cum au constatat geologii — cari s'au ocupat cu istoria acestui pământ, — în această parte au avut loc numeroase mişcări ale scoarţei.

Se crede că întregul podiş dobrogean — deci şi podişul din sud — a fost silit să vadă de mai multe ori atât lumina zilei cât şi întunericul nopţii. Incepând cu sfârşitul erei secundare şi continuând până în timpurile noastre, regiunea transdunăreană a fost supusă la o serie de mişcări verticale (epirogenetice) atât de ridicare cât şi de coborîre. La începutul perioadei cretacice, are loc o mişcare epirogenetică negativă [1], când aproape toată Dobrogea în sudul văii Carasu intră sub înve-

---

1) C. Brătescu-Dobrogea — 50 de ani de viaţă românească.

lișul apelor, de unde nu iese decât spre sfârșitul acestei perioade. Rezultatul acestei transgresiuni marine de lungă durată este roca de calcar cretacic ce zace în straturi destul de groase peste jurasicul care se ascunde la mari adâncimi. Cretacicul se poate vedea aproape în toate văile adânci din sudul Dobrogei. Cu începutul erei terțiare, Dobrogea scufundată în cretacic, începe să iasă la lumina zilei fiind supusă de data aceasta unei mișcări epirogenetice pozitive. In momentul când regiunea se ridica, apăreau la suprafața mării — rând pe rând — insule din ce în ce mai înalte și mai întinse. Aceste insule alcătuite din calcare albe-gălbui au fost formate — după cum am spus — în timpul cât a stat sub apele perioadei cretacice.

In poziția aceasta, regiunea noastră nu stă prea multă vreme, căci dela un moment — pe la începutul perioadei sarmatice — are loc o nouă transgresiune marină. Această mișcare negativă suferită de uscat pare că a fost cea mai importantă în ceea ce privește originea acestui podiș. In acest timp, marea a depus peste rocile cretacice alte straturi de calcare mai noui și mult mai groase decât cele cretacice. Roca aceasta de calcar «sarmatic» care iese adesea la suprafață, pare a fi adevărata temelie a podișului. Peste ea se suprapune direct, ultima formațiune geologică — loessul.

Afară de acestea, au mai avut loc și alte mișcări epirogenetice (pozitive și negative) însă de o însemnătate foarte redusă, pentru a putea influența înfățișarea din acel timp a pământului. Aceste mici pendulări ale scoarței, n'au lăsat urme decât foarte reduse asupra unor anumite părți din mijlocul regiunii și cu deosebire asupra coastelor joase de pe marginea de răsărit.

O astfel de mișcare (negativă) are loc în pliocen și durează până în diluviu (prima parte a quaternarului), când urmează o altă mișcare, însă de sens contrar. Cu acest prilej, regiunile ce se găsesc sub nivelul mării apar la suprafață, iar odată cu acestea se înalță din ce în ce mai mult și cele care erau dinainte vreme la lumina zilei. Ridicarea aceasta lentă și îndelungată silește râurile — alimentate din belșug de clima extrem de ploioasă a timpului — să-și adâncească fundul lor, fierăstruind zi de zi calcarul nu prea dur — și proaspăt ieșit de sub apele mării — al sarmaticului. Când se credea însă că

Dobrogea şi-a căpătat un echilibru stabil, este supusă unei noui mişcări. Pe la sfârşitul quaternarului, este silită la o nouă coborîre de mică intensitate însă, unde rămâne până astăzi. Această ultimă scufundare de 100—150 m., a dat ocazie apelor mării să năvălească pe gurile largi şi adânci ale râurilor şi să le transforme astfel în adevărate estuare.

Această ultimă transgresiune marină pare mai probabil să fie cauzată nu atât de o mişcare epirogenetică negativă suferită de uscat, cât mai ales de o înălţare a nivelului Mării Negre [1]), — provocată la rândul ei de o invazie a apelor din Mediterana, care, înainte de a se stabili circulaţia între aceste două mări, era cu vreo 50 m. mai sus decât nivelul M. Negre. Deci, în loc de o mişcare epirogenetică negativă, ar fi mai curând o mişcare de eustasie — de ridicare a nivelului mării — fapt ce a fost dovedit pe întreg litoralul Mării Negre.

Din aceste constatări făcute mai sus, reese că vârsta podişului meridional — şi deci şi a regiunii care ne interesează — este tocmai timpul care s'a scurs dela sfârşitul sarmaticului, adică din momentul în care a ieşit pentru totdeauna de sub nivelul Mării.

In timpul când regiunea aceasta se găsea sub apă (sarmatic), marea lucra fără oboseală la formarea rocei care, după retragerea apelor a format baza podişului de mai târziu. Această rocă — calcarul sarmatic — peste care s'a depus mai târziu un strat de loess, apare astăzi la lumina zilei atât pe ţărmul mării (tipic între Balcic şi Capul Caliacra) cât şi pe coastele văilor adânci, săpate de apele curgătoare ce existau în diluviu. Pe fundul văilor mult mai adânci, ies la iveală şi formaţiuni mai vechi decât cele sarmatice. Astfel, pe fundul văilor ce străbat podişul de sud pentru a ajunge la Dunăre în dreptul Ostrovului şi Oltinei, găsim formaţiuni terţiare şi chiar cretacice.

Toate aceste roci cari au aceiaşi origine (sedimentar marină) şi care nu se deosebesc decât prin timpul de formare şi prin compoziţia şi duritatea lor, păstrează în general o poziţie orizontală. Intre ele însă, se întercalează alte straturi mult mai subţiri şi alcătuite din argile roşiatice amestecate cu nisip şi în unele locuri cu marnă unsuroasă.

---

1) C. Brătescu-Dobrogea — 50 de ani de viaţă românească.

Cu cât ne îndreptăm spre Sud şi Sud-Vest, cu atât orizontalitatea rocilor începe să fie turburată. Stratele acestea parcă îşi îndreaptă faţa spre Nord-Est, deoarece marginea dinspre graniţa cu Bulgaria este mult mai ridicată decât cea din dreptul oraşului Bazargic. Această înălţare pe care o suferă Dobrogea de Sud este cauzată de naşterea actualului anticlinal cu axa Varna-Rusciuc, unde se găsesc şi cele mai mari înălţimi (400—500 m.). Este de altfel cea mai recentă mişcare (pozitivă) din această parte a ţării şi care a făcut ca păturile, orizontale la început, să fie ridicate la marginea lor de Sud.

Insfârşit, după ce Dobrogea şi-a format temelia prin repetate scufundări sub nivelul mării, urmează o nouă perioadă care pare mai mult o completare a operei începută de mare. Este perioada când vântul, cu puterea lui de cărăuş neobosit, contribue la desăvârşirea acestei creaţiuni. Peste calcarul sarmatic, proaspăt ieşit de sub apele mării, vântul descarcă depozite de loess adus — probabil — tocmai de prin stepele asiatice.

Bazându-se pe sondagiile făcute în Delta Dunării, în Bărăgan şi la Cernavoda, C. Brătescu, crede că această nouă formaţiune geologică nu s'ar fi putut depune decât într'o perioadă de secetă. Şi cum diluviul cuprinde patru perioade glaciare despărţite prin trei perioade interglaciare, mai calde şi mai secetoase, D-sa atribue depunerea loessului celei de a treia perioadă interglaciară, de când apoi se continuă şi după a patra perioadă glaciară.

Această pătură de lut galben acoperă regiunea noastră pe toată întinderea ei cu o grosime ce variază între 10 şi 30 m. Fiind o formaţiune mai nouă decât sarmaticul, se găseşte direct peste acesta, iar în locul unde sarmaticul lipseşte, loessul se aşează direct pe cretacic.

Dar munca nepregetată pentru crearea pământului nu se opreşte aci — căci peste lutul galben adus de către vânturi vedem că s'a depus cea mai tânără formaţiune geologică, pătura cea mai dela suprafaţă care acopere uscatul pe tot întinsul lui şi care continuă a se forma chiar sub ochii noştri. Această rocă numită «sol» se găseşte într'un strat foarte subţire, atât cât intră fierul plugului, şi este născută sub influen-

țele climatologice, prin procese fizico-chimice[1]). Este, cu alte cuvinte, o consecință a putrezirii vieții în genere, — plante și animale — un fenomen care are loc chiar sub ochii noștri.

Nu peste tot se poate forma sol de aceeași compoziție, deci de aceeași calitate superioară — bun pentru cereale — de aceea o să avem mai multe feluri, după regiunea și condițiunile care l-au determinat. In regiunea noastră avem un sol cu cernoziom șocolat și mai ales cu cernoziom degradat, provenit din influența pădurii care înaintează spre regiunea de stepă. Prezența cernoziomului în solul regiunii — după cum se va vedea într'un capitol următor — este fericită, deoarece, fiind un sol hrănitor, poate să ajute la desvoltarea cerealelor, în această parte unde precipitațiile sunt relativ reduse. (467 mm. anual).

Din cele arătate până aci, putem afirma că pământul Dobrogei de Sud este aproape în întregime rezultatul frământărilor din era terțiară. Ceea ce caracterizează depozitele terțiare din această parte este discontinuitatea lor — roci calcaroase cu intercalări de nisip, argile, marne. Aceasta dovedește că regiunea a fost supusă la mai multe transgresiuni și ingresiuni marine. Iar dintre rocile născute în timpul acestei mișcări, — cea mai mare întindere o are — după cum am văzut — sarmaticul. Roci mai vechi decât sarmaticul nu apar decât în văile mai adânci și pe țărmul mării.

INFĂȚIȘAREA ACTUALĂ A PODIȘULUI

Din punct de vedere orografic, Dobrogea de Sud este reprezentată printr'un podiș ce se înalță din ce în ce mai mult, cu cât ne apropiem de granița cu Bulgaria. Inălțimea lui crește deci dela 200 m. până la 500 m., aproape pe nesimțite. Acest podiș este brăzdat de numeroase văi născute prin eroziunea apelor. Lucru foarte curios, dacă ne gândim la lipsa aproape totală a acestui agent modelator. Lărgimea și adâncimea considerabilă a numeroaselor văi cari par ca o sculptură în miezul podișului, dovedesc existența în această parte — în vremuri îndepărtate — a unui climat mult mai umed decât cel actual.

Și într'adevăr, când Dobrogea ieșea pentru ultima dată de sub apele mării — probabil înainte de depunerea loessului — au existat perioade foarte ploioase care mergând paralel cu

1) P. Enculescu — Zonele de vegetație lemnoasă din România.

mişcarea de ridicare a regiunii, a dat prilej forţelor eroziunii să sculpteze în podişul monoton la început, o serie de forme de relief foarte caracteristice. Acum iau naştere toate văile acestea cari, în linie generală, au două bazine de scurgere: unul spre răsărit, Marea Neagră, altul spre apus, Dunărea. Astăzi văile cari se deschid spre mare au o lungime cu mult redusă faţă de vechiul lor curs care era la câţiva zeci de kilometri depărtare de ţărmul actual.

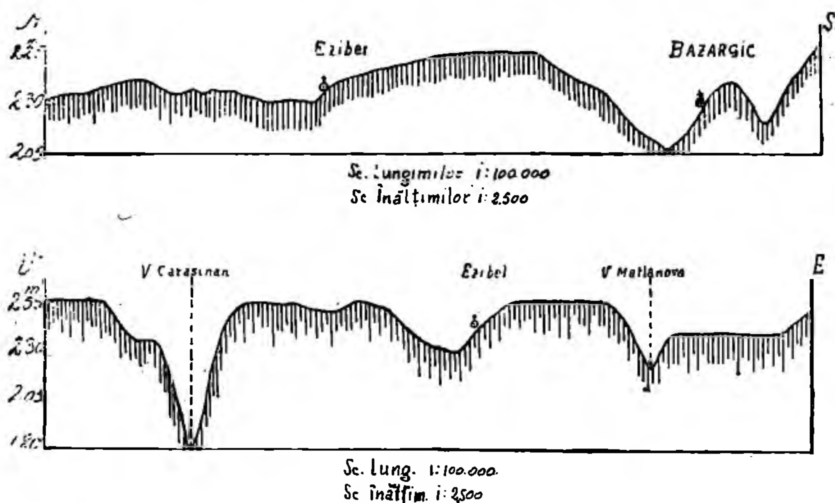
Cauza că astăzi ele au un curs mult mai scurt, este transgresiunea marină din ultimul timp care a inundat o bună parte din marginea de răsărit a Dobrogei. Văile cari se deschid spre Dunăre îşi păstrează aceeaşi lungime pe care au avut-o dela început. Aceste văi însă, trecând prin părţile cele mai înalte ale podişului — spre deosebire de cele dinspre mare — au fost nevoite să-şi dubleze forţa de roadere şi să dea în cele din urmă naştere unui relief cu înfăţişare de munţi. Intr'adevăr, cine parcurge distanţa Balcic-Turtucaia, unde trebue să urce şi să coboare pante destul de lungi şi aplecate, se va convinge de acest lucru. Gura de vărsare a acestor văi este foarte largă iar marginea podişului spre Dunăre pare o treaptă ce stă înălţată cu peste 100 m. deasupra nivelului Dunării. Aceiaşi măreţie o au şi văile — deşi scurte — care ajung la mare. Valea Mihăileni, la gura căreia este aşezat portul Cavarna, este mărginită de dealuri cu aspect de munte, deşi altitudinea lor e mai mică decât a celor de pe malul Dunării. (50—60 m.).

Nu peste tot văile au această grandoare, ci în mare majoritate ele nu sunt decât slabe ondulări care nu turbură decât foarte puţin orizontalitatea acestui podiş.

Orizontul are aproape aceiaşi lărgime, ca într'o adevărată câmpie. Micile scobituri ale reliefului par mai mult nişte văi bătrâne, ajunse la stadiul de senilitate, care au transformat regiunea într'o tipică peneplenă, puţin înălţată şi puţin vălurită.

Şi acum, după această excursie în tot podişul cuprins între Dunăre şi Mare să rămânem puţin şi în preajma satului Ezibei. Din capul locului oricine ar privi harta topografică alăturată sau profilul cu direcţia V.—E. îşi poate da seama de înfăţişarea regiunii care ne interesează.

Este o suprafaţă relativ mică — 3086 Ha. — şi cu o altitudine ce variază între 240—250 m. Acest podiş în miniatură este înconjurat aproape de toate părţile de văi adânci. Astfel, în partea de sud este mărginit de valea ce trece prin marginea de nord a oraşului Bazargic, pe fundul căreia se prelinge abia, gata să sece dintr'o zi în alta, un firişor de apă ce nădăjdueşte să ajungă până la Dunăre. Fundul acestei văi se găseşte la o altitudine de 210 m. Diferenţa între fundul ei şi a regiunii înal-

Profilurile geologice.

te pe care o mărgineşte la sud este deci de 40 m. (Vezi profilul cu direcţia N.—S.).

Această vale care are aci o direcţie E.—V. se continuă schimbându-şi tot deodată şi direcţia, voind parcă să înconjoare regiunea de toate părţile. Tot ea este aceea care mărgineşte Ezibeiul în partea de Vest. Aci însă, se adânceşte din ce în ce mai mult, pătrunzând adânc chiar în rocile calcaroase.. La început sub numele de valea Ceacârcea şi apoi — mai la nord — de valea Carasinan, trecând pe lângă satele cu acelaş nume, se îndreaptă din ce în ce mai încrezătoare în puterile ei, spre Dunăre. Această vale, devenind din ce în ce mai adâncă şi cu malurile foarte abrupte, îţi dă impresia unui măreţ canion ce se întâlneşte mai ales în regiunile calcaroase din munţi.

In apropiere de satul Carasinan, fundul ei se află la altitudine de 170 m., ceeace dovedeşte că dela Bazargic şi până

aci — pe o lungime de 14—15 kilometri — fundul văii are o denivelare de 40 m. (2,7 m. pentru 1 km. lungime). Firul de apă care, în dreptul Bazargicului putem spune că nu se vede decât în timpul iernii, este înviorat de numeroase izvoare, cișmele turcești ce se găsesc mai ales în satul Ceacârcea.

De aici înainte soarta pârâiașului e mai puțin periclitată, deoarece valea lui fiind mai adâncă decât pânza freatică, pri-

Regiunea satului Ezibei. (După harta topografică militară cu scara 1 : 100.000, redusă la scara 1 : 142.000). Echidistanța curbelor 5 m.

mește dela aceasta numeroase izvoare în tot lungul ei. La Est, Ezibeiul este mărginit deasemenea de o vale cu direcția S.—N. Această vale își are originea imediat la sudul noului sat de coloniști, Voinești și este mai puțin adâncă decât celelalte. Fundul cel mai coborît al acestei văi, în dreptul satului Matlânova, este de 210 m.

Pentru a completa cele spuse mai sus, trebue să menţionăm şi valea care mărgineşte regiunea, în partea ei de nord. Aceasta însă, este numai un început de vale care probabil că mai departe spre nord, ajunge la aceiaşi înfăţişare cu celelalte.

Putem deci conchide, că regiunea ocupată de satul Ezibei, este înconjurată de toate părţile de văi adânci, dând impresia unui horst înălţat, în miniatură.

Acest mic podiş, cu o înălţime medie de 245 m. nu este perfect orizontal, ci prezintă câteva denivelări — neînsemnate însă — în minus sau în plus, faţă de media de 245 m.

Vedere înspre lacul satului.

Inălţimea cea mai mare (255 m.), se găseşte în Vestul satului, la o depărtare de 3 km. şi la sud, unde se află dealul cel mai întins. Cea mai coborîtă regiune se găseşte în marginea de nord a satului Ezibei (230 m.) exceptând bineînţeles văile mărginaşe. (Vezi fotografia). In această parte, deci chiar în mijlocul regiunii noastre, se găseşte un fel de depresiune de forma unei văi, bifurcată în spre nord. Această depresiune nu are scurgere spre nici una din văile mărginaşe. Partea cea mai joasă a acestei depresiuni se găseşte chiar în marginea de nord a satului, din care cauză — apele de ploaie şi din topirea zăpezilor — formează în această parte un lac. In timpul verii însă, lacul seacă şi fundul lui serveşte ca loc de adunare al vitelor din sat. (Vezi fotografia).

Fenomenul acesta de endoreism se mai observă de altfel

în partea de nord a satului la distanță de 2—3 km. pe șoseaua județeană. Aceste concavități, de formă lunguiață și cu direcția N. E.—S. V. (Harta topografică), par a fi o consecință a vântului (?) Pentru a ne face o idee cât mai clară de neregularitatea acestei regiuni e suficient să privim, afară de harta topografică, și cele două profiluri: primul, cu o direcție dela V. spre E., care ne scoate în relief adâncimea văilor mărginașe și a depresiunii pe marginea căreia se află așezat satul Ezibei., — iar al doilea, urmând de aproape șoseaua județeană care, plecând din Bazargic spre nord, trece și prin satul Ezibei. In profilul acesta din urmă se pot vedea și depresiunile acelea înguste și lungi din nordul Ezibeiului.

Pe lângă aceste neregularități întâlnim, mai ales pe culmea dealurilor, sumedenie de movile, izolate sau grupate, și în general mici față de altele din restul Dobrogei. După cum se pot vedea și pe hartă, ele formează un brâu ce încinge satul aproape de toate părțile. Acest brâu de movile e întrerupt numai în partea de N. E. a satului, acolo unde regiunea este presărată cu numeroase depresiuni. Aceasta dovedește și mai mult că locul de ridicare al acestor movile nu era decât culmea dealurilor. Originea lor, tot din această pricină, nu poate fi decât mâna omului, care le-a ridicat pentru anumite scopuri.

Despre originea lor ne vorbește chiar și constituția lor. Multe din ele sunt alcătuite numai din pământ galben (loess) amestecat cu pământ negru (vegetal). Altele însă, pe lângă acesta, mai au îngrămădite în mijlocul lor și alte materiale ca: pietre, nisip, var, etc., care nu puteau fi introduse decât de om.

Ionescu dela Brad, în lucrarea sa «Excursiune agricolă în Dobrogea în anul 1850» susține — dealtfel greșit — că movilele sunt conuri vulcanice, căci au caracterele vulcanilor stinși. Numeroasele săpături din ultimul timp au dovedit cu prisosință originea lor.

Unele din aceste movile adăpostesc și câte un mormânt al vreunui șef de trib nomad, care a trecut sau a stăpânit vreodată prin acele locuri. Nu se știe precis însă dacă aceste morminte găsite în mijlocul unor movile datează chiar din timpul ridicării movilelor, sau dacă mormintele au fost introduse mai târziu prin săparea lor.

De pe aceste movile — observatoare — se crede că se che-

mau la oaste — fie prin foc, fie prin alte semne care puteau fi văzute de pe alte movile îndepărtate — oamenii tribului.

Astăzi de multe ori movilele au acelaş rol, căci adesea se întâmplă ca cineva care-şi caută o vită pierdută, pentru a avea un orizont mai larg să recurgă la ajutorul acestor ridicături. Altele însă servesc ca puncte de limitare între moşiile satelor, ceiace pare probabil că au servit şi altă dată. Oricare ar fi adevărata cauză care le-a dat naştere şi rolul pe care l-au îndeplinit în decursul vremurilor — adevărul este că astăzi toată Dobrogea ca şi regiunea noastră este presărată cu numeroase ridicături de acestea care par de departe adevărate muşuroae de cârtiţă.

CLIMA

Temperatura. Clima unei regiuni depinde de numeroşi factori geografici: latitudine (apropierea sau îndepărtarea de ecuator) relief, apropierea sau depărtarea de mări şi oceane, felul vegetaţiei etc. Cum Dobrogea este aşezată în mijlocul zonei temperate nordice (paralela 45° care este jumătatea distanţei dintre ecuator şi pol, trece prin nordul ei) ea va avea o climă temperată. Şi deşi se află aşezată pe aceiaşi paralelă cu nordul Italiei, sudul Franţei, unde predomină o climă mediteraniană, dulce, ea nu se va bucura de această favoare, tocmai din cauză că stă cu faţa deschisă spre stepele ruseşti, de unde primeşte influenţe mult mai însemnate decât dela Sud. De multe ori însă şi influenţele acestea dela răsărit sunt micşorate de prezenţa Mării Negre care o scaldă pe toată întinderea ei dela Răsărit. Din această cauză, clima Dobrogei şi în special a podişului meridional se deosebeşte întru câtva de clima regiunilor vecine spre Vest.

Localităţile cari ar putea să ne servească datele necesare pot fi: Constanţa, Călăraşi şi Balcic.

Temperatura anuală a Dobrogei de Sud a fost stabilită la 11,3° iar temperatura medie anuală a oraşelor: Constanţa 11,1° Călăraşi 10.9° şi Balcicul 11,7°. Din aceste date se poate scoate următoarea concluzie: temperatura pe litoralul mării este mai ridicată decât pe malul Dunării. Aceasta, ca o consecinţă a apelor mării, care nu permite temperaturi prea scăzute, după cum nici prea ridicate.

Fiind aşezată pe izoterma de 21,5° şi pe izochimena de 0°, avem în această parte veri destul de călduroase. Intr'adevăr, s'au înregistrat în timpul verii — în lunile Iulie şi August — temperaturi cari depăşeau uneori 35°.

Media temperaturii acestui anotimp este de 21,3° iar a

orașului Constanța 21,1°, a Călărașului 21,9°, a Balcicului 21,7°. Luna cea mai caldă — August — având o medie de 21,4° la Constanța, 22,5° la Călărași și 21,9° la Balcic. De aci reese că litoralul mării are o climă mai potolită în timpul verii decât marginea dinspre Dunăre.

Iarna însă, din cauza anticiclonului siberian care adesea își trimete aerul înghețat până peste regiunea noastră—crivățul— temperatura coboară în unele locuri chiar până la —25°. In iarna anului 1928—29, temperatura aerului scăzuse chiar până la —40°.

Media temperaturii acestui anotimp friguros — deși în unele zile temperatura scade cu mult sub 0° cum am văzut — este de 1,5°. Pentru acest anotimp găsim în Constanța o temperatură medie de 1,3°, în Călărași 0,9° iar in Balcic de 1,7°.

Luna cea mai rece — Ianuarie — are la Constanța o temperatură medie de 0,7°, la Călărași de —2,5°, iar la Balcic de 1,2°.

Aceste date referitoare la temperatura iernei ne scot și mai mult în relief influența mării asupra climei.

Influența binefăcătoare a mării se mai poate vedea și la cele două anotimpuri intermediare, primăvara și toamna.

Temperatura medie a toamnei este de 12,5° iar a primăverei de 9,5. Deci toamnele sunt mult mai călduroase decât primăverile. Adeseori s'au văzut toamne care au înaintat destul de călduroase până la Crăciun. Primăverile însă, sunt mai scurte, mai reci și mai cu toane decât toamnele.

Toate aceste nepotriviri sunt o consecință a apropierii de mare.

Din toate aceste date referitoare la temperatura regiunii cuprinse între Dunăre și Mare — putem să desprindem clar temperatura satului Ezibei. Cum el se găsește aproape la jumătatea drumului dintre Mare și Dunăre — va primi influențe aproape egale, atât dela una cât și dela cealaltă.

Așa că din combinarea cifrelor de mai sus vom căpăta ca date probabile pentru Ezibei, următoarele: temperatura medie anuală 11,5°, a verei 21,8°, a lunei celei mai calde, August 22,1°, a iernei +1,4°, a lunei cele mai friguroase — Ianuarie — —1,3°.

Din analiza acestor date se vede că în ceea ce privește

climatul acestei regiuni — el este temperat continental. Slabele influențe primite din toate părțile nu-i schimbă caracterul aproape cu nimic.

Vânturile. Un alt factor care determină clima unei regiuni este vântul. In ceea ce privește mișcarea aerului, satul Ezibei — ca și toată Dobrogea de Sud — este necontenit sub acțiunea lui. Aerul curge mai tot timpul anului, de multe ori fără a i se putea stabili direcția. Pe litoralul mării — se simte chiar până la Ezibei — aerul se mișcă regulat dela mare spre uscat în timpul zilei și dela uscat spre mare în timpul nopții. Această mișcare alternativă e cauzată de diferența de temperatură care se formează între aceste regiuni, atât în timpul zilei cât și în timpul nopții. Deosebirea e că centrul de minimă presiune se găsește pe uscat în timpul zilei și pe mare în timpul nopței. Aceste vânturi regulate numite «brize marine» bat în tot timpul anului. Mișcarea lor este — spre deosebire de alte vânturi, cari bat în această regiune — foarte liniștită.

Mai important decât aceste vânturi, este Crivățul. Acesta vine dinspre N. E. și modifică foarte mult atât temperatura verii cât și cea a iernii. Iarna deobiceiu aduce cu sine o temperatură foarte scăzută și uscată care pricinuește înghețuri mari. Uneori aduce și zăpadă care e o binefacere pentru semănăturile de toamnă. Vara însă vântul acesta este foarte fierbinte, secetos și plin de praf care întunecă văzduhul. Dar pe lângă aceste neajunsuri, crivățul este vântul care aduce cele mai multe precipitațiuni în timpul primăverii când semănăturile au cea mai mare nevoe de umezeală.

Spaima regiunii însă, este «vântul negru», numit așa pentru neajunsurile pe care le aduce recoltelor de cereale. Timpul în care bate de obiceiu, este primăvara și la începutul verei; deci, tocmai atunci când semănăturile au mai multă nevoe de ploaie și de temperatură potrivită. El fiind un vânt cald și secetos, arde vegetația până la rădăcină, iar grânele silite să se coacă fără vreme — rămân seci. Adeseori pagubele pricinuite de acest vânt sunt considerabile.

Afară de acestea, se mai observă în regiunea noastră și niște vârtejuri, caracteristice de altfel, Dobrogei întregi. Aceste vârtejuri, bântue cu deosebire în timpul zilelor călduroase și uscate de vară. Sunt niște creații cu caracter local și întotdeauna

încărcate cu praf și cu diferite alte corpuri pe care le ridică dela suprafața pământului. Pe lângă mișcarea aceea de înălțare, aceste vârtejuri mai sunt însoțite de o mișcare centripetă, una de rotație și alta de translație care face ca acest organism să se plimbe dintr'o parte în alta.

De multe ori, ca o consecință a acestor vârtejuri, începe câte o ploaie torențială și de foarte scurtă durată. In unele zile de vară, pe lângă aceste mici vârtejuri, regiunea mai este bântuită de adevărate uragane. Sunt vânturi care dărâmă tot ce întâlnesc în cale, întunecând în acelaș timp întreg văzduhul cu praful ridicat în aer de puterea lor.

Asemenea fenomene durează uneori 2—3 zile deărândul, până când, o ploaie torențială apărută din senin, liniștește și limpezește văzduhul.

Ploile. — Insfârșit, ultimul factor determinant al climei este ploaia. Precipitațiunile atmosferice, fie ele sub formă de ploaie, ceață sau zăpadă, sunt foarte reduse. Cantitatea de ploaie căzută în Dobrogea merge crescând dela țărmul mării spre Sud-Vest. Aceasta, din cauză că marea este de data aceasta nepielnică formării de nouri aducători de ploaie. Minima aceasta de precipitație (abia trece de 300 mm.) e pricinuită de lipsa coastelor înalte care ar putea da prilej aburilor veniți de pe mare să se condenseze. Apele relativ reci ale mării, împiedică formarea depresiunilor locale.

Satul Ezibei însă, fiind sub o influență mai redusă a mării și aproape de zona cu păduri — unde precipitațiile sunt din ce în ce mai abundente — (600 mm.) are fericirea să primească o cantitate de ploaie mai mare. Media precipitațiilor căzute în timp de un an în această parte este de 467 mm, această medie fiind calculată pe interval de 11 ani (1927—1937).

Din studierea, tabloului care ne arată mersul lunar al ploilor în cei 11 ani, constatăm următoarele: an. 1927 cu o medie potrivită (433,9 mm.) este, putem spune, un an cât se poate de secetos, deoarece lunile de primăvară și vară, când este nevoe de ploae mai multă, sunt extrem de secetose. Luna Mai nu primește nici o picătură de ploae, iar Iunie care e recunoscută ca cea mai bogată în precipitații, nu primește decât 14,2 mm. In acest an secetos pentru agricultori — avem și o maximă de ploae căzută în luna Octombrie (114,3 mm.). In anul următor,

1928 situația se schimbă. Acesta este un an destul de ploios, căci media precipitațiilor ajunge la 506,4 mm. Afară de aceasta, lunile cele mai ploioase sunt tocmai acelea cari au mai multă nevoie de ploaie. Astfel luna Iunie primește 107,9 mm. și Noembrie 86 mm. Luna cea mai secetoasă este Martie cu 16,2 mm.

In anul 1929 regiunea noastră este bântuită de o secetă grozavă.

De altfel ani atât de secetoși mai avem în 1932 și 1936.

Media precipitațiilor căzute în 1929 — abia ajunge la 361,5 mm. având toate lunile secetoase. Extremele sunt Iulie cu 6,7 mm. și Decembrie cu 64,5 mm.

Un an însemnat, fiindcă a primit ploi suficiente în lunile Aprilie, Mai, Iunie și Iulie chiar, este 1930. Media generală nu este decât de 439,2 mm., însă, pentrucă timpul în care au căzut este cel mai potrivit agriculturii, acesta cotează ca unul dintre cei mai buni ani.

In 1931, media este de 445,9 mm. Luna cea mai ploioasă este Iunie cu 108,3 mm. iar cea mai secetoasă, Septembrie cu 10,8 mm. Restul lunilor au primit cantități potrivite.

Anul 1932 este deasemenea un an relativ secetos, față de media generală care este de abia de 327 mm. Insă din fericire are o maximă de ploaie tocmai în luna Iunie (116 mm.). De relevat că această lună este dealtfel cea mai ploioasă din întreg șirul de ani. Numai în 1936 mai găsim în această lună o cantitate de ploaie destul de mare față de ceilalți ani. (643,1 mm.) Iar perioada cea mai ploioasă este în Mai, Iunie și Iulie, cu maxima de 111 mm., în luna Mai, cea mai secetoasă fiind Martie care primește abia 1 mm., pe când restul lunilor primesc ploi suficiente.

In 1934 și 1935 precipitațiile sunt aproape egale (468—455,6 mm.). Deosebirea e că perioada ploioasă din 1934 este în vară, Iulie—Octombrie, pe când cea din 1935 este foarte redusă și la începutul verii (Iunie).

Insfârșit, ultimii doi ani — se deosebesc unul de altul atât prin media generală, cât și prin distribuția lunară.

In 1936, cade abia 383,7 mm., pe când în 1937 ajunge până la 662,6 mm. Dealtfel anul acesta din urmă, după cum se constată, este cel mai bogat în precipitațiuni. Iar deosebirea în distribuția lunară constă în aceea că, pe când în 1936 lunile cele mai ploioase sunt Iunie și Octombrie (cu peste 100 mm.), în

1937 sunt Februarie, Aprilie, August şi Noembrie. Din cele arătate până aci, se constată că luna August este pentru prima dată cea mai ploioasă dintr'un an întreg (101,5 mm.). (Vezi tabloul general).

Putem deci trage următoarele concluzii privind mersul precipitaţiilor lunare în timp de 11 ani.

Cantitatea cea mai mare de precipitaţiuni atmosferice socotită în medie, cade în luna Iunie. Tabloul alăturat, privitor la repartizarea umezelii lunare pe tot intervalul dela 1927—1937, ne poate scoate în evidenţă acest lucru (74,3 mm.). Tot aci se poate constata şi luna cea mai puţin ploioasă care este Martie (17,9 mm.), urmată apoi de Februarie (23,2 mm.), August (26,1 mm.) şi Septembrie (29,3 mm.). Iarăşi, o lună mai bogată în precipitaţiuni este Octombrie (51,5 mm.). Deci avem o maximă de ploi la începutul verii şi alta în mijlocul toamnei. Aceasta este o binefacere pentru regiunea noastră, mai ales dacă ne gândim că este o regiune pur agricolă. Ori, aceste două perioade ploioase plasându-se tocmai când cerealele au mai multă nevoe de umezeală, se înţelege numai decât însemnătatea lor pentru agricultură.

Dacă privim acum mersul ploilor în general pe timp de 11 ani, constatăm că media generală anuală este de 467,0 mm.

Anul cel mai ploios (662,6 mm.), din acest interval este 1937, urmat imediat de 1933 (643,1 mm.). Ani cari depăşesc 400 mm. sunt1927, 1928 (506,4 mm.) 1930, 1931, 1934 şi 1935. Ceilalţi, şi în special 1932, sunt cei mai secetoşi (327,0 mm.).

Din numărul total al anilor, constatăm că numai 3 sunt relativ secetoşi, pe când restul şi în special 1933 şi 1937 sunt excepţional de ploioşi, dacă luăm în considerare aşezarea şi mai ales condiţiunile de formare a ploilor în această parte.

Regiunea aceasta fiind o regiune de stepă ca tot mijlocul Dobrogei, are un regim pluvial cât se poate de caracteristic.

Vara, de exemplu, rar se întâmplă ca o ploaie să ţină mai mult de o zi. Adesea însă, ploaia care apare ca din senin, cade în cantităţi considerabile şi într'un timp foarte scurt. S'au văzut ploi, care în mai puţin de jumătate de oră au dat cantităţi ce întrec orice închipuire. Astfel în 1931 şi 1932, numai câte o singură ploaie scurtă a dat până la 100 mm. de apă. Sunt deci ploi torenţiale, adesea însoţite de manifestări electrice.

Precipitaţiunile atmosferice căzute în intervalul 1927—1937.

Date înregistrate de „Ferma Bazargic"

LUNA	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	Total
Ianuarie	33,4	18,9	35,3	3,4	50,5	9.0	34,0	56.0	59,0	6,0	56,0	361,5
Februarie	15,9	34,4	15,7	1,4	17,0	14,0	8,5	8,0	40,0	15,4	84,8	255,1
Martie	4,9	16,2	13,6	19,7	48,0	3.0	1.0	9,5	48,0	9,5	23,3	196,7
Aprilie	33,0	42,4	34,1	99,5	32,2	28,5	36,5	16,0	45,0	31,0	89,8	488.0
Mai	—	53,3	35,6	87 5	23,3	10,0	111,0	27,5	33,0	16,5	24,5	422,2
Iunie	14,2	107,9	38,6	75.7	108,3	116.0	101,0	35.0	90,0	115,1	16,0	817,8
Iulie	55,6	32,6	6,7	53,6	24,0	18.0	93 0	80.5	14 5	48 3	62,9	489,7
August	10,6	24,9	11,3	8,7	15,5	9,0	49,0	43,5	7.0	7,0	101,5	288,0
Septembrie	59,1	31,2	22,9	2,0	10.8	24,0	54,0	68,0	23,0	12,2	15.0	322,2
Octombrie	114,3	35,8	46,9	12,4	48,7	16.0	80,0	74,0	0,6	100,7	37,0	566,4
Noembrie	55,5	86,0	36,3	9,0	28,4	48,0	35,7	15,0	25,2	16,0	80,6	435,7
Decembrie	47,4	22.8	64,5	66,3	39,2	31,5	39,4	35,0	70,3	6,0	71,2	493,6
Total	443,9	506,4	361,5	439,2	445,9	327,0	643,1	468,0	455,6	383,7	662,6	5136,9

Media lunară a precipitaţiunilor căzute în intervalul 1927—1937.

I.	F.	M.	A.	M.	I.	Iul.	A.	S.	O.	N.	D.
32,9	23,2	17,9	44,3	38,4	74,3	44,5	26,1	29,3	51,5	39,6	44,9

Pe lângă ploile torențiale mai sunt caracteristice în aceastǎ parte — mai ales toamna și primăvara — numeroasele zile cu ceață. De multe ori ceața rămâne zile întregi pe fundul văilor.

In general însă, cerul deasupra regiunii, ca în toată Dobrogea, se caracterizează prin multă lumină și puritate.

Fauna și flora. In legătură cu relieful, solul și subsolul pe deoparte, iar pe de alta cu clima și în special cu bogăția în precipitațiuni atmosferice, distingem în această regiune de luptă între pădure și stepă, o floră foarte variată și relativ bogată.

Vegetația lemnoasă care se găsește afară din hotarele satului Ezibei — la Vest de valea Ceacârcea, Carasinan și pe lângă satele Osmanfacâ, Arabagi. etc. — este alcătuită din pâlcuri de gârniță, carpin, frasin, gorun, păr sălbatic, apoi de corn, păducel, porumbar, măcieș, trandafir sălbatic și mărăcinișuri. Pe moșia satului Ezibei nu găsim însă nici un fel de vegetație lemnoasă; numai în sat, pe lângă fiecare gospodărie sunt plantați salcâmi — singurii cari mai pot rezista la secetă.

In sat, au mai fost plantați și câțiva arbori fructiferi: zarzărul, caisul, prunul, cireșul, dudul, corcodușul, cari dau în unii ani recolte destul de bogate. Tot prin sat, întrebuințată în unele locuri ca gard viu, este dracila.

Pe câmp, rugii de mure se întind pe suprafața pământului, ca niște sfori încurcate.

Numărul speciilor ierboase este însă mult mai mare. Printre cele mai importante putem cita: volbura, măturica, urechea epurelui, garoafa, coada șoricelului, iarba mare, cimbrul sălbatec și de grădină: jaleșul, cucuta, urzica moartă, mai ales pe lângă zidurile umezite: cupa vacii, usturoi sălbatec, talpa gâștei, turița, scaiul mărunt, napul turcesc și porcesc, pufulețe sburătoare, etc..

Pe lângă acestea se mai întâlnesc și plante străine de origine: lucerna, cimbrișorul, pătrunjelul de câmp, stânjenelul, ciapa ciorii, holera adusă pe cozile cailor căzăcești în timpul răsboaielor ruso-turce. Această plantă care servește ca leac contra holerii (ceai din rădăcină de holeră) crește mai ales pe marginea drumurilor, șanțurilor, zidurilor — și chiar prin curțile oamenilor.

Pe câmp, se mai văd apoi, mai ales toamna când s'au uscat, ciurlanii şi spinii vântului, pe care vântul îi poartă — rostogolindu-i — kilometri întregi.

Primăvara, după ce se topesc zăpezile — mai ales prin tufişurile lemnoase — apar vestitorii primăverii, ghioceii, toporaşii şi chiar brebeneii. Mai târziu înfloresc floarea găinii, bujorul, stânjeneii, macii mai ales roşii, etc.

Pe lângă toate acestea — câmpul mai este plin şi cu alte specii de ierburi.

Din familia gramineelor — afară de cele necultivate — cresc în această regiune, după cum se va arăta la capitolul «Economia Ezibeiului» următoarele: grâul, porumbul, orzul, ovăzul, secara, meiul, inul. Suprafaţa însămânţată anual este de 2671 Ha. Pe lângă acestea, populaţia mai cultivă plante textile — in, cânepă —, apoi pentru nevoile casei, cartoful, fasolea, lintea — ceapa, usturoiul, prazul, ridichii, etc. Viile, în acest sat, ocupă o suprafaţă de 11 Ha. iar păşunile pentru vite — islazuri şi păşuni artificiale — o suprafaţă de 190 Ha.

Fauna depinzând de felul solului şi mai ales de felul vegetaţiei — e tot atât de felurită şi de bogată ca şi flora.

Printre animalele sălbatice mai mari, menţionăm: lupul, porcul mistreţ şi vulpea cari trăesc prin pădurile şi tufişurile din apropriere. Nu rare ori se întâmplă ca aceste animale fioroase, să viziteze satul pentru a se înfrupta din vitele sau păsările gospodarilor.

Ca animale mai mărunte se pot menţiona ; şoarecele de câmp, popândăul, sbârciogul, care fac mari stricăciuni semănăturilor, cârtiţa care umblă numai pe sub pământ, numeroşi iepuri, apoi târâtoare ca: şopârle, şerpi, broaşte ţestoase şi numeroase insecte.

Pe lângă acestea, mai găsim animalele domestice: cai, boi, vaci, oi, porci, măgari, întrebuinţate, unele pentru muncă, iar altele pentru produsele alimentare. Apoi câinele, care este cel mai credincios animal. El e păzitorul casei.

Tot atât de felurită este şi lumea păsărilor:

Dropiile, cele mai mari şi mai caracteristice regiuni de stepă. Potârnichile, prepeliţele şi raţele sălbatice, îmbie pe om la vânătoare. — Vulturii pleşuvi, ulii, ciorile cari, în cârduri foarte mari — îşi fac cuiburile pe crengile salcâmilor din sat.

Cucuvaele care umblă după pradă mai mult în timpul nopţii şi care adesea prin cântecul lor sinistru prevestesc boală sau moarte.

Pe lângă aceste păsări — cari nu părăsesc regiunea tot anul — mai avem apoi păsările călătoare — vestitorii primăverii — cari nu stau decât în anotimpul cald. Astfel sunt: rândunelele cu sborul lor fulgerător, berzele cu picioarele lungi şi roşii cari caută toată ziua animale mărunte pentru hrană. In sat, sunt câteva cuibare de barză care adăpostesc în fiecare an câte o pereche. Ele sunt clădite din crengi şi aşezate mai totdeauna pe clădiri înalte, sau pe şirele cu pae.

Ca încheere, putem spune că regiunea stăpânită de satul Ezibei — în comparaţie cu regiunile învecinate — are un aspect vegetal mai variat; fiind aşezată la contactul între două zone de vegetaţie deosebită — pădurea la vest şi stepa la est — era natural ca pe teritoriul acesta să pătrundă specii din ambele zone de vegetaţie.

VATRA SATULUI

Satele dobrogene, mai întotdeauna adunate pe fundul depresiunilor unde se găsește apă mai aproape de suprafața pământului, sunt alcătuite din locuințe șubrede și întodeauna joase. Piatra este un element care lipsește din construcția acestor clădiri, chiar în locurile unde carierile sunt așezate în preajma satului.

Un mare număr din aceste sate dobrogene au un aer temporar care surprinde, mai cu seamă dacă ne gândim la satele din occident așezate pentru a dura secole.

S'ar putea spune că omul în Dobrogea nu este sigur de ziua de mâine. El a căutat numai să-și construiască un adăpost. El a găsit că este de prisos a investi timp și bani în construcția unei case veritabile. Poate și instabilitatea politică a acestor țări orientale, unde invaziile au încetat de așa de puțin timp, explică minimum de grije pe care locuitorii o dau locuințelor lor[1].

Nu putem să vorbim despre înfățișarea satelor dobrogene fără să nu amintim de bisericile de piatră atât de frumoase în vechea Dobroge, atât de rare și totuși solide în provincia dela sud.

Cimitirele turcești, din care n'au mai rămas decât pietrele dreptunghiulare, presărate într'o dezordine care dau un aspect tot mai trist peisajului de stepă, se întind la marginea satelor sau undeva în câmpie, pentru totdeauna părăsite: câmpuri de odihnă ale Cerchezilor, ale Turcilor sau ale Tătarilor, cari nu mai au pe nimeni să vegheze pentru ei. Altădată au fost

---

1) E. Pittard. Les Peuples des Balkans.

pe aicea sate; ele au fost distruse. N'a mai rămas nici o urmă, numai pietrele de mormânt, indistructibile, amintesc trecătorului despre aceşti locuitori, dispăruţi, noi nu ştim unde şi cum [1]).

Aproape în toată Dobrogea situaţia este indentică: sate dispărute, sate adunate în fundul văilor în apropierea apelor şi ferite de vânturile atât de necruţătoare şi sate aşezate la răscrucea de drumuri, sau dealungul principalelor artere de comunicaţie, pe unde se scurgeau odinioară toate bogăţiile provinciei.

Ezibeiul se pare că a primit toate sugestiile acestui determinism geografic. Făcând parte dirtr'o comună formată din nouă sate, a fost întotdeauna centrul în care a funcţionat primăria şi instituţiile ce se interesau de controlul comunei cu acelaş nume. Aşezarea sa se pare că a fost condiţionată de apa potabilă, care se găsea pe toată suprafaţa ocupată de sat, de depresiunea fizică care îl protejează contra vânturilor şi mai ales, de vechea şosea Abritus, care trecea prin marginea Ezibeiului şi care a jucat un rol atât de însemnat în istoria comerţului acestei provincii.

Urmele cetăţilor istorice din împrejurimi sunt mărturii ce dovedesc că aici a fost, din cele mai îndepărtate timpuri, răscruce însemnată de drumuri, fapt care a determinat apariţia satului.

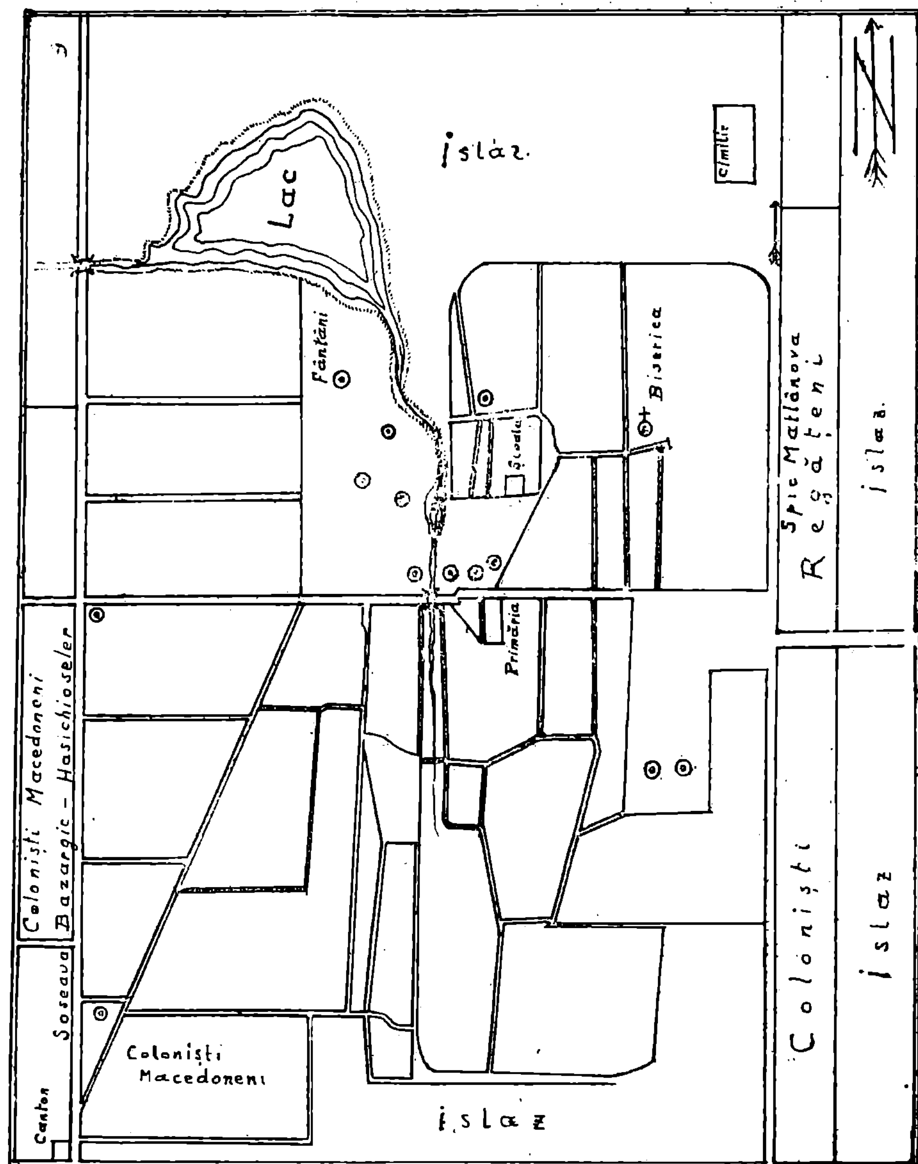
Satul Ezibei face parte dintr'o regiune de sate cu aşezări adunate. Este fixat pe fundul unei văi, care îşi are origina chiar în marginea de sud a satului. De aci se întinde pe cele două maluri înclinate dela Sud spre Nord, lăsând la mijloc şi în partea de nord a satului, o porţiune nepopulată din cauza lacului ce se formează în timpul ploilor.

Se poate observa cum această vale, pe fundul căreia nu s'au construit case, pătrunde ca un golf spre centrul satului. (Vezi planul).

Făcând abstracţie de această vale care, după cum s'a spus, alungă locuinţele spre deal, satul are o formă dreptunghiulară, cu o lungime de vreo 900 m. şi o lăţime de 700 m. şi este străbătut de numeroase uliţe, unele mai largi, altele mai înguste cu direcţia generală dela Sud la Nord. Mai însemnate din aceste

---

1) E. Pittard, op. cit.

Planul satului Ezibei.

drumuri este şoseaua judeţeană care merge spre Bazargic şi care desparte cartierul Românilor Macedoneni de vechiul sat, şi drumul care trece prin partea de est a satului şi care desparte cartierul Românilor regăţeni, de cartierul locuitorilor bulgari.

Uliţele cari cad perpendicular pe arterele principale ale

Vedere generală a satului Ezibei.

satului sunt scurte şi întortochiate, neegale ca lărgime, amintind origina tătărească a Ezibeiului.

Am arătat în altă parte că Tătarii au dat foc satului în 1876, aşa că ceia ce vedem astăzi nu sunt decât aşezările ridicate după această dată. Vechile locuinţe sunt toate mici, construite din chirpici, iar ale musulmanilor nu au preferinţă pentru un anumit punct cardinal, ele fiind aşezate de cele mai multe ori, cu faţa spre interiorul curţii.

Aceste locuinţe sunt joase, puţin luminoase, iar în interior găsim vestitul ogeac în care, în lipsă de lemne, ard pae de grâu, troscot sau coceni de porumb. Camera de musafiri nu lipseşte dela nici-un musulman, oricât de mici i-ar fi veniturile. In lipsă de musafiri, încăperea este folosită pentru depozitat cereale, pentru ţinut diferite vase sau covoare de ale casei. La aceşti locuitori săraci, musafirul care este mai întotdeauna o rudă, nu se va supăra dacă, în apropierea vetrei de pământ peste care se aşează saltelele atât de moi, în loc de altă mobilă, va găsi grămada de grâu, de multe ori singura avuţie a gazdei ospitaliere.

Cele mai multe clădiri din sat poartă caracteristica locu-

inţelor musulmane; prispa din faţa casei lipită cu lut, doi sau trei stâlpi susţinători, o dispoziţie specială a încăperilor, prispele din interior care ţin loc de paturi şi însfârşit ogeacul, care ocupă o bună parte din cameră.

Mai înainte fiecare gospodărie musulmană era împrejmuită de ziduri înalte, de chirpici sau de piatră. O veche tradiţie, păstrată cu sfinţenie până în zilele noastre, consideră un sacrilegiu, ca persoane străine de familie să vadă faţa turcoaicei. Astăzi, din împrejmuirile ce se ridicau atât de falnice odinioară, n'au mai rămas decât muşuroae de pământ, sau îngrămădiri neregulate de pietre.

Turcii au dispărut din sat, iar dintre Tătari au mai rămas câteva familii. Cea ma mare parte dintre gospodării au trecut în mâna Bulgarilor, iar ultimele locuinţe au fost cumpărate în anii din urmă, de coloniştii macedoneni.

Locuitorii bulgari îşi construesc şi astăzi case după modelul vechilor locuinţe turceşti. Aceiaşi dezordine interioară, iar împrejmuirile sunt făcute din îngrămădiri de pietre, sau din gunoiu putrezit.

O notă nouă o aduce în sat locuinţele coloniştilor regăţeni şi macedoneni. Casele sunt construite după un model, impus de oficiul de colonizare [1]). Gospodăriile, deşi nu sunt bine înfiripate, prezintă un început care se abate dela nota tradiţională a satului.

In afară de forma nouă a locuinţei, şi curtea a început să-şi schimbe înfăţişarea. Pomii roditori, atât de rari în aceste părţi au început să fie plantaţi prin curţi, iar gardurile au o linie cu un aspect mai ordonat.

In ceace priveşte descrierea şi caracteristica gospodăriilor, urmează să o vedem într'un capitol aparte.

---

1) Cum am arătat mai sus o parte din coloniştii macedoneni au cumpărat locuinţele Turcilor plecaţi din sat.

ISTORICUL REGIUNEI

Cu mici eclipse în istorie și cu frângerea ei la 1877, când ni s'a dat nouă numai o parte dintr'însa, Dobrogea de Nord a fost nedeslipită de Cadrilater, întreg acest ținut arătând din cele mai vechi timpuri aceiași întregită înfățișare pe care o are dela 1913 încoace. Astfel, cu două veacuri înainte de era creștină, Skimnos din Samos, care s'a servit de scrierile lui Demetrios din Kalatis, arată că Scythii se întindeau în Dobrogea la acea dată până la râul Zyras, astăzi Batova sau Valea fără Iarnă, dincolo de care erau Krobyzii traci. (C. Brătescu: «Populația Dobrogei» în Dobrogea, pag. 203). «Cercetările numismatice au descoperit pe monezile aflate la Balcic, Cavarna, Mangalia și chiar în Insula Șerpilor, un șir de regișori sciți, un Kanites, Tanusa, Charaspes, Akrosas, Sarias, care după părerea lui Șuțu stăpâneau întreaga Dobroge și dela care și-a tras numele și provincia Scythia Minor». (C. Brătescu, locul citat, pag. 203).

Provincia numită astăzi Cadrilater, nu numai că își identifică trecutul ei destul de bogat în evenimente, cu trecutul vechei Dobroge, dar de multe ori găsim în orașele și cetățile situate aici, coordonându-se și centralizându-se forțele militare, administrative și religioase ale întregei provincii dobrogene în trecut.

Sunt cunoscute orașele destul de însemnate care au înflorit în această parte a Dobrogei și care au păstrat până astăzi în ruinile lor, urmele unei străvechi civilizații greco-romane: Dionisopolis, Bizone și Krunoi pe malul mării, iar pe malul Dunării și în interior: Transmarisca, Nigriniana, Durostorum (reședința legiunii XI-a Claudia), Zaldapa și Abrittus, orașe care reprezintă o civilizație destul de însemnată și care ascund în ruinile

lor necunoscute comori ale trecutului, neexplorate încă de arheologi până astăzi.

In aceste cetăţi şi oraşe din Cadrilater se dau luptele cele mai înverşunate contra cotropitorilor care veneau dela Nord. La Abrittus este omorît într'o luptă cu Goţii împăratul roman Traian Decius împreună cu fiul său, iar marele general roman Aetius, învingătorul Hunilor, se naşte în această parte a Dobrogii Noui, la Silistra.

Se ştie iarăşi că numele Dobrogei vine dela acel Dobrotici pe care îl găsim pela 1346 în serviciul lui Balica, stăpânitorul din Cavarna. «Din socotelile expediţiunii contelui Amedeu de Savoia, făcută mai târziu contra lui Dobrotici, rezultă că «despotul» avea reşedinţa la Caliacra». (C. Moisil : «Dobrotici şi Mircea cel Bătrân» în Dobrogea, pag. 307). Provincia întreagă îşi ia numele dela acest despot care locuia pe pământul Cadrilaterului de astăzi şi despre care ştim, «după cercetările d-lui Iorga, că originea lui nu poate fi bulgărească, aşa cum susţin istoricii bulgari, căci de o parte numele nu se întâmpină la acest popor, de altă parte ţinutul ce l-a stăpânit nu făcea parte din statul bulgar, ci depindea de Imperiul Bizantin». (Idem, ibidem, pag. 306).

Vieaţa religioasă a Dobrogei este condusă de episcopi care îşi au reşedinţele lor în această parte a Dobrogei, la Durostorum sau la Abrittus. In Durostor găsim pe Auxentius, în Abrittus pe Marcianus, care ia parte la sinodul al III-lea dela Efes şi pe episcopul Ursus.

Până în timpurile moderne, respectarea unei vechi tradiţii a făcut ca biserica din Cadrilater să aibă sub ascultarea sa, biserica din întreaga Dobroge. «In Silistra exista o mitropolie care a fost construită spre sfârşitul secolului al XVIII-lea cu bani de ai noştri, daţi de voevodul din Ţara Românească. Această mitropolie şi cu bisericile pe care le constatăm în Cernavodă, Babadag şi alte centre din Dobrogea, erau în legătură cu Ţara Românească». (C. C. Giurescu : «Dobrogea. Patru conferinţe ale Universităţii libere». Pag. 61. Vezi şi V. A. Ureche : «Ist. Românilor», Tom. I-iu, pag. 60—62).

Concomitent cu aşezările Pecenegilor se vorbeşte în Dobrogea de alcătuirea unor mici state deosebite de formaţiunile voevodale din Carpaţi şi alcătuite dintr'o populaţie deosebită

de a Pecenegilor. Aceste state conduse de Tatul, Seslav, Sacea se aflau pe malul Dunării, unul la Vicina, altul la Silistra. Ele au, după d-l Iorga, o importanţă covârşitoare, odată cu înfiinţarea lor «începând şi istoria vieţii politice şi organizale a neamului nostru».

Ţinutul din preajma Silistrei prezintă însă şi altă însemnătate. Aici găsim Paristrionul, «cel dintâiu ducat românesc care a luat fiinţă sub protectoratul bizantin şi în care Românul Tatul avea legături cu Românii şi Cumanii statorniciţi pe lângă Dunăre». (R. Seişeanu : «Dobrogea», pag. 146).

Dobrogea întreagă sta în acest timp sub conducerea ducilor de Paristrion, cu reşedinţa în Silistra, care aveau însărcinarea să apere la Dunăre hotarul împărăţiei. (Vezi N. Bănescu: «Paristrion» în Analele Dobrogei, Anul al II-lea, 1921, Nr. 3 pag. 313—317).

In timpul când în Imperiul Roman şi în toate provinciile lui se putea urmări procesul de decadenţă şi de transformare a elementului roman, Scythia Minor, sau cu numele ei de mai târziu, Dobrogea, este adânc răscolită de popoarele barbare care în trecerea lor spre ţările bogate ale Orientului, provocau mari perturbaţiuni în viaţa liniştită a acestei provincii.

In special provincia se resimte puternic în urma invaziei Slavilor, care se aşează în grupuri compacte mai mult în vechea Dobroge şi mai puţin în Cadrilater. După această năvălire, după ce situaţia imperiului se simţia destul de sdruncinată, Bulgarii trec Dunărea sub conducătorul lor Asparuch şi se aşează în regiunea dintre Şumla şi Varna. Această năvălire nu schimbă cu nimic caracterul etnic al vechei Dobroge şi nici al regiunei pe care o numim astăzi Cadrilater, pentrucă Bulgarii «reprezintă numai o clasă răsboinică, care se pierdea în masa poporului slav ; iar câtă vreme trăesc în cete răsboinice nu aveau ce căuta în ţinutul stepic şi uscat al Dobrogei, căci privirile lor erau îndreptate într'una către strălucirile Bizanţului». (Arbore: «O încercare de reconstruire a trecutului Românilor din Dobrogea», pag. 9).

Populaţia acestei regiuni se păstrează cu caracterul ei pronunţat românesc şi nu începe să se rărească decât pela jumătatea secolului al XIII-lea, când grozavele măceluri la care se dedaseră Tătarii în năvălirea dela 1241 au ca urmare depopularea

și pierderea pe încetul a caracterului pronunțat românesc al regiunilor dinspre Marea Neagră. (Vezi C. Brătescu în «Dobrogea în 1444». Arhiva Dobrogei, 1919).

Sub Mircea cel Bătrân găsim pe Români locuind în zona dunăreană și pe Cumani în părțile de Sud și în special în stepa dintre Cavarna și Balcic (Vezi de asemenea C. Brătescu, locul citat, pag. 114).

Desigur, peste această populație se va fi suprapus și celălalt element românesc, rezultat al transhumanței, al păstorilor care «din cele mai vechi timpuri porneau, la date nestrămutate, depe înaltele plaiuri carpatice pentru a căuta în lunca acoperită de bălți a Dunării, pășunile necesare lor». (N. Iorga: «Drepturi naționale și politice în Dobrogea», pag. 11).

In privința iernatului, Cadrilaterul, cu văile lui largi și adăpostite, unde ciobanii erau cruțați de intemperiile unor ierni prea aspre, constituia punctul de atracție nu numai pentru ciobanii care coborau depe culmile carpatice, dar și pentru cei ce veneau din Balcani. Astfel, această regiune, mai mult chiar decât vechea Dobroge, era continuu alimentată cu o populație de mocani care de cele mai multe ori sfârșia prin a se stabili aici.

Existența elementului românesc se poate dovedi cu prisosință în aceste părți ale Dobrogei Noui și după dispariția Imperiului Româno-Bulgar și după dispariția acelor mici stătișoare despre care am vorbit. Argumentele care se invocă pentru dovedirea continuității elementului românesc în Dobrogea se pot foarte bine folosi pentru dovedirea aceluiași fapt și în Dobrogea Nouă.

Astfel știm, după cronicarul polon Dlugosz, că în urma înfrângerii dela Varna, Ioan Corvin, împreună cu restul armatei, străbătu toată Dobrogea ca să ajungă la Dunăre, în dreptul localității «La Floci». In timpul acestei fugi ei străbătură un pustiu în care nu se găsea nimic pentru trebuințele omului și mulți poate ar fi pierit de sete și de foame, dacă n'ar fi fost Valahii care cunoșteau aceste locuri. «Aceia însă care n'avură călăuze Români, ajunseră sau în locurile Turcilor, pe care le socoteau că sunt creștine sau pieriră, fie rătăcindu-se, fie de foame, fie de frig». (C. Brătescu, citat după Dlugosz în «Lupta dela Varna», Arhiva Dobrogei, Vol. II, 1919, pag. 104).

Dacă ţinem seamă că drumul dela Varna până la Hârşova, înainte de a ajunge în judeţul Constanţa, trece prin judeţul Caliacra de astăzi, putem spune că afirmaţia lui Dlugosz prezintă o mare însemnătate şi pentru regiunea Cadrilaterului. La anul 1444, după lupta dela Varna, elementul românesc este menţionat ca singurul cunoscător al locurilor din Cadrilater şi vechea Dobroge. Desigur că această ştire pe care o avem despre Românii din secolul al XV-lea aduce după sine o deducţie logică şi anume: că locurile acestea, oricât ar fi părut ele de pustii călătorilor străini — de altfel, pentru cineva care vine din ţări cu o populaţie mai densă, aceste locuri prezintă aceiaşi înfăţişare şi astăzi — ele erau locuite de o populaţie rară şi această populaţie nu putea fi alcătuită în majoritatea ei decât din Români.

După anul 1444, se produce schimbarea la faţă a acestei regiuni. Turcii, deveniţi definitiv stăpânitorii Bulgariei şi ai Dobrogei, începură să colonizeze puternic vechea provincie română dintre Dunăre şi Mare. Puternice garnizoane militare fură aşezate la Silistra şi Babadag. «Până la 1444 durează faza românească a etnografiei dobrogene. Dela 1444 până în secolul al XIX-lea avem faza turcească». (C. Brătescu: «Dobrogea la anul 1444» în Arhiva Dobrogei, Vol. II, 1919, pag. 115).

Din cauza deselor năvăliri pe care domnii ţărilor româneşti le făceau peste Dunăre, Turcii au căutat tot mai mult să prefacă această regiune într'o tabără întărită, sub comanda paşei din Silistra. (Vezi C. Moisil: «Lupta pentru apăraea drepturilor româneşti asupra Dobrogei» în Arhiva Dobrogei, Vol. II, pag. 157). In acest timp deşi elementul românesc se împuţinează, isvoarele însă ne mai vorbesc de existenţa lui atât în Dobrogea Veche cât şi în Cadrilater. Faptul că dealungul Dunării găsim cele mai multe localităţi cu nume româneşti ne face să admitem ca necesitate, spune d-l Iorga, «că în afară de raza cetăţilor, Turcii şi-au deschis în mijlocul provinciei o trecere pentru armatele lor şi că au stabilit acolo conaţionali cu caracter militar, ca păzitori, împigând pe Români spre Dunăre, dincolo de care se găseau marile mase ale neamului lor». (N. Iorga: «Drepturi politice şi naţionale în Dobrogea», pag. 44).

In adevăr, numeroase mărturii ne dovedesc că dealungul

Dunării elementul românesc a persistat şi după colonizarea Dobrogei cu Turci, în ciuda prefacerilor sociale pe care le-a suferit această provincie. Nu numai în Dobrogea Veche şi Cadrilater, unde găsim numiri topice ca Drăstor-Silistra, Turtucaia, Ciocăneşti, dar elementul românesc se întindea în prima jumătate a secolului al XIX-lea pe marginea Dunării până la Rusciuc.

Astfel, avem din acest timp mărturia Arhimandritului rus Partenie, care întrebând pe locuitorii din Măcin ce drum să apuce, Românii cărora se adresase, îi spuseră să urmeze «cel de-al doilea drum, pe marginea Dunării, până la Rusciuk, findcă nu întâlneşti decât Români de-ai noştri, dela Rusciuk întâlneşti Bulgari». («Din călătoriile Ieromonahului rus Partenie», trad. de Arhim. V. Puiu, edit. «Neamul Românesc»).

Elementul bulgăresc se aşează în Cadrilater chiar mai târziu decât în vechea Dobroge. Această regiune, mai intens colonizată de către Turci, n'a dat posibilitatea elementului bulgar să pătrundă aici din Bulgaria răsăriteană, sau să se menţină dacă el va fi existat înainte de venirea Turcilor. Inşişi istoricii bulgari recunosc colonizările recente ale populaţiei bulgare în Cadrilater şi în vechea Dobroge. In privinţa aceasta iată ce ne spune Miletici, un istoric cu multă autoritate în cercurile istorice bulgare, ca şi în cele străine :

«Este fapt neîndoios că, în afară de aceşti Găgăuţi şi în afară de coloniile greceşti puţine la număr, întreaga populaţie creştină din cercurile Varna, Balcic, Dobrici şi în mare parte şi din Novi-Pazar, Provadia, Curt-Bunar, şi Silistra, precum şi în toată Dobrogea se dovedeşte a fi recent colonizată, adică nu e mai veche de 100 de ani şi, numai în cazuri foarte rare, de un secol şi jumătate». (Miletici : «Vechimea elementului bulgăresc în Nordul-Estul Bulgariei şi în Dobrogea». Traducere de C. Brătescu în Analele Dobrogei, 1922, Nr. 2, pag. 196—197).

In acelaşi studiu, Miletici recunoaşte că populaţia din cercul Dobriciului (Bazargicul) este alcătuită din colonişti noui; veniţi din Balcani şi din Tracia şi că într'o mulţime de sate din Cadrilater s'au aşezat Bulgari care locuiseră mai înainte în Dobrogea Veche. (Vezi Analele Dobrogei, 1922, An. III-lea, Nr. 2, pag. 189—205).

Din alte expuneri făcute de istoricul bulgar Romanski în lucrarea sa «Carte ethnographique de la nouvele Dobroudja

roumaine», Sofia, Imprimerie de la cour royale I. Kadela, 1915. Extrait de la Revue de l'Académie des sciences bulgare, traducere de Al. P. Arbore în Analele Dobrogei, Anul X, 1929, fasc. 1—12, se poate vedea iarăși că în mai mult de 42 de sate din Cadrilater populația bulgară este venită în parte sau în totalitatea ei din Dobrogea Veche. In celelalte comune ale Cadrilaterului, populația bulgară este venită (după rezultatul cercetărilor lui Romanski, expus în lucrarea sus citată) din regiunile arătate mai jos.

Din Tracia, următoarele sate :

1. Arnautkuiusu
2. Başbunar
3. Bogdaili
4. Bogdailâciamurli
5. Ciairharman
6. Deliiusufkuiusu
7. Durankulak
8. Enidgehaidar
9. Enimahle
10. Golemo-Alicikioi
11. Kabasakal
12. Kadievo
13. Karalez
14. Karamanli
15. Kovanlâc
16. Mihalbei
17. Satâlmâş
18. Suiutciuc
19. Sârnino
20. Şabla
21. Velifacâ
22. Uzlar.

Din satul Glavan, distr. Kavakli (Tracia):

1. Alifak
2. Arabagi
3. Bazaurt
4. Kairiak
5. Karapelit
6. Konac
7. Kranovo
8. Vladimirovo.

Din regiunea Adrianopoli :

1. Ekrene
2. Fândâkli
3. Gheikciler
4. Hardali
5. Karabaşlâ
6. Serdimen
7. Sususchioi
8. Teke
9. Tiuliudja

Din Kabakolak şi Hârşova :

1. Aidemir
2. Babuk
3. Karaorman.

Din Lozengrad :

1. Antimovo
2. Ciatallar.

Din regiunea Razgrad :

1. Aidemir (din satul Cara-arnăut, distr. Razgrad.
2. Brâcima (Idem)
3. Karaomur
4. Srebârna
5. Vischioi.

Din Ciocăneşti (România, jud. Ialomiţa):

1. Doimuslar
2. Haschioi.

Din regiunea Cotel :

1. Kasâmkioi
2. Dobrici (Bazargic)
3. Sarâmahmud.

Din districtul Provadia:

1. Kalipetrovo.

Din regiunea Slivno şi Iamboli:

1. Ghiughendgic
2. Malko-Ciamurli (Ciamurli Mic).

Din Basarabia :

1. Devedgikioi
2. Kocina.

Din Austro-Ungaria :

1. Kurtbunar.

Din regiunea Varna :

1. Malka-Kainargea (Cainargeaua Mică).

Din regiunea Balcani :

1. Spanciov
2. Sarâmusa (din Guliţa, Balcanul de Est)
3. Kuiugiuc (Idem)
4. Vetren.

Satele din Cadrilater în care populaţia bulgară este venită după 1828 :

1. Aidemir
2. Brâcima
3. Gheikciler
4. Satâlmâş.

Satele în care populaţia bulgară este venită după 1881 :

1. Alianife
2. Antimovo
3. Arabagi
4. Aratmagea
5. Arnautlar
6. Babuk
7. Balcic
8. Ballîdgea
9. Başbunar
10. Belica

Satele în care populaţia bulgară este venită după 1881 :

11. Bezanova
12. Bogdanovo
13. Ciairharman
14. Cifuţkuiusu
15. Denizler
16. Ekişce
17. Ezibei
18. Fândâkli
19. Hasâkioseler
20. Ismailkioi
21. Iunuzcilar
22. Kavurka
23. Kirindji
24. Racovschi
25. Siianovo
26. Sredno-Ciamurli
27. Velicovo.

Satele în care populaţia bulgară este venită după 1888 :

1. Bazaurt
2. Bogdaili
3. Bogdailâciamurli
.4 Devedgikioi
5. Duranlar
6. Enidge
7. Enimahle
8. Esetli
9. Gorno-Kadievo
10. Ilanlâc
11. Olucli
12. Pândâcli
13. Sirakovo
14. Tiurcşmil
15. Târnovca

In capitolul următor vom vedea că informaţiunile culese după studiul lui Romanski, se pot verifica şi în satul a cărui monografie o facem.

ISTORICUL SATULUI EZIBEI

Ezibeiul se află aşezat la 6 km. de Bazargic şi la 20 km. de Aptaat-Kalessi, localitate istorică unde se află ruinile vechei cetăţi romane, Abrittus.

Prin partea de Vest a satului, între înălţimile Kiuciuc, Orman şi Gabrac, trece o ramură a vechiului drum roman Arittus-Marcianopolis. In partea aceasta a comunei, în locul unde se află nişte ruine romane, s'a găsit acum câţiva ani un stâlp milenar cu următoarea inscripţie, ce ne-a fost comunicată de d-l Scorpil, cunoscutul istoric bulgar :

Imp[erator] Caesar M[arcus]
Aurelius Severus Pius Felix
Sanctissimus Aug[ustus]
Tribuniciae Potestatis XIII Consul III
Pater Patriae Pr[o]cons[ul]
pontes derutos et vias

conlapsas restituit
curante Quinto Decio
Pr[o] Pr[aetore] leg[ato] suo m[ilia]
p[assuum].

Pare a fi vorba aici despre Traian Decius, împăratul roman care a murit la Abrittus în luptă cu Goţii. Inscripţia este pusă de locuitorii romani ai Moesiei pe timpul când el fusese guvernator al acestei provincii. Aici el reuşi, prin uneltirile sale, să se facă proclamat de către soldaţii săi împărat în locul protectorului său, Filip Arabul, împotriva căruia porni cu armată şi îl omorî cu propria sa mână lângă Verona.

Urme istorice, resturi de vechi aşezări romane, se mai găsesc şi în vecinătăţile comunei. Pentru zidirea bisericei din sat s'a adus o parte din piatra de construcţie dela Abrittus sau dela alte cetăţi romane din împrejurimi. Localnicii îşi amintesc de numeroase pietre cu inscripţii apucate din moşi strămoşi în sat, pietre care au fost ridicate de Bulgari înainte de anul 1913 şi duse la muzeul din Varna sau la cel din Sofia. Se poate deci ca acest sat să fie continuarea unor vechi aşezări romane, peste care au trecut cine ştie câte popoare în decursul timpurilor. Locurile fertile din împrejurimile satului, apa foarte apropiată şi bună, valea adăpostită, ne face să credem că această regiune a constituit unul din centrele dobrogene unde viaţa omenească dăinueşte de multă vreme.

Ezibeiul a trecut prin dureroase faze nu numai în trecutul îndepărtat dar, după mărturiile celor bătrâni, şi în timpurile mai apropiate de noi, în anul 1876, când Tătarii au dat foc satului şi au provocat un adevărat măcel.

Numele actualului sat vine, aşa după cum am arătat şi în altă parte, dela Azis-Bey, un fel de principe care a trăit acum vreo sută de ani şi care era însărcinat de Sultan cu colonizarea şi cu protejarea elementului turcesc în aceste ţinuturi. Sub a lui ascultare stăteau toţi locuitorii satului. Era un om foarte bogat şi conacul lui, care a fost distrus încă din timpul stăpânirii turceşti, avea vreo 40 de camere, grajduri mari pentru numeroasele herghelii de cai şi mari hambare pentru depozitarea cerealelor. Conacul mai avea stână, precum şi o mulţime de dependinţe pentru cei peste o sută de servitori care-i ţinea.

Satul este locuit acum de Musulmani, Români și Bulgari. Musulmanii se împart la rândul lor în două ramuri : Turci și Tătari.

Turcii au dispărut din sat înainte de anul 1913, din cauza persecuțiunilor la care erau supuși din partea locuitorilor bulgari. Ei fuseseră cei mai vechi locuitori ai satului și așezarea lor aici se poate să se fi făcut încă de prin secolul al XV-lea, după cucerirea acestor ținuturi de către Turci.

Până în anul 1854 populația musulmană a satului număra numai Turci.

In acest an au venit din Rusia («gubernia Krâm»), vreo 60 de familii de Tătari. Turcii le-au dat câte 10 hectare de pământ și i-au așezat în partea de Sud a satului. Deși trăiau în armonie, totuși raporturi prea apropiate nu existau între Tătari și Turci. Ogoarele pentru muncă erau în diferitele părți ale satului și până astăzi sunt cunoscute «maalalele Turcilor» și «maalalele Tătarilor».

La trei sau patru ani după venirea Tătarilor s'au așezat în satele din apropierea Ezibeiului Cerchezii, veniți tot din partea Rusiei. Erau iscusiți călăreți, oameni energici și întreprinzători, dar tot odată și renumiți hoți, care au terorizat regiunea cât au locuit prin părțile Dobrogei. Dacă gospodarii bătrâni ai Ezibeiului vorbesc cu groază de apucăturile acestor locuitori, ei își amintesc totuși cu multă plăcere de ochii Cerchezelor, cele mai frumoase femei pe care le-au văzut vreodată.

Bulgarii formează naționalitatea care a început să se așeze în sat din prima jumătate a veacului trecut. Ei nu sunt proveniți din ciobanii care veneau din regiunea Cotelului, căci aceștia mergeau mai mult în părțile Balcicului și Cavarnei. După informațiile culese dela cei mai bătrâni locuitori ai satului, reiese că Bulgarii au apărut în acest sat acum 90 de ani și au venit dela Stara Zăgora și Novi Zăgora. Primii locuitori bulgari au venit ca argați la Turci și se numeau: Dragni Pop Pascal, Vâlciu Pop Pascal, Chir Costa și Coliu Atanasof Uzunof.

In anii următori au început să se așeze și alte familii venite din regiunile Zăgorei, dar multă vreme populația bulgară reprezintă un număr așa de mic de locuitori care se pierde în masa compactă a elementului musulman, încât în acest timp

nu poate fi vorba de o așezare temeinică a elementului bulgar în sat. De altfel, ceiace se petrece în Ezibei este caracteristic pentru întregul Cadrilater. Până pela anul 1877 și mult mai târziu, populația bulgară reprezintă un procent prea mic de locuitori și, de cele mai multe ori, este egalat în unele sate de o populație românească, formată din păstori veniți de peste munți sau din locuitorii emigrați din Muntenia și statorniciți în această regiune. Colonia de Bulgari din Ezibei este una din cele mai vechi din toată Dobrogea. Informațiile culese dela lo-

Mormântul preotului Pascalie (Ezibei)

cuitori corespund cu cele redate de Romanski în lucrarea sa: «Carte ethnographique de la nouvelle Dobroudja roumaine». (Vezi «Analele Dobrogei» Anul X, 1929, pg. 77) unde se afirmă că Bulgarii au fost colonizați în Ezibei în anul 1832 și au venit

din satul Kozosmâdie (Stara Zăgora). După acelaş isvor reiese că în anul 1881 numărul lor se ridicase la 418 locuitori.

Vechimea relativă a populaţiei bulgare în acest sat, în comparaţie cu aşezările destul de proaspete ale coloniilor din celelalte sate din Cadrilater, se datoreşte faptului că primii colonişti bulgari au fost aduşi aici din Kozosmâdie de un preot Pascalie, un fel de apostol şi misionar, primul care a adus coloniile bulgăreşti în Dobrogea.

In curtea bisericii unde este înmormântat, pe lespedea de piatră care-i străjueşte mormântul înconjurat de un prea modest grilaj de lemn, se poate citi şi azi următoarea inscripţie: *«Aici odihnesc rămăşiţele pământeşti ale preotului Pascalie, din satul Kozosmâdie. El a fost primul care a înfiinţat coloniile bulgăreşti în Dobrogea, în anul 1832. Din averea lui a fost construită şcoala bulgară din satul Ghelengic. A fost hirotonisit în anul 1808; a murit în pline zile în 1866, Decemvrie 10 [în] Azâs-Bey».*

Se poate deduce din această inscripţie că primii colonişti bulgari au început să se aşeze în Dobrogea după anul 1832 şi că satul Ezibei este unul dintre cele mai vechi centre bulgăreşti din toată Dobrogea. Se ştie că răsboiul ruso-turc din 1828—1829 a avut ca efect pustiirea satelor şi isgonirea populaţiei din Dobrogea. Populaţia bulgară din Bulgaria n'a avut nici ea o soartă mai bună. Ea emigrează în mase compacte spre Basarabia, dupăce mai întâi rătăceşte mult timp prin stepele Dobrogei. «Cauza acestei emigraţiuni a fost rolul activ pe care populaţia bulgară din Bulgaria propriu zisă l-a avut în această campanie de partea Ruşilor». (Al. P. Arbore: «Aşezările Bulgarilor» în «Arhiva Dobrogei» Vol. I-iu, pg. 31.

Mulţi dintre aceşti emigranţi s'au reîntors în Bulgaria. O parte dintre ei n'au putut să meargă în Rusia şi au rămas în Dobrogea (Al. P. Arbore, idem, pg. 32). Cadrilaterul a trăit şi el aceste clipe de groază la începutul secolului al XIX-lea, evenimentele dând şi aicea naştere la mari perturbări sociale. Totuşi în această provincie găsim prea puţină populaţie bulgară, provenită din resturile emigranţilor care se întorceau din Basarabia.

In Dobrogea nouă românească (Silistra şi Bazargic) Bulgarii sunt colonişti din regiunile Şumla, Slivno, Provadia şi din

Tracia Orientală, dela Lozengrad și Stara Zăgora. (Vezi Al. P. Arbore: «Informațiuni etnografice și mișcări de populație în Basarabia sudică și Dobrogea» în «Analele Dobrogei» Anul X, 1929, pg. 62—63).

In afară de câteva centre mai vechi, majoritatea acestei populații a fost adusă aici la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul celui al XX-lea, încât la anexarea Cadrilaterului de către Români această provincie era în curs de colonizare.

Armonie între Musulmani și Bulgarii din sat nu a prea fost întotdeauna. In timpul răsboaielor dintre Ruși și Turci, Bulgarii fiind bănuiți că simpatizează cu armatele Țarului au avut mult de suferit dela populația musulmană. Astfel, în anul 1876, în ziua de Sf. Petru, Turcii și Tătarii, care probabil prevedeau că vor fi învinși de Ruși, năvălesc în sat, rechiziționează vitele, dau foc locuințelor bulgărești și provoacă un adevărat măcel.

Tot în acest timp a avut loc pe teritoriul acestui sat o crâncenă luptă între Ruși și Turci. Rezultatul a fost dezastruos pentru Ruși, care au pierdut vreo două sute de soldați. In apropierea satului, o movilă mare pe care se află un monument cu inscripție slavonească, amintește trecătorilor împrejurările în care au căzut eroii înmormântați acolo [1]). Natural că pe urmă soarta luptelor s'a schimbat. Rușii au devenit învingători și odată cu aceasta și Bulgaria independentă. Bulgarii n'au uitat însă nici odată purtarea Turcilor din timpul răsboiului cu Rușii și, odată cu soarele libertății și-au adus aminte și de ceasul răsbunării. Sub stăpânirea Bulgarilor situația Turcilor și Tătarilor din sat devine din zi în zi tot mai nesigură: li se ia pă-

1) Acest monument este situat pe o mică movilă de pământ în partea de Sud-Est a satului Ezibei, la o distanță de 3 km. Este construit din trei corpuri de piatră. Primele scări sunt din piatră obișnuită, iar ultimele din marmură. Pe una din fațade se găsește următoarea inscripție (în rusește):

«Movila frățească a 53 soldați din al 14-lea corp de armată, uciși în lupta cu Turcii la 14 Ianuarie 1878».

In stânga:

«Ajutor de sublocotenent din regimentul de infanterie 67 de la Tarutin, Anton Bradzinsoan, ucis în lupta cu Turcii la 14 Ianuarie 1878».

In dreapta:

«Horiungenu (cuvânt ce nu s'a putut descifra bine (din regimentul 15 al Cazacilor dela Don, Siliu Catalnicof, uciși în lupta cu Turcii la 10 Ianuarie 1878».

mânturile şi tot avutul, iar în casele lor se aşează colonişti bulgari. Indelungatele suferinţe pe care le-a îndurat a făcut ca această populaţie paşnică şi cinstită să părăsească satul, aşa că la 1913 noi n'am mai găsit în Ezibei decât câteva familii de Tătari sărăciţi. Acest rest de populaţie musulmană, singura care reprezintă elementul autohton în sat, munceşte din greu în dijmă pe pământurile celorlalţi locuitori pentru a-şi agonisi hrana cu care să-şi îndestuleze casa. Ochii lor sunt mereu îndreptaţi spre sfânta şi binecuvântata patrie turcă. Un curent de emigrare care devine tot mai puternic în Dobrogea, înflăcărează şi pe Tătarii din acest sat. Ei n'aşteaptă decât prilejul favorabil să poată părăsi ţara pentru a răspunde chemării profetice pe care noul conducător al naţiunii lor o îndreaptă către Turcii din toată lumea.

ELEMENTUL ROMÂNESC ÎN EZIBEI

Bătrânii satului îşi amintesc de mocanii ardeleni care iernau prin satele din jurul Bazargicului: Ghelengic, Ceacârcea şi Ezibei. Aceşti mocani au coborît dinspre culmile Carpaţilor mult mai înainte ca Bulgarii să fi apărut în sat, sfârşind de multe ori prin a se stabili în această regiune, unde pământurile nu aveau preţ şi unde Turcii le dădeau toată libertatea.

Cu timpul însă au dispărut şi ei aproape cu totul, mai ales în Ezibei unde am văzut că elementul bulgăresc formează una din cele mai puternice şi mai vechi colonii din Cadrilater, deşi mulţi dintre aceşti modeşti pionieri ai Românismului intracarpatic au continuat să se stabilească aici şi după răsboiul dela 1877. In celelalte sate din împrejurimi se mai găsesc încă chiar până astăzi resturi de mocani ardeleni, veniţi mai înainte de 1877, unii complet bulgarizaţi, alţii rezistând eroic stăpânirii bulgare. Avem astfel în Ceacârcea familia Curteanu.

După anexarea Cadrilaterului, statul român a continuat opera de colonizare a celui bulgar în această regiune, cu singura deosebire că, în loc de populaţie bulgărească s'au adus elemente româneşti.

In Ezibei primele familii au fost colonizate după răsboiu, prin 1923. Astăzi se găsesc în sat 65 de familii de coloniști macedoneni și 20 de familii din vechiul regat.

Coloniștii macedoneni locuesc în 81 de case și sunt veniți din următoarele ținuturi:

1 familie din Veria,
30 familii „ Cândrova,
15 „ „ Hurpani,
10 „ „ Cramaticova,
9 „ „ Patecina.

Coloniștii din vechiul regat, care sunt așezați în partea de Vest a satului, sunt în majoritate (16 familii) din județul Bacău, 2 familii din județul Tulcea și una singură din jud. Putna.

După cum vom vedea din expunerea acestei lucrări, toți locuitorii Ezibeiului își păstrează obiceiurile lor străvechi care aparțin naționalității din care fac parte sau provinciei din care au venit. In ultimul timp se observă un început de circulație a obiceiurilor românești și la populația bulgărească din acest sat.

Tătarii sunt mai refractari acestor împrumuturi. Totuși melodiile noastre le găsim căutate pe la petrecerile lor și nu de puține ori am auzit taraful de lăutari care însoțeau nunțile turcești pe străzile Bazargicului, cântând marșul nostru patriotic «Deșteaptă-te Române!»

Aproape toată populația minoritară din acest sat, și în special tinerii, vorbesc bine limba română. Prin colonizările care s'au făcut, prin încuscririle care se vor produce între elementul românesc și cel bulgar și prin acea comunitate sufletească pe care o evoluție naturală o va strecura în sufletul fiecărei naționalități din sat, Ezibeiul va fi în curând nu numai un însemnat centru românesc dar și un exemplu viu de înțelegere desăvârșită între toți locuitorii.

DIN TRECUTUL SBUCIUMAT AL MACEDO-ROMÂNILOR

Structura sufletească a coloniștilor macedoneni, temperamentul lor vijelios, exclusivismul cu care privesc cauza națională, sunt însușiri formate în vâltoarea timpurilor de nesiguranță, cari au sguduit secole întregi Macedonia.

Această provincie tăiată de apele repezi ale Vardarului, străbătută de munți înalți și de locuri minunate, sbuciumată de ambițiile rivale ale minorităților creștine cari o locuiau, a constituit mult timp punctul turburător, care amenința pacea Europei, dinainte de răsboi. Luptele interne care slăbiseră prestigiul autorității iau un caracter și mai primejdios, după ce Sultanul prin legea din 1905, recunoaște naționalitatea română, acordându-i dreptul să-și deschidă școli și biserici.

In paginile ce urmează vom înfățișa prigoana ce se deslănțuie asupra populației românești între anii 1905—1908, rezistența și curajul cu care generația de Români-Macedoneni, colonizați astăzi în Ezibei și întreaga Dobroge Nouă, a înfruntat în acele memorabile timpuri, cruzimile fără precedent ale bandelor de antarți.

*

Elementul românesc împreștiat dela Ianina până la Scopia și dela Scutari până la Salonic și până la Peștera în Bulgaria, ajunsese către sfârșitul secolului trecut la o prosperitate economică invidiată de toate naționalitățile din Macedonia. Ințelegând că idea unei Macedonii românești nu era realizabilă, Românii căutau să se arate credincioși «Sublimei Porți» și să-și concentreze toată energia în organizarea comerțului și în căutarea pășunelor fertile, pentru turmele de oi «nenumărate» pe care le creșteau.

Adevărata propagandă românească începe pe la anul 1878 și este opera lui Apostol Mărgărit care, prin inteligența sa, știe să intre în grațiile autorităților dela Constantinopole. Prestigiul său crește mereu și în curând acest mare vizionar ajunge să reprezinte toate interesele românești în Turcia «dând ordin ministerului României la Constaninopole, consulului General al României la Salonic și Consului român dela Monastir» [1].

Acțiunea sa principală are ca scop salvarea elementului românesc de sub influența elenică, prin înființarea de biserici, și școli românești. In diferite rapoarte înmânate autorităților otomane, el caută să asocieze și elementul albanez la politica românească, dovedind avantagile care ar rezulta pentru imperiul otoman din privilegiile pe care le-ar acorda acestor două naționalități:

„Ar putea guvernul și autoritățile otomane să se lumineze mai bine asupra adevăratelor interese ale imperiului și să întrevadă marele avantaj care ar rezulta pentru imperiu, prin emanciparea Românilor și a Albanezilor. Căci dacă se dă acestor două populații, în locul educației și direcției grecești și grecofile o educație în limba maternă și într'un sens național, întregul popor român și albanez, eliberat de prejudiciul grecismelor, va considera imperiul otoman ca pe un tutore și un salvator, tutorele naționalităților, al salvării intereselor lor politice, înțelegând și unii și alții, că fiind egal amenințați de a fi înghițiți de panelenism și panslavism, nu numai că nu vor face cauză comună cu Grecii și nici cu Sârbo-Bulgarii, însă ei se vor alătura într'un tot indisolubil imperiului otoman, știind că existența lor națională este strâns legată de soarta acestui imperiu" [2].

Acestea erau ideile pe care Apostol Mărgărit le agita mereu la curtea imperiului otoman. Activitatea sa a avut ca rezultat fericit, permisiunea de a deschide școli în care învățământul să se predea în limba română și turcă, pentru prima dată excluzându-se limba greacă din aceste școli. Ianina și Monastir deveniră centre importante, de unde se răspândea flacăra românismului în toată Macedonia. Dar se pare că succesele lui Mărgărit sunt numai de moment. «Această politică merge prea direct contra tuturor sentimentelor și a tuturor prejudecăților mulțimei ortodoxe pentru care ura contra Turcilor și necesitatea de a alunga Islamul sunt primele două articole din credința

---

1) Victor Berard: La Macedoine, p. 233.

2) Idem.

creştină»[1]. Ideia naţională pare inseparabilă de biserica naţională şi de un cler care să simtă româneşte. Dificultăţile devin şi mai mari dacă ne gândim la clerul din Fanar, devotat elenismului care nu va da niciodată concursul romanizaţilor[2].

Aceste motive îl determină să încerce o convertire a elementului românesc la catolicism cu ajutorul lazariştilor francezi dela Monastir. Prin această convertire ar fi scos elementul românesc de sub influenţa greacă şi cea bulgară, din Macedonia. Tradiţia ortodoxă, atât de înrădăcinată în sufletul Aromânilor, îl face să renunţe la acest proect şi să încerce alte soluţii. «El ar avea să obţină dela poartă o biserică română autocefală, sub patronul bisericii bulgare existente. El a descoperit un episcop valah pe care l-a instalat aproape de el la Constantinopole şi care înaintea personalului legaţiei României, a inaugurat capela şi a săvârşit serviciul în româneşte. A mai obţinut un firman Imperial, care permitea construcţia unei biserici în micul sat Dragova din apropierea Monastiriului[3].

Acestea erau realităţile îngrijorătoare pentru Greci, care vedeau cum o populaţie aproape grecizată, îşi afirmă cu tărie conştiinţa naţională. Pentru a atenua puternicul curent ce se formează în masa Românilor Macedoneni, Grecii organizează o contra propagandă, întrebuinţând argumente din cele mai puţin loiale. Ei fac să se răspândească svonul că Românii sunt catolici şi deci Românii Macedoneni vor trebui să-şi părăsească credinţa ortodoxă dacă vor continua să se considere de altă naţionalitate, decât cea greacă. Mai arătau emisarii greci în propaganda pe care o făceau că ar trebui să se simtă mândri Aromânii când sunt consideraţi Greci, deoarece aceştia au o cultură străveche la flacăra căreia atâtea popoare s'au luminat. In acest timp, cu toată propaganda care se făcea de către Greci, curentul de redeşteptare naţională pătrundea tot mai mult printre Români şi toate satele cer înfiinţarea de şcoli româneşti. In urma străduinţelor mereu depuse pe lângă Sublima Poartă, la 4/22 Maiu 1905, Sultanul recunoaşte printr'un firman naţionalitatea română a Kutzo-Vlachilor şi le acordă acestora din urmă dreptul de a numi muktari (primari)[4].

1) Idem.

2) op. citat.

3) op. citat.

4) Stambler : Les Roumains et les Bulgares.

Acest privilegiu acordat de Sultan naționalității române, înseamnă lupta de intimidare și exterminare pe care Grecii o declară elementului românesc; înseamnă câțiva ani de masacre și de prigoane contra fruntașilor Aromâni, contra bogaților celnici care își pierd cu atâta spirit de abnegație viața, dar nu își reneagă niciodată neamul; înseamnă cea mai frumoasă pagină înscrisă pe altarul iubirii de neam, de acești regi ai codrilor, în sufletul cărora renasc ca prin minune, virtuțile luptătorilor romani.

Iată cum povestește Dumitru Tega din Ezibei, împrejurările cari au determinat deschiderea școlii românești din Selia de sus, o comună în apropierea Veriei.

«Locuitorii acestei pașnice comune, așezată într'una din cele mai pitorești poziții ale Macedoniei, își dădeau copiii la școala grecească și viața lor se depăna liniștit, ca și murmurul apelor curgătoare, care înconjurau satul.

Intr'o zi de sărbătoare, când toată lumea era strânsă în fața cafenelei din sat, a apărut un tânăr îmbrăcat în haine negre, care începu să le vorbească în graiul lor armonios. Lumea curioasă, s'a strâns buluc în jurul necunoscutului om, căutând să afle rosturile care îl aduceau în satul atât de depărtat.

Nu mică le fu mirarea când tânărul le mărturisi că este Aromân ca și dânșii și cu toții sunt de acelaș sânge cu poporul român, care trăește dincolo de Dunăre. «Toate satele aromânești, le spuse tânărul, au deschis școli în care se învață în limba și credința românească. Numai Selienii fala păstorilor din jurul Veriei, continuă să-și trimeată copiii la școlile grecești».

In discuțiile aprinse care avură loc, aflară locuitorii că tânărul nu este altul decât învățătorul Gheorghe Celea dintr'o comună apropiată. Și fură atât de entuziasmați de tot sufletul pe care tânărul și-l puse într'u câștigarea cauzei românești, în cât în aceiași zi de istorică însemnătate, locuitorii din Selia de sus împreună cu bogatul lor celnic hotărîră deschiderea școlii.

A urmat apoi constituirea delegațiilor care trebuiau să meargă la Salonic, să capete autorizația pentru deschiderea cursurilor și numirea învățătorului. In acest timp, aflându-se de hotărîrea luată, Grecii începură să se agite. Celnicul, în urma scrisorii de amenințare pe care o primește, dă înapoi, cu toată rezistența pe care o opunea masa compactă a locuitorilor din

sat. Se mai găsiră în sat și alți Grecomani care împărtășesc senimentele celnicului.

Grecomanii protestau că prin hotărîrea luată s'a spulberat viața atât de liniștită a satului. Cei cu adevărate sentimente românești nu pregetau să susțină cu tărie continuarea luptei pentru deschiderea școlii românești. Și visul Selienilor s'a realizat; școala românească s'a deschis la 1 August 1904, având învățător pe Gheorghe Celea. La început s'au înscris un număr mai mic de elevi, apoi curentul din ce în ce mai puternic în favoarea ideii naționale, a determinat pe toți părinții să-și trimită copiii la școala românească. Cursurile au început cu un număr de 350 de elevi. La deschiderea cursurilor a luat parte tot satul în frunte cu celnicul și fruntașii Românilor din comunele apropiate. In prima zi, învățătorul dădu micilor elevi să învețe cunoscuta poezie în dialect «Părintească dimandare». Și a doua zi, copiii cu lacrimi în ochi recitară în fața învățătorului ca pe un jurământ în fața unui preot, versurile cari au exercitat o influență atât de mare asupra sufletului aromânesc.

Blâstemare să aibă 'n casă	, Blestemare să aibă 'n casă
Cari di limba lui ș'u alasă	Cine limba lui și-o lasă
Să s'dirină v'iu pi locu	Să se zdruncine viu pe loc
Să-i si frigă limba'n focu.	Să i se frigă limba'n foc.

A venit apoi timpul când oile trebuiau scoborîte departe, spre ținuturile mai călduroase, de pe țărmul Mărei Egeie. Selienii ernau în jurul localității Katerina. Aici emisarii greci nu încetară ca, prin amenințări sau prin promisiuni, să încerce convertirea sufletului romănesc. Neclintiți însă au rămas în sentimentele lor, păstorii din Selia după cum neclintită a rămas întreaga masă a Aromânilor din Macedonia cu toate persecuțiile ce le îndurară și pe care vom încerca să le redăm în rândurile ce urmează.

*

După ce Românii căpătară dreptul de a avea preoți și de a face slujbă în limba lor națională, de a numi și de a alege primari, de a deschide școli în care predarea să se facă tot în limba națională, urmă o vie agitație în toate cercurile grecești din Macedonia și din Grecia.

Contra acestor concesiuni se ridică însuși Patriarhul ecu-

menic Ioachim III, care merse personal să susţină reclamaţiile sale înaintea marelui Vizir.

Dar Ferid Paşa ar fi răspuns Sanctităţii Sale că, concesiunile făcute Românilor din Grecia nu privesc decât pe Sublima Poartă; drepturile civile de care se vor bucura aceştia din urmă sunt aceleaşi de care beneficiază toţi creştinii din imperiu şi mai ales Grecii [1]).

Nemulţumindu-se cu acest răspuns, într'o şedinţă a Sfântului Sinod, Patriarhul propune o serie de măsuri, tinzând să pună în afară de biserică pe toţi preoţii români şi pe toţi creştinii ortodoxi care ar recurge la ei». Dar nici aceste măsuri neavând urmările dorite, se trece la organizarea bandelor de antarţi care încep să deslănţue teroarea, în rândurile populaţiei româneşti. Din rapoartele oficiale pe care ministrul nostru dela Constantinopole le înaintează ministerului de externe, nu putem spicui decât puţine lucruri, din cauza spaţiului restrâns pe care îl avem la îndemână.

Astfel într'unul din aceste rapoarte oficiale, găsim că pretutindeni preoţii şi învăţătorii sunt ameninţaţi cu moartea, dacă ei nu renunţă la întrebuinţarea limbei române, dacă nu închid şcolile şi bisericile lor şi dacă nu trec de partea Grecilor. Mai mulţi locuitori şi institutori venind din comunele Selia-Doliani, Veria-Selia, Veria-Maruşa, Gramaticova şi Meglenița, se plâng că din cauza ameninţărilor Grecilor cari au devenit mult mai agresivi după recunoaşterea comunităţilor române, se găsesc în imposibilitate de a se mai întoarce acasă.

Nu numai în comuna lor, dar chiar la Salonic, Grecii îndrăsnesc să ameninţe pe Români cu exterminarea complectă, dacă, cu ocazia recensământului, ei se vor declara Români şi nu Greci.

Scrisorile de ameninţare care erau iscălite de Kostas Aeritos, pseudonimul locotenentului Spiro-Milio din armata oficială greacă, sunt primite de majoritatea intelectualilor români.

Iată o astfel de scrisoare primită de Aposol Hagi Gogu din Veria şi căreia îi redăm o parte din cuprins, pentru a se cunoaşte motivele ameninţărilor greceşti.

1) Attitude de Gouvernement grec et du Patriarche aecumenique en présence des concession faits par S. M. le Sultan aux Roumains de Turkie p. 8.

— „Noi am căpătat convingerea că tu conduci un grup de propagandişti care exploatează material guvernului român şi care forţează conştiinţa Heleno-Valachilor din circumscripţia Veria. Unii trimet copiii lor în şcoli de propagandişti, alţii reneagă origina lor şi vor în acest fel să producă o schismă în comunitatea greacă. Nu te întreb decât un lucru, acela de a-mi spune cui îi datorezi origina ta; elenismului sau românismului? Care este origina ta? Greacă sau română? Tatăl tău, bunicul tău, erau români sau greci? Şi cum la aceste întrebări tu n'ai putea să-mi dai nici un răspuns, revino asupra conduitei pe care ai adoptat-o, căci religia ta o datoreşti helenismului, origina ta este greacă, bunicul tău nu era român, ci Grec. Tu însuţi ai fost născut şi crescut Grec. Iată pentru ce îţi comunic că este în interesul tău şi în interesul celor ce i-ai târât în acţiunea ta de propagandă, de a te întoarce cât mai repede, căci s'a decis odată pentru totdeauna să fie pedepsiţi toţi aceia care vor trăda naţia.

Pentru a evita urmări regretabile şi aceasta pentru ultima dată, eu te invit şi te sfătuesc:

a) Să închizi de mâine şcolile româneşti din Veria, din Dolliani şi din Calivera, căci nu există Români.

b) Să declari oficial şi deschis origina ta greacă şi să continui să fii ceeace tu eşti, Grec, şi

c) Să arzi în prezenţa victimelor tale, cărţile româneşti eclesiastice şi şcolare, să recunoşti greşala ta şi nedreptatea care ai comis-o faţă de ei, şi să ne comunici prin scris că tu te-ai conformat celor cerute de noi.

Eu îţi acord un termen de 5 zile, acest termen expirat eu nu mai răspund de ceiace s'ar putea produce şi a doua oară nu-ţi voi mai scrie"[1]).

Astfel de scrisori sunt primite de toţi fruntaşii Aromânilor din Macedonia. Paralel cu această acţiune de propagandă şi ameninţări, asasinatele se ţin lanţ. La 15 Iunie 1905 bandele de antarţi omoară pe fraţii Celea, partizani declaraţi ai cauzei române, după ce mai înainte îi avertizase de mai multe ori; alături de cadavre se găseşte o scrisoare în limba greacă în care Românii sunt ameninţaţi cu moartea, dacă nu vor trece la elenism.

A doua zi, antarţii trag patru gloanţe asupra casei lui Nicola Petraşincu, în momentul când acesta sta la masă cu familia sa. Ceva mai târziu Doctorul Pucerea primeşte două gloanţe de revolver în spate, tocmai în momentul când intra în curtea casei sale. Masacrele se ţin lanţ; în luna August a aceluiaş an, 17 Români sunt omorîţi într'o întâlnire cu bandele

1) op. citat.

de antarţi care se îndreptau dela Caterina spre Vodena; alţi 15 sunt capturaţi de Greci în apropierea localităţii Călive; pentru a-i face să servească de exemplu, aceşti Kutzo-Vlachi au fost spânzuraţi.

O anchetă condusă de o comisiune compusă din trei turci şi un Român şi deschisă din ordinul autorităţilor otomane, pentru a descoperi cui îi revenea vina unei scrisori căzute în mâinele autorităţilor turceşti şi al cărui cuprins aţâţa bandele de antarţi contra elementului român, a stabilit că autorul acestei scrisori, era chiar Mitropolitul Agatanghelos: culpabilitatea Mitropolitului a fost stabilită prin depoziţiile martorilor greci, chemaţi de Caimacan; ei n'au îndrăznit să semneze procesul-verbal, însă au declarat formal că recunosc scrisul Prelatului în chestiune.

Acelaş Mitropolit, se ridică într'un consiliu contra propunerii făcute de Caimacan, ca toţi Românii să fie înscrişi de comisiile de recensământ sub denumirea de Valahi-Ortodoxi. El declară că nu există în Macedonia nici un Român şi că toţi ortodoxii trebuiau să fie înscrişi la rubrica «Rum ortodox».

Această eşire îi aduce din partea Caimacanului o violentă replică în aceşti termeni:

«Să ştiţi că niciodată nu veţi reuşi, nici prin îndrăzneala voastră, nici prin bandele de antarţi să înscriţi Românii din Grebena sub denumirea de Rum (Grec), ceiace n'au fost şi nu vor fi niciodată. Adevăratul lor nume este Valah-Ortodox şi toate ideile subversive pe care încercaţi să le strecuraţi nu vor avea nici un efect».

Un regulament compus din 21 articole conţinea instrucţiunile date de comitetul central, din care făcea parte şi Mitropolitul Agatanghelos.

Iată câteva din aceste instrucţiuni:

A exercita o propagandă brutală pentru a readuce în sânul bisericei satele care au renunţat la Patriarhat. In caz de insucces, nimeni nu va trebui să dea înapoi, dinaintea mijloacelor celor mai violente, asasinatul chiar.

«Exterminaţi, preoţii, învăţătorii şi notabilii.

«Ardeţi, împuşcaţi, omorîţi.

«Menajaţi cu cea mai mare grije elementul Turc. Propa-

gați credința că lupta are sprijinul unei mari puteri, mai puternică decât Rusia» [1]).

Aceste manifeste ațâțătoare excită setea de sânge a bandelor care se înmulțesc mereu și creiază o atmosferă din cele mai deprimante asupra elementului românesc. Lupta începută este cu atât mai nemiloasă, cu cât marii prelați, în loc de a propaga pacea și mila de aproapele, după ideile umanitare ale creștinismului, în numele căruia vorbesc, sunt amestecați în organizarea bandelor de antarți. Cele patru centre teroriste funcționează sub direcția supremă și suverană a Mitropolitului din Castoria, Cazani, Grebena și Monastir.

Acești prelați au la dispoziția lor 16 bande, cu un efectiv de 1600 oameni.

După dispozițiile primite dela conducătorii lor, bandele atacă tot ce este românesc, preoți, biserici, oameni, tot cade sub mâna distrugătoare a bandelor organizate, care împânzesc Macedonia dela un capăt la altul.

La 7 August 1905, o bandă de antarți năvălește în biserica română dela Luminița, arde cărțile sfinte și lasă un apel prin care locuitorii români erau îndemnați să meargă la biserica greacă. Mai târziu, în comuna Țărna-Reca, preotul român este prins, supus la îngrozitoare torturi și omorît. Nici vitele nu sunt crutate; turmele de oi ale lui Serghiu Duma, Iani Tegu și Leon Constantinescu sunt omorîte. La Selia, banda lui Aeritos terorizează Românii și-i forțează să adere în scris la cauza greacă.

Zece tineri sunt luați cu forța și trimiși la școala militară dela Atena. Aproape de Moloviște banda căpitanului Gudos, bandit grec cunoscut prin cruzimea sa, îngrozește lumea și somează pe români să gonească preoții lor pentru a lua alții Greci [2]).

In Octombrie, acelaș an, cade străpuns de 6 gloanțe fruntașul român Gheorghe Cușu dela Perivole. In Varuza, școala română este incendiată în plină zi; românii cu tot avutul lor se refugiază la Ianina. Ceva mai târziu satul Abelu este incendiat de Greci, casele, morile și ferestraele Românilor cad toate sub focul distrugător.

1) Op. citat.
2) Op. cit.

Invățătorii români cari au avut curajul să reziste amenințărilor primite dau cu prisosință tributul sângelui; Constantin Ghica, directorul școlii românești dela Turia-Crania, este grav rănit. O bandă, sub conducerea unui ofițer, intră la 15 Noembrie 1905 în comuna Barava și împresoară casa institutoarei Elena Iosif și a fruntașilor Schumba Vașoti și Zisi Tegu. După ce sunt torturați, li se ia tot avutul și sunt evacuați din sat. G. Duma, inspectorul general al școalelor române din Turcia, este grav rănit în timp ce sta la masă într'un restaurant cu consulul României la Salonic.

La 25 Martie 1905, o bandă compusă din mai mult de 300 de antarți năvălesc în satul Zagoriceni și omoară aproape 60 de persoane, bărbați, femei și copii; banda incendiază 40 de case și colibe.

Dar oare putem noi să reproducem toate crimele săvârșite, toate torturile la care sunt supuși nevinovații Aromâni? Timp de câțiva ani ei nu răspund la sângeroasele provocări ale Grecilor. Cad cu sutele păstorii liniștiți prin văile munților, sau pe drumurile lungi care poartă sate întregi spre pășunile din jurul Salonicului. Neam liniștit și cu o rară tărie de suflet, Aromânii ascultă de cuvântul conducătorilor lor spirituali. Deslănțuirea masacrelor care seamănă atâta jale și revoltă în sufletele lor, nu-i determină încă să recurgă la aceleași măsuri de apărare. Nu pentru că n'ar fi avut curajul să răspundă sângeroaselor agresiuni. Rezistența lor în mijlocul atâtor popoare este cea mai bună mărturie că în trecut au știut să lupte și să biruiască! Dar gândul că depărtata lor patrie ar putea să potolească prin alte mijloace setea de sânge a bandelor de antarți, îi face să aștepte și să rabde mereu.

In acest timp însă, corespondențele diplomatice nu duc la nici un rezultat. La somațiile categorice, guvernul dela Atena ocolește răspunsul, iar bandele organizate cu sprijinul oficialității continuă să împrăștie jalea și pustiul în satele aromânești.

Dar când așteptările zadarnice pierd nădejdea unui ajutor venit de aiurea, când tratativele se terminară prin ruperea relațiilor diplomatice între București și Atena (16 Sept. 1905), prin ce minune la glasul crainicului nevăzut, întreaga Macedonie românească este în picioare? Cete de tineri sunt organizate în

ţinuturile cele mai expuse la atacurile bandelor de antarţi. Satele toate contribuie cu bani şi arme, pentru organizarea cât mai temeinică a rezistenţei.

«Armatolii», odată organizaţi, dau dovada unui curaj la care Grecii nu se aşteptau. Legea talionului conducea de multe ori pe aceşti tineri, cari au fost martori ani de-arândul la cruntul răsboi deslănţuit fără nici o vină, asupra lor.

Dacă un sat românesc este atacat, după respingerea antarţilor, cetele româneşti atacă cu aceiaşi violenţă satele greceşti. Sângele a curs prea mulţi ani din trupurile chinuite ale paşnicilor aromâni. Acum curge din belşug şi din partea cealaltă.

Primul semnal îl dau Românii Macedoneni stabiliţi în ţară; Alexandru Coşca şi Gheorghe Mucitan Cruşoveanu îşi formează cete compuse din câte 10 «armatoli» şi pornesc întru salvarea fraţilor prigoniţi.

După ce stabilesc legături cu comitetul revoluţionar bulgar, îşi fac planul să treacă în Macedonia, în părţile locuite de Români, pentru apărarea satelor.

Dar în lupta ce are loc lângă Bitolia, între detaşamentele Turceşti trimise în întâmpinarea lor şi ceata lui Alexandru Coşca, aceasta din urmă este decimată.

Ceata lui Gh. Mucitanu n'are o soartă mai bună; împresurată de armata Turcă în bălţile dela Ianiţa rezistă eroic împreună cu cetele de bulgari, asediul se prelungeşte până la patru luni. După 120 zile de rezistenţă eroică, cei care mai scapă cu viaţă, pornesc mai departe să lupte contra bandelor de antarţi. Dar mulţi dintre ei plătesc în curând tributul morţii, prin bolile contractate în locurile mlăştinoase ale bălţii, în timpul asediului. Şefii acestor cete continuă să înlocuiască mereu pe tinerii căzuţi. Ei apar în toate locurile unde riscul devine mai mare şi vitejia lor este cântată şi astăzi în poezia populară aromânească.

In anii următori Armatolii se întăresc mereu, atacă cu violenţă dela un capăt la celalalt al Macedoniei şi nu cruţă nici satele cari închid şcolile româneşti. In 1907 ei dau foc Seliei, ai cărei locuitori români deveniseră Grecomani... Şi poate că acest războiu de exterminare între minorităţile creştine ale acestei provincii ar fi continuat cu aceiaşi înverşunare, dacă

Sultanul, prin noua constituţie votată în 1908, n'ar fi pus capăt acestor lupte.

De abia acum, tinerii cari pribegiseră în timpul cumplitei bejenii, prin pădurile fără de sfârşit ale Macedoniei, se întorc acasă. Alţii iau drumul străinătăţii şi nu revin decât după războiul cel mare, când începe colonizarea în Cadrilater.

Dar va trebui ca cineva să înşire pe larg luptele care avură loc între 1903 şi 1908 în Macedonia. Se vor scoate la iveală necunoscute acte de eroism ale populaţiei româneşti, iar bisericiile noastre în pomelnicele lor vor aminti şi de numele eroilor aromâni, căzuţi pentru o cauză sfântă şi poate prea curând uitată.

Multe din informaţii culese dela N. Nicea, fost luptător în cetele de Armatoli.

MIŞCAREA POPULAŢIEI

Judeţul Caliacra a prezentat recensământului general al populaţiei din 1930 un număr de 166.588 suflete, ceea ce revine la o densitate de 37,0 suflete pe un km. p.

Din acest număr, 41.408 formează populaţia urbană a judeţului, iar restul de 125.180 formează populaţia rurală.

Satul Ezibei, la 29 Decembrie 1930, avea o populaţie de 1140 suflete ce locuiau în 182 de gospodării, deci cam 6 suflete în fiecare gospodărie.

Pentru înţelegerea datelor statistice referitoare la mişcarea demografică din Ezibei şi pentru a se vedea cum această comună reprezintă caracteristica varietate a populaţiei din jud. Caliacra, ne vom folosi de câteva cifre referitoare la acest judeţ.

Dăm mai jos, un tablou comparativ al populaţiei urbane şi rurale din anul 1915, faţă de populaţia din 1930, indicându-se creşterea şi descreşterea ei în cifre absolute:

MEDIUL	1915	1930	Creşterea	Descreşterea
Bazargic . .	17.357	29.938	12.581	—
Balcic . . .	6.651	6.323	—	328
Cavarna	5.030	5.147	117	—
Com. rurale .	120.068	125.180	5.112	—
Total judeţ. . .	149.106	166.588	17.810	328

Vedem după analiza acestui tablou că oraşul Bazargic dă un procent de creştere a populaţiei de trei ori mai mare decât toate comunele rurale la un loc.

Acest fapt se poate explica: 1) Prin aceea că foarte mulţi

proprietari, Bulgari şi Turci dela sate, şi-au înstrăinat averile în ultimul timp de teama exproprierei şi s'au instalat ca negustori în oraşul Bazargic.

2) Prin exodul ţiganilor Turci, din tot cuprinsul judeţului, către centru şi aşezarea lor aici, formând cartiere compacte mai cu seamă în partea de răsărit a oraşului şi îndeletnicindu-se cu tăiatul lemnelor, cărăuşia, hamalâcul şi cerşitul.

3) Prin aşezarea Românilor macedoneni, în număr destul de mare, în acest oraş.

4) Prin excedentul de născuţi, faţă de totalul morţilor.

In schimb, în celelalte oraşe din judeţ, observăm o descreştere a populaţiei. La Balcic populaţia descreşte cu 328 de suflete, iar la Cavarna creşte abia cu 117 suflete [1]).

Dacă observăm acest exod de populaţie spre oraş, este natural ca populaţia rurală a judeţului să nu fi înregistrat o creştere prea mare faţă de cea din 1915. Din cauza emigrării Turcilor, a mortalităţii, a retragerii unora dintre Bulgari la oraş şi emigrarea altora peste graniţă, populaţia rurală ar fi avut o descreştere destul de apreciabilă faţă de cea a anului 1915, dacă în acest interval nu s'ar fi făcut colonizarea cu macedoneni şi chiar cu regăţeni.

Ca şi judeţul din care face parte, satul Ezibei reprezintă aproape aceiaşi amestecătură de naţionalităţi. Populaţia compusă din Români regăţeni, Români macedoneni, Musulmani, Bulgari, ne dă pe intervalul 1928—1937 următoarele cifre:

Populaţia satului Ezibei dela 1928—1937

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Români Regăţeni .	12	16	16	14	15	104	102	106
Români Macedoneni	202	235	236	380	342	334	325	329
Bulgari	742	740	735	722	7[illegible]2	754	760	765
Turci	82	83	74	52	49	46	42	38
Total . .	1.038	1.074	1.111	1.168	1.118	1.238	1.229	1.238

In acest tablou se reproduce mişcarea populaţiei pe naţionalităţi în interval de 10 ani. Din compararea coloanelor, ob-

Munteanu — Consideraţii generale asupra demografiei jud. Caliacra (ms).

servăm că Românii regăţeni, între 1928 şi 1932 inclusiv, nu prezintă o curbă remarcabilă. Creşterea sau descreşterea dela un an la altul aproape că nu se simte. In 1933 însă, cifra acestei populaţii saltă deodată la 104, pentruca apoi în timp de 5 ani să mai sporească numai cu 20 suflete.

La elementul macedonean observăm iarăşi o creştere neobişnuită a cifrei populaţiei până în 1931, de când apoi numărul aceleaşi populaţii începe să scadă.

Această variaţie a cifrei populaţiei se datoreşte în cea mai mare măsură instabilităţii elementului colonizat.

	1936	1937
Români regăţeni . . .	112	124
Români macedoneni . .	332	339
Bulgari	784	790
Turci	18	6
Total . .	1246	1259

De multe ori s'au văzut Români regăţeni cari, din cauza greutăţilor de cari s'au lovit aici, au fost nevoiţi să se înapoieze la vechile lor gospodării. Macedonenii însă, nu s'au îndepărtat prea mult de satul Ezibei, ci s'au aşezat mare parte din cei plecaţi în satele învecinate, unde condiţiunile de trai le erau mai favorabile. In sufletul acestei populaţii stărue încă instinctul nomad, produs al împrejurărilor, care i-a făcut veacuri întregi să colinde cu turmele lor din loc în loc. Aşezaţi în Cadrilater ca şi în Ezibei, după un an sau chiar mai puţin, au început a părăsi satul care li se părea neprielnic pentru desvoltarea activităţii lor. Scăderea atât de mare a numărului lor în 1932, 1933 şi 1934 nu este decât consecinţa acestor migraţiuni.

La elementul bulgar se observă deasemenea fluctuaţiuni curioase, în plus sau în minus, care nu se pot explica printr'un excedent sau printr'un deficit cauzat de naşteri sau morţi.

Cifra probabilă a acestei populaţii este de 742 suflete în 1928. Din acest an, curba ne indică o continuă descreştere până în 1932, pentruca apoi în 1933, numărul lor să crească brusc cu 42 suflete şi să continue creşterea destul de simţită până astăzi. Fenomenul acesta se explică prin tendinţa de emigrare

a Bulgarilor peste graniţă. Din 1933, criza puternică din Bulgaria, propaganda făcută de autorităţile bulgare şi de anumiţi emisari din Cadrilater, pentru a determina un curent favorabil rămânerii în ţară a populaţiei bulgare, au ca efect reîntoarcerea familiilor emigrate.

In sfârşit, elementul musulman este în continuă descreştere. La 1928 erau 82 de suflete, număr ce scade din an în an, pentruca în 1937 să ajungă abia la 6.

Acest element este pe cale de dispariţie. Dealtfel populaţia musulmană scade în proporţii asemănătoare, aproape în toate satele din sudul Dobrogei. Curentul de emigrare spre Turcia este în continuă ascensiune. In Ezibei, după cum se poate vedea, n'au mai rămas decât şase persoane, prea sărace, ca să mai poată părăsi ţara.

Aşezarea relativ proaspătă a populaţiei colonizate, emigrarea musulmanilor, precum şi numărul destul de mic al populaţiei din Ezibei, împiedică stabilirea unor raporturi sigure asupra natalităţii, mortalităţii şi excedentului, iar procentele calculate capătă o probabilitate prea mare.

Perioada oarecum mică de ani pe baza cărora se stabilesc calculele, măreşte deasemenea probabilitatea procentelor. Totuşi din culegerea datelor pe un interval de 10 ani — (1928—1937) — s'au putut alcătui aceste tablouri şi procente la diferitele naţionalităţi.

Natalitatea în satul Ezibei a cunoscut în decursul celor 10 ani — (1928—37) — fluctuaţii destul de însemnate dela un an la altul, după cum şi dela neam la neam. Media născuţilor pe acest interval este de 4,1 pe an, iar procentul la o sută de locuitori este de 3,5 pe an.

De remarcat că Românii regăţeni dau cele mai însemnate cifre în ceea ce priveşte natalitatea. Anul 1928 cu un procent de 41,7%, 1931 cu 42,9% şi 1932 cu 40,0% ne poate dovedi această afirmare. Chiar şi ceilalţi ani au un procent satisfăcător, care îi ţin în fruntea clasamentului general. In ultimii 3 ani însă, natalitatea Românilor regăţeni scade simţitor — (2,4% în 1936) — când sunt întrecuţi de musulmani — (50% în 1937).

Celelalţe naţionalităţi, în special Bulgarii au o natalitate foarte scăzută. Cel mai mare procent al născuţilor îl dă anul 1929 cu 6,5%, iar cel mai mic, anul 1937 cu 1,7%.

Tablou reprezentând numărul născuţilor pe sex şi pe neam în perioada 1928—1937

NEAMUL	1928				1929				1930				1931				1932				1933				1934			
	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%
Români Regăţeni .	2	3	5	41,7	—	2	2	12,3	1	2	3	18,8	6	—	6	42,9	4	2	6	40,0	3	6	9	8,7	1	4	5	4,9
Rom. Macedoneni .	9	—	9	4,5	10	5	15	6,5	6	2	8	2,8	8	4	12	3,1	9	6	15	4,4	8	4	12	3,6	8	6	14	4,3
Bulgari	12	12	24	3,2	13	7	20	2,7	16	6	22	3,0	13	8	21	2,9	14	14	28	3,9	13	10	23	3,1	12	13	25	3,3
T. Tătari	2	3	5	6.1	1	—	1	1,2	1	2	3	4,1	2	1	3	5,8	—	2	2	4,1	2	3	5	10,9	—	—	—	0,0
Total . . .	25	18	43	4,2	24	14	38	3,5	24	12	36	3,2	29	13	42	3,6	27	24	51	4,6	26	23	49	4,0	21	23	44	3,5

NEAMUL	1935				1936				1937			
	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%
Români Reg. şi Mac.	8	11	19	4,4	8	3	11	2,4	3	9	12	2,6
Bulgari	8	11	19	2,5	11	10	21	2,6	11	3	14	1,7
Turci Tătari . . .	1	2	3	7,9	1	1	2	11,1	1	2	3	50,0
Total .	17	24	41	3,3	20	14	34	2,7	15	14	29	2,3

Comentând cifrele care produc aceste procente, trebue să recunoaştem că rezultatele nu pot fi reale. Este logic ca Regăţenii să dea un procent atât de mare în ceea ce priveşte natalitatea, dacă ne gândim la condiţiunile care se puneau la colonizarea lor. Aceştia erau obligaţi să fie în primul rând căsătoriţi şi apoi să aibă o anumită vârstă care nu putea trece de 40 ani. Toţi coloniştii cari vin din Regat, fiind deci mai tineri, erau apţi pentru a contribui la mărirea procentului de naşteri. Nu la fel stau lucrurile cu Macedonenii şi băştinaşii, cari adaugă la numărul populaţiei şi oameni necăsătoriţi sau prea bătrâni.

Cu toate aceste avantagii pe care le au regăţenii, datele nu pot fi concludente din cauza numărului lor prea mic în aceşti ani, după cum nici al Musulmanilor cari ating 50% în anul 1937. când populaţia musulmană nu era decât în număr de 6 suflete.

Numărul locuitorilor Bulgari şi al Macedonenilor fiind destul de mare, în raport cu al Regăţenilor şi Turcilor, procentele cari ne dau natalitatea acestor neamuri deasemenea nu pot fi comentate cu mai multă încredere.

In tabloul dela pag. 75 se poate constata numărul născuţilor pe sex şi pe neam, în interval de 10 ani (1928—1937).

Procentele natalităţii pe neamuri s'au făcut luând ca bază numărul total pe fiecare an al naţionalităţilor respective.

In general, din numărul născuţilor în tot satul şi pe toată perioada, constatăm că procentul e relativ scăzut faţă de cel al judeţului întreg. Am văzut că procentul general este abia de 3,5% de locuitori, pe când cel al judeţului este de 4,5%. Cel mai mare procent al naşterilor este în 1932. — 4,6% — şi în 1928 — 4,2%. Iar cel mai scăzut este de 2,3% din anul 1937 şi 2,7 în 1936. Deşi în aceşti 2 ani numărul populaţiei este mai mare decât al celorlalţi ani, vedem că natalitatea descreşte din an în an.

Mortalitatea este deasemenea în floare. Regăţenii întrec — mai ales în primii ani — pe toate celelalte naţionalităţi din comună, în ceea ce priveşte numărul morţilor. In 1932 ating cel mai mare procent posibil 26,7%. Numărul morţilor în acest an pentru Regăţeni este de 4 suflete, însă raportat la numărul total al Regăţenilor din acest an — 15 — este extrem de mare.

Un procent destul de mare îl oferă Macedonenii. Mortalitatea mare la Macedoneni se explică prin aşezarea lor pripită

şi lipsită de cel mai elementar confort. Locuinţele în care au fost nevoiţi să stea la începutul colonizării lor, ca şi acelea în care mai stau unele familii şi astăzi, sunt complet insalubre. Pe urmă trecerea dela o regiune de munte, la o regiune uscată, de stepă, a avut consecinţe dezastruoase mai ales asupra elementului femenin.

Dăm la pagina 78 tabloul cu numărul deceselor pe sex şi neam.

Din acest tablou se poate vedea că cel mai mare număr de morţi îl dă anul 1929. In acest an sunt 30 de decese, cu un procent de 2,7 la sută de locuitori. In anul 1937 înregistrăm 27 de morţi, cu un procent de 2,1 la sută.

Din totalul morţilor, se constată că cel mai mare număr îl dau copiii sub 4 ani, numărul lor crescând în proporţii îngrijorătoare. Repartizată după neam, mortalitatea infantilă este mai pronunţată la Tătari şi Macedoneni.

Pentru a ne da seama de situaţia exactă a mortalităţii infantile, adăugăm aci un tablou cu procentul mortalităţii pe neamuri şi grupe de vârste. (Vezi tabloul dela pag. 79, 80, 81).

Din analiza datelor acestui tablou se constată că cel mai mic procent pentru decesele sub un an, îl dau Regăţenii. Sunt ani când această populaţie nu înnumără nici un mort. Aceasta şi pentru motivul că numărul Regăţenilor este foarte redus, faţă de celelalte neamuri din sat. Cel mai mare procent al morţilor sub un an îl dau Turcii, deşi numărul acestei naţionalităţi nu e mai mare decât al Regăţenilor. In anul 1934 procentul mortalităţii infantile la această populaţie atinge cifra de 7,1%, iar în 1937 ajunge la cifra fantastică de 33,3%.

Pentru a lămuri cauza procentului aşa de mare al mortalităţii, dăm la pagina 82 un tablou cu cauza deceselor pe utlimii trei ani.

Din acest tablou — deşi alcătuit pe date insuficiente — se poate scoate în relief cauza cea mai însemnată a mortalităţii. In fruntea clasamentului stau decesele produse din cauza debilităţii congenitale. Aceasta este cauza care seceră majoritatea din copii sub 1 an. In al doilea rând este tuberculoza pulmonară, care face ravagii atât la copiii mici cât şi la camenii mari. In anul 1937 mor doborîţi de această boală nu mai puţin de 7 copii. Numărul cel mai mare de tuberculoşi îl dau Românii şi apoi Bulgarii.

Tablou reprezentând numărul deceselor pe sex şi neam în perioada 1928—1937

NEAMUL	1928				1929				1930				1931				1932				1933				1934			
	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%
Români Regăţeni	—	1	1	8,3	1	2	3	18,8	2	1	3	18,8	2	1	3	21,4	2	2	4	26,7	—	—	—	0,0	2	1	3	2,3
Rom. Macedoneni	2	2	4	2,0	3	4	7	3,0	1	3	4	1,4	2	4	6	1,6	2	3	5	1.5	2	1	3	0,9	2	2	4	1,2
Bulgari	8	6	14	1,9	7	8	15	2,0	9	5	14	1.9	5	7	12	1,7	8	9	17	2,4	8	10	18	2,4	5	7	12	1,6
T. Tătari	1	—	1	1,2	2	3	5	6,0	2	2	4	5.4	—	—	—	0,0	1	2	3	6,1	—	—		0,0	1	3	4	9,5
Total	11	9	20	1,9	13	17	30	2,7	14	11	25	2,3	9	12	21	1,8	13	16	29	2,5	10	11	21	1,7	10	13	23	1,9

NEAMUL	1935				1936				1937			
	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%	M.	F.	Total	%
Români Regăţeni	1	2	3	0,6	2	2	4	0,9	4	10	14	3,0
Bulgari	6	4	10	1,3	6	5	11	1,2	4	6	10	1,2
Turci Tătari	1	1	2	5,2	1	—	1	5.5	2	1	3	50,0
Total	8	7	15	1,2	9	7	16	1,2	10	17	27	2,1

Procentul *) deceselor pe grupe de vârstă.

1928							
Naţionalităţile	Total Populaţia	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni	12	—	—	—	8,3	—	·
Români Macedoneni	202	1,0	—	1,0	—	—	—
Bulgari	742	0,1	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4
Tătari	82	0,2	—	—	—	—	—
Total	1038	0,4	0,2	0,4	0,3	0,4	0,3

1929							
Naţionalităţile	Total Populaţie	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni	16	6,3	—	6,3	6.3	—	—
Români Macedoneni	235	0,4	0,4	—	1,7	0,4	—
Bulgari	740	0,4	0,4	0,5	0,7	—	—
Tătari	83	1,2	0,4	—	2,4	—	—
Total	1074	0,6	0,6	0,4	1,0	0,1	—

1930							
Naţionalităţile	Total Populaţie	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni	16	—	0,6	0,6	0,6	—	—
Români Macedoneni	286	—	0,4	0,4	0,4	—	0,4
Bulgari	735	0,1	0,4	0,4	0,3	0,1	0,5
Tătari	74	1,4	—	—	1,4	1,4	1,4
Total	1111	0,2	0,5	0.5	0,5	0,2	0.5

1931							
Naţionalităţile	Total Populaţie	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni	14	4,3	2,1	—	—	—	—
Români Macedoneni	380	0,3	0.3	—	0,5	0,5	—
Bulgari	722	0,3	0,3	0,1	0,4	—	0.6
Tătari	52	—	—	—	—	—	—
Total	1168	0,4	0,3	0,1	0,4	0,2	0,3

*) Procentele sunt raportate la 100 de locuitori.

Naţionalităţile	1932						
	Total populaţie	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni . .	15	13,3	13,3	—	—	—	—
Români Macedoneni .	342	0,3	0,6	—	0,3	—	0,3
Bulgari	712	0,6	1,0	—	0,1	0,1	0,6
Tătari	49	2,0	—	—	2 0	2 0	—
Total . .	1118	0,7	1,0	—	0 3	0,2	0,4

Naţionalităţile	1933						
	Total populaţie	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni . .	104	—	—	—	—	—	—
Români Macedoneni .	334	0,6	—	—	—	0,3	—
Bulgari	754	1,1	0,1	—	0,7	0,3	0,3
Tătari	46	—	—	—	—	—	—
Total . .	1238	0,8	0,1	—	0,4	0,2	0,2

Naţionalităţile	1934						
	Total populaţie	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni . .	102	—	—	1,0	—	1,0	1,0
Români Macedoneni .	325	0,3	0,4	—	—	0,3	0,3
Bulgari	760	0,9	0,3	—	—	0,1	0,3
Tătari	42	2,4	4 8	—	—		2,4
Total . . .	1229	0,7	0,4	0,1	—	0,2	0,4

Naţionalităţile	1935						
	Total populaţie	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni . .	106	—	—	—	—	—	1,9
Români Macedoneni .	329	0,3	—	—	—	—	—
Bulgari	765	0,1	0,3	—	0,	0,3	0,5
Tătari	38	—	—	—	2,7	—	2,7
Total . .	1238	0,2	0,2	—	0,2	0,2	0,5

	1936						
Naţionalităţile	Total populaţie	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni . .	112	0,9	—	0 9	—	—	—
Români Macedoneni .	322	0,3	—	—	—	—	0,3
Bulgari	734	0,3	0,5	—	0,1	0,3	0.3
Tătari	8	5,5	—	—	—	—	—
Total .	1246	0.4	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2

	1937						
Naţionalităţile	Total Populaţia	0—1	1—4	5—18	19—40	41—60	61—
Români Regăţeni . .	124	—	0 8	—	—	0.5	0.8
Români Macedoneni .	339	2,0	0,3	0.3	0.3	0.3	—
Bulgari	790	0,4	0.3	0.1	—	—	0.5
Tătari	6	33,3	—	—	—	—	16.6
Total . .	1259	0,9	0.3	0.2	0,1	0.2	0.5

Procentul mortalităţii cauzat de debilitate congenitală creşte destul de repede, dela an la an. In anul 1935 este de 20,0 la sută, pentru ca în anul următor să ajungă la 37 0%, iar în 1937, la 40,1% . La fel de repede creşte şi procentul cauzat de tuberculoză. In 1935 este de 13,1%, iar în 1936 ajunge la 31,2% pentru ca în 1937 să salte până la 37,0%. Procentele acestea sunt calculate la suta de morţi, în anul respectiv.

Creşterea deceselor provocate de aceste două cauze principale destul de vădite din an în an, constitue un pericol considerabil pentru vieaţa socială a acestui sat. Cu toată activitatea dispensarului, întinderea acestor două boale care fac ravagii, dă de gândit.

Afară de aceste cauze mai însemnate, se mai semnalează câte un caz de apoplexie la Bulgari. Deasemenea, un caz de rachitism şi altul de gastro-enterită, întâmplate în anul 1935 la aceiaşi populaţie. In 1936 întâlnim un caz de epilepsie, iar în 1937 întâlnim un caz de febră tifoidă şi unul de nefrită acută. Acestea însă, fiind mai rare, nu constitue un pericol permanent ca tuberculoza.

In ceeace privește excedentul provenit din diferența nașterilor față de decese, se constată în unii ani procente îmbucurătoare.

Decesele după cauză și neam.

Cauza decesului	1935					1936					1937				
	Români	Bulgari	Turci	Total	%	Români	Bulgari	Turci	Total	%	Români	Bulgari	Turci	Total	%
Senilitate	2	3	1	6	40.0	1	2	—	3	18.7	1	2	1	4	14.9
Debilitate congenit. .	1	2	—	3	20.0	2	3	1	6	37.0	5	4	2	11	40.1
Tuberculoză pulmon. .	—	1	1	2	13.1	1	4	—	5	31.2	6	4	—	10	37.0
Apoplexie . .	—	1	—	1		—	1	—	1		—	—	—	—	
Rachitism . .	—	1	—	1		—	—	—	—		—	—	—	—	
Gastro-enterită .	—	1	—	1		—	—	—	—		—	—	—	—	
Epilepsie . .	—	—	—	—		—	1	—	1		—	—	—	—	
Febră tifoidă .	—	—	—	—		—	—	—	—		1	—	—	1	
Nefrită acută . . .	—	—	—	—		—	—	—	—		1	—	—	1	
Accident	—	1	—	1		—	—	—			—	—	—	—	
Total . . .	3	10	2	15		4	11	1	16		14	10	3	27	

In tabloul dela pag. 84 sunt date cifre reale care reprezintă excedentul în timp de 10 ani, la toate naționalitățile din sat. Tot aci sunt date și procentele cu care populația crește anual, prin excedentul nașterilor față de decese.

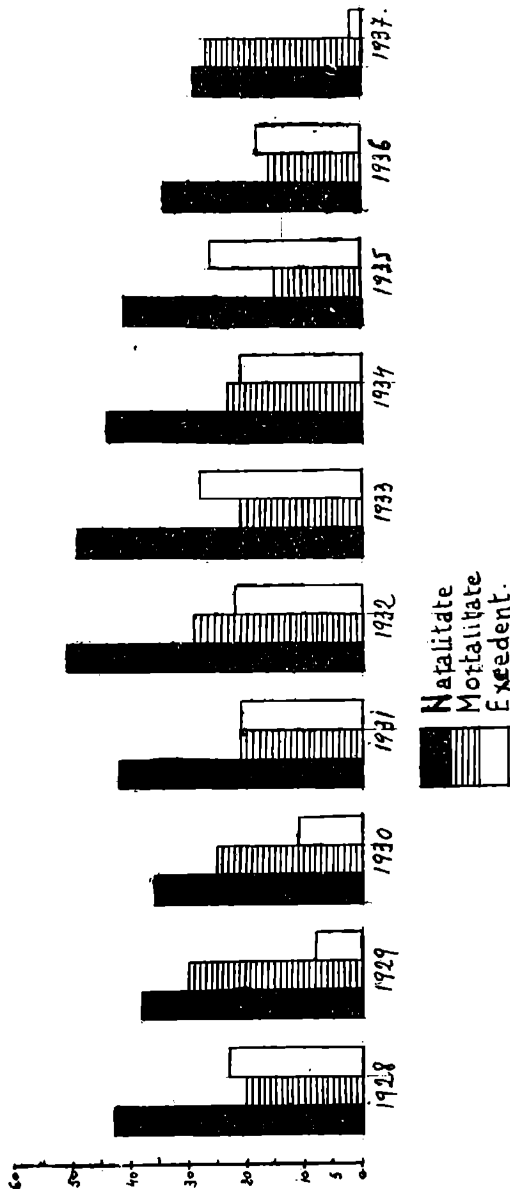
Din analiza tabloului se poate vedea că sporul cel mai mare îl dă populația românească și în special Regățenii. Anul 1931 stă în fruntea tuturora în ceea ce privește excedentul la Regățeni. Deasemenea, anul 1929 este cel care a atins cel mai mare deficit ce se poate vedea pe întregul tablou.

Considerat pe populația întreagă a satului, anul cu cel mai mare procent al excedentului este 1933 cu 2,3 la sută, iar cel mai scăzut procent îl dă anul 1937, care abia ajunge la 0,2 la sută.

Acest excedent atât de redus din anul 1937 se explică prin numărul redus al nașterilor din acest an (2,3%) și numărul mare al deceselor (2,1%).

Excedentele acestea, provenite din superioritatea numărului nașterilor asupra morților, nu pot justifica în unii ani

creşterea atât de bruscă şi mare a locuitorilor din sat. De aceea, diferenţa de populaţie care nu se poate justifica prin

Mişcarea demografică a satului în perioada 1928—1937.

această creştere dela un an la altul, trebue să o punem în legătură cu imigrarea locuitorilor din alte regiuni.

Tablou reprezentând excedentul în perioada 1928—1937

	1928		1929		1930		1931		1932	
Naţionalităţile	Ex.	%	Ex.	%	Ex.	%	Ex.	%	Ex.	%
Rom. Regăţeni .	4	8,3	—1	—6,3	—	0,0	3	21,4	2	13,3
Rom. Maced. .	5	2.5	8	3,8	4	1,4	6	[illegible],6	10	2,9
Bulgari	10	1,3	5	0,7	8	1,1	9	1,2	11	1,6
Turci	4	4,9	—4	—4,8	—	—1,4	3	5,8	—1	—2,0
Total . .	23	2,2	8	0,8	11	1,0	21	1,8	22	2,1

	1933		1934		1935		1936		1937	
Naţionalităţile	Ex.	%	Ex.	%	Ex.	%	Ex.	%	Ex.	%
Rom. Regăţeni .	9	8,7	2	2,0	16 (Rom. Regăţeni + Rom. Maced.)	3,8	7	1,5	—2	—0,4
Rom. Maced. .	9	2.7	10	3,[illegible]						
Bulgari . . .	5	0,7	13	1,7	9	1,2	10	1,4	4	0,5
Turci	5	10,9	—4	—9,5	1	2,7	1	5,6	—	—
Total . .	28	2,3	21	1.7	26	2,1	18	1,5	2	0,2

Nici căsătoriile n'au adus un aport prea mare, căci după cum vom vedea — sunt foarte puţine căsătorii — cu fete aduse dintr'altă parte. Majoritatea lor sunt din sat.

Statistica căsătoriilor pe aceşti 10 ani ne dovedeşte încă odată lipsa unei coeziuni sufleteşti între toate grupările, care populează astăzi satul. Din cercetarea tabloului de căsătorii, se poate vedea că fenomenul încrucişerii între regăţeni, macedoneni şi bulgari este absent în sat. Macedonenii în special, consideră ca o desonoare introducerea prin căsătorie a elementelor străine de neamul şi de obiceiurile lor.

Procentul mic al căsătoriilor la Regăţeni se explică nu numai prin numărul redus al lor, dar şi prin faptul că ei trebuiau să fie căsătoriţi, înainte de colonizare.

In această parte a ţării, au venit de cele mai multe ori colonişti regăţeni tineri şi fără copii. Nu la fel erau coloniştii macedoneni cari, fiind siliţi să părăsească cu totul ţinuturile de unde au plecat, au venit cu întreaga familie.

Procentul mic al căsătoriilor faţă de cifra populaţiei la

Căsătoriile

Anul	Naţionalităţile	I.	F.	M.	A.	M.	I.	I.	A.	S.	O.	N.	D.	Total
1928	Români Regăţeni	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—		—	2
	Români Macedoneni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—
	Bulgari	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5
	Tătari	—	—	—	—	1		—	—	—	—	—	—	1
1929	Români Regăţeni	—	—	—			—	—	—		—	—	—	—
	Români Macedoneni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bulgari	—	—		—	—		—	—	—	1	1		2
	Tătari	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—
1930	Români Regăţeni	—	—		—	—		—		—		—	—	—
	Români Macedoneni	1	—	—		—	—	—		—	1	1		3
	Bulgari	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
	Tătari	—		—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
1931	Români Regăţeni	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
	Români Macedoneni	—	—	1	—	1		—	—	—	—	1	1	4
	Bulgari	1	2	—	—	1	1	—	—	—	—	2	5	12
	Tătari	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1932	Români Regăţeni	—		1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
	Români Macedoneni		2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	Bulgari	1		—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	7
	Tătari	—	—	1	—		—		—	—	—	—	—	1
1933	Români Regăţeni	—	1	—		—	—	—	—	—	—	1	—	2
	Români Macedoneni	—	2	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	6
	Bulgari	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
	Tătari	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—
1934	Români Regăţeni	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
	Români Macedoneni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bulgari	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	6
	Tătari		—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—
1935	Români Regăţeni	—	—	—	—		—	—	—	—	—		1	1
	Români Macedoneni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	Bulgari	1	1		—	1		1	1	—	—	4	—	9
	Tătari	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
1936	Români Regăţeni	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
	Români Macedoneni	1	—	—		—		—	—	1	1	2	—	5
	Bulgari	2	—	—	1	1	—		—	—	2	—	1	7
	Tătari	—	—		—	—	—	—	—		—	—	—	—
1937	Români Regăţeni	—	—	1	—	1	—	—		—	—	—	—	2
	Români Macedoneni	—	—	—	—	—		1	—	—	—	—	—	2
	Bulgari	1	2	8	—	1	—	—	—	—	—	1	1	14
	Tătari	—		—	—	—	—	—	—	—		—	—	—
	Total	13	14	15	2	7	4	2	1	4	8	9	9	108

Macedoneni se datorește — cum am mai spus — marilor frământări, eforturilor de fiecare zi care i-au ținut într'o încordare neobișnuită, atât înainte cât și după colonizare. Din cercetarea tabloului se mai constată că cel mai mic număr de căsătorii, îl găsim în lunile de vară. In special luna Aprilie (Postul Paștelui), Iulie și August sunt cele mai lipsite de căsătorii. Lunile cele mai bogate însă, sunt cele din timpul iernii: Noembrie, Decembrie, urmând apoi Ianuarie, Februarie și Martie. Se mai poate menționa că aproape toate căsătoriile înregistrate în acest interval s'au făcut numai între grupe și naționalități de acelaș sânge și aceiași religie. Românii regățeni s'au căsătorit numai cu fete de Regățeni, Macedonenii la fel, iar Bulgarii n'au depășit nici ei cercul naționalității lor.

Nu numai atât, dar aproape toate căsătoriile s'au făcut înlăuntrul satului respectiv. Numai 2—3 căsătorii s'au făcut cu fete aduse dintr'alt sat. (Vezi tabloul).

Din aceste manifestări se poate deduce că diferitele grupuri nu se integrează complet în vieața socială a satului, care este împărțit în cartiere.

Din această cauză, fiecare cartier păstrează caracteristica unei mentalități deosebite. Un fapt care trebue să ne bucure este lipsa totală a divorțurilor în acest sat.

Pe lângă aceste fenomene demografice care fac ca numărul populației să varieze atât de mult, se mai adaugă și fenomenul emigrărilor și imigrărilor.

Tătarii, după cum am arătat, au părăsit în ultimii ani satul, ne mai rămânând în sat decât 6 suflete.

Deasemenea Macedonenii s'au așezat sau au plecat în ultimii ani. Astfel Toma Moru și Dumitru Zaru au părăsit satul Ezibei și au fost colonizați în satul Casim (I. G. Duca). Nacu Nebi a venit în Ezibei, dela Carales, iar Tănase Dumitru Fătu a venit dela Carasular, unde se afla singur între Bulgari. Costa Lena a venit dela Sahangi în 1934, Hristu Tase Mite a venit în 1934 dela Matlânova.

Intre Regățenii veniți în ultimul timp, menționăm pe Dumitru Rusu, sosit în 1932 din jud. Argeș, Vasile Pavel, sosit în acelaș an din jud. Constanța, la fel Ilie Paraschiv, Stoian Ion și Grigore Bratosin, iar Ignat Gociu a venit din Băilești, jud. Dolj.

Dar pe când unii veneau în sat, alţii se pregăteau să plece. Astfel vedem pe Gogu Buatu, Ion Culăud şi Ghiţă Stanciu care s'au întors în jud. Bacău, de unde veniseră. La fel fac şi Dumitrache Buftea, Ion Roşu, Ion Găetan şi în ultimul timp Grigore Bratosin.

In încheiere, putem spune că populaţia satului Ezibei a crescut în timp de 10 ani cu 221 suflete — ceea ce înseamnă — 22 suflete pe an. Mare parte din acest număr îl formează excedentul provenit din naşteri în acest interval, care se ridică la 180 de suflete. Restul de 41 de suflete provine din populaţia colonizată.

EMIGRAREA ROMÂNILOR-MACEDONENI IN AMERICA

Emigrarea este un fenomen social care constă în deplasarea definitivă sau temporară a unui număr de oameni într'un loc unde să-şi poată câştiga existenţa mai uşor, înbunătăţindu-şi starea materială.

Un asemenea fenomen a avut loc la începutul secolului al XX, când în America iau o mare desvoltare fabricile, şi paralel cu ele toată vieaţa economică orăşenească, lucru care face necesară sporirea muncitorimii. Această categorie de oameni fiind bine plătită în America, iar pe de alta propaganda mare, care se făcea în Europa pentru emigrare, a determinat un puternic curent, în special în rândurile populaţiei cu o stare materială precară. In lumina acestui curent de emigrare europeană în America, trebue privită emigrarea Românilor Macedoneni.

Cauzele care au determinat emigrarea lor, n'au fost întotdeauna aceleaşi, iar emigrarea în general trebue privită ca o rezultantă a îmbinării diferitelor cauze. Iată cele mai importante :

1) Dorinţa unei vieţi mai bune, dorinţă întreţinută şi prin propaganda americană, care avea ca scop să înfăţişeze America într'o lumină cât mai plăcută, un rai pământesc în care emigranţii se puteau repede îmbogăţi. Aceasta poate fi socotită ca o cauză psichologică.

In privinţa propagandiştilor se pare că ei au fost în număr mare în Grecia şi Turcia, dar pătrundeau anevoe până în satele macedonene care erau izolate, exercitându-şi influenţa mai mult în oraşe. De altfel Dumitru Tega îşi aminteşte de existenţa unor agenţi care împrumutau cu bani de drum pe cei lipsiţi, urmând

ca aceştia să-şi plătească datoria în America. Un foarte mare imbold pentru plecare îl constituiau scrisorile şi banii primiţi dela cei plecaţi, căci ele erau dovada cea mai sigură, că viaţa de acolo era mai bună şi că îmbogăţirea era o realitate.

2) Mediul fizic din Macedonia unit cu ocupaţia lor de păstori, a fost o cauză puternică în favoarea emigrării. Mediul fizic a influenţat emigrarea prin sărăcia solului muntos, care nepermiţând o agricultură, nu lega populaţia de un anumit ţinut. Această influenţă a fost mărită prin ocupaţia lor de păstori obişnuiţi cu transhumanţa: vara la munte şi iarna la malul mării. In acelaş sens i-a influenţat şi cărăuşia, căci mulţi exercitau această meserie, colindând întreaga Peninsulă Balcanică.

3) Starea lor materială precară, a influenţat deasemeni emigrarea în America. Fiind o populaţie retrasă, populaţia macedo-română venea în contact cu Turcii, Grecii, Bulgarii, etc., numai în relaţiunile economice. Munca lor însă, nu era valorificată, iar produsele lor erau plătite foarte rău. Mulţi se ocupau cu lemnăria, dar nici aceasta nu le aducea un venit mai mare. Vorbind despre starea materială precară, nu ne referim decât la starea unora dintre emigraţi, căci mulţi aveau mijloace suficiente de traiu.

4) O cauză survenită după instituirea constituţiei turce, a fost milităria. După obiceiurile turceşti, creştinii nu erau luaţi în armată, plătiau însă un impozit special pentru aceasta. După 1909 încep să fie luaţi în armată şi creştinii. Mulţi dintre cei cari nu voiau să facă armata, găseau o soluţie în emigrare. Din cauza armatei au emigrat împreună cu macedo-românii şi mulţi Bulgari şi Greci.

Aceste cauze n'au influenţat în aceiaşi măsură pe toţi emigranţii. Hotărîtoare au fost când unele, când altele din cauzele arătate. Trebue stabilit însă că întotdeauna mirajul îmbogăţirii repezi a fost cel mai puternic imbold pentru emigrare. Astfel vedem pe Cota Lexa, originar din Grămaticova jud. Cojani, plecând la vârsta de 16 ani în 1908, pe Hristu Tase Mita din Selia jud. Salonic, plecând la vârsta de 25 ani, în 1906, ca şi pe Gheorghe Libu din Selia (Verria) plecând la vârsta de 50 ani, în 1914, toţi pentru a-şi reface averea. Dar găsim în acelaş timp pe Dumitru Tega al cărui tată era negustor de lână, având o bună situaţie materială, plecând în 1910, în vârstă de 20 ani,

cu pașaportul fratelui său pentru a nu fi luat în armata turcă, unde tratamentul soldaților era rău, și condițiunile de igienă lăsau de dorit.

Românii-Macedoneni din Ezibei, care au fost în America sunt :

1) Dumitru Tega, originar din Verria ;
2) Tănase Roșca din Vodina (Verria) ;
3) Dumitru Libu din Selia, jud. Salonic ;
4) Gheorge Libu din Selia (Verria);
5) Gheorghe Belu din Cândrova (Verria) ;
6) Cocea Culiu din Doleani (Verria);
7) Dumitru Pacea din Selia.
8) Cota Lexa din Grămăticova (Cojani);
9) Cota Ciota din Cândrova (Verria) ;
10) Vasile Șeapte din Selia (Verria);
11) Hristu Tase Miti din Selia (Salonic);
12) Hristu Fotu din Cândrova;
13) Vasile Tase Miti.

Emigrarea lor s'a produs în special între 1904 și 1914. Cei mai mulți plecau tineri 16—26 ani, dar plecarea celor mai în vârstă nu era exclusă, ex.: Gheorghe Libu a plecat la 50 ani. Toți plecau cu gândul de a se întoarce înapoi cu o situație mai bună. Nu toți însă dintre cei plecați au îndeplinit acest gând. Văzând că acolo viața era mai ușoară, mulți s'au hotărît să rămâie definitiv. Pentru aceasta cei căsătoriți își cheamă soțiile din Macedonia sau vin ei înșiși să le ia. Unii dintre cei necăsătoriți și hotărîți a rămâne în America s'au căsătorit cu americane. Din aceștia mulți sunt din satul Frașa (Fărșeroți) după spusele lui Cota Lexa.

Prin urmare, emigrații erau mai mulți tineri între 16—26 ani, bătrânii plecând în număr foarte restrâns, iar femei macedonene nu plecau decât pentru a se stabili definitiv în America, chemate de bărbații lor, care-și asiguraseră o situație materială mulțumitoare.

Sosiți în America, emigranții nu mergeau la întâmplare să-și caute de lucru. Ei trebuiau să prezinte autorităților adresa unei rude sau a unui prieten. Acesta primea un aviz oficial prin care i se anunța sosirea emigrantului, așa că îl întâmpina la gară sau debarcader.

Iată ce spune în această privință Dumitru Tega : «Nu ni se dădea voe să debarcăm, până ce nu dădeam adresa celui la care trebuia să mergem. Eu am dat adresa fratelui meu și m'am pomenit cu el în gară, tocmai în ziua sosirii mele, fără să am habar că sunt așteptat».

In felul acesta se explică faptul că Macedo-Românii formează puncte de concentrație în America, puncte în care ei duc o viață în condițiuni comune, locuind mai mulți în aceiași cameră, angajându-se în număr mai mare la aceleași întreprinderi, organizându-și societăți de ajutor reciproc. Localitățile unde au lucrat emigranții sunt : New-York, Indianapolis, Chicago, Seattle (Washington), San Francisco, Los Angeles, Ohio, toate centre industriale. Mulți lucrau în fabrici, uzine metalurgice în special, unde pe încetul căpătau cunoștințele necesare. Ei căutau totdeauna munca cea mai rentabilă. De aceea nu muncesc numai în fabrici, ci mulți lucrează la șosele, la căi ferate, se fac bucătari, chelneri în restaurate, etc. Astfel Dumitru Tega a lucrat la turnătorii în Indianapolis, în Seattle, în Ohio și Chicago, deprinzându-se cu munca industrială și ajungând la gradul de supraveghetor al presiunii cazanelor ; Cota Lexa a lucrat în fabrici diferite la Indinapolis, Ohio, Montana, dar a lucrat și la calea ferată, unde se câștiga uneori mai mult; Hristu Tase Miti a fost bucătar în San-Francisco și Los Angeles ; Gheorghe Libu lucrează în fabrici și la șosele, așa dar, fiecare muncește acolo unde se poate câștiga mai mult.

Câștigul era de 1,80—2 dolari pe zi. In timpul războiului însă, și după acesta câștigul s'a ridicat între 2 și 4 dolari pe zi. In medie, câștigau 600—700 dolari anual, din care cheltuiau 150—200, iar restul era economisit. Din economiile lor trimeteau acasă în Macedonia, la părinți sau rude ca să cumpere pământ și case.

Astfel a trimes Dumitru Tega, suma de 2000 dolari, în mai multe rânduri, iar la întoarcere a adus 3000 dolari, economisiți, iar Cota Lexa trimite pe zece rânduri 1000 dolari, aducând la întoarcere, 3000.

Munca din America, nu li se părea grea. Dimpotrivă erau foarte mulțumiți cu munca industrială, având stabilite numărul de ore și plata. Pe de altă parte, lucrătorii erau bine tratați, nu

erau puşi la munci peste puterile lor, aşa că Macedo-Românii, erau foarte puţin epuizaţi de lucru.

In America existau câteva societăţi româneşti, formate în special de Români din Transilvania. Macedo-Românii n'aveau însă decât o singură societate : «Unirea», din New-York, care avea filiale şi în celelalte oraşe. In Indianapolis a existat o altă societate «Pecuraru», care însă n'a dăinuit mult timp şi a fuzionat cu «Unirea», luându-i şi numele. Macedo-Românii asistau şi la cursuri serale de limbă engleză, având interesul să cunoască bine limba vorbită, plătind pentru aceasta o mică taxă lunară.

Trebue observat, că printre străini, Macedonenii se simt mai bine când sunt mai mulţi împreună. Rar câte unul care să se îndepărteze de oraşele unde erau ceilalţi. Ei se ajută reciproc, îşi împrumută bani şi nu freqventează societăţile americane. Se acomodează vieţii de acolo, adoptând costumul şi felul de viaţă.

Repatrierea s'a făcut în epoci diferite. Ea a fost mai intensă între 1913 (Hristu Tase Miti) şi 1920 (Dumitru Tega). Intorcându-se în Macedonia, emigranţii veneau cu totul transformaţi. Fiecare strânsese bani, fiecare era dornic de o nouă viaţă, mai activă, mai frumoasă, în felul vieţii americane. Dar dela început au întâmpinat rezistenţa celor rămaşi. Părinţii şi în special bătrânii, nu admiteau ca fiii lor să poarte haine orăşeneşti : «ne spuneau să fugim înapoi cu astfel de haine», spune Cota Lexa, aşa că sunt nevoiţi să îmbrace iar costumul macedonesc. Incetul cu încetul, dispar şi celelate planuri cu care veniseră, căci viaţa de aici era cu totul alta. In primul rând nu exista acea desvoltare industrială cu care se obişnuiseră în America, şi'n al doilea rând, nu puteau învinge rezistenţa conservatoare a celor din jurul lor. Astăzi ei nu mai văd vre-o posibilitate de aşi pune în aplicaţie planurile cu care veniseră, sunt obligaţi să se acomodeze vieţii de aici şi trăesc doar cu «dorul» unei vieţi mai bune, spune Dumitru Tega.

Emigrarea a avut efecte individuale. Cei cari au fost în America sunt doritori de o viaţă mai bine organizată, au idei umane, în special pentru muncitorii plătiţi, sunt convinşi că numai o organizare în spiritul legilor drepte, poate fi soluţia îmbunătăţirii vieţii. Respectul individualităţii adânc înrădăcinat în ei, îi fac să fie nemulţumiţi de puţina consideraţie pe care

şi-o dau cei de aici. Ceilalţi nu-i privesc cu pizmă, nici nu fac deosebiri între cei cari au fost în America şi cei care n'au fost.

Totuşi în discuţii, li se dă mai multă ascultare : «cine a umblat mult, ştie mai multe». Influenţele de ordin economic şi social, n'au produs efecte asupra emigranţilor, din cauza spiritului conservator al satului de aici. Ceiace rămâne stabilit este că aceşti oameni simpli, deprinşi cu o viaţă păstorească, au dobândit în America, vederi mai largi, au devenit deschişi la suflet, au învăţat să cunoască oamenii şi viaţa, şi s'au întors cu dorinţa de mai bine, dorinţă care nu s'a realizat decât în domeniul moral. Azi ei sunt colonizaţi în Ezibei unde se ocupă cu agricultura, având şi oi, nedeosebindu-se de ceilalţi decât printr'un spirit de iniţiativă mai mare.

CONTRIBUŢII LA STUDIUL ANTROPOLOGIC AL SATULUI

Antropologul Pittard în cartea sa «Les Peuples des Balkans» studiază în Dobrogea 18 grupe care cuprind fizionomia etnică a tuturor populaţiilor ce se găsesc în Balkani.

Autorul citatei lucrări pune în fruntea populaţiilor studiate elementul românesc, ca unul ce are cea mai mare vechime şi incontestabile drepturi istorice asupra Dobrogei. După Români examinează populaţiile ce au venit din diferite state ale peninsulei: Turcii vechii proprietari ai Dobrogei, Bulgarii, Germanii, Evreii, Lipovenii, Găgăuţii, Ţiganii, Kurzii, Armenii, Cerkezii etc.

Din studiul mai sus amintit lipsesc Românii Macedoneni, care au fost colonizaţi după război în Dobrogea Nouă şi care desigur ar fi constituit una din cele mai interesante grupări.

In privinţa Românilor cari locuiesc Dobrogea, Pittard spune că ei par a avea un indice cefalic inferior (80.14) celui pe care îl au Românii în general (şi proporţia formelor craniene dolicocefalice este la ei mai mare). Aceste fapte arată în ce măsură o anchetă detailată se impune pentru cunoaşterea şi determinarea studiilor de ansamblu în România.

Bulgarii din Dobrogea au talia înaltă (statura lor este însă mai puţin înaltă decât cea a Balcanicilor occidentali) şi sunt sub dolico-cefali. Femeile sunt deasemeni dolico-cefale, au însă statura mică.

După un studiu amănunţit al acestei populaţii, Pittard ajunge la concluzia că grupul etnic numit «bulgar» este departe de a fi un grup pur. Prin statura sa, prin forma craniului şi a feţei sale, el prezintă în ochii observatorului o imagine eterogenă. Aceste caractere ne sunt confirmate prin examenul pă-

rului și al ochilor și prin forma variată a nasului. Dar, constatând această varietate ne este imposibil de a alătura acest tip unor rase particulare.

Bulgari din Ezibei

Mai multe semnalmente antropologice relevate la Bulgari nu sunt cele indicate pentru Slavii așezați în Rusia meridională. Cât despre legăturile care apropie Bulgarii de astăzi de vechii locuitori răspândiți altădată pe teritoriul regatului actual, este imposibil pentru moment de a trage vreo concluzie. Cercetările preistorice și protoistorice sunt așa de puțin înaintate în Bulgaria, încât cel care ar încerca să stabilească bilanțul etnologiei primitive, nu ar ajunge la nici un rezultat. Națiunea bulgară n'a fost creiată numai din elemente bulgare de «rasă». Ea constitue un complex în care au intrat toate speciile de indivizi, veniți din puncte diverse și diferite.

In ceace privește Tătarii din această provincie ei constituesc un ansamblu etnic eterogen, în care majoritatea elementelor aparțin mai degrabă unui grup turanian, decât unui grup mongol. Din punct de vedere al originei lor istorice și geografice ei formează un complex. Ei au venit mai cu seamă din Ba-

sarabia şi din Crimeia şi noi ştim că Tătarii din aceste regiuni nu erau şi nu sunt — nici unii nici alţii — Tătari puri. Distingem în Dobrogea trei grupe principale de Tătari, mai întâi cei din Crimeia, cari au venit în ţară după războiul dintre Franţa aliată cu Anglia şi Rusia; apoi Nogaii care au început să emigreze în masă din regiunea Donului de la primele războae între Rusia şi Turcia; în sfârşit Kabailii veniţi din Rusia după ce au stat un timp în Basarabia [1]).

Tătarii din Ezibei cei emigraţi în Turcia şi cele câteva familii care au mai rămas în Ezibei sunt veniţi din Crimeia sau «Krâm» aşa cum spun când sunt întrebaţi despre locurile de unde au venit, în părţile Dobrogene.

Pentru a înţelege felul cum se prezintă forma craniană a diferitelor populaţii din Dobrogea vom reproduce după acelaş autor un tablou în care găsim înscrise toate grupele etnice cu procentajul diferitelor forme cefalice pe care le reprezintă:

La %.

No. cr.	Naţionalitatea	Forme dolicocefale	Forme mesaticefale	Forme brachycefale
1.	Români	24.30	17.20	58.30
2.	Sârbi	54.00	22.00	24.00
3.	Bulgari	28.30	22.00	49.60
4.	Turci	33.79	17.24	48.96
5.	Albanezi	8.90	11.60	79.50
6.	Tătari	20.30	18.10	61.30
7.	Kurzi	6.32	7.93	85.68
8.	Armeni	4.00	10.40	85.60
9.	Germani	1.32	13.16	85.52
10.	Evrei	13.45	28.40	58.10
11.	Găgăuţi	56.00	21.90	21.60
12.	Ţigani	71.19	16.84	11.90

Putem observa din acest tablou că în fruntea populaţiunilor cari au capul lungăreţ se clasează Ţiganii. Vin apoi Găgăuţii şi după aceştia imediat Bulgarii la care mai mult de jumătate dintre indivizi au craniu dolicocefal. Românii apar cu un

1) Pittard. Les Peuples des Balkans.

procent de 58.30% brachicefali numai 24.30% prezentând forma dolicocefală a craniului.

Pittard găsește că Românii și Tătarii prezintă între ei asemănări ale formelor craniene într'adevăr interesante. Iată ce spune despre aceste asemănări: «Nu voim să zicem prin aceasta că cele două populații sunt din punct de vedere etnic asemănătoare, coborîte dintr'un strămoș comun, cel puțin în prezent. Nu vedem pentru ele în timpurile istorice, o explicație acceptabilă cum ar fi aceia pe care am emis-o când a fost vorba de Turci și de Greci. Este însă perfect posibil ca să fie la una și la alta din aceste două populațiuni, Românii și Tătarii, sânge de aceiași calitate.

Insă este mai verosimil de a presupune că dacă aceste populațiuni prezintă între ele legături de rudenie etnică (pentru moment nu știm nimic în această privință), acestea trebue să-și aibă origina într'o perioadă mult mai veche decât aceea care a cunoscut invaziile tătare. Și această rudenie n'ar putea fi căutată decât printre tătarizați și bineînțeles, nu printre Tătarii mongoloizi care sunt din punct de vedere etnic, foarte depărtați de ceilalți Tătari» [1]).

Să vedem acum, dacă comparând măsurătorile craniene făcute la Ezibei, de d-nul Dr. N. Bărbulescu, cu cele pe care le găsim în studiul lui Pittard. ajungem la aceleași rezultate.

In ceeace privește asemănarea între Români și Tătari aceasta revine cu multă evidență din tabolul alăturat.

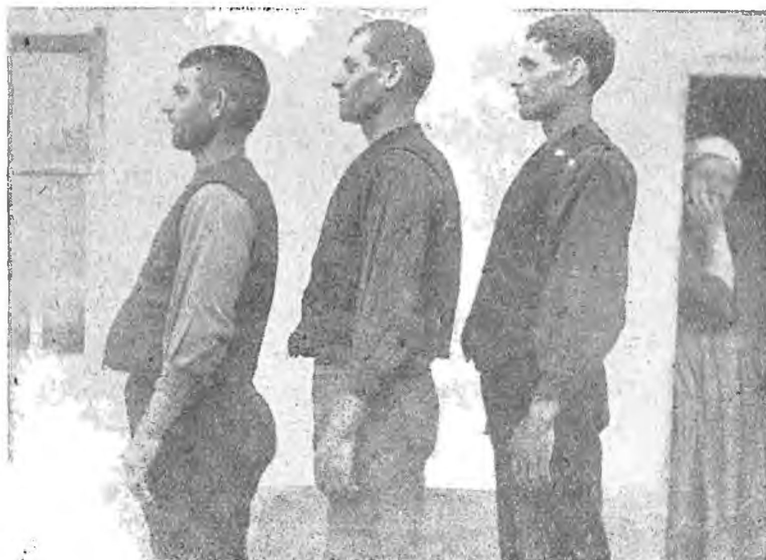
Naționalitatea	Brachicefali %	Sub brachicefali %	Mesati cefali %	Sub dolicocefali	Dolico cefali
Români	60	20	15	—	5
Rom. macedoneni	71,43	14,28	14,28	—	—
Bulgari	40	30	15.00	12.50	2,50
Tătari	61,11	22,22	16,66	—	—

In prima coloană găsim stabilit procentajul tipului brahicefal care ne indică o identitate nedesmințită a cotelor stabilite de Pittard. La Români forma brachicefală ne dă un procent de

1) Pittard. Les Peuples des Balkans. pag. 581.

60% în timp ce la Tătari la aceiaşi rubrică ne arată un procent de 61.11%.

La alte forme craniene care privesc aceste două grupe găsim iarăşi situaţii indentice: subrachicefali Tătari 22%, Români 20%. Mesaticefali: Tătari 16.66%, Români 15%. Comparând tabloul nostru cu cel alcătuit de Pittard găsim că procentele prezintă caractere care ne îndreptăţesc să tragem aceleaşi concluzii. La Românii Macedoneni predomină forma brachicefală cu un procent cari îi apropie foarte mult de Albanezi.

Colonişti macedoneni

Printre popoarele din Peninsula Balcanică, albanezii constitue un grup cu totul izolat. «Ei nu prezintă aproape de loc tipurile dolicocefalice, foarte puţine mesaticefalice, în schimb ei posedă un procent considerabil de forme brachicefalice (79,5%). Ei se depărtează deci şi merg foarte departe cu izolarea lor, de toţi ceilalţi [1]).

Desigur că dacă apropiem Macedo-Românii de Albanezi ei prezintă aceiaşi curiozitate din punct de vedere antropologic, se complac în aceiaşi izolare în mijlocul popoarelor balcanice ca şi Albanezii de care am vorbit.

1) Pittard, op. citit.

Cât despre celelalte grupe Kurzii, Albanezii și Sazii, pe care le găsim în Dobrogea și care indică într'o proporție care trece de 85% tipul brachicefalic, sunt grupe asiatice la care predomină forma brachicefală.

Găsim și la Bulgari aceeași constatare: predominația brachicefalilor.

Tătari din Ezibei.

Dacă ținem seamă de numeroasele grupe etnice cu caracter brachicefalic, Tătari, Turci, care au populat odinioară satul, dacă ținem seamă de rolul însemnat pe care l-au jucat odinioară Găgăuții în Bazargic și în satele dimprejur, atunci am putea presupune că și Bulgarii de aici reprezintă un amestec care rămâne să fie determinat prin studii serioase asupra populațiilor din această regiune. Dăm în cele ce urmează măsurătorile făcute de Dr. N. Bărbulescu în satul Ezibei la aproape toți locuitorii adulți de ambe sexe Români, Macedo-Români, Tătari și numai la o parte a populației bulgare.

In stabilirea tipurilor s'a ținut seamă de clasificarea lui Broca:

Dolicocefali { Dolicocefali adevărați sub și până la 75%.
Subdolicocefali dela 75,01% până la 77,77%.

Mesaticefali . . . . . . dela 77,78% până la 80%.

Brachicefali { Sub brachicefali dela 80,01% până la 83,33%.
Brachicefali adevăraţi dincolo de 83,33%.

ROMÂNI

Bărbaţi	Etate	Indice	cefalic
1. Costache Croitoru	20 ani	85.29	Br.
2. Nicolae Dogaru	23 „	94.11	Br.
3. Ignat Gacu	29 „	78.94	M.
4. Dumitru Rusu	29 „	86.11	Br.
5. Constantin Dediu	31 „	81.57	S. Br.
6. Ion Făcăiuanu	33 „	78.94	M.
7. Grigore Bratoni	35 „	86.48	Br.
8. Constantin Moldoveanu	46 „	88.88	Br.
9. Eugen Enache	44 „	88.57	Br.
10. Ivan Dumitru	48 „	80.55	S. Br.
11. Manea Iosif	50 „	73.68	D.

Femei	Etate	Indice	cefalic
1. Anica Croitoru	20 ani	85.29	Br.
2. Manta C. Dediu	25 „	85.29	Br.
3. Ioana D. Rusu	26 „	90.62	Br.
4. Ioana Vasileioc	28 „	88.23	Br.
5. Maria Dumitru	29 „	80.00	M.
6. Safta Gheorghe	30 „	82.85	S. Br.
7. Natalia Mătăsaru	38 „	85.29	Br.
8. Anica St. Enache	41 „	86.11	Br.
9. Petrica Gh. Bratoni	25 „	82.85	S. Br.

ROMÂNI-MACEDONENI

Bărbaţi	Etate	Indice	cefalic
1. Taşcu Tapangea	27 ani	81.08	S. Br.
2. Iancu Tapangea	28 „	83.33	Br.
3. Gheorghe Zora	27 „	80.55	S. Br.
4. Adam Gh. Muşi	30 „	78.37	M.
5. Niculae Libu	30 „	83.33	Br.
6. Hristu Gh. Mora	34 „	83.33	Br.
7. Tănase Libu	35 „	88.44	Br.

Bărbaţi	Etate	Indice cefalic	
8. Toma Gh. Mora	36 „	86.11	Br.
9. Gheorghe Ciota	36 „	78.94	M.
10. Mihail Cumbeanu	38 „	81.08	S. Br.
11. Hristu Libu	43 „	91.46	Br.
12. Niculae Buşulenga	54 „	83.78	Br.
13. Costa Cioli	55 „	83.33	Br.
14. Nicolae Zora	57 „	78.46	M.
15. Gheorghe Libu	70 „	80.55	M.

Femei	Etate	Indice cefalic	
1. Alexandra Balamacea	14 ani	82.35	S. Br.
2. Ecaterina T. Roşu	20 „	87.87	Br.
3. Olimpia Vasile Şapte	21 „	838.34	Br.
4. Caterina Libu	25 „	83.03	Br.
5. Lembeada Ionache	28 „	85.29	Br.
6. Caterina Gh. Cioti	30 „	85.29	Br.
7. Yanula Beru	34 „	87.87	Br.
8. Haida T. Roşu	40 „	84.84	Br.
9. Chiraţa	40 „	88.23	Br.
10. Haida Nicolae	53 „	85.72	Br.
11. Caterina V. Şapte	60 „	85.29	Br.
12. Chiraţa Beru	62 „	96.96	Br.
13. Caterina Gheorghe	65 „	86.55	Br.

BULGARI

Bărbaţi	Etate	Indice cefalic	
1. Gheorghe Ivanof	25 ani	83.78	Br.
2. Petru Peef	25 „	81.08	S. Br.
3. Gheorghe Nicolof	27 „	83.33	Br.
4. Nicola Stoianof	28 „	80.58	S. Br.
5. Jeliu Neaguli	26 „	81.80	S. Br.
6. Ivan St. Vâlcef	30 „	81.08	S. Br.
7. Vâlciu Stoianof	32 „	80.55	S. Br.
8. Zeliu Sfeatcof	32 „	77.77	S. D.
9. Tănase Dobref	32 „	86.11	Br.
10. Ivan Dumitrof	44	78.94	M.
11. Stoian Colef	47	76.31	S. D.

Bărbaţi	Etate		Indice cefalic	
12. Costa Costof	40	„	80.55	S. Br.
13. Petcu Hristof	42	„	88.57	Br.
14. Ivan Bradof	43	„	78.37	M.
15. Iordan Andreef	52	„	84.21	Br.
16. Ivan Mealef	50	„	73.68	D.
17. Dimităr Coief Căief	60	„	78.44	M.
18. Ivan Tonef	62	„	83.33	Br.
19. Gospodin Chirof	60	„	85.71	Br.
20. Stoicu Gospodinof	67	„	83.33	Br.
21. Gospodin Dimof	68	„	78.44	M.
22. Slate Batof	65	„	81.08	S. Br.
23. Teodor Chircof	73	„	81.08	S. Br.
24. Dobre Gheorghief	70	„	83.33	Br.
25. Iordan Atanasof	76	„	84.21	Br.

Femei	Etate		Indice cefalic	
1. Pena Ivanova	18	ani	85.00	Br.
2. Zweatea Dimitrova	18	„	88.23	Br.
3. Chira Constantinova	20	„	78.37	M.
4. Ganea Ivanova	22	„	88.23	Br.
5. Maria Constantinova	24	„	75.67	S. D.
6. Dena Constantinova	26	„	77,67	S. D.
7. Zelea Tanaseva	29	ani	82.35	S. Br.
8. Reana Teodorova	30	„	83.34	Br.
9. Maria Miteva	30	„	85.24	Br.
10. Iordana Zeleva	32	„	82.35	S. Br.
11. Mita Manslova	43	„	82.35	S. Br.
12. Zileza Ivanova	45	„	86.11	Br.
13. Ioara Constantinova	46	„	77.77	S. D.
14. Maria Petcova	50	„	80.00	M.
15. Stoica Gospodinova	60	„	82.35	S. Br.

TĂTARI

Bărbaţi	Etate		Indice cefalic	
1. Regep Suleiman	20	ani	80.000	M.
2. Omer Ahmed	23	„	84,21	Br.
3. Rustem Busani Gazi	26	„	78.99	M.

Bărbați	Etate	Indice cefalic	
4. Ismail Facâ	27 „	86.11	Br.
5. Memet Halil	40 „	83.33	Br.
6. Amet Halil	52 „	83.33	Br.
7. Iliacâs Bairam	60 „	82.35	S. Br.
8. Septar Haisedin	73 „	91.66	Br.
9. Bairam Menabet	78 „	80.55	S. Br.

Femei	Etate	Indice cefalic	
1. Lutfie Ismail	18 ani	87.87	Br.
2. Refize Ionuz	20 „	85.29	Br.
3. Mamușe Haisedin	22 „	85.29	Br.
4. Haize Beitula	25 „	84.84	Br.
5. Rabie Ionuz	27 „	82.85	S. Br.
6. Aișe Medet	36 „	82.31	Br.
7. Eizadé Leid Memet	42 „	85.71	Br.
8. Devimé Caziacai	70 „	78.94	M.
9. Achimé Mustafa	72 „	82.85	S. Br.

PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA ALIMENTAŢIEI ŞI HIGIENEI SATULUI

In capitolele ce urmează, ne-am propus a arunca o privire generală asupra higienei satului Ezibei, preocupându-ne atât condiţiunile higienice naturale în care se găseşte satul, cât mai ales condiţiunile de higienă, ca rezultantă a mentalităţii indivizilor luaţi în grupuri, după naţionalităţi.

Sub acest raport, am făcut un studiu succint al alimentaţiei, locuinţei şi al bolilor sociale fără a trage concluzii, dat fiind că studiul se consideră numai ca un început, făcut deocamdată numai pe o scurtă perioadă de 5 ani.

Pentru o cunoaştere mai amănunţită a regimului alimentar pe care îl găsim la diferite neamuri din care este formată populaţia satului Ezibei, cu concursul Domnişoarelor Bărbulescu şi Afendachi, învăţătoare la şcoala primară din sat, s'a instituit printre elevi o anchetă care a avut de scop să stabilească pe timp de zece zile, felurile de mâncare consumate de ei şi de familiile lor.

Este cunoscută firea ţăranului, totdeauna predispusă la exagerare, atunci când este vorba de alimentele pe care le consumă. Pentru acest motiv s'a întrebuinţat cu copiii dela şcoală o metodă care a dat cele mai bune rezultate. Ei n'au fost niciodată preveniţi în timpul investigaţiilor, de întrebările care li se vor pune. Părând cu totul întâmplător, la două sau trei zile, învăţătoarea provoacă o discuţie, care are de scop stabilirea regimului alimentar pe zilele trecute.

S'a putut reconstitui astfel lista mâncărurilor pe zece zile, mai înainte ca elevii să fi învăţat dela părinţii lor, mâncărurile pe care ar fi trebuit să le declare.

Asupra cantităţilor alimentelor, meritul revine tot Domnişoarelor Bărbălusecu şi Afendachi cari, luând informaţii şi du-

cându-se pe la case în timpul mesei sau înainte de masă, când se pregătesc mâncărurile, au putut să stabilească cantitățile aproximative pentru individ. Au fost studiate în felul acesta câteva familii din fiecare neam.

Pentrucă era greu să reproducem felul mâncărurilor la toate familiile, am întocmit câte o singură listă pe zece zile cu mâncărurile cele mai frecvente la fiecare neam din sat.

Pentru fiecare rație alimentară s'a calculat echivalentul în calorii. Listele astfel întocmite se găsesc reproduse în anexă la sfârșitul volumului.

Alimentația.

Românii regățeni au adus cu mici variații, regimul alimentar al țăranului român :

Ciorbe de borș sau zeamă de varză, cu fasole sau cartofi, cu carne de pasăre mai rar, cu ștevie, pătrunjel, leuștean.

Ciulama, tocană, mâncăruri cu sos, preparate cu carne de pasere, de miel, de porc sau de vacă, mâncăruri întâlnite rar, pentru motivul că păsările sunt vândute la oraș, porcul nu se taie decât la Crăciun și se consumă în câteva săptămâni, iar vite mari nu se taie în comună. Se mai adaugă murături, varză acră, urzici sub formă de purée, primăvara, ceapă, usturoi, ardei, pătlăgele.

Ouă consumate mai mult sub formă de jumări sau scrob, brânză de oi și de vaci, smântână, lapte dulce și acru.

Mămăligă în fiecare zi. Pâine mai rar.

Vin și alte băuturi spirtoase, la sărbători sau petreceri familiare. Zahăr și prăjituri aproape de loc, ceai și cafea deasemenea.

Românii macedoneni. In ceiace privește alimentația unor locuitori de munte, crescători de vite, posibilitățile de a varia regimul alimentar sunt restrânse. Astfel elementele de bază ale regimului alimentar sunt cărnurile, făinoasele și brânzeturile.

Transplantați aici, au împrumutat dela români și bulgari, alimente care le-au variat regimul alimentar.

De remarcat că datorită prezenței cărnurilor, făinoaselor,

rația alimentară variază în jurul a 2500 calorii, totuși sub câtimea cerută de o muncă fizică apreciabilă.

Ca și la celelalte naționalități, remarcăm aceeași insuficiență în alimentație, și la românii macedoneni sosiți în această regiune de curând și aflați în plin proces de aclimatizare (clima locală diferind mult de a localităților de origină) fapt care are un răsunet defavorabil asupra stării lor fizice. Populația macedoneană din Ezibei ca și din celelalte regiuni vecine, prezintă o foarte accentuată debilitate fizică.

Un fapt demn de luat în seamă, este că în foarte multe din casele vizitate, am găsit bolnavi.

Bulgari.

Populația bulgară consumă de obicei mâncăruri picante, datorite cantității excesive de ardei, cu mult zarzavat și cu carne de vacă ; mai rar consumă carne de porc sau de pasăre, (ichnia).

Alte mâncăruri preparate din făinoase, cu unt, brânză sau smântână (Cavarma, papară, milina).

Brânză de oi și de vaci, lapte dulce sau acru.

Caracteristica. O alimentație formată din alimente bogate în principii alimentare și vitamine, dar din punct de vedere al cantității și variației foarte sobră.

Și aci rația zilnică se găsește sub rația de întreținere și iar depășește rația de 2500 calorii, ne atingând niciodată câtimea rației de muncă, la niște oameni eminamente muncitori. Această subhrănire explică procentul relativ mare de morți prin tuberculoză la adulți și prin debilitate în prima copilărie, la copiii unor mame insuficient hrănite.

Tătari.

Ca și la Turci elementul principal al alimentației este carnea de vacă, în mâncăruri cu orez, grâu sfărâmat, paste făinoase, unt sau seu de oaie, zarzavaturi sau sub formă de tocături, cârnați (sugiuc) (Ex. Dolma, Caigusa, Cabete, Iahna, Sangusma, Cârma). Pâine de obiceiu, mămăligă mai puțin.

La data când s'a întreprins ancheta pentru regimul alimentar, familiile de Tătari părăsiseră localitatea.

Caracteristica. O alimentație cu exces de carne și grăsimi, foarte puțin variată și foarte puțin raportată la anotimp.

Acest exces de principii alimentare care reclamă o digestie mai laborioasă, explică în bună parte temperamentul lor înclinat spre inactivitate și tembelism.

Și aci întâlnim o insuficiență în alimentație, mai accentuată de reaua stare materială a acestei populații, fapt care explică, ca și pentru celelalte naționalități, procentul de mortalitate prin tuberculoză și debilitate infantilă.

Apa potabilă.

Așezarea satului Ezibei, ca toate așezările omenești în general, a fost condiționată de prezența apei potabile și anume a unui strat de apă subterană, ușor accesibil omului. Valea în jurul căreia este așezat satul a oferit acest lucru, astfel încât pe tot întinsul văii sunt presărate aproape toate fântânile satului.

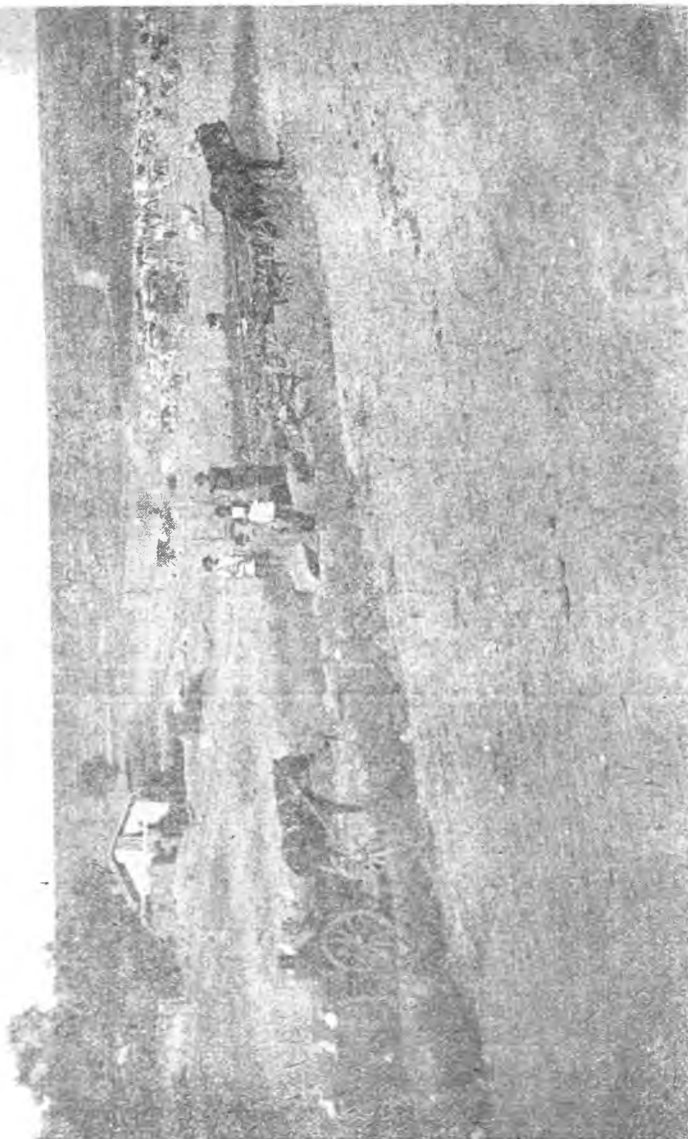
Fântâni la răscruce

Aceste fântâni sunt în număr de 20 și construite în mod rudimentar din piatră și lemn, având adâncimea între 10 și 20 metri. Construcția lor este cu totul nehigienică.

Toate fântânile sunt neacoperite. In jurul lor se formea-

ză băltoace a căror apă stagnează săptămâni întregi, dând infiltrații infecte înspre apa fântânii.

Apa este scoasă cu găleata proprie a fântânii sau cu gă-

Vedere spre valea cu fântâni.

leata adusă de acasă, și una și alta la fel de murdare. Oamenii beau apă direct din găleată.

Vitele sunt adăpate din jghiaburi de scândură, aduse de acasă pentru acest lucru.

Fântânele nu au îngrijire specială, din partea comunei sau a gospodarilor. Când o fântână nu mai are apă bună sau suficientă, este părăsită.

Cişmea în Valea Ceacârcei.

Până în prezent, nu s'a făcut nici o analiză bacteriologică sau chimică, a apei.

Douăsprezece fântâni au apa bună de băut, dar apa în general este calcaroasă. Restul fântânilor au apa sălcie.

Nu s'a semnalat nici o epidemie de febră tifoidă și nici cazuri sporadice.

Locuința.

Români. Locuitorii de naționalitate română, veniți aici coloniști, au prin îngrijirea Oficiului național al colonizărilor, locuințe tip, compuse din 2 camere, o tindă și o poliță, construite din zid și învelite cu țiglă, cu pardoseală de pământ și cu ferestre suficiente cu un singur rând de geamuri.

Camerele 4/4/2.50 m., relativ spațioase, nu sunt utilizate și distribuite după numărul membrilor familiei. Astfel încât, din trei camere de locuit, nu se întrebuințează decât una singură, de obiceiu cea mai mică, în care se îngrămădesc cu toții: soți, părinți, bătrâni și copiii, în genere numeroși, stând zi și

noapte în aceeaşi promiscuitate, cu aer viciat, în care nu mai poate fi vorba de cubaj în raport cu numărul de indivizi.

De obiceiu, una sau două camere, cele mai bune, se ţin

Casa unui colonist regăţean

curate şi amenajate pentru locuit, cu denumirea de «casa mare», dar în acestea nu stă nimeni. La cei săraci, cari nu au

Bordeiul unui colonist regăţean înainte de construirea casei.

obiecte de casă şi velinţe cu care să le mobileze, aceste camere servesc de magazie pentru bucate sau de cămară.

Incălzira camerelor se face de obicei prin sobe oarbe, ali-

mentate cu paie, nehigienice, deoarece tirajul lor nu poate fi utilizat pentru aerisirea camerei.

Români macedoneni. Aceștia locuiesc în Ezibei două ti-

Casa unui colonist macedonean.

puri de case: unele din cele construite de O. N. A. C. pentru coloniști, la fel cu cele ale coloniștilor regățeni, și altele, din cele părăsite de populația musulmană, plecată în Turcia. Cele

Cartierul tătarilor astăzi locuit de coloniști macedoneni

dintâiu sunt higienice și îndeplinesc în mod satisfăcător condițiunile unei bune locuințe de țară, dar aceste locuințe nu sunt întrebuințate ca atare și mai ales lasă de dorit sub raportul

curățeniei. Cele din tipul al doilea se găsesc într'o stare cu atât mai puțin mulțumitoare.

Și aci, se întâlnește aceeași aglomerație de indivizi și aceeași disproporție între numărul indivizilor și volumul încăperii.

Bulgari. Majoritatea locuitorilor de naționalitate bulgară, au case vechi, zidite din piatră sau chirpici (cărămizi mari, din pământ nears) învelite cu olane și împărțite în 3—5 încăperi, cu pământ pe jos, cu ferestre mici și cu un rând de geamuri.

Casă de bulgar

Camerele, în genere 3 m./4 m./2 m., mai joase decât locuințele tip ale coloniștilor, nu se întrebuințează proporțional cu numărul indivizilor. Se utilizează o singură cameră pentru dormit: părinții dorm în paturi, copiii de obiceiu pe jos, în jurul unei sobe-mașini de gătit, care se află în mijlocul camerei și care, în timpul zilei, servește și pentru pregătirea mâncării.

Tătari. Locuințele tătarilor sunt din cele mai primitive, două-trei camere, extrem de joase, sub 2 m. înălțime, înșirate una după alta, cu ferestre minuscule și fixe, cu pământ pe jos și aproape fără nici o mobilă. Totul se reduce la niște sofale rudimentare sau rogojini, așezate pe cea mai mare parte a pardoselii. Aci promiscuitatea este excesivă. Se remarcă totuși oarecare atențiune dată curățeniei.

O caracteristică generală a tuturor locuințelor este insa-

lubritatea lor, aglomerarea camerelor, aerisirea defectuoasă şi un rău sistem de încălzire. (Sobe oarbe de paie, hogeacuri alimentate cu tezec, sobe metalice (pecica) care produc căldură inconstantă cu trecere bruscă dela o temperatură prea ridicată la răcire completă.

Toate locuinţele satului au în jurul lor curţi întinse, dela câţiva decari la ½ sau 1 ha, gospodării cu grajduri, coteţe, cocine în aşezarea cărora nu se pune nici o grije, în sensul de a fi cât mai ferite de casă şi a vicià aerul cât mai puţin.

Casă turcească.

Majoritatea populaţiei băştinaşe, Bulgari şi Tătari, fabrică după un procedeu special, combustibilul ce le serveşte pentru încălzitul camerelor şi pentru gătit. Din bălegarul vitelor, amestecat cu resturi de paie, întins în arie pentru uscat, de la începutul primăverii şi până în miezul verei şi tăiat apoi în bucăţi, se fabrică un fel de brichete primitive, aşa zisul «tezec». Tot timpul cât această pastă infectă, stă la uscat, nu la prea mare depărtare de casă, atmosfera din jurul casei este de nesuferit. In timpul iernei, aceste bucăţi de tezec alimentează so-

bele, hogeacurile şi maşinile de gătit, dând un fum greu şi un miros fetid, care viciază în mod apreciabil, aerul camerei.

In fiecare curte, există câte o latrină primitivă, de scânduri sau chirpici.

Nu se poate încheia acest capitol, fără a se face o legătură între cazurile de tuberculoză pulmonară ce se întâlnesc destul de des aici, şi între lipsa de atenţie ce se dă aerului respiratoriu al camerelor de locuit şi higienei locuinţei în general.

PRACTICI CARI CONTRAVIN REGULELOR HIGIENICE

Obiceiuri la naştere. Moşitul s'a practicat şi se practică în marea majoritate a cazurilor în mod empiric, de către femeile bătrâne ale satului.

Aceste moaşe empirice nu-şi spală niciodată mâinile cu apă şi săpun, atunci când trebuiesc să asiste pe femeia care naşte. Nu cunosc niciun fel de desinfectant.

Acest lucru dă naştere la infecţii puerperale pe care cei din jurul bolnavelor nu le socotesc grave, deoarece cred că nu se poate lehuză să nu aibă temperatură.

Singurul lucru care îi înspăimântă este retenţia de placentă, pentru care sunt în stare să facă orice sacrificiu şi să aducă un medic pentru extracţia manuală a placentei.

La Românii macedoneni în special, orice bătrână este moaşă empirică. Sunt moaşe empirice chiar şi femei mai tinere şi nu rareori se întâmplă ca aceste femei să se moşească unele pe altele.

OBICEIURI NEHIGIENICE RELATIVE LA ÎMBRĂCĂMNTE

Portul căciulei în anotimpul cald, la Bulgari şi Românii macedoneni, contravine regulelor de higienă.

Deasemenea, femeile bulgare poartă în timpul verei în arşiţa unui soare puternic, basmale negre, care absorb căldura solară. Femeile macedonene poartă pe cap vara ca şi iarna, o basma de lână de culoare neagră, aşezată pe un schelet de carton sau sârmă, care este tot atât de puţin higienică.

Rufăria Românilor macedoneni şi a Bulgarilor este de lână, cu totul nehigienică, neavând proprietăţile rufăriei de bumbac care absoarbe sudoarea, şi în plus sunt prea strâmte, împie-

dicând prin această circulația periferică și buna desvoltare a copiilor.

Rufăria de pat este confecționată tot din lână, a cărei asprime este cu totul desagreabilă. Rufele nu se fierb, atunci când sunt spălate.

Rochiile sunt de culoare neagră sau închisă, culoare care în deobște maschează murdăria lor.

In general, locuitorii nu se desbracă la culcare.

FACTORI PATOLOGICI.

Epidemii și endemii. Din cercetarea registrelor de inspecție sanitară și a registrelor de morți, reiese că în intervalul 1928—1932, în satul Ezibei, nu a existat nici o epidemie. Doar în anul 1932, au fost 2 cazuri de scarlatină.

Dat fiind că satul se găsește situat într'o regiune de șes, fără bălți, ape curgătoare sau păduri, că populația consumă îndeobște pâine și foarte puțină mămăligă, *paludismul* și *pelagra*, cele două flagele specifice țării noastre, sunt aci absente.

Tuberculoza. Din registrele de decese se constată:

In anul 1928 un număr de 4 morți de tuberculoză pulmonară (1 bărbat și 3 femei) la un total de 21 morți și la o populație de 980 suflete, adică un procent de 14,04% la mortalitatea totală și 4,18 morți de tuberculoză pulmonară, la mia de locuitori.

In anul 1929, un număr de 9 morți de tuberculoză pulmonară (3 bărbați și 6 femei) la un total de 27 morți și la o populație de 1015 suflete, adică un procent de 33,33% la mortalitatea totală și 8,87 morți de tuberculoză pulmonară, la mia de locuitori.

In anul 1930, un număr de 3 morți de tuberculoză pulmonară (2 bărbați și 1 femeie) la un total de 28 morți și la o populație de 1111 suflete, adică un procent de 10,71% la mortalitatea totală și 2,70 morți de tuberculoză pulmonară, la mia de locuitori. Se mai constată 2 copii morți de tuberculoză peritoneală.

In anul 1931, un număr de 7 morți de tuberculoză pulmonară (4 bărbați și 3 femei) la un total de 20 morți și la o populație de 1135 suflete, adică un procent de 35% la mortalitatea totală de 6,16 morți, la mia de locuitori.

In anul 1932, un număr de 4 morți de tuberculoză pulmonară (1 bărbat și 3 femei) la un total de 40 morți și la o populație de 1130 suflete, adică un procent de 10% la mortalitatea totală de 3,53 morți la mia de locuitori.

Mortalitatea prin tuberculoză și debilitate infanțilă în anul 1928—1932.

Anul	Totalul populației	Debilitatea inf.		Peritonita t. b. c.		T. b. c. pulmonară	
		No. deceselor	‰	No. deceselor	%	No. deceselor	‰
1928	480	3	3.06	—	—	4	4.19
1929	1015	6	5.91	—	—	9	8.87
1930	1111	8	8.10	2	1.80	3	2.70
1931	1135	4	3.52	—	—	7	6.16
1932	1130	12	10.61	—	—	4	3.53

Alte forme clinice de tuberculoză nu am întâlnit cu prilejul anchetei noastre. Sub raportul etiologic, tuberculoza își găsește justificarea prin relele condițiuni de higienă și prin alimentația insuficientă.

Sifilisul. O anchetă generală pentru diagnosticarea clinică și prin mijloace de laborator a cazurilor de sifilis nu s'a putut face, acest lucru depășind mijloacele acestei lucrări.

Din registrele circumscripției medicale Casim se constată că în satul Ezibei, în anul 1928 nu a fost diagnosticat nici un caz de sifilis, în anul 1929 trei cazuri, din care două tratate de către medicul respectiv, în anul 1930 și 1931.

Majoritatea acestor cazuri au fost la indivizi tineri, care au contractat sifilisul în orașele în care au făcut serviciul militar.

Alcoolismul. — Productivitatea în alcool a satului este aproape inexistentă. Singura băutură alcoolică ce se fabrică aci este o mică cantitate de vin de proastă calitate circa 200 deca. produs al unui hectar de vie. Vinul se consumă tot aci. Nu am întâlnit nici un caz de heredo-alcoolism.

ASISTENȚA SOCIALĂ.

Medicul. Satul Ezibei este reședința circumscripției medicale. Medicul care locuiește în sat, dă consultații gratuite de două ori pe săptămână, fiind ajutat uneori de către agentul sanitar și moașa cercului Ezibei.

La aceste consultații se prezintă cazurile de boală mai puțin gravă și bolnavii cei mai săraci.

Bolnavii mai gravi și cei mai înstăriți se duc la medicii din orașul Bazargic, căci le prezintă mai multă încredere și pentru faptul că aceștia au instalații de raze X, ultra-violete, ultrascurte, diatermie, etc.

Accidentații sunt aduși întotdeauna la medicul circumscripției, oricât de grav ar fi, spre a li se da primele ajutoare.

Bolile infecto-contagioase sunt jugulate prin izolare și desinfecție, la primul caz ivit.

Dispensarul. Nu există o clădire proprie a dispensarului. Acesta este improvizat deocamdată într'o casă din sat. Nu există instrumente. Medicamentele date de minister sunt puține.

La consultațiile ce se dau de două ori pe săptămână se prezintă între 5 și 15 bolnavi.

Agentul sanitar este secretarul circumscripției medicale. Agent sanitar a existat în satul Ezibei, încă din anul 1919, chiar și în timpul când nu exista medic de circumscripție în Ezibei.

Acesta, pe lângă serviciul de cancelarie, depistează cazurile de boli infecto-contagioase și lucrează la operațiile de vaccinare, de 2 ori pe an.

Controlează stabilimentele comerciale și aduce la cunoștința medicului, neregulile găsite.

Moașa. In satul Ezibei există moașa cercului, care însă este rar solicitată, căci moșitul în general este practicat de către moașele empirice.

Practice băbești, descântece. Există în sat mai multe babe care se ocupă cu practici medicale empirice și descântece. Acestea încearcă a trata, în mod clandestin, luxațiile, entirsele, fracturile, reumatismul, lumbago.

La culorse și luxații fac masaje. De multe ori reușesc în reducerea luxațiilor, dar în reumatism și lumbago, practică un obiceiu fără nici o logică și anume : se pune bolnavul, culcat cu fața în jos și cu o furcă, se face cruce la fiecare articulație: a șoldului, a genunchiului, în care timp se spun descântece.

Se poate remarca totuși la locuitorii satului, o încredere din ce în ce mai mare în medici și mai ales în aparatele medicale, care le inspiră oarecare siguranță în găsirea boalei.

FOLKLORUL IN EZIBEI

Satul Ezibei este prea bogat în manifestările folkloristice pentru a putea reproduce tot materialul cules, în cuprinsul unui singur volum. Sunt în sat Românii-macedoneni veniţi din diferitele părţi ale Macedoniei, coloniști regăţeni din Moldova şi Muntenia şi Bulgari colonizaţi din Stara Zagora sau din alte regiuni.

Fiecare dintre acești locuitori aduc cu ei caracteristica şi obiceiurile ţinutului pe care l-au părăsit. Noi am reprodus întotdeauna numai elementele folkloristice care ni s'au părut predominante la fiecare grupă socială. Peste câţiva ani cercetătorul care va urmări multiplele influenţe ale acestor manifestări, va avea de constatat ce anume obiceiuri s'au impus, dupăce criterii şi care parte a folklorului existent astăzi va suferi diformări, sau va dispare fără a lăsa vreo înrâurire.

N'am publicat folklorul Românilor regăţeni pentru lipsă de spaţiu şi pentru motivul că aceste obiceiuri sau producţii populare sunt culese în fiecare provincie, de unde au venit aceşti locuitori. Recunoaştem că satul înclină spre o uniformizare a obiceiurilor, având ca element predominant folklorul coloniştilor din regat.

Unele dintre obiceiurile culese aici sunt interesante nu numai pentru cunoaşterea structurii sufleteşti a satului dar şi pentru stabilirea unor legături cu obiceiurile pe care le găsim în vechiul regat şi aiurea. Iată un obiceiu numit «Cârnilo» [1]) pe care îl găsim la locuitorii bulgari din sat. Obiceiul acesta asemănător ca tehnică cu Turca sau Brezaia, se practică în ajunul anului nou. Curiozitatea vine de acolo că, deşi dela început

---

1) In traducere «Cămila».

până la sfârşit este vorbit în limba turcă. Turcii şi Tătarii care au mai rămas în sat şi prin împrejurimi spun că niciodată n'au cunoscut acest obiceiu. Pe de altă parte literatura folkloristică bulgară, ne informează că în Bazargic acum 80 de ani, nu existau decât Găgăuţi şi aceşti locuitori cari vorbesc limba turcă, practicau un obiceiu numit Koyan Oyum (jocul epurelui) asemănător întru câtva ca tehnică cu «Cârnilo» [1]).

Când ne gândim că satele din jurul Bazargicului au fost odinioară pline de Găgăuţi [2]) ne putem da seama că obiceiul a fost transmis bulgarilor de aceşti locuitori, care după cum se presupune sunt descendenţii Cumanilor. Ooare n'am putea deduce de aici că şi «Turca» ar fi de origină cumană? Afirmaţia pe care o face Dimitrie Cantemir când spune că «Turca este un spectacol care pare a fi scornit în timpurile vechi din cauza urii contra Turcilor, nu poate să fie luată în serios» [3]).

Rămâne ca cercetătorii noştri folklorişti să stabilească geneza acestui obiceiu.

In afară de valoarea documentară folklorul dezvălue o bună parte din mentalitatea satului, care nu poate fi înţeleasă fără culegerea acestor elaborări anonime la realizarea cărora au contribuit atâtea generaţii dispărute. O înşirare a tuturor obiceiurilor însă nu se poate face în spaţiul restrâns, rezervat pentru înfăţişarea aspectului general sub care se prezintă satul din Cadrilater. Vieaţa socială de aici ne apare şi mai complicată, dacă lângă obiceiurile specifice Macedonenilor, Bulgarilor şi Tătarilor, mai adăugăm şi pe ale Românilor regăţeni, cele mai multe şi cele mai frecvente în sat.

Obiceiurile evoluiază, se modifică, ele trec dela o grupare la alta. «Steaua» şi «Plugul», tradiţionalele obiceiuri româneşti circulă acum şi la Bulgarii din această comună. Chiar «sorcova» se practică astăzi de Bulgari într'o formă care imită obiceiul nostru.

Numai Tătarii din sat, prin izolarea în care sunt ţinuţi, prin sărbătorile care nu coincid niciodată cu cele creştineşti, sunt refractari acestor împrumuturi. Totuşi, unele influenţe se pot observa şi la ei; au început să facă nunţile Dumineca, iar la aceste

---

1) Izvestia. Hr. Doctorov. Jocul de epuri la Găgăuţii dir Bazargic.

2) Astăzi se mai găseşte satul Karakurt situat la 5 km. de Bazargic.

3) De altfel în obiceiul «Turca» se găsesc şi cuvinte de origină turcă.

ceremonii atât de deosebite de ale creştinilor, ce crudă ironie !, oamenii aceştia ,cari sunt gata să dispară din sat şi cari reprezintă ultima treaptă a unei stări intelectuale atât de înapoiate, cântă întotdeauna imnul nostru patriotic «Deşteaptă-te Române»! Ne-am oprit mai mult asupra literaturii orale, a coloniştilor Macedo-Rimâni pentru motivul că în Cadrilater dispărând motivul şi împrejurările care au determinat aceste creaţii, ele sunt sortite unei sigure dispariţii.

1. In cele ce urmează vom încerca să analizăm câteva din producţiile populare, mai caracteristice, găsite în Ezibei

*
* *

Poezia populară reprezintă acelaş amestec de produse variate pe care le găsim în obiceiuri, în limbă şi în port. Producţiile populare ale coloniştilor regăţeni, aduse din diferite regiuni ale ţării, menţin pe primul plan poezia de dragoste şi cântecele de lume, apreciate nu numai de coloniştii macedoneni, dar şi de locuitorii bulgari.

Poezia Românilor macedoneni exprimă, ca şi vieaţa plină de frământări pe care au dus-o de veacuri, durerea lor nesfârşită, nesiguranţa, dragostea şi arareori bucuria. Chiar atunci când devine tristă, poezia macedoneană se caracterizează printr'o mare bogăţie de imagini şi prin acea subtilitate, care îndeamnă prea rar la răzbunare sau la cruzime.

Numai în cântecele care au ca motiv luptele pentru libertate ale Macedonenilor şi prigoana ce se deslănţuia asupra lor de către bandele teroriste din Macedonia, apar câteodată violenţe care merg până la suprimarea adversarului.

In cele mai multe poezii găsim sentimentul de revoltă contra cruzimilor la cari se dedau Grecii. A fost un timp când Macedonenii n'aveau duşmani mai înverşunaţi, decât pe comitagiii greci. Până astăzi îşi amintesc cu înfiorare, dar şi cu mândrie, de timpurile când, nesprijiniţi de nimeni, formau potere pentru alungarea impilatorilor.

In luptele crâncene care aveau loc prin pădurile străvechi ale Macedoniei, cădeau cu sutele eroii aromâni, iar mamele rămase în urmă blestemau şi jurau răzbunare Grecilor, în cuvinte ca acestea:

— Fiule de vei trăi, să creşti
— Fapta Grecului să nu i-o uiţi
Cu zeciuială să i-o plăteşti.

In alte cântece îndemnul la luptă devine şi mai energic, când este vorba de apărarea limbii.

Un voinic povesteşte cum s'a sculat într'o dimineaţă, a plecat la târg şi pe drum i s'a arătat o minune! O pasăre sta pe cracă şi cânta a jale. Voinicul înduioşat o întreabă:

Pasăre ce stai pe cracă
Pentru ce plângi ziua 'ntreagă?

Pasărea răspunde:

Cum să nu stau tristă
Vezi-mi penele mânjite,
Sunt în sânge tăvălite.

Voinicul află dela pasăre, că patru flăcăi din Doliani au fost măcelăriţi de Greci. El se repede atunci într'un suflet la Doliani şi acolo se adresează cu toată desnădejdea, dar şi cu toată energia, către cei rămaşi în viaţă:

Ia ascultaţi voi Dolianiţi
Şi toţi ceilalţi Aromâni,
Luaţi-vă armele'n mâini
Şi loviţi în Grecii cei păgâni.
Să vă coborîţi jos la câmp
Să vă răzbunaţi pe Greci,
Limba noastră Aromânească
Grecii vor să ne-o schimbe
«Kallimera şi Kallispera
Şi tatei să-i spunem «Patera»
Cuţitul a ajuns la os.
Ei jos la câmp coborîră
Şi pe Greci se răsbunară.

Dar Aromânii nu suferă numai din cauza comitagiilor greci cari îi urmăresc peste tot locul cu o ură necruţătoare. Ei înţeleg că o datorie sfântă îi obligă să-şi păstreze credinţa, dar mai ales limba pentru apărarea căreia au căzut atâţia martiri. De aceia sentimentul lor naţional se simte ultragiat, când Aromâncele sunt cerute în căsătorie de Turci, sau de Greci.

Iată pe acel Hagi Sterghiu, cel mai mare celnic din Gramostea:

Avea case cu palate
Turme de oi nenumărate
Patru cai de călărit
Intocmai ca fiul vântului.

Cu toată averea și situația sa strălucită, Hagi Sterghiu se simte nenorocit. «Dacă îi piere cinstea» spune el, la ce îi mai folosesc turmele și averea. In ultimile versuri ale cântecului găsim și motivul neorocirei lui. Ali Pașa îi trimesese o scrisoare, prin care îi cerea mâna fiicei sale Ara «mai frumoasă decât luna».

Acelaş dispreţ îl manifestă Aromânii şi faţă de căsătoriile cu Grecoaicele:

Voi Aromâni de aici și de acolo,
N'auziţi ce se întâmplă în Armiria
Voi Aromâni?
Toţi Aromânii se logodiră
Toţi au luat Grecoaice
Voi Aromâni
Cu fustanele până la pământ,
Lambru a lui Bardă peţitor
Voi Aromâni
Grecoaica nu face sumane,
Iar copiii «patera» îţi strigă.

Dispreţul faţă de grecoaică este motivat nu numai de teama ca familia în care a intrat o femeie străină de neam să nu-şi audă copiii grăind în altă limbă, dar și de faptul că grecoaica este nepricepută în ale gospodăriei, ea nu stă să ţese haine pentru copii, să facă sumane pentru bărbat.

Aromânul vede în soţia lui, pe gospodina care are grijă de îmbrăcămintea întregei familii. Cu lâna dela oi, ea trebue să ţese, dela aşternutul pentru pat până la ciorapii pe care îi poartă în picioare, toate hainele, iar femeia care vinde lâna pentru câteva fructe, nu merită să steie lângă un Aromân.

Versurile următoare ilustrează pe deplin această mentalitate a bărbatului :

Te-ai obişnuit femeie
Intocmai ca şi copiii
Dai lâna la han
Pentru câteva fructe
Blestemată să fie mama
Care te-a născut pe tine,
Să-mi fi dat un lemn
Şi eu mă mulţumiam,
Că l-aşi fi pus în foc
Şi m'aşi fi încălzit
Dar te-a dat pe tine
De m'a nenorocit,
Căci mi-a pus grămada
De mărăcini la uşe.

Crescuţi în atmosfera patriarhală a munţilor, Aromânii formau, cum se vede din poezia lor, un neam de păstori gata să reacţioneze faţă de oricine ar fi încercat să le cotropească avutul, sau să le ameninţe libertăţile, câştigate cu preţul atâtor sacrificii. Când condiţiile de vieaţă s'au înăsprit, unii dintre aceşti voevozi ai plaiurilor înverzite, apucă drumul străinătăţii în speranţa unei soarte mai bune.

Munca neîntreruptă în uzine şi la marile şosele americane, le macină trupul istovit, iar dorul pentru cei rămaşi în urmă le frământă sufletul:

Incep şi spun în ciudă
Frate din America,
Ce îndură sărmanul tineret
In groaznicele acele străinătăţi.

Cei rămaşi acasă nu plâng mai puţin de dorul celor plecaţi. Intr'un cântec, o soţie îşi plânge singurătatea, implorând pe cel plecat de 7 ani să vie cât mai curând:

Singură am rămas pe lume,
Singură fără ajutor,
Singură ca vai de mine.

Ziua și noaptea tot cu dorul,
Toată casa mi se pare pustie,
Şi tot mai plâng de dorul tău
Şi las să curgă lacrimi calde
Să-mi potolesc sufletul meu.
Şapte ani de-atunci trecură,
De când tu m'ai părăsit,
Nu te-ai săturat de străinătate
Ca să te întorci de unde ai plecat?

După ani de pribegie printre străini, tinerii se întorc acasă. Dar timpul petrecut în marile orașe ale continentului nou le-a convertit sufletul, i-a făcut să nu mai respecte ca altă dată tradițiile strămoșești. Obiceiul de a se căsători fără să vadă fata, li se pare acum cu totul nefiresc şi de aici şi motivul cântecului :

In străinătate dacă merg,
Puţin de se deşteaptă
Şi dacă vin acasă,
Nu știu cum să se poarte.
Mamele le spun:
Fiule să te logodesc!
Incet o mamă!
Nu ca pe timpul bunicului,
Flăcăii de acuma
Inainte la colac
Mâine merg la soacră
Merg ca s'o cunosc.

Această încercare de a înfrânge voința părinților și de a rupe cu obiceiurile atât de mult respectate ale familiei, întâmpină o rezistență naturală care se simte în ultimele versuri ale poeziei. Tânărul desnădăjduit aruncă un fel de blestem:

Ce gândiți despre mine,
Să pățească ai voștri bărbați
Ce-mi doriți mie
Să se întâmple cu ai voștri părinți.

In altă poezie, vedem cum o fată frumoasă stă pe malul râului și plânge pe fratele său, care a plecat de mult în străi-

nătate. Atât de mare este golul pe care îl simte în juru-i, atât de puternică este iubirea pentru fratele îndepărtat, încât ea aşteaptă valurile râului să o înece. Când un căruţaş, care trece pe acolo, o întreabă ce-i dă să-i aducă înapoi fratele, fata răspunde:

Toată zestrea dela mine
Şi lada dela bunica

Vedem că toate sentimentele exprimate în poezia populară aromânească depăşesc prea rar cercul restrâns al familiei.

Chiar când o tânără plânge după iubitul care pleacă în străinătate, acesta-i este soţ şi sentimentele devin astfel legitime prin legăturile consfinţite de obiceiuri

Voinice, dacă vei pleca departe,
Să-mi trimiţi o scrisoare bună
Şi în scrisoare un zălog
Să nu sufere soţia.
Hai iubirea mea
Şi inimă îndurerată,
Ai lăsat fetiţa 'n leagăn
Când vei veni o vei găsi
cu cosiţe.

Poezia păstorească ne apare astfel, străbătută de un puternic suflu de vieaţă şi de suferinţă. Românul macedonean, având ca ocupaţie principală, păstoritul, ducând de milenii această vieaţă simplă, atât de ferită de conrupţiunile oraşului, încearcă un sentiment de contemplare care îl duce la înfrăţirea lui cu natura. Oaia, tovarăşul nedespărţit la vremuri bune ca şi la vremuri rele, este evidenţiată în creaţiuni care se dovedesc superioare celor de care am vorbit până acum. Dacă poezia aromânească n'a ajuns la forma atât de evoluată a poeziei din literatura poporului de dincoace de Dunăre, ea exprimă în parte aceeaşi bogăţie de imagini, aceleaşi înclinări sufleteşti în legătură cu ocupaţia lor principală, păstoritul.

Intr'o poezie întitulată «Dorinţa păstorului» (Dorlu a picurarlui) la presimţirea morţii, ciobanul doreşte să fie înmormântat la stână, în mijlocul singurătăţei naturii:

— Mă Ianachi să nu mergi la oi
Am visat că ai să mori.
— O de-oi muri, de n'oi muri,
Ascultaţi-mi un singur cuvânt.
La stână să mă îngropaţi,
Primăvara când vă veţi întoarce,
Să treacă oile ca să le prind
Să le prind şi să le mulg
Şi cu mâna mea să le tund.
Flueraşul să-l aud mereu,
Când oile s'or strânge,
Ca să fiu şi după moarte
Nici de tovarăşi, nici de oi departe.

Observăm aceleaşi motive ca în Mioriţa, aceeaşi dragoste simbolică pentru natură, dusă până dincolo de mormânt. Nu lipseşte nici fluerul şi nici viziunea măreaţă a reîntoarcerii turmelor de oi, primăvara când freamătul pădurii face să renască în sufletul păstorului, dorul de libertate. Ca şi în Mioriţa, imaginea simplă se asociază cu sentimente profunde, cu idei care desvălue sensibilitatea şi duioşia sufletească a autorului anonim.

Intr'un cântec mirulogliiu (bocet) pe care Aromânii îl cântă la căpătâiul mortului, în limba greacă găsim redată una dintre cele mai frumoase imagini din Mioriţa: moartea comparată cu ideia simbolică a nunţii. Pentru frumuseţea imaginilor, redăm traducerea acestei poezii:

O voi pui de Români,
De vă duceţi sus la sat,
Sus la San-Marina,
Focuri de puşcă să nu trageţi,
Cântece să nu cântaţi,
Ca să audă mama mea
Şi îndoliata soră.
Şi de vă întreabă despre mine,
Să nu-i spuneţi c'am murit,
Să nu-i spuneţi că m'am perdut,
Să-i spuneţi că m'am însurat
Şi c'am luat altă soţie,
Am luat piatra soacră,

Negrul pământ soție,
Și aceste petricele
Nași și cavaleri.

Aici se pare că nu mai găsim atmosfera de seninătate și de liniște în fața morții, pe care o găsim în Miorița. Gândul pare mai apăsător, concepția mai tristă, dar în schimb se ajunge la aceeași transformare a morții, într'un cadru care reprezintă o imagine plină de orizonturi poetice.

Originale imagini găsim iarăși într'un cântec în care știrea că i-au perit toate caprele provoacă ciobanului accente de nețărmurită durere. Imbolnăvindu-se, roagă pe copil să-i aducă doctorul și să-i pregătească doctoria în țâța caprei. La căpătâi să-i aștearnă o piele de capră, în loc de clopote de biserică să-i sune tălăngile, iar în loc de cruce:

Coarnele de țap
Amândouă se le tăiați
La cap să mi le puneți.

Bine înțeles, nu se poate trage o concluzie din Folklorul găsit într'un singur sat, format din coloniști tineri, care au mai putut să părăsească locurile lor natale. Unele imagini din aceste creații sunt prea frumoase, pentru ca să nu credem că poezia populară aromânească reprezintă doar rămășițele unor comori, care a înobilat pe vremuri sufletul acestor păstori. Adevăratele creații poetice se vor fi produs în epoca de înflorire a acestui neam, atât de puternic odinioară, în timpul când vieața patriarhală, lipsită de riscuri și nesiguranță, îngăduia emoțiile sincere în fața spectacolului pe care îl oferea natura. Neprețuita comoară artistică, a dispărut odată cu vremurile de bejenie, odată cu prigoana care s'a deslănțuit cu atâta înverșunare împotriva acestei pipulații. Clipele de mulțumire sufletească și de odihnă, atât de rare, n'au mai îngăduit bătrânilor păstori ca, în nopțile geroase de iarnă, sau fara, în poenile liniștite ale codrilor, să povestească nepoților tâlcurile ciobănești, sau să le cânte cântecele auzite.

Ceia ce avem astăzi în poezia Românilor macedoneni, sunt creațiile de mai târziu, cu mult inferioare adevăratelor cântece bătrânești și printre ele găsim imagini rătăcite, frânturi de

versuri de multe ori fără unitate, care reprezintă, cum am spus, rămășițe din poezia timpurilor patriarhale. Poate n'ar fi prea târziu nici astăzi, dacă s'ar răscoli sufletul bătrânilor care mai trăesc în Macedonia sau în Cadrilater. S'ar mai descoperi multe comori care ne-ar pune în adevărata lumină, valoarea poeziei aromânești.

Poezia bulgărească este lipsită de duioșia care face farmecul folklorului nostru. Femeia nu este chemată să răscolească marile pasiuni ale poetului anonim. Vechile cântece bulgărești se întrec în a reda forța brutală a învingătorului, spiritul de răzbunare, manifestat prin dorința de a vărsa sânge, voluptatea pe care o resimte eroul în fața grozavelor cruzimi.

Intr'o baladă culeasă în Ezibei și intitulată «Blestem de mamă», se vorbește de un tânăr Stoian care bolește de nouă ani. In al zecelea an, mama sa îl pune în căruță pentru a-l duce la mănăstirea Sretogorschi. Dar bivolii trag din greu fără a urni carul din loc. Impresionat de acest semn dumnezeesc, Stoian își mărturisește păcatele mamei lui. Intr'o iarnă geroasă i-au murit toate oile. Și-a adunat atunci ceata de ciobani și s'au hotărît să se apuce de haiducie. Stoian dădu foc bisericii din sat și pentru această faptă de mare bărbăție, fu ales șeful cetei. Porniră la drum și întâlniră pe sora lui Stoian, cu prunc bărbătesc în brațe și pe cumnatul lui. Pentru a se căli în haiducie, luară copilul, îl asvârliră de trei ori în sus și îl prinseră în cuțite. După ce au gustat sânge crud, au vârît copilul în frigare. In timpul acestei sinistre ceremonii, părinții copilului erau puși cu sila să cânte. La urmă s'a împărțit câte-o bucățică din trupul copilului atât părinților cât și haiducilor.

Porniți mai departe, Stoian omoară o ceată de nuntași, cari nu-l cinstiseră așa cum trebuia, iar pe mire și mireasă îi legară de doi fagi, «cu ochii să se poată vedea, cu mâinile să nu se atingă». După nouă ani de haiducie, s'au întors în pădure unde zăceau cele două trupuri legate de fagi, dar în locul lor Stoian găsi două vițe de vie, care crescuseră înalte și se ajungeau la vârfuri. Voi să mănânce strugurii cari atârnau, dar, când întindea mâna, vițele se ridicau în sus. Atunci tăie vița dela tulpină și în momentul acela două șivoaie de sânge țâșniră

din cele două tulpini. Stoian ciuguli boabele rumene, dar nu putu să le înghită şi de atunci boleşte mereu. Mama lui îl blesteamă cu:

«Incă nouă ani să zacă,
Carnea să-i putrezească,
Sufletu-i odihnă să n'aibă».

In afară de poezia populară, găsim la unele grupe cum sunt Românii-Macedoneni, cântece care au un caracter personal. Ciobanii cari merg cu turmele la păscut, creiază şi acum fără încetare o literatură în care sentimentul de cele mai multe ori patriotic, este brutal exprimat. Versurile sunt lipsite de aceea şlefuire pe care poezia anonimă o capătă în timpul îndelungatei sale evoluţii.

Găsind-o fără importanţă, am renunţat la publicarea ei, gândidu-ne că cercetătorul satului dobrogean îşi va putea face o ideie şi din folklorul pe care-l publicăm.

LITERATURA ORALĂ LA MACEDO-ROMÂNI [1])

1. LAI, MUNTI.

Lai munti ş'analt cu neauă,
Aidi, lai munti,
Mà si ştiai inima mea,
Aidi, lai munti,
Lai munti măratu, măratu
Ţi-n'i ţă stai ahântu 'ncârcatu?
Ţ'acăţaşi chiró urâtu;
Aidi, lai munti,
Di'ncliseşi şi oili'n susu;
Aidi, lai munti,
Dişcl'idi munti, curbani,
Că'ngl'iţară picurarl'ii;
Ti iarna di 'nveastă nauă.
Aidi, lai munti,
N'i-armaşu ca cucuveaua;
Aidi, lai munti,
Ş'unu lai pul'iu plândzea pi deagă
Chiu, chiu, chiu, 'nă dzuă'ntreagă,
Chiu, chiu, chiu, plândzea pi [deagă
Chiu, chiu, chiu, cânta birbil'ilu
Pi deagă di trandafil'iu.
Cându işeamu noaptea pi lună
Lu-aştiptamu gionili s'v'ină,
Vini soacra di la uşi
Şi-arâchi 'nveasta di guşi:
— „Le, le, le, la, 'nveasta meau
Hil'ilu a meu muri tu neauă!".

1. MUNTE, MUNTE.

Munte cu zăpadă pe creastă
Vai, munte,
Dac'ai şti inima mea,
Munte, vai!
O Munte, sărmane, sărmane,
Dece stai atât de posomorît?
A început vreme urîtă,
Munte, vai!
De ai închis şi oile sus
Munte, vai!
Insenineazā-te, munte drag,
C'au înghețat păstorii
In iarna pentru mirese,
Munte, vai!
Am rămas singur ca cucuveaua,
Munte, vai!
O pasăre plângea pe-o cracă,
Chiu, chiu, o zi întreagă
Chiu, chiu, chiu, plângea pe-o [cracă
Chiu, chiu, chiu, cânta privighe- [toarea
Pe o cracă de trandafir.
Când eşeam noaptea pe lună
L-aşteptam ca să vie,
Veni soacra dela uşe
Ş'apucă nevasta de gât:
— *„Vai, vai, nora mea,*
Fiul meu a murit în zăpadă!

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

2. AUŞLU BARDĂ.

Nă hâbari lae
Ţi nă vini asiară:
Căpârli di Şcheaua

2. BĂTRÂNUL BARDĂ.

O veste tristă
Care ne-a sosit aseară:
Caprele din Şchea

1) Verieni şi Fârşeroţi.

Tuti va nă chiară.	*Toate o să ne piară.*
'Nă hâbari lai	*O veste tristă,*
Urută ş'nibună :	*Urîtă şi nebună :*
Căpârli di Şcheaua,	*Din caprele din Şchea*
Nu-arâmasi ună.	*N'a rămas nici una.*
Maşi auşlu Bardă	*Numai pe bătrânul Bardă*
Şi-acâţă unu doru	*Il apucă un dor,*
Tâl'iă ţăţa-ali capri	*Tăie ţâţa caprei*
Di u bâgă'n băru :	*Şi-o puse la brâu,*
— „Ficiori lândzâdzâi,	*— „Copiii mei, m'am îmbolnăvit,*
Iatrulu si-n'i luaţi :	*Să-mi aduceţi doctorul.*
Tu ţâţa ali capri	*In ţâţa caprei*
Itria si-n'i daţi ;	*Să-mi daţi doctoria,*
Tini Costa al meu,	*Tu, Costa al meu,*
Tini Costa hil'iu,	*Tu, fiul meu Costa,*
'Nă chiali di capră	*O piele de capră*
Si-n'i badzi câpitun'iu ;	*Să-mi pui căpătâi,*
Clopotl'i di ţachi,	*Tălăngile de ţapi*
Dauli s'li scuteţi.	*Ambele să le scoteţi,*
Tu locu di câmbani	*In loc de clopote (de biserică)*
La capu s'li băteţi,	*La cap să mi le bateţi,*
Coarnili di ţachi	*Coarnele de ţapi*
Dauli s'li tăl'iaţi,	*Ambele să le tăiaţi,*
Tu locu di cruţi	*In loc de cruce*
La capu s'li bâgaţi".	*La cap să mi le puneţi".*

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

3. LELE, MUNŢĂL'II DI CIACURA.	**3. AH! VOI MUNŢI DIN CIACURA.**
Lele ! munţă di Ciacura,	*Ah ! voi munţi din Ciacura,*
Chihăiadz s'v'amurtă gura.	*Vouă celnici să vă amorţească [gura*
Vă fiaţitu sibepi voi,	*Căci numai voi sunteţi de vină*
	Că ne desbinăm,
Nă făţemu doi câti doi,	*Ne-am împărţit doi câte doi,*
Nă adărămu doi câti doi,	
Zori s'n'adunăm 'năpoi,	*Cu greu să ne mai strângem din [nou*
Nă adărămu unu câti unu	*Ne-am despărţit unul câte unul,*
Zori s'n'adunămu dadunu,	*Cu greu să ne mai strângem îm- [preună.*
Nă alăsămu muşaţl'i munţâ	*Ne-am părăsit frumoşii munţi.*
Si vinimu tu nicunuscuţă	*Ca să venim între necunoscuti.*
N'alăsămu muşata hoară	*Ne-am părăsit frumosul sat*
Cu bisearică şi şcoală	*Cu biserică şi şcoală.*
Lele, munţi cu api multi,	*Ah ! tu, munte cu ape multe,*

N'iarsimu Sel'ia şcămbi multi

N'iarsimu Sel'ia, tu Avdil'iaţ

Ţinţi liri ti udadză,

Mini mi duţiamu 'n'tri-apă
— „Iu ti duţi lea Fârşiroată
— „Iu să-ţi criapă, lea Avdil'iată
N'iergu la şopatu să-n'i l'iau apă".

Am cutreierat în Selia multe [stânci

Am străbătut Selia printre Avdi- [liaţi

Unde plătim cinci lire pentru o [cameră,

Eu mergeam la apă :
— „Unde mergi tu Fârşeroato ?
— „Să-ţi crape ochii, Avdiliată,
Merg la cişmea să iau apă".

4. TU MUNŢĂL'I DI FLOCA.

Tu munţăl'i di Floca
Tută noaptea-latră Polca,
Polca ş'bună câţauă
Di tuţ cânl'ii cama-araua
— „Ţi-alatră Polca, ţi-alatră [vrută,
Tută dzua ş'noaptea tută,
Nacă v'inu furl'ii s'nă fură
Di nu-ţă taţi laia gură,
Ta s'fură pi-a noasti n'iali
Tuti caleşi ca steali.

4. ÎN MUNŢII DIN FLOCA.

In munţii din Floca,
Toată noaptea latră Polca,
Polca, căţeaua cea bună,
Cea mai rea dintre toţi câinii
— „De ce latră, Polca, dragă,

Toată ziua şi noaptea toată ;
Nu cumva vin hoţii să ne fure
De ce nu-ţi mai tace gura,
Ca să fure pe ale noastre mioare
Toate oacheşe ca stele"

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

5. NAPARTI DI LAIA MARI.

Naparti di laia mari
Triaţi nă cârvani
,Ncărcată cu sari,
,Ncărcată cu sari,
C' unu gioni ma mari
'Ncâlar pi mulari
Şamia arucată,
Mustaţa şuţâtă
Faţa-i caramuză.

5. DINCOLO DE CEA MARE.

Dincolo de cea mare
Trece o caravană
Incărcată cu sare,
Incărcată cu sare,
Cu un voinic mai mare
Călare pe un catâr
Cu batista aruncată (pe umeri)
Mustaţa răsucită,
Faţa-i negricioasă.

Cules dela Sdru Costa, 22 ani, ştiutor de carte.

6. LA FÂNTÂNA DI TU ALUNU.

La fântâna di tu alunu,
Ţâni-n'i calu să-n'i dipunu
Cu aţelu lală să-n'i mi adunu
S'pitrecu'ndoauă'nclinăciuni.
'Nclinăciuni şi-aţăl'ei dadi

6. LA FÂNTÂNA DE SUB ALUN.

La fântâna de sub alun,
Ţine-mi calul să descalec
Cu al unchiu să mă întâlnesc,
Să trimet închinăciuni,
Inchinăciuni şi-acelei mame

Ţi-n'i mi deadi ahâtc diparti.
Nu vreamu bairu di ţinţi suti

Vreamu si-n'i hiu tu soaţă multi,
Nu vreamu bairu di ună n'il'i,
Vreamu la dada si-n'i hiu hil'i.

Care m'a măritat aşa de departe.
Nu-mi trebuia salbă de cinci [sute[1])
Vroiam să fiu intre prietene multe.
Nu vroiam salbă de o mie,
Vroiam la mama să mă aibă fiică.

Cules dela Sdru Costa, 22 ani, ştiutor de carte, Comuna Ezibei.

7. **VARIANTĂ.**

La fântână sub alunu,
Ţâni-n'i calu să-n'i dipunu
Ş'cu-aţelu lală să-n'i mi-adunu,
S'pitrecu doauă 'nclinăciuni,
Nclinăciuni multi-ali dadi
Ţi-n'i mi diadi multu diparti,
Ţi-n'i mi diadi multu diparti,
Fără soră, fără frate ;
Nu vreamu căpri ş'oi nă n'il'i ;
Vreamu la dada s'mi-aibă hil'i ;
Nu vreamu căciuli di paradz
Vreamu la dada tu-a mei fraţ.

7. **VARIANTĂ.**

La fântână sub alun
Ţine-mi calul să descalec
Şi cu ăl unchiu să mă intâlnesc.
Să-i trimit închinăciuni,
Inchinăciuni multe mamei,
Care m'a măritat aşa departe,
Care m'a măritat aşa departe,
Fără soră, fără frate ;
Nu vroiam capre şi oi o mie,
Vroiam la mama să mă aibă fiică
Nu vroiam căciuli cu bănet,
Vream la mama între ai mei fraţi.

Cules dela Maria Miti, comuna Ezibei.

8. **LAI FRATE DI-AŢIA 'NDZEANĂ.**

„Lai frate, di-aţia 'ndzeană
V'in la sora năhiamă.
— „Va v'inu, moi soru, pi ningă [seară
Şi-n'i dai focu s'aprind ţigaria,
S-l'iau doaga s'n'i-alasu tâmbarea.

— „Lai frati, duruta-ţi soră
Iu li-amiridză oili tora ?
— „Tuş tu câmpulu di Culon'ia,
Iu-aduna sora limon'ia,
Limon'ia ti-astricurari,
Purtucal'ia ti mâcari.

Cules în comuna Ezibei.

8. **MĂI FRATE DE SUS PE MUNTE.**

— *„Măi frate de sus pe munte,*
Vino la sora ta o clipă.
— *„O să vin, soră, înspre seară*

Să-mi dai foc s-aprind ţigarea,
Să-mi iau plocada, să-mi las tăm- [barea.

— *„Măi frate, iubita-ţi soră*
Unde poposeşti oile acum ?
— *„Tocmai în câmpia din Colonia,*
Unde culege sora lămâi,
Lămâi de stors,
Portocale pentru mâncat.

9. **UNĂ IARNĂ DI ŞIASI MEŞI.**

Ună iarnă di şiasi meşi,
Laili-nă cumu vai făţemu ?

9. **O IARNĂ DE ŞASE LUNI.**

O iarnă de şase luni,
Sărmanele de noi, ce ne facem?

1) Salbă de 5 şi 10 lire, respectiv 500 şi 1000 de piaştri.

Că bărbaţl'ii nu-l'i avemu ;
N'iarsiră hima tu arniu
Şi noi lăil'i, tu Arbinşiu.
Prumuviară, protu Aprilu,
Nu briţă către tu arniu.

S'avdu lail'i chipuri ?
Nu videţă iu-şi v'inu ?
Fudziţ înclo tra s' n'alăximu
Va nă l'ia bârbaţl'ii'n sinu.

Căci bărbaţii nu-i avem ;
S'au dus jos, la iernatec
Şi noi sărmanele, în Albania.
Primăvara de întâi April,
Nu vă uitaţi spre locul de iernatec.

Se aud oare tălăngile ?
Nu vedeţi cum vin ?
Fugiţi încolo să ne gătim
Că o să ne ia bărbaţii în sân.

10. VOI PĂRINŢĂ, VOI A NOŞTRI.

Voi părinţă, voi a noştri,
Ţi bărbaţ nă diaditu voi ?
Picurari di la oi.
Seara v'inu dormu ca boi,
Tahina n'iergu la oi
Ş'noi mul'ierli di năpoi,
Na ! na ! na ! aţiali si-aveţă
Prucuchii si nu făţeţ
Oili s'vă bâniadză
Noantinl'i si prucupsiască
Birbeţl'ii si vă psusiască
Oili-vâ s'nu vă-s mârliască
Si-u aduchiţ inima noastră.

10. VOI PĂRINŢI, VOI AÎ NOŞTRI.

Voi părinţi, voi ai noştri,
Ce fel de bărbaţi ne-aţi dat ?
Păstori de la oi,
Seara vin şi dorm ca nişte boi,
Dimineaţa merg la oi
Şi noi femeile în urma lor,
Na ! na ! na ! atât să aveţi,
Stare bună să nu mai faceţi
Oile să vă trăiască
Mieii să se înmulţească
Berbecii să vă moară,
Oile să nu se împerecheze
Să înţelegi inima noastră.

11. TI-N'I FU TAXIRATEA.

Ţi-n'i fu taxiratea
Ş'nă mari ghideri,
Cumu nă vini oara
S'nă duţemu tu ascheri.
Di cara n'i-avdzăi
Tutu stau minduitu
Cumu să-n'i n'ergu tu ascheri ?
Hiu ficioru isusitu ;
Stau di scriu 'nă carti
La vruta s'pitrecu ;
S'dau ţindzăţi di liri
Ş'tu ascheri s'nu n'ergu.
Vruta cara s'avdă
Multu va sta nârăită
Că şu-avia tu minti
Estanu să-s mărită.
— ,,Tută paia n'iu vindu

11. CE MARE NECAZ.

Ce mare necaz
Şi ce supărare,
Că a venit vremea,
Să mergem în miliţie.
De când am aflat vestea,
Tot stau îngândurat.
Cum să merg în militărie ?
Sunt flăcău logodit ;
Stau şi scriu o scrisoare
La draga să-o trimit ;
Să dau cincizeci de lire
Şi să nu merg în militărie ;
Iubita dacă va auzi
Se va supăra mult,
Pentrucă avea de gând
Să se mărite anul acesta.
— ,,Toată zestrea mi-o vând

Ş'ca ţeara s'mi tuchescu,
S'nu ti vedu, lai gioni,
Aco iu ampulisescu.
Ma s'nu n'iamu fărină
Va si l'iau di la viţină,
S'nu-n'i ti vedu, lai gioni,
Co iu facu tilimi.
Tută paia n'iu vindu
Ş'agiună tută eta,
S'nu-n'i ti vedu, lai gioni,
Iu-şi bati turbeta.

Şi ca ceara să mă topesc.
Numai să nu te văd, dragă,
Acolo unde se luptă.
Dacă nu voi avea făină,
Voi lua dela vecină.
Să nu te văd, dragă,
Acolo unde se face instrucţie.
Toată zestrea mi-o vând
Şi stau flămândă viaţa 'ntreagă,
Numai să nu te văd, dragă,
Acolo unde sună goarna.

Cules dela Dina Nasta, 30 ani, ştiutor de carte.

12. UNĂ NUMTĂ ARMĂNEASCĂ.

Susu tu munţă, la Livădză
Si faţi nă numtă mari,
Ună numtă armâniască
Casa 'mplină di fumeali
Bană lungă si bâniadză
Dumnidzău si-l 'i prucupsiască
Na! că vini şi xinitlu
— „Bună dzua voi numtari,
Cu'n cherdu si-u 'nchirdâsiţ
Scoati 'nviasta s' başi mâna
U amu veară-cusurină.

12. O NUNTĂ AROMÂNEASCĂ.

Sus în munţi, la Livezi,
Se face o nuntă mare,
O nuntă aromânească
Casa e plină de familii.
Să trăiască viaţă lungă,
Dumnezeu să-i pricopsească!
Iată că vine şi un străin :
— „Bună ziua voi, nuntaşi,
Cu noroc şi fericire
Scoateţi mireasa să-mi sărute [mâna
Că mi-i vară primară".

13. VOI ARMÂN'I DI-AUA, DI-ACLO.

Voi Armân'i di-aua, di-aclo,
Tu Armiriu nu avdzâţ ţi-si faţi ?

Voi Armân'i!
Tuţ Armîn'l'ii si isusiră
Tuţ-tuţ luară Greaţi,
Voi Armân'i!
Cu fustăn'li pân'di padi,
Lambri alu Badâ pruxinitu,
Voi Armân'i!
Greaca nu faţi tâmbari
Ficiorl'ii „patera"-ţă grescu.

13. VOI AROMÂNI DE-ICI DE-ACOLO.

Voi Aromâni, de-ici şi de-acolo,
N'auziţi ce se întâmplă în Ar- [miria?
Voi Aromâni!
Toţi Aromâni se logodiră
Toţi, toţi au luat grecoaice,
Voi Aromâni!
Cu fustanele până la pământ!
Lambru a lui Badâ, peţitor!
Voi Aromâni!
Grecoaica nu face sumane
Iar copiii „patera" iţi strigă.

14. HAGI-STERGHIU CELNICU MARI.

Macă a mea nâmuzi-n'i chiari,
Ţi li voi cupii şi aviari.
Nu-n'i voi bană di-aua-ş'năinti,

Elu aţia-ş'avia tu minti,
Avia casi ca palati,
Oh ! le, le, le,
Cupii di oi ninumirati,
Oh ! le, le, le,
Patru cal'i bineţl'i-a lui
Tuş ca hil'ilu a vimtului.
Hagi-Sterghiu celnicu mari,
Elu tu Gramustea ma mari,
Oh ! le, le, le,
Pisti tuti avia ş'nă feată

Ca di luna ma muşată
Lungă, analtă ca fidanea
Numa-a l'ei muşata ş'Ană
Cânili di Ali Pâşea
Ună carti l'i scria

Că mul'iari vrea si'u l'ia.

14. HAGI-STERGHIU MARE CELNIC.

Dacă îmi piere cinstea mea
Ce-mi mai trebuesc turme şi avere.
Nu mai vreau să mai trăiesc de acum încolo
Aşa'şi pusese el în gând.
Avea case ca palate,
Oh ! vai, vai, vai !
Turme de oi nenumărate,
Oh ! vai, vai, vai !
Patru cai de călărit
Intocmai ca fiul vântului.
Hagi Sterghiu, mare celnic,
El, cel mai mare în Gramostea,
Oh ! vai, vai, vai !
Pe lângă toate astea mai avea şi-o fată
Mai frumosă decât luna.
Lungă, înaltă ca vlăstaru,
Numele ei: frumoasa Ana.
Câinile de Ali Paşa
Ii scrise o scrisoare;
In scrisoare îi scria
Vrea soţie să şi-o ia.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

15. SINGURĂ N'I-ARMAŞIU TU LUMI.

Singură n'i-armaşiu tu lumi,
Singură făr'agiutoru,
Singură ca vai di mini,
Singură făr'agiutoru,
Singură ca vai di mini,
Dzua, noaptea tutu cu doru
Alâcsiti, armâtusiti,
Soaţâli s'alichescu tu coru,
Eu cu inima jilită
Li mutrescu ditu uboru.
Tută casa pondă-n'i pari
Ş'tutu mai plângu di dorlu-a tău
Ş'lăcrin'i caldi sâlăghescu,
Ş'n'i-astingu suflitlu-a meu
Şapti an'i di-atunţia tricură

15. SINGURĂ AM RĂMAS PE LUME.

Singură am rămas pe lume
Singură, fără ajutor,
Singură, ca vai de mine,
Singură, fără ajutor,
Singură ca vai de mine;
Ziua şi noaptea tot cu dor
Imbrăcate, dichisite,
Prietenele se prind în horă.
Eu cu inima jelită
Le privesc din ogradă.
Toată casa mi se pare pustie
Şi tot mai plâng de dorul tău
Şi las să curgă lacrimi calde,
Să-mi potolesc sufletul meu.
Şapte ani de-atunci trecură

Di cân'tini mi-alăsaşi
Nu ti săturaşi di xeani
Ti-a s'ti tori d'iu fudzişi.

De când tu m'ai părăsit.
Nu te-ai săturat de străinătate
Ca să te întorci de unde ai plecat?

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

16. VOI LAI FADZI DI DOL'IANI.

Voi lai fadzi di Dol'iani,
Frundză s'nu scuteţi!
Tu aumbra voastră eu nu stau,
Tu aumbră eu nu şedu.
Că eu-n'i-aşteptu arăslu Maiu
Şi alba prumuviară
Tra si-iasă Armânl'ii tuţă'n susu
Şi maratili di-Armâne.
Tra si iasă albastrili di oi
Cu ciocani di-asimi.

16. O VOI FAGI DIN DOLIANI.

O, voi fagi, din Doliani,
Să nu mai înfrunziţi
Sub umbra voastră eu nu stau
Eu nu 'stau sub umbră,
Eu aştept veselul Mai
Şi primăvara cea albă
Să iasă toţi Aromânii la munte
Şi sărmanele Aromânce
Să iasă pestriţele oi
Cu clopote de argint

Cules dela Petre Buta, 28 ani, ştiutor de carte.

17. FUDZI GIONILI TU XEANI.

Fudzi gionili tu xiani,
Lele la sivdai
Ş'la inimă lai.
— „Mini gioni iu-n'i mi-alaşi
Aidi, la sivdai
Ş'la inimă lai.
— „Ţi-alasu la dada şi la tati
Aidi la sivdai
Ş'la inimă lai.
—„Dadă-şi tati n'i-aviamu şi mini
Şi vin'iu la tini s'trecu ma ghini,
Aidi la sivdai
Ş'la inimă lai.
Gioni cara s'nierdzi diparti
Va-n'i pitreţi 'nă bună carti.
Tu carti s'aibă amaneti
S'nu tragă 'nveasta zameti.
Aidi la sivdai
Ş'la inimă lai.
Alăsaşi fiata tu sârmăniţă
Cându va v'ini va-u-afli cu cusiţă

17. PLEACĂ TÂNĂRUL ÎN STRĂINĂTATE.

Pleacă tânărul in străinătate.
Hai! iubirea mea
Şi inimă cernită.
— „Pe mine unde mă laşi, voinice!
Hai! iubirea mea
Şi inimă cernită.
— „Te las la mama şi tata
Hai! iubirea mea
Şi inimă cernită!
— „Mamă şi tată aveam şi eu
Am venit la tine să trăiesc mai [bine.
Hai! iubirea mea
Şi inimă cernită.
Voinice, dacă vei pleca departe
Să-mi trimeţi o scrisoare bună
Şi'n scrisoare să pui un zălog,
Să nu sufere soţia
Hai! iubirea mea
Şi inimă cernită!
Ai lăsat fetiţa în leagăn,
Când vei veni o vei găsi cu cosiţe.

Fudzi lai gioni dipârtiadzâ-ti
Ma ocl'il'i a mei va lăcrâmiadză,
Aidi lai sivdai
Ş'la inimă lai.

Pleacă voinice, indepărtează-te,
Dar ochii mei o să lăcrămeze.
Hai! iubirea mea
Şi inimă cernită!"

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

18. S'VIRINĂ ŢERLU.

S'virină ţerlu
Cu lăil'ii niori
Acşi si chiari vrearea
La ţinţi ficiori,
Staţ s'vă spunu, lai soţi,
Di prota s'vă spunu,
Vriaria di ma năinti,
Nă iramu dadunu,
N'adunamu pri tu cali
Ţi n'aviamu lizetă
Nă duţiamu pi-acasă
Fâţiamu muhabeaţâ
N'adunamu prin cali,
N'arâchiamu di guşi
Nă duţiamu pi-acasă
Nă făţiamu gimbuşi.
Nu ştiu ună dzuă
Ca cumu s'tihisi:
Unu di a noştri soţi
Multu s'nărăi.
Nu pistipsiamu noi Hristu,
Vâr-oară si-si nărăiască,
N'adunămu pi cali
Nu vria ta s'nă griască.

Cules dela Nasta Dina.

18. S'A ÎNTUNECAT CERUL.

S'a posomorât cerul
Cu nori negri,
Tot aşa se stinse iubirea
A cinci feciori.
Staţi să vă spun, măi prieteni,
De la început să vă spun
Dragostea de mai 'nainte.
Noi eram împreună,
Ne întâlneam pe drum,
Şi era tare frumos
Mergeam pe-acasă,
Făceam petreceri,
Ne întâlneam pe drum
Ne prindeam pe după gât
Mergeam acasă
Făceam petreceri.
Dar nu ştiu într'o zi
Cum s'a întâmplat:
Unul din tovarăşii noştri
S'a supărat mult.
Noi nu credeam că Hristu
Să se supere vreodată
Ne întâlnim pe drum
Nu vrea să ne vorbească.

19. L'IAU S'VĂ SPUNU DI PROTA.

L'iau s'vă spunu di prota:
Ninca din Sărună
N'irdzeamu cu harauă,
Dziţeamu că i bună,
Intramu tu vaporu,
'Nuntru ca tu cutaru!
Amarea ţea Laia,
Nă si feaţi haru,
Treamură vaporea,

19. AM SĂ VĂ SPUN DELA ÎNCEPUT.

Am să vă spun de la început:
Chiar din Salonic
Plecarăm cu bucurie.
Ziceam că e bine,
Când am intrat în vapor,
Eram ca într'un ţarc!
Marea cea Neagră
Ne-a fost vrăjmaşă
Tremură vaporul,

Ca coaja di nucă
Maş ti-aiestă seară,
Cât lai gion'i va s'ducă.
— „Tini Aghiu Nicola,
Tini marea-Ţâ harea,
Tini bagă mâna,
Ta s'triţemu amarea.

Ca coaja de nucă,
Numai în seara aceasta
Câţi voinici o să piară.
— „Tu, sfinte Nicolae,
Mare-i harul tău.
Intinde a ta mână
Ca să trecem marea.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

20. IA NĂPUIŢĂ, NĂPUIŢĂ.

Ia năpuiţă, ia năpuiţă,
S'viadă soacra dzinirli,
Si ş'lu viadă s'lu cunoască
Că va-'i da hil'i-sa 'nviastă
Ia mutriţ-lu di pi cheptu;
Ma s'pari birbecu aleptu;
Ia mutriţ-lu di pi nari;
Ca cundil'ilu cu milani;

20. LA O PARTE, LA O PARTE.

La o parte, la o parte,
Să vază soacra ginerele,
Să şi-l vază, să-l cunoască,
Că o să-i dea fata de nevastă.
Ia priviţi-l, după piept
Pare un berbec ales.
Ia priviţi-i nasul:
Pare un condei de scris.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

CÂNTECE HAIDUCEŞTI ŞI DE VITEJIE

1. COLE GHIZA.

Avemu doi-trei meşi ţi-aştiptămu
O! burra, lai gion'i arăchiţ mar-[tinli
Palla lui di-asimi, cheptu cu sin-[giri,
Scoală, Mal'io s'fudzimu că Ghi-[ză nă vini
Dzăsimu că-i ascheri şi aţel'i sunu [Armân'ii
Iasti Cole alu Ghiză şi caftă sând-[zili
Azi Zâmărdeşu, Mal'io ş'bia [râchii
— Scoală, Mal'io, s'fudzimu că [Ghiză nă vini.
Cându gri Cole Ghiză cu boaţia [subţări :
O! burra lai gion'i, s'lu băgămu [tu mâni

1. COLE GHIZA.

Sunt vreo două trei luni, de când [aşteptăm.
Săriţi, măi tineri, luaţi armele
Spada lui de argint, pieptul cu [lanţuri,
— Scoală-te, Malio, să plecăm că [vine Ghiza.
Am spus că-i armată şi ei sunt [Aromâni.
Este Cole Ghiza şi cere sânge.
Azi la Zâmârdeş Malio bea [rachiu.
Scoală, Malio, să plecăm că vine [Ghiza.
Când strigă Cole Ghiza cu vocea [lui subţire:
—Săriţi, măi tineri, să punem [mâna pe el.

Ază Custineţă s'fiaţi mari
[thamă;
Sculă Cole Ghiză s'tal'i Caima-
[canlu.
Cându gri Vasili Giurcu, cu boa-
[ţia acăţată :
O ! burra, lai gioni, cumăţ s'lu
[adraţ
Dzânucl'iul aţelu andreptulu
[Mal'io-lu pliguiră
Ţi stai, frati Mal'io, nu vedză nă
[muriră.

Azi la Costineţ se face mare
[minune,
S'a sculat Cole Ghiza să 'njunghie
[pe Căimăcam
Când strigă Vasile Giurcu cu
[vocea lui răguşită :
Săriţi, măi tineri, să-l faceţi bucăţi:
Pe Malio, il răniră la genunchiul
[drept...
Ce stai, frate Malio, nu vezi că
[ne-au distrus?

2. CĂPITANLU AGRA [1])

Dumănica tahina'n dzari
Agra capidan ma mari
Dusi si-află şi a lui ciată.
Di ş'află ciata cu barbă.
Cându tură ocl'il'i n'andriapta:
Di vidzu Mihali cu barbă,
Agra s'alâcsi di minti.
Cându vidzu Hrist-al Ciomi din-
[inti
Agra barba ca di ţapu,
Câdzuşi tu mânli alu Ghiorghi
[Câsapu.
Bladuva stri hoară
Di nucu lu-aspindzurară.
Ş'fiaţi ciuda lailu Turcu
Cându vidzu pi Agra aspindzu-
[ratu di nucu

2. CĂPITANUL AGRA.

Duminică dimineaţă'n zare
Agra, căpitan mai mare,
Merse să-şi găsească a lui ceată,
Şi-a găsit ceata cu barbă.
Când roti ochii în dreapta
Şi văzu pe Mihai cu barbă,
Agra îşi pierdu minţile.
Iar când văzu inainte pe Hrista
[Ciomi,
Agra, cu barba ca de ţap
Căzuşi în mâinile lui Gheorghe
[Casapu
Tocmai în Bladova, lângă sat.
L-au spânzurat de nuc.
S'a uimit sărmanul Turc
Când l'a văzut pe Agra spânzurat
[de nuc.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

NOTA. Acelaş eveniment este cântat şi de muza populară albaneză. Dăm un fragment al textului albanez din cartea «Valet e Dedit» (Valurile Mării) de Spiro Dine, apărută la Sofia în 1908.

In sus la Costeneţ s'a fost făcut măcelul,
Scoate, Malio, scoate, scoate iataganul;
I-am crezut soldaţi dar ei au fost români,
Scoate, Malio, scoate, scoate iataganul.
Iar Kole Kordhischta [2]) mi-l caută
[frăţiorul,
— Spune-mi tu Lite, pe cine-au prins
[de viu?
La prima ciocnire, şase omorîră.

(Text comunicat de d. Dimitrie P. Pascu)

1) Căpitanul Agra, în fruntea unor bande greceşti, a terorizat ani de-a rândul populaţia aromânească. El a fost prins viu lângă satul Bladuvu (Vladova) lângă Vodena, şi spânzurat de un nuc.

2) Kordhishta — cel care mânueşte sabia (kordhë — sabie).

3. VARIANTĂ.

— Voi lai pul'i asburători,
Țe asburaț pri tu munță
Ma nu vidzutu vâr arhigo:
Pri căpitanlu Agra?
— Aseară noaptea lu vidzumu
Tu munțăl'i Dirișorl'i
Gheorghi Hâsapi lu-acâță,
Mihal Handuri lu'ntribă.
— Aspuni, aspuni, vre arhighe,
Vre căpitane Agra,
Ma câțî Armâni tăl'iatu voi
Ș'câti casi arsitu?".

3. VARIANTĂ.

— „Voi păsări sburătoare
Care sburați prin munți,
N'ați văzut vre-un comandant,
Pe căpitanul Agra?
— Azi noapte l-am văzut
In munții Dirișorii;
Gheorghe Hasapi îl prinse
Mihai Handur îl întrebă:
„Spune, tu comandant,
Tu căpitane Agra,
Câți Aromâni ați măcelărit,
Și câte case ați ars?"

Cules dela Petre Buta, 28 ani, știutor de carte.

4. N'I AVDZĂI 'NĂ BOAȚI DI-ARMÂNĂ.

Ira noapti, ira lună,
N'i-avdzâi 'nă boați di-armână
N'i-avdzâi 'nă boați di-armână
Iu-și plândzea pi a l'ei curună,
Plânzea corba ș'lăcrima
Perl'ii di 'n capu și-l'i scutia
Ficioru n'icu și-avia dininti,
Iu plândzia pi a lui părinti.
— „Hil'iu cara s'bânedz s'acrești
A greclui s'nu l'i-u agârșești,
A greclui s'nu l'i-u agârșești,
Ti unu, dzați s'l'i plătești".

4. AUZII UN GLAS DE AROMÂNĂ.

Era noapte, era lună
Auzii o voce de aromână,
Auzii o voce de aromână,
Care-și plângea a ei cunună.
Plângea sărmana și lăcrăma,
Părul din cap și-l smulgea
Avea un copilaș în față
Și jelia pe tatăl său
— „Fiule, de vei crește mare
Fapta grecului să nu o uiți
Fapta grecului să nu o uiți
Zece pentru unu să-i plătești".

Cules dela Aristide Pacea. 24 ani, știutor de carte.

5. VARIANTĂ.

Ș'ira noapti, ș'avea lună,
N'i-avdzâi'nă boați di-Armână.
Iu-și plădzea pi-a l'ei cărună
Ficioru n'icu ș'avea dininti
Iu-ș'plândzea pi-a lui părinti
— „Ficioru cara s'bânedz [s'acrești
Alu tati s'nu-i agrâșești,
Alu tati s'nu-i agrâșești,
Ti unu, dzați s'l'i plătești".

5. VARIANTĂ.

Era'ntr'o noapte cu lună,
Când auzii vocea unei Aromânce
Care-și plângea a ei cunună
Un copil mic (avea) înaintea ei
Care jelea pe tatăl său
— „Copilule, dacă vei trăi și te [vei face mare
Pe tatăl tău să nu-l uiți,
Pe tatăl tău să nu-l uiți.
Vieața lui s'o răzbuni cu zece.

Cules dela Sdru Costa. 22 ani, știutor de carte.

6. CUMITLU.

Fugu gion'l'i tuţ, lea maică,
S'ducu tu-Amirichii
Numai Muşlu a tău, lea dado,
Elu işi cumitu.
Din'anumira poartă, lea dado
Şcurtă maniheri,
Di n'andreapta ş'poartă, dado,
Ună lai naganti
Ş'pi capu ş'poartă
Ună lae şapcă.

6. HAIDUCUL.

Toţi tinerii pleacă, mamă,
Se duc în America,
Numai Muşlu al tău, mamă,
S'a făcut haiduc
La umăr poartă, mamă,
O armă scurtă
In partea dreaptă poartă, mamă,
Un negru „nagant"
Şi pe cap poartă
O şapcă neagră.

7. Ş'ALATRĂ CÂN'L'I PI DZEANĂ.

Ş'alatră cân'l'i pi dzeană,
Alătrară s'dipirară ;
Işi Marica tu uboru,
Cunuscu pi cân'l'i a loru.
Marica feată rumână
Arâchi pala tru mână ;
Tu trâdzeara vimtului
Lo şi-unu plaiu a muntilui,
Işi "ndzeană la cutare
Di ş'vidzu laia tâmbare.
Bâgă mâna. disvili,
Bâgă boaţea şi sghili :
— „Lai frate, ţi s'facâ sora,
Ţi s'ţ'adară sora tora !"

7. LATRĂ CÂINII SUS PE DEAL.

Latră câinii 'n sus pe deal,
Au lătrat şi s'au sbătut ;
Eşi Marica în ogradă
Şi cunoscu câinele lor.
Maria, fată română,
Işi luă sabia în mână ;
In bătaia vântului,
Urca pe un plai de munte
Şi eşi în sus la ţarc
Unde văzu tâmbarea lui.
Puse mâna desveli,
Puse glasul şi ţipă :
— „Ah ! frate, ce să facă sora,
Ce să-ţi facă sora acuma !".

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

8. VARIANTĂ.

Ş'alatră cân'l'i pi dzeană,
Ş'alatră s'dipirară :
Marica feată rumână
Ş'arăchi pala tu mână,
Işi Marica tu uboru
Ş'cunuscu cân'l'i-a loru,
Tu trădzeara vimtului
Di ş'lo plaiulu-a muntilui,
Că ş'agiumsi la cutaru
Şi-lu vidzu că nu-i ambaru,
Bâgă mâna s'lu disvilească,
Băgă boaţea si-sghilească :
— „Ah ! Mitrul'ea frate bunu,

8. VARIANTĂ.

Latră câinii pe deal
Latră şi se sbat,
Maria fată română
Apucă sabia în mână,
Eşi Marica in curte
Şi cunoscu câinele lor,
In bătaia vântului...
Apucă pe plaiul muntelui,
Ajunse la ţarc
Şi-l văzu că nu e sănătos.
Puse mâna să-l desvelească
Şi 'ncepu să-l bocească :
— „Ah ! Mitrulea, frate bun,

Până tora fumu dadunu
Di-aua ş'nǎinti nu va himu,
Doil'ii noi s'n'andâmăsimu".

Până acuma am fost împreună,
De acum încolo n'o să mai fim,
Ambii noi n'o să ne mai întâlnim".

Cules în comuna Ezibei.

9. TU MUNŢĂL'I DI BUZDUGAN'I.

Tu munţăl'i di Buzdugan'i
S'avâtămarǎ doi capidan'i
Iancula cu tutu Babani,
Di ş'işi Pitrachi pi chiatră
Alu Ghiancula-l'i v'ini s'criapă.
— „Ieşi Ghiancula s'nă udămu
Că Babani nă-lu vâtămămu
— „Liunida cara s'ascachi
Sârcâcianu s'nu lu alaşi,
S'lu fridzi tu sulă ca n'elu
Ca să l'i l'iai sândzili a meu".

9. ÎN MUNŢII DIN BUZDUGAN.

In munţii din Buzdugani
Au fost împuşcaţi doi căpitani
Iancula şi Babani,
S'a arătat Petrache pe piatră
Lui Iancula îi veni să crape.
— „Ieşi Iancula, să ne cinstim
Că pe Babani l-am omorît.
— „Leonida, de vei scăpa
Pe Sârcăcianu să nu-l laşi,
Să-l frigi în ţeapă ca pe un miel
Ca să răzbuni sângele meu".

Cules dela Leonida Gherasie, 32 ani, ştiutor de carte.

10. FEATĂ, O LEA FEATĂ.

— „Feată, o lea feată, mă-ta ţi-n'i
[ti'ncace,
— „Ni dada-n'i mi 'ncace, ni ţiva
[nu-n'i faţi
Dada-n'i mi pitreaţi tă'nă
[apă-araţi,
Apa ţea araţea nu n'i ştiu iu
[iaste,
Valea, valea 'n susu la muceara
[veardi
La muceara vearde suntu trei
[sălţi analti,
Sun trei sălţii analti, trei tufechi
[s'arcară,
Trei tufechi s'arcară, trei gion'i
[s'vătâmară
Maş ti-aţelu ma marli dzâsi : lele,
[dado,
Dado, o lea dado, dă-n'i 'nă chică
[di-apă,
Dă-n'i 'nă chică di-apă ditu
[vârghela noastră

10. FATĂ, MĂI FATĂ!

— „Fată măi fată dece te ceartă
[mama?
— „Mama nu mă ceartă şi nimic
[nu-mi spune.
Mama mă trimete pentru apă rece
Apa aceea rece nu ştiu unde este,
Pe râu, pe râu în sus, la livada
[verde.
La livada verde sunt trei sălcii
[înalte,
Sub trei sălcii înalte, trei puşti
[s'au fost descărcat
Trei puşti s'au fost descărcat, trei
[tineri au fost împuşcaţi:
Cel mai mare zise: Ah! mama mea,
Mamă, mamă, dă-mi puţină apă,
Dă-mi puţină apă din plosca
[noastră.

Maş ti-aţel di mesi dzâsi : lele
['nveastă,
'Nveastă, lele 'nveastă, dă-n'i unu
[meru aroşu,
Dă-n'i unu meru aroşu ditu
[bâhcelu-a nostru.
Maş ti-aţelu ma n'iclu dzâsi ;
[lele soru
Soru o lea soru, dă-n'i mâna s'mi
[scolu".

Cel mijlociu zise : Ah! nevastă,
[dragă.
Draga mea nevastă, d-mi un măr
[roşu,
Dă-mi un măr roşu din grădina
[noastră.
Cel mai mic zise: Ah! sora mea
Soră, scumpă soră, dă-mi mâna
[să mă scol".

Cules dela Sdru Costa, comuna Ezibei.

11. TU DOAUĂ DZÂLI DI ŞCURTU.

Tu doauă dzâli di Şcurtu
S'fiaţi şi-unu câvgă urâtu,
Ună dzeană lungă ş'mari
Ş'lu-agudiră dipu pi nari
— „Lele-le, dugraia-alu dracu
N'i tâl'e nuca ca hâsapu
— „Lai Nonda, cai ţ'aveai nunu ?
— „N'i-aveamu Chendra ş'cu nica
[unu !
— „Lai Nonda cai ţ'aveai fâr-
[tatu ?
— „N'i-aveamu ficiorlu-alu
[Sărafu !"

11. ÎN ZIUA DOUA DE FEBRUAR.

In ziua a doua de Februar
Se făcu o ceartă mare,
Pe un deal lung şi mare —
Şi l-au lovit tocmai pe nas
— „Oh! Oh! puşca dracului
M'a tăiat ca măcelarul
— „Măi Nonda, pe cine aveai
[naş?
— „Aveam pe Chendra şi pe încă
[unul !
— „Măi Nonda, pe cine aveai
[fârtat ?
— „Aveam pe fiul lui Sârafu !"

Cules în comuna Ezibei.

12. IU EŞTI LUNĂ, IU EŞTI NOAPTE.

Iu ieşti lună, iu ieşti noapte ?
Că mini mi vătămară,
Lail'i soţi mi-alăsară.
S'mistică noaptea cu dzua
Râiră soţl'ii pi mâgulă
Ş'aură Hristu pi dzeană :
— „Iu-i Nacu cu Dimicu ?
— „Nacu iasti cârâuli
Tu cazaia di Vodena,
Pene unu şi Petre doi
Loară-ascherea dinăpoi.
Di cali ma'nghiosu tu-arâu

12. UNDE EŞTI LUNĂ, UNDE EŞTI NOAPTE.

Unde eşti lună, unde eşti noapte ?
Că pe mine m'au omorît,
Prietenii m'au părăsit.
Se îngână ziua cu noaptea
Se împrăştiară tovarăşii pe movilă
Şi strigă Hristu de pe deal :
— „Unde-i Nacu cu Dimicu ?
— „Nacu este caraulă
In districtul din Vodena.
Pene unu şi Petre doi
Au luat oştirea pe la spate.
Mai jos de drum, în râu.

Lu-agudiră tuş tu bâru.
— „Lele, soră Catirină,
Ţi-aşteapţă fraţl'ii ca si-ţi v'ină!
— „Lele, fraţ muşaţ, muşaţ
Tuţ caleşi, tuţ mavrumaţ
Tuţ di plumbii vătămaţ.

L'au lovit tocmai la mijloc.
— „Ah! soră Caterină
Ce aştepţi fraţii să vină!
— „Ah! fraţi frumoşi, frumoşi,
Toţi breji, toţi cu ochii negri
Toţi omorîţi de gloanţe.

Cules în comuna Ezibei.

13. NAMISA DI DOI LAI MUNŢĂ.

Namisa di doi lai munţă,
E, more, e!
Ţ'iasti unu gioni vătâmatu,
Di pul'i lăi anvîrigatu.
— „Voi lai pul'i ţi-anvirigaţ

Tutu'ntregu s'nu mi mâcaţ,
Mâna 'ndreaptă s'n'i-alăsaţ
Te-a să scriu ună lai carti,
Ca s'l'iu pitrecu ali dadi,
Ali dadi cu-ali 'nveasti,
Ali 'nveasti şi ali soru
Să-n'i-mi plângă cu multu doru.

13. ÎNTRE DOI MUNŢI.

Intre doi munţi
Hei, mări, hei,
Este un voinic omorît,
Inconjurat de păsări negre
— „O, voi pasări care mă incon-[jura ţi
Să nu mă mâncaţi in întregime,
Ci să-mi lăsaţi mâna dreaptă
Ca să scriu o scrisoare,
S'o trimet mamei,
Mamei şi nevestei,
Nevestei şi sorei
Ca să mă plângă cu dor."

Cules dela Sdru Costa, 23 ani, ştiutor de carte.

14. VARIANTĂ.

Namisa di doi lai munţă
Ş'iasti unu gioni vâtămatu,
Ş'tu tâmbari-i adunatu,
Ş'tutu di pul'i anvârligatu.
— „Voi lai pul'i ţi-anvirigaţi

Tutu 'ntregu s'nu mi mâcaţi,
Doual'i mân'i s'ni li-alăsaţi,
Douali mân'i şi douali cicioari
Că n'i-amu cali pi tu amari

S'dispartu luna di soari".

14. VARIANTĂ.

Intre doi munţi
Este un voinic omorit
Şi'n tâmbare învelit
Şi înconjurat numai de păsări.
— „Voi, păsări, care mă 'ncon-[juraţi
Să nu mă mâncaţi întreg,
Cele două mâini să mi le lăsaţi,
Cele două mâini şi două picioare
Căci am de făcut un drum peste [mare
Să despart luna de soare".

Cules dela Sdru Costa, 23 ani, ştiutor de carte.

15. TRIŞ LA TREILI ŞOPUTI.

Trîş la treili şoputi
Iu-şi lua apă Şopan'l'i

15. LA CELE TREI ŞIPOTE.

La cele trei şipote,
De unde luau apă Şopanii,

Ş'cându v'iniau duduman'l'i
Eali frândzia ghiumili,
Cându vinia nizaman'l'i
Eali frândzia stamnil'i
Ţi dzâsi Hristu alu Farmachi:
— „Ia adunaţ-vă chihâiadz,
Ia adunaţ-vă chihâiadz
S'nă scutemu doi tischiradz,
S'nă câlcămu tuţă vuli!'i
Şi s'n'agunimu duduman'l'i.

Când veneau Turcii
Ele spărgeau vasele;
Când veneau soldaţii
Ele spărgeau ulcioarele
Ce-a spus Hristu a lui Farmachi:
— „Ia strângeţi-vă, voi celnici,
Ia strângeţi-vă, voi celnici,
Să scoatem două permise
Să ne punem toţi semnăturile
Şi să gonim pe Turci.

Cules dela Hristu Tega, 38 ani, ştiutor de carte.

16. IA N'I ŢI FAŢI HĂZÂRÎ.

Ia-n'i ti faţi hazâri tini,
Tini moi şcreta Rubişte;
Vini Chiazim di tu Culon'ia
Cânili cu trei suti di inşi.
La şoputlu di Culteţa
Şi-u diadi cu Abidini.
— „Pi-anarga-anarga, câni Turcu,
Câni nu arupi fustanea,
Iusin cu Pitu s'luară,
Dol'ii cu chimatea
Şi-unu capitan Liunida
Elu cu boaţea acâţată:
Ş'aco greaşti Liunida,
Elu cu boaţea subţiri:
— „O burra, lai gioni,
Si-l'i bâgămu tu mâni".
Şi aco greaşti Caranaşu
Elu cu boaţea acâţată:
O burra, lai gion'i,
Cumăţă s'lu adraţ.
— „Cari s'plândzemu ma ninti?
S'plândzemu Liunida.
Ma s'plândzemu Caranaşu
Unu singuru mă-sa avea.

16. IA MI-TE GĂTEŞTE.

Ia mi-te găteşte,
Tu sărmană Rubişte,
A venit Chiazim din Colonia [1].
Câinele cu trei sute de inşi.
La cişmeaua din Colteţa
Se întâlni cu Abidini.
— „Incet, încet, câine Turc,
Câine, nu rupe fustanela,
Iusin cu Pitu s'au apucat
Ambii cu poliţia
Şi un căpitan Leonida
A legat doi trei prizonieri.
Strigă Leonida
El, cu glas subţire:
— „Voinicilor, vitejilor,
Să punem mâna pe ei".
Strigă Caranaşu
El, cu vocea răguşită:
Voinicilor, vitejilor,
Bucăţi să-l faceţi.
— „Pe cine să plângem mai întâi?
Să plângem pe Leonida,
Sau pe Caranaşu
Că un singur fiu avea mamă-sa.

Cules dela Nicolae Fotu, 33 ani, ştiutor de carte.

---

1) Colonia (Kolonjë) regiune din Albania de Sud, vestită pentru marele număr de haiduci şi luptători.

17. MI SCULAI 'NĂ MARȚI DIM'NEAȚĂ.

Mi sculai 'nă Marți dim'neață
Di tu amari 'nă lăiață,
Di tu lăiață iesu niori,
— Cât 'iu luatu voi gion'i ficiori ?
Câtu sborlu nu-l bitisi
Multă ascheri l'i anvârti,
Multă ascheri l'i anvârti,
Hristu alu Ciomi s'pligui,
Sta 'mprostu și s'minduiaști
Ș'griaști unu sboru arbinisescu :
— „Stai, lai câni Turcu, pi locu
S'vedză Rumânl'i cumu dau focu".

17. MĂ SCULAI ÎNTR'O MARȚI DIMINEAȚĂ.

Mă sculai într'o Marți dimineața
Dintr'o mare negreală
Din acea negreală ies nori :
— „Incotro ați pornit voi, flăcăi?"
Cât cuvântul nu-l termină,
Multă oaste îi înconjură,
Multă oaste îi înconjură.
Hristu lui Ciomi fu rănit,
Stă în picioare și se gândeà
Și spuse un cuvânt albanezesc :
„Stai, măi Turce, pe loc
Să vezi Românii cum dau foc".

Cules dela Hristu Tega, 38 ani, știutor de carte.

18. TU V'INGHIȚ DZĂLI DI ȘCURTU.

Tu v'inghiț dzăli di Șcurtu,
Nă dzuă tu prândzul mari
Maratlu di Nauni și-u pâță
[gazepia
Ș'ișiră zăpciadz
Vâr-doi-trei aschiradz
Dusiră s'prudeadză Naun
[Capidanlu
La limeria a lui si-umplu di sândzi

— „Crimă, lai Nauni, s'ti vațân'i
[singuru".

18. ÎN ZIUA DE DOUĂZECI FEVRUAR.

In ziua de douăzeci Februar
Intr'o zi, în amiaza mare,
Sărmanul de Nauni și-a găsit
[beleaua
Ii ieșiră înainte niște jandarmi,
Vreo doi, trei soldați,
Veneau să trădeze pe Naun
[Căpitanul
La locul lui de popas, și-l umplură
[de sânge...
— „Păcat, măi Nauni, să te omori
[singur.

Cules dela Aristide Pacea, 24 ani, știutor de carte.

19. TINI LAI TANASI ALU BARDU.

— „Tini lai Tanasi alu Bardu,
Iu lu-ai Dima Capidanlu ?
— „Dusi s'liagă Grâmustianlu

— „Lai Dima ți adari așă,
Ș'iasti corbulu fucără.
Scoasi funia și-lu ligă
Ș'doauă suti l'iu strigă
Fără n'ilă di Dumnidză.

19. TU MĂI TANASI BARDU.

— „Tu măi Tănase Bardu
Unde îl ai pe Dima Căpitanul ?
— „Se duse ca să lege pe Gră-
[musteanu.
— „Măi Dima, de ce faci așa,
Este sărac, sărmanu.
Scoase frânghia îl legă
Și-i ceru două sute galbeni
Fără milă de Dumnezeu.

Tuti mulili s'li-avindă
Ş'la 'nă sută s'nu-l'i-agiungă;
— „Tuti mulili s'li vindă,
Maşi Stambola s'nu ú vindă.

Să-şi vândă toţi catârii
Şi nici o sută n'o s'ajungă.
— Să-şi vândă toţi catârii,
Dar numai pe Stambola să n'o
[vândă.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

20. VOI GIUNAME ŞI VOI FRAŢĂ.

Voi giuname şi voi fraţă
Până cându ninga va staţă ?
Luaţă tufecl'i şi 'nchisiţă
S'ascăpămu pi-a noşti părinţă,
A noşti părinţă şi a noşti fraţă,

Di duşmanl'ii Greţă andarţă !
L'i -află'n cali acaţă-l' tal'i
Fără n'ilă ş'giudicari,
Sta di-l'i dzâţi : — „Fă-ti grecu"
Tora a n'i'a n'i v'ini s'crepu,
Iu's-vidzu şi iu s'ari avdzâtă
S'ţ'alaşi limba di unä etă
Limba a noastă multu muşată
Faptă di'nă dadă ş'unu tată
Vedu că munţl'i nu suntu bun'i
Nu's'nviţaţă din Gârâguni
Tutu di-Armân'ii şi Avdil'iaţă
Nu di Greţi ş'di mulţă alţă.

20. VOI TINERI ŞI VOI FRAŢI.

Voi tineri şi voi fraţi
Până când încă mai staţi,
Luaţi armele, porniţi
Să salvăm pe-ai noştri părinţi
Pe părinţii noştri şi pe-ai noştri
[fraţi
De duşmanii Greci comitagii !
Pe câţi găsesc în drum îi taie
Fără milă şi judecată.
Stă şi-le zice : „Fă-te grec !"
Mie însă îmi vine să crăp de necaz.
Unde s'a văzut şi unde s'a auzit
Să-ţi laşi limba strămoşească
Limba noastră cea frumoasă,
Moştenită dela mama şi tata.
Nici munţii nu mai sunt buni,
Nu-s obişnuiţi cu Garaguni
Ci cu Aromâni şi Avdeleaţi,
Nu cu Greci sau alte neamuri.

21. VARIANTĂ.

Voi soţă şi voi fraţă
Până ninca va staţă
Luaţă tufecl'i şi 'nchisiţi,
S'ascăpămu pi-a noşti părinţi,
A noşti părinţă şi-a noşti fraţă
Di duşmanli Greţi andarţă.
Elu nâ dziţi : fă-ti grecu,
A n'ia tora-n'i v'ini s'crepu,
Limba noastră multu muşată
Faptă di dadă şi-di tată
Lele, munţă di Cipetu !
Iu-i a nostru tiniretu ?
Diu ştia Greclu s'măcă carâ !

21. VARIANTĂ.

Voi prieteni şi voi fraţi
Până când încă o să staţi,
Luaţi armele şi porniţi,
Să scăpăm pe ai noştri părinţi.
Ai noştri părinţi şi-ai noştri fraţi
De duşmanii Greci comitagii.
El ne spune : — fă-te grec,
Mie acuma îmi vine să crăp
Limba noastră prea frumoasă.
Făcută de mamă şi tată.
Ah ! munţi din Cipet !
Unde e al nostru tineret ?
De unde ştia să mănânce Grecul
[carne

Elu nu-avea vidzută alt-oară.
Diu ştia Greclu di-apă-arati ?
L'i si-usca şi laili hicati.
Elu tu câmpu cându siţira,
Căfta caldă ş'nu-şi avea,
Elu ti Paşti cându s'purinta
Unu lai ou ş'aţelu nu-avea.
Cules în comuna Ezibei.

El nu văzuse nici o dată.
De unde ştia Grecul de apă rece ?
I se uscau sărmanii ficaţi.
El în câmp când secera
Căta caldă şi nu găsea ;
El la Paşti când mânca de dulce
Un ou şi pe acela nu-l avea.

CÂNTECE DE DRAGOSTE

1. FEATĂ, ŢI STAI TUTU 'N VALE.

— Feată, ţi stai tutu 'n vale,
Feată şi muşată !
— „Aşteptu râulu si-n'i mi neacă,
Gioni, chiragi !
— „Cumu u dai ahtari n'iată ?

Feată şi muşată !
— „Unu frati şi-aţelu tu xeani,

Gioni, chiragi !
— „Ţi-n'i dai an'ia s'lu aducu,
— Feată şi muşată !
— „Tută paia di la dada,
Ş'cu sfinduchia di la papu.
Gioni, chiragi !
— „Va ţă-lu-aducu tu prândzu [mari,
Ta s'lu veadă n'icu şi mari,
Feată şi muşată !

1. FATĂ DE CE STAI ÎNTR'UNA IN VALE.

— *Fata de ce stai într'una in vale.*
Fată frumoasă !
— *„Aştept râul să mă înece.*
Tânăr, cărăuş !
— *„Cum îţi îngropi tu astfel de [tinereţe*
Fată frumoasă !
— *„Un singur frate am avut şi [acela e în străinătate.*
Tânăr cărăuş !
— *„Ce-mi dai mie să-l aduc*
Fată frumoasă !
— *„Toată zestrea dela mama*
Şi lada dela bunicul,
Tânăr cărăuş !
— *„Ţi-l voi aduce ziua in amiaza [mare,*
Să-l vadă mic şi mare ;
Fată frumoasă !

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

2. CHIRAUA.

Cai di dol'i s'apufâsească
Ca s'nă lomu chiraua 'nveastă,
Chirauă şi multu muşată ;
Nu-amu vidzută ahtari n'iată,
Chiraua di doi an'i' 'nviastă,
Le, le, le, sivdaia noastră,
Sufrânţiaua a l'ei ca-arveaua,
Le, le, le, sivdaia meaua,
Ş'chiraua u aviamu viţină
Vriamu s'u l'iau s'u facu crişţină.

2. CADÂNA.

Care dintre noi doi să se hotărască
Ca să ia pe cadâna de nevastă
Cadâna cea atât de frumoasă.
N'am văzut aşa frumuseţe
Cadâna cea de doi ani măritată.
Vai ! dragostea noastră,
Sprânceana ei ca lipitoarea
Vai ! drăgostea mea,
Cadâna mi-era vecină
Vroiam s'o iau, s'o fac creştină.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

3. GIANULĂ.

— Gianulă țe nu-n'i ti vidzuşi

Tra s'eşi la sirghiani,
Lea Gianula-mu.
— Țe bunătiață n'i-amu eu
Tra s'iesu la sirghiani?
N'i-aviamu'nă soacră arauă eu
Mi 'ncaci ş'mi vârghiaşti.
N'i dzâția că-n'i mi-agiucamu
Cu toți gion'l'ii ațel'i xenl'i.

3. GIANULĂ.

— „Gianula de ce nu te-ai mai [văzut
Să ieşi şi tu la plimbare,
Gianula mea.
— „Ce fericire este pentru mine
Dacă ies la plimbare?
Eu am o soacră foarte rea,
Mă ciartă şi mă mustră.
Imi spune că mă jucam
Cu toți tinerii străini.

Cules dela Petre Buta, 28 ani, ştiutor de carte.

4. O, FEATĂ.

— O! feată ți-n'i-ai guşa afumată,

Lai man, ai man,
Di fluriili ți-n'i-ai purtată

— N'i-le-amu di gionili di tu [xeani
N'i-amu trei lai ani ți-n'i lu [aşeptu,
Ş'ninca trei si-si facă şiasi,
Şi diapoia va-n'i mi măritu,
Di va-n'i l'iau şi unu gioni prâmă-[teftu
Prâmăteftu di pi duchiani
Şi cu ciubucu di mârdziali.

4. FĂ FATĂ.

— „Fă, fată, de ce ai gâtul [înegrit
Aman, aman,
Din cauza salbelor cu bani de aur [care le-ai purtat.
— „Le am de la dragul meu din [străinătate
Sunt trei ani de când îl aştept

Şi încă trei, să se facă şase
Şi apoi o să mă mărit
Şi o să iau un flăcău negustor,

Negustor cu prăvălie
Cu luleaua de mărgele.

Cules dela Hritu Tega, 38 ani, ştiutor de carte.

5. TINI SOARI ŞI MINI LUNĂ.

— „Tini soari şi mini lună
Dol'ii s'n-acl'iamă'nă numă,
'Nă numă dol'ii s'n-acl'iamă
Ti ația veară di-aco'ndzeană
Di aco'ndzeană tu apă arați
Nă trițemu ca sor'cu frati,
Dun'iaua n'ari inați
Că ni udisimu tu n'iati.
— „S'dzâcă câti-s'va
Tini s'mutreşti hâtărea mea

5. TU SOARE ŞI EU LUNĂ.

— „Tu soare şi eu lună,
Amândoi să purtăm acelaşi nume,
Amândoi să purtăm acelaşi nume,
Pentru vara de pe acel deal
De acolo sus, în apă rece,
Trăim noi, ca soră cu frate.
Lumea ne invidiază pe noi
Că ne potrivim in frumusețe.
— „Să spuie lumea câte-o vrea
Tu să ai grije de placul meu.

Va ţ'aducu, vrută, ţi s'caftă
Maşi hâtârea s'nu-n'iu aspardzi,
Va ţi aducu iţi-si dzâţi
Maşi hâtâria s'nu-n'iu frândzi.

O să-ţi aduc, dragă, ce-o să-mi ceri,
Numai voia să nu mi-o strici.
O să-ţi aduc orice-o să-mi spui,
Numai să faci pe placul meu.

Cules dela Nasta Dina, 30 ani, ştiutor de carte.

6. MI SCULAI'NĂ TAHINA.

Mi sculai 'nă tahina
N'i trapşiu'ndreptu la vruta mea,
N'i-aflai vruta iu-ş'durn'ia
Şi crivatia ş'u ligăna.
Stau'nprostu ş'mi minduiescu
Şi ca ţeara-n'i mi tuchescu.

6. M'AM SCULAT ÎNTR'O DIMINEAŢĂ.

M'am sculat într'o dimineaţă.
Mersei drept la iubita mea.
Găsii iubita dormind
Legănându-se pe pat.
Stau in picioare şi mă gândesc.
Şi ca ceara mă topesc.

7. VRUTA.

Mi sculai ună tahina
Ş'trapşiu'ndreptu la vruta mea,
N'i-aflai vruta iu-şi durn'ia,
Pi crivati arcată ira,
Şi crivatia-s'ligăna
Luai pocilu ş'n'i-u pruscutii
Şi ca ţeara'ngălbinii.

7. IUBITA.

M'am sculat într'o dimineaţă
Şi mersei drept la draga mea
Mi-am găsit draga dormind,
Era lungită pe pat
Şi patul se legăna.
Luai ulciorul şi o stropii
Şi mă făcui galben ca ceara.

Cules dela Petre Buta, 28 ani, ştiutor de carte.

8. 'NĂ LUMI HÂRISITĂ.

'Nă lumi hârisită
Ş'cântă după casă,
Nu-n'i mi-alasă dada
Ca si-n'i facu sirghiani.
Va-n'i mi-alinu pi dziană,
Va-n'i mi bagu pi-dinţă
Nu n'iu arău di vâră
Ti dol'ii părinţă,
Va-n'i mi-alinu pi dziană,
Va-n'i mi bagu pi-un braţu.
Nu n'iu doru di vâră,
Ma ti dol'ii fraţă,
Va-n'i dipunu tu vali
Va-n'i mi bagu pi pâltări,
Nu n'iu doru di vâră,
Ti doauli surări.

8. O LUME FERICITĂ.

O lume fericită
Cântă după casă.
Nu mă lasă mama
Să privesc şi eu.
O să mă sui pe deal,
Mă voi culca pe brânci.
Nu-mi pare rău de nimeni,
Doar de cei doi părinţi.
O să mă urc pe deal,
O să mă culc pe braţ,
Nu mi-e dor de nimeni,
Doar de cei doi fraţi.
O să cobor in vale,
O să mă culc pe spate,
Nu mi-e dor de nimeni
Doar de cele două surori.

Cules dela Aristide Pacea, 24 ani, ştiutor de carte.

9. PI SUB MERU, PI SUB GUTUN'IU.

Pi sub meru, pi sub gutun'iu,
Doil'ii nă zburamu dadunu
Di'nâ iarnă, di 'nă veară,
Sboarli s'amisticară.
Ţi iasti feata muşată!
Va s'pitrecu dada s'n'iu caftă.
Dada s'dusi u câftă,
Di'npadi nu si sculă.
— „Na lea hil'ie aestu nelu!
— „Nu ţă-lu voi ficiorlu-a tău,
Nu ţă-lu voi ficioru-a tău.
Dzâşiră că-i timbelu.

Cules dela Nasta Dina. Comuna Ezibei.

9. PE SUB MĂR, PE SUB GUTUI.

Pe sub măr, pe sub gutui,
Amândoi vorbeam împreună.
De-o iarnă, de-o vară,
Vorbele s'au amestecat.
Cât este de frumoasă fata!
O să trimet pe mama la peţit.
Mama s'a dus de-a cerut-o,
Ea de jos nu s'a sculat
— „Ţine fată, ăst inel!
— „Nu-ţi vreau băiatul tău,
Nu-mi place băiatul tău,
Se spune că-i leneş.

10. FEATĂ S'NĂ ŢEMU TU MUNŢĂ.

Feată s'nă ţemu tu munţă
Noi doil'i ;
Ia-arucă-ţi dugraia na'n dreapta,
Noi doil'i ;
S'nă câlcămu munţăl'i cu neauă,
Noi doil'i ;
S'n'adrâm'nă casă'n cali,
Noi doil'i ;
S'treacă lumea din păzari,
Noi doil'i ;
Di ca s'treacă pi la noi si s'toară,

Noi doil'i ;
Si n'aducă doru di meari,
Noi doil'i ;

10. FATĂ SĂ MERGEM ÎN MUNŢI.

Fată, să mergem în munţi,
Noi doi,
Ia, asvârle-ţi puşca la dreapta,
Noi doi,
Să călcăm munţii cu zăpadă,
Noi doi,
Să ne facem o casă în drum,
Noi doi,
Să treacă oamenii din târg,
Noi doi,
De câte ori vor trece să se abată [pe la noi
Noi doi,
Să ne aducă drept dar, mere,
Noi doi.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

11. CÂNDU S'V'INEAI DZEANA DI HIMA.

Câdu v'ineai dzeana di hima,
Tini cu ilechea veardi,
Mini ştiamu că v'in'i ti mini,
Ş'tini ti duţeai la lucru
Lumea s'tal'i, s'vatâmă
Şi 'năpoi s'toară di sburăscu:

11. CÂND VENEAI LA DEAL DIN VALE.

Când veneai la deal din vale,
Cu vesta ta cea verde,
Eu ştiam că vii pentru mine
Iar tu mergeai la lucru.
Lumea se taie şi se omoară,
Apoi iar se împacă.

Noi ni tăl'iaţi, ni vâtămaţ
Ş'cu gura ni sburăţi
Veara aistă ţi ş'tricu
Ti noi hici ţiva nu-şi fu,
Veara aistă ţi va-şi v'ină
Emu ti mini, emu ti tini

Noi nici nu ne-am tăiat şi nici nu
[ne-am omorit
Şi nici nu am vorbit între noi
Vara asta ce-a trecut,
Pentru noi n'a adus niciun bine
Vara ce-o să vie
Şi pentru mine şi pentru tine.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

12. LAI LILICI ALICĂ.

— „Lai lilici alică,
Ţi-n'i ţ'apirişi galbină ?
— „Nu n'i-amu a cui s'l'i-aspunu
[caimolu
Marata-n'i di eu.
Di-n'i mi ducu la laia soacră:
'N'i-mi 'ncaci şi-mi vârghiaşti,
Scoati furca-n'i-mi agudiaşti.
Di-n'i mi ducu la lailu socru
Şi cara-si da di si pismuiaşti,
Cu ciubuchia-n'i mi-agudiaşti.
Ş'lailu gioni ţe-i bunu
Ţe fudzi asiară pi lună
Şi nu-l'i dzâşiu niţi oară bună.

12. TU FLOARE ROŞIETICĂ.

— „Tu floare roşietică
De ce te-ai trezit galbenă ?
— „N'am cui să-i spui dorul,

Sărmana de mine.
De merg la soacra, mă ceartă şi
[mă dojeneşte
Scoate furca şi mă loveşte.
De merg la socrul,
Deodată se 'ncruntă
Şi mă loveşte cu luleaua.
Şi sărmanul bărbat ce bun e
Pleacă azi noapte pe lună,
Fără să-i spun nici drum bun.

Cules dela Petre Buta, 28 ani, ştiutor de carte.

13. DI CU N'ICĂ.

Di cu n'ică, n'ica meau,
Pân' s'acreşti, feată, s'ti l'iau
Acriscuşi şi ti-angruşiaşi,
S'tini altu gion-ţi luaşi,
Nu n'i-arău că ti mărtaşi,
N'iasti arău că nu'ntribaşi.
Noi la şcoală cându nu'irdziamu
Pi ună bancă nă stătiamu,
Tu ună carti nă citiamu,
Ş'cu ună pinită nă scriamu,
Ş'ti-aţia, lea n'ica mea,
Vreamu s'n'i faţi sivdaia mea

13. DE CU MICĂ.

De când erai mică, micuţa mea
Pân'să creşti fată să te iau
Ai crescut, te-ai îngrăşat
Şi ai luat alt voinic.
Nu-mi pare rău că te-ai măritat,
Imi pare rău că nu m'ai întrebat.
Noi la şcoală când mergeam,
Pe aceiaşi bancă şedeam,
Intr'o carte noi citeam
Cu aceeaşi peniţă noi scriam
Şi de aceea micuţa mea
Voiam să-mi faci iubirea mea.

Cules dela Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

14. 'NĂ FEATĂ MUŞATA

Nă feată muşată
Ca luna ca'n ş'da,
Amârtie iasti
Picuraru si-u l'ia,
Picurarlu-aţelu
Ţi ş'n'iardzi la oi
Ş'faţi şi-un lai mesu
Di s'toară năpoi,
Numiru şi-lu doari
Di tradzi tâmbari [1]),
Oili di d'oară
Ţi voru sârmari.

Cules în Comuna Ezibei.

14. O FATĂ FRUMOASĂ

O fată frumoasă
Ca luna când răsare,
Este păcat
Să se mărite după un cioban,
Ciobanul acela
Care se duce la oi
Şi stă acolo întreaga lună,
Până se înoarce îndărăt
Umărul îl doare
Că poartă tâmbarea [1]);
Oile pentru a doua oară
Trebuesc împrăştiate.

15. UNU GIONI ŞI-UNU PRĂMĂTEFTU

Unu gioni şi-unu prămăteftu
Di la poartă n'i-u mutrescu.
Cumu s'n'i facu soaţă curbanea!
Si-n'i l'iau gianta di-tu supani,
Ca s'mi ducu'ndzeană la hani
Ca s'ancupuru 'nă fustani
'Nă fustani uranii,
Si n'i-u bagu tă Stămării ;
'Nă fustani făr'astari.
S'n'i-u bagu veara la primnari

Cules dela Nasta Dina, Comuna Ezibei.

15. UN FLĂCĂU ŞI UN NEGUSTOR

Un flăcău şi-un negustor,
De la poartă mi-o privesc.
Cum să-mi-o fac tovarăşe!
Să-mi iau portofelul din buzunar
Şi să mă duc sus la han,
Ca să cumpăr o rochie,
O rochie albastră,
Ca s'o îmbrac la Sfânta Maria;
O rochie fără căptuşeală
S'o pun vara la plimbare.

16. ŢI N'I-AFLAI UNU CALU ARAPU

Ţi n'i-aflai unu calu arapu,
Luai lienia şi-n'i-lu-adapu,
Feciu înghiosu cătri fântănă
N'i-aflai 'nă feată-Armână,
— „Iu ti duţi, mo calugreauă?
— „La icoana cu puiauă!
— „Iu ti duţi, mo calugriţă?
— „La icoana cu puiţă.

Cules în Comuna Ezibei.

16. MI-AM GĂSIT UN CAL NEGRU

Mi-am găsit un cal negru,
Luai ligheanul să mi-l adap,
Pornii în jos către fântână
Şi găsii o fată Aromână
— „Unde te duci, călugăriţo ?
— „La icoana cea cu şorţ,
— „Unde te duci, călugăriţo ?
— „La icoana cu sorţuleţ.

1) Tâmbare — haină ciobănească, zeghe.

17. LEA MARUŞE 'NVEASTĂ N'ICĂ

— Lea Maruşe 'nveastă n'ică
Lea Maruşe, lea,
L'ia-ţă bucl'iţa du-ti tri-apă
La şoputlu aţelu di-tu cali
P'iu tricu gion'il'i tră la stână,
Tuţă-şi trecu şi 'can nu-şi griaşti
Triaţi şi Naci ficioru ma n'icu:
— „Bună dzua, lea Maruşe,
— „Di-u n'i mi ştii că-n'i dzâcu [Maruşi?
— „Di iarna ţi iramu dadunu

Meari aroşi adunamu,
Tu tâioru li din'icamu
Şi noi dol'ii li mâcamu.

17. MARUŞE, NEVASTĂ MICĂ

— *„Fă Maruşe, nevastă mică*
Fă, Maruşe fă,
Ia doniţa, du-te la apă
La cişmeaua aceea din drum
Pe unde trec voîncii spre stână.
Toţi trec şi nimeni nu vorbeşte;
Trece şi Naci, băiat mai mic,
— *„Bună ziua fă Maruşe*
— *„De unde ştii că mă chiamă [Maruşe?*
— *„Din iarna când eram îm-[preună*
Mere roşii culegeam
Cu cuţitul le tăiam
Şi amândoi noi le mâncam.

18. MA S'TI DUŢI LA CAFINEI

M'a s'ti duţi la cafinei,
I ştiută, nu mi vrei,
Va blăcseşti vâră parei,
Di va'ţi beai vâră cafei
Cafeia ţu-am măţinată
Treţi tu udă c'amu aştirată.
Trei vilendză ună pi alantă
Ţ'amu-şi 'nă cară cu pătată
Ş'ună altă cu dumată.

18. DE TE DUCI PRIN CAFENELE

De te duci prin cafenele.
E ştiut că nu mă iubeşti
O să 'ntâlneşti tovarăşi mulţi
Şi-o să bei vre-o cafea
Cafeaua ţi-e gata râşnită,
Treci în cameră c'am aşternut
Trei plocade, una peste alta;
Am gătit şi cartofi cu carne
Şi mâncare de roşii.

Cules de Dumitru Tega, 47 ani, ştiutor de carte.

19. UNĂ VEARĂ MARI, MARI

Ună veară mari, mari.
Cărvănare;
Ţi făţeai tu-aumbră,
Fără unu pără tu pungă
Ş'nivinitu nă oară acasă,
Cârvănare,
Că, casa va piperu-şi sari,
Cârvănare,
Ta si-ţi vedzi ş'laia mul'iari
Cârvănare,

19. INTR'O VARĂ MARE, MARE.

Intr'o vară mare, mare
Cărvănare,
Ce făceai la umbră.
Fără nici un ban în pungă
Şi făr'să vii odată acasă?
Cârvănare,
Casa cere piper şi sare,
Cârvănare,
Ca să-ţi vezi şi sărman soţie,
Cârvănare,

—, ,Nu ari iarbă's pască cal'ii
La mul'iari
— „Ti-ună seară las s'psusească

Cârvănare.

— *„Nu e iarbă să pască caii*
Fă, femeie !"
— *„Lasă să moară caii și vino nu-*
[mai o seară
Cârvănare !"

Cules de Dumitru Tega, 47 ani, știutor de carte.

20. OH ! LEA DADO

Oh! lea dado, oh! lea,
La șoputlu ditu chiari,
Ș'la merlu di tu surinu,
Mi lai ș'mi aspilai,
Ș'n'i-arcai ocl'iul n'andreapa
N'i vidzui unu gioni aleptu.
. . . .
Cu unu nelu curatu tu mână
— „Gioni câtu lu dai nelu?
— „Feată ș'unu ocl'iu de-a tău
— „Gioni s'ță-amurtă gura
Ca cuclu di Sân-Chetru
Ș'ca pupa di Sumetru.

Cules în Comuna Ezibei.

20. AH ! MAMĂ

Ah ! mamă, ah!
La cișmeaua din zare
Și la mărul din luminiș
Mă spălai și mă spălai
Și mi-aruncai ochiul la dreapta
Și văzui un tânăr ales
. . . .
Cu un inel curat în mână
— *„Tinere, cât dai inelul?*
— *„Fată, un ochiu de-al tău !*
— *„Tinere, să-ți amorțească gura*
Ca cucul la sfântul Petru
Și ca pupăza de sfântul Dumitru.

21. NU ȚĂ EȘI, FEAȚĂ, TUTU LA UȘI.

Nu-ță eși, feată, tutu la uși,
Că vai crepu ș'va mi-ai pi gușі.

Nu eși, feată, tu uboru,
Că va-i crepu di a tău doru,
Tu-ațelu udă ți stai tini,
Ia mi vrei, feată, s'v'inu ș'mini.
Tu-ațelu udă ca ghilia
Ma nu-n'i greșți, feată, și-a n'ia !

Tu-ațelu udă cu dăvani,
Aștează-ți, feată, una iurgani
— „Voi s'așter'gioni că va-n'i
[crepu,
Di laia dadă nu cutedzu.

21. NU EȘI, FATĂ ÎNTR'UNA LA UȘE.

— *„Nu eși, fată, într'una la ușe,*
Că o să mor de necaz și o să mă
[porți pe conștiință
Nu eși fată în ogradă,
Că o să mor de-al tău dor
In odaia în care tu stai,
Oare mă vrei, fată, să vin și eu ?
In acea odaie ca oglinda,
Dece nu mă chemi, fată, și pe
[mine!
In acea odaie cu tavan ,
Așterne-ți fată plapoma"
— *„Vreau s'aștern, flăcăule, că*
[mor
Insă nu îndrăznesc de teama
[mamei.

Culеs de Dumitru Tega, 47 ani, știutor de carte.

PROVERBE

Iu avdză ciriaşi multi, l'ia câlată [n'ică	*Unde auzi de cireşe multe, ia coş [mic.*
Aşţiaptă lai gumaru până s'da [chingherl'ii.	*Aşteaptă sărmane măgar până să [răsară spinii.*
Stamna di multi ori s'duţi 'ntri- [apă, ma ună oară s'frândzi.	*De multe ori merge ulciorul la apă, [dar odată se sparge.*
Ca si scutia tuti muştili n'iari ghif- [ţăl'i vria mâcă cu lingura.	*Dacă toate muştele ar fi dat miere [toţi ţiganii ar mânca cu lingura.*
Bati herlu până-i caldu.	*Bate ferul până-i cald.*
Peru lungu şi mintia şcurtă.	*Păr lung şi mintea scurtă.*
Pesculu di la capu şi-amputi,	*Peştele dela cap se 'mpute.*
Peştil'ii tu amari şi tigania pi focu.	*Peştii în mare şi tigaia pe foc.*
Sârn'i l'epuru şi iasi ursă.	*Stârneşti epurele şi ese ursul.*
După ploai, tâmbari.	*După ploae, tâmbarea.*
Luplu perlu şi-lu-alâcsiaşti, mintia [nu u alâcsiaşti.	*Lupul îşi schimbă părul, dar nă- [ravul nu-şi schimbă.*
Iu ascuchi ună hoară s'faţi ună [moară.	*Unde un sat scuipă se poate pune [’n mişcare o moară.*
Barbă, bărbă, ma chiaptini si-află,	*Barbă, barbă, că pieptene se găse- [şte.*
Nu si-aspari muntili di niaua.	*Nu se teme muntele de zăpadă.*
Nu si-aspari udlu di ploai	*Cel udat nu se sperie de ploaie.*
Fă bunu si-afli arău.	*Faci binele ca să găseşti răul.*
Ni'n cali ni 'n'cârari.	*Nici pe drum nici pe cărare.*
Luplu lu vedz şi torlu-l'i cafţă.	*Lupul îl vezi şi urmele îi cauţi.*
Ţi u ari ciubana mari.	*Ce lingură mare are.*
Şi căţaua cari u l'iai s' hibă di [cupii.	*Şi căţeaua pe care o iei să fie de [soiu (dela turmă).*
Nu lipsea s-lu baţă adză, ma [aseară.	*Nu trebuia să-l baţi astăzi, ci [aseară.*
Limba oasi nu ari, ma oasi frândzi.	*Limba oase nu are dar oase rupe.*
Dzâ şi ţâni, că vremu s'nă videmu [şi mâni.	*Spune şi păstrează că vrem să ne [vedem şi mâine.*
Muri ghifta ţi ti-alăvda.	*A murit ţiganca care te lăuda.*
Şi-arâdi micsoslu di bâloslu.	*Râde mucosul de bălos.*
— „Ţi ţă cură narea ?	*— „Ce-ţi curge nasul ?*
— „Că-i iarnă.	*— „Pentrucă-i iarnă.*
— „Ti ştiu ş'di veara.	*— „Te ştiu şi din timpul verii.*

OBICEIURI LA MACEDO-ROMÂNI [1])

NAŞTEREA.

In legătură cu naşterea, ca şi cu ocazia celorlalte evenimente mai însemnate din vieaţa macedoneanului, există o bogată desfăşurare de obiceiuri, credinţe şi superstiţii, menite să prezică viitorul noului născut, să-i dea indicaţia drumului bun şi să-l ferească de rele. Credinţele şi superstiţiile încep să ia fiinţă cu mult timp chiar înainte de naştere.

Astfel, cu două sau trei luni înainte, dacă se mănâncă la masă carne de pasăre, se scoate «iadeşul» (osul în formă de furcă) se măsoară distanţa dintre cele două braţe ale osului, apoi este ţinut câteva minute în cenuşă caldă. Dacă, după ce s'a scos din cenuşă, oscioarele s'au îndepărtat, noul născut va fi băiat, altfel va fi fată. Se repetă acest obiceiu de mai multe ori până la naştere.

In tot timpul sarcinei, femeia trebuie să se ferească a trece peste cenuşe sau peste lucruri murdare; chiar peste urzeală, căci pruncul se va naşte cu laţ de gât. Spre a se înlătura această perspectivă, femeia nici nu trebuie să se apropie de locul unde se urzeşte pânza. Deasemenea pruncul se va naşte rău — de-andoaselea — dacă lemnele se vâră în foc cu partea ascuţită înainte.

Pentru a cunoaşte sexul noului născut, macedonenii practică un alt obiceiu: se aruncă în drum «virdzeaua» care cade dela ţesut şi după cum primul trecător care o întâlneşte este bărbat sau femeie, noul născut va fi băiat sau fată. De cele mai dese ori tatăl doreşte ca cel ce se va naşte să fie băiat pentru a purta numele socrului, iar mama şi rudele ei mai apropiate ţin ca să fie fată pentru a moşteni numele mamei.

O altă femeie însărcinată nu trebuie să fie de faţă la naştere, căci toate durerile vor trece asupra ei.

Chemarea moaşei se face în ascuns, cu coada ochiului sau

---

1) Este vorba aici de Românii Macedoneni fărşeroţi şi cei din Veria.

cu un alt semn discret; un singur cuvânt «aide» este de ajuns ca moaşa să înţeleagă chemarea. Aceasta, pentrucă nimeni nu trebuie să afle momentul când femeia devine lehuză.

Dacă pruncul se naşte vânăt, este băgat imediat în apă şi apoi uns cu rachiu pentru a-şi reveni; când se naşte mort, i se suflă în urechi ca să se trezească. Operaţiile acestea se fac repede ca lehuza să nu prindă de veste.

După ce femeia a născut, moaşa anunţă fericitul eveniment întâiu capului familiei care îi dărueşte câteva monezi şi pe care ea le primeşte în poală. Câţiva copii sunt trimişi să ia «sihârichi» de pe la neamuri. Rudele şi cunoscuţii care încep să vină la casa unde s'a născut pruncul, încă din prima zi, aduc copilului cutii cu bomboane sau rahat, iar cei mai apropiaţi îi dau câte o «flurie» (ban de aur), adică «mescu ficiorlu».

După naştere, se pune la căpătâiul lehuzei «bir di liţâ», făcut de un om care numai este în vieaţă, tămâie, paie, boabe de meiu, pâine, sare, cuie, spre a o feri de spiritele rele, căci lehuza este ca «înlia» (cristalul). Atât mamei, cât şi pruncului li se face câte un punct negru pe frunte ca să nu se deoache. Mai este credinţa că prin naştere femeia scapă de orice boală din trecut «tuti li aruncă tu lihunil'ie».

A treia zi dela naştere se face o masă zisă «measa ali Stâmărie» sau «Pugunic» la care iau parte numai invitaţi. Părinţii mamei aduc un curcan sau, dacă este primăvară, un miel. Inainte de a se aşeza la masă, se aduc «culaţi» (colaci) şi două turte mici, făcute de o fată nemăritată şi cu părinţi în vieaţă, în credinţa că astfel copilul va fi crescut de părinţii săi până la vârstă înaintată. «Culaţii» sunt făcuţi cu o zi înainte; în timp ce fata frământă aluatul, ia cu un deget puţină cocă şi se unge pe bărbie şi obraji pentruca noul născut, dacă va fi fată, să capete gropiţe în bărbie şi obraji. Colacul cel mare, înainte de masă, se rupe în două pe capul unui tânăr ai cărui părinţi trăesc. Colacii sunt mâncaţi în întregime iar fărămiturile rămase nu se scutură afară, pentruca noul născut să nu devină hoţ.

La masă se aduce un pahar cu vin în care se aruncă «se meaşte» bani; vinul e băut apoi de către lehuză ca să aibă lapte. Tot la această masă se ţin trei farfurii acoperite, semn al discreţiei noului născut.

La culcare, se pun la căpătâiul pruncului bani de aur, de argint şi alte bijuterii, pentruca ursitoarele să-i sortească bogăţii.

Timp de 40 de zile dela naştere, se arde tămâie în camera lehuzei care nu trebuie să părăsească locuinţa. In fiecare zi, după apusul soarelui, toate rufele copilului sunt strânse din curte, iar în camera în care doarme mama copilului sunt trase perdelele, pentruca să nu pătrundă întunericul de afară. Este

obiceiul ca lehuza să nu fie lăsată niciodată singură în camera ei, dar dacă se întâmplă să plece toţi de acasă, i se aşează lângă pat o mătură care ţine locul unei persoane. In timpul acestor 40 de zile lehuza nu primeşte vizite; când cineva intră în casă îşi acoperă faţa pentruca lehuza să nu se deoache. Ea nu are voie să iasă din cameră după apusul soarelui căci, după o superstiţie, se vor cutremura munţii; dacă totuşi e silită a ieşi, se ocoperă în întregime cu o «velinţă sau un şal».

A treia zi dela naştere, lehuza iese în pragul casei, fără a-l depăşi, se uită de jur împrejur cât cuprinde zarea şi spune: «al doilea prunc să facă acest drum până la venire», prin care se înţelege că doreşte ca naşterile să fie mai rare.

Tot în această zi, lehuza, ţinând în mână «spata şi iţele», spune după îndemnul moaşei: «Armen era tata, armeană mama, naşul, naşa sunt armeni şi eu trec fără teamă pe la râul «Armean»!»

Femeile cu menstruaţie nu au voie să viziteze lehuza; dacă totuşi vine vreuna, spune dela poartă: «cum hii tine hiu şi mine».

In tot timpul celor 40 de zile dela naştere, mama nu-şi scoate «stran'iu» (hainele) de pe corp; asemenea nici ciorapii, căci «si-l'i creapă numa» necuratul se va încurca în laţele ciorapilor şi nu-i va putea pricinui nici un rău.

Nu e bine ca lehuza să se ducă pe la casele vecinilor, în credinţa că se sparg toate obiectele de sticlă. Dacă se întâlnesc în drum două lehuze, acestea schimbă câte un ban

Superstiţii şi credinţe în legătură mai strânsă cu pruncul nou născut:

Primul petec murdărit de prunc se aşează la pântecele lui ca să nu aibă dureri, crampe, colici, etc.

Când se întâmplă câte odată ca un prunc să se nască cu «învescămint» (membrană), aceasta se ţine în biserică 40 de zile, după aceea se caută prilejuri când poate fi aşezată în calea episcopului, a vreunui general şi chiar a regelui; cu membrana aceasta — «învescămint» — se poate câştiga orice proces dacă, după credinţa superstiţioasă a Macedoneanului sau Fârşērotului — cel ce o poartă închide mâna stângă atunci când bănuieşte o sentinţă defarobilă.

In caz că pruncul se îmbolnăveşte de «mavru ţigan», spre a se feri de această boală, copilul este frecat bine şi apoi ras pe spate cu briciul. Se mai lecuieşte şi cu funingine de la nouă vase, amestecată cu oţet, untdelemn, coaje de rodie sau usturoi. Se mai poate vindeca învelindu-se pruncul într'o pânză vânătă peste care s'a urinat lehuza.

Pentruca pruncul să nu plângă, i se dă fum de zadă, rachiu, uleiu, zahăr sau lapte (de lehuză). Spre a trăi, se trece noul năs-

cut printre oasele iliace ale unui cal mort sau se coase de haina copilului o cârpă în care se află iarbă crescută în orbita unui cal mort. Se mai obişnueşte să se atârne de căciuliţa pruncului laba dreaptă a unei cârtiţe, fixată într'un cadru de argint, sau se ia argint dela «40 de cununi» (dela primul născut dintre fraţi) şi se face din el o cruce care se coase la căciuliţa noului născut.

După o altă credinţă, laptele luat dela două lehuze şi amestecat cu făină dă ceea ce se numeşte «monogalo». Cu el se poate câştiga dragostea unui flăcău căruia i s'a dat să-l mănânce. Laptele trebuie să fie însă dela două lehuze din aceeaşi casă (mamă şi fiică).

Obiceiuri şi credinţe la înţărcare:

Inţărcarea copilului se anunţă prin stingerea jăratecului din sobă. Cărbunii stinşi se păstrează pentru a fi aprinşi la naşterea altului prunc, în credinţa că astfel va reveni laptele lehuzei.

Ca să se oprească laptele, se leagă un «prisine», se trece pe după gâtul mamei, se învârteşte de trei ori şi este purtat apoi de către mamă, pe spate, până ce laptele încetează. Atunci ea îl readuce la piept şi apoi îl leapădă.

La ieşirea celor dintâi dinţi ai pruncului, se obişnueşte să se fiarbă grâu, năut etc. — «cum creapă grânlu, s'creapă şi dinţâl'i».

La împlinirea unui an de vieaţă, mama copilului împarte turtă sau azimă.

Când a început să umble, se pun surcele pe spatele copilului, ca să poată merge mai repede. Se mai obişnueşte ca astfel, cu surcelele pe spate, să fie purtat de trei ori în jurul unui pom.

Născutul mort se îngroapă fără preot. Niciodată mama nu însoţeşte pruncul până la groapă.

BOTEZUL.

După cel mult trei săptămâni dela naştere are loc la Aromâni, botezul. Numele copilului se dă de naşe care nu-l spune nimănui până la botez. Dacă se întâmplă ca în acest timp — până la botez, — să se mute familia naşului în alt oraş, naşul are grijă să aleagă pe cineva care să boteze pe copil, căruia îi dă bani pentru cheltueli şi-l leagă cu jurământ că nu va spune nimănui numele ce se va da pruncului. Locţiitorul naşului va trebui să dăruiască noului născut o cămaşă, altfel — după credinţa Macedonenilor — va rămâne toată vieaţa gol.

Credinţa aceasta că noul născut nu va trăi mult, dacă numele lui este făcut cunoscut înainte de botez, era altă dată

atât de înrădăcinată, încât nici părinții copilului nu cunoșteau numele copilului lor până la botez. Acest obiceiu se putea respecta cu sfințenie în ținuturile locuite de macedoneni în sudul Dunării, unde părinții nu declarau numele copilului la ofițerul stării civile. Colonizați în țară, au renunțat la acest obiceiu [1].

Nașa dă numele primului născut, ținând seamă de numele bunicilor după tată. Sâmbătă seara, înainte de ziua botezului, rudele copilului se duc cu diferite zaharicale și cu o sticlă de rachiu la nașă ca să o invite la botez. La ceremonia care se desfășoară cu această ocazie ia parte și un mare număr de copii. Aceștia imediat ce aud pe preot pronunțând numele copilului, o iau la fugă pe drum, simulând o încăerare, ca să aducă la cunoștința mamei și a celorlalți numele dat de nașe copilului, sau, cum spun ei, «s'da sihâriche» («s'aducă numa»). Pentru acest serviciu, copiii primesc bani; cel ce s'a întors mai întâiu este răsplătit cu o sumă mai mare decât ceilalți.

Dela biserică, nașa cu copilul și cu tot alaiul pornesc spre casă unde mama copilului botezat îi întâmpină în prag. Nașa dă copilul mamei și-i spune: «N'i-l dădeși uvreu, ți-l dăm criștin». (ni l-ai dat evreu, ți-l dăm creștin). După ce mama primește copilul, intră cu toți în casă unde sunt tratați cu dulcețuri și rachiu.

NUNTA LA AROMÂNI [2]

Vârsta la care de obiceiu se însoară tânărul macedonean este între 18 și 20 ani, rar întâmplându-se să rămână flăcău până la 24 ani. In trecut, când ocupația macedonenilor era aproape numai păstoritul și pe când tânărul își petrecea vieața mânând oile dela munte la câmp și dela câmp la munte, grija pețitului rămânea exclusiv în sarcina părinților săi; el măcar nici nu-și cunoștea viitoarea consoartă până la cununie. Obiceiul era cam drastic: ceeace hotărau părinții, era lege pentru băiat. Dacă ei hotărau că «feata iasti bună», așa rămânea. Acelaș lucru și pentru fată. Azi se observă o evoluție spre emancipare, în sensul modern al cuvântului: flăcăul își poate alege fata care-i place, dar nu se căsătorește cu ea înainte de-a fi obținut consimțământul părinților. Pentru a le smulge acest consimțământ, băiatul trebuie să prezinte părinților o fată ale cărei calități morale: caracter, reputație, hărnicie, etc., să fie o chezășie reală și temeinică. Atributele fizice rămân pe plan se-

1) Se respectă și azi în Grecia, unde numele copilului se declară după botez.

2) In acest capitol va fi vorba de nunta la Macedonenii fârșoroți și Verieni.

cundar; lipsa lor, dacă e cazul, poate fi pe deplin compensată de existenţa celor dintâiu.

Consimţământul dat, rezultat al unui minuţios consiliu de familie, alcătuit din cât mai multe rude, urmează peţitul.

Cum nu întotdeauna părinţii pot sta direct de vorbă cu viitorii socrii, se dă însărcinarea peţitului unei femei mai bătrâne şi mai pricepute «proxinita», cu obligaţia să nu spună din partea cui vine. Pentru peţirea fetei sau «câftarea», ea porneşte spre casa fetei cu un caer alb în furcă. Ajunsă aci, adună mereu tăciuni în sobă având grija să nu se stingă pentru ca să-i reuşească însărcinarea. Pantofii ei nu se întorc, ca să nu se întoarcă «pruxinil'ia».

Intrând la părinţii fetei, «proxinita» nu intră dintr'o dată în subiect ci, pe nesimţite, aduce vorba despre căsătoria fetei, dar nu le poate lua imediat consimţământul până ce, după plecarea peţitoarei, nu se strâng toate rudele la părinţii fetei ca să-şi dea avizul. Când acesta este favorabil, adică în cazul când ei au consimţit la căsătoria tinerilor, «proxinita» mai face o vizită viitorilor socri spre a fixa ziua când îşi vor da cuvântul, — «vor da zborlu».

In ziua aceasta numită «haraua aţea n'ică» (bucuria cea mică) se face schimb provizoriu de inele până la «alâxirea nealilor» (schimbarea inelelor) şi în care scop dela casa logodnicului pleacă spre părinţii fetei şi tatăl băiatului, împreună cu rudele mai apropiate. Cum plecarea lor se face la o oră mai târzie din seară, sau chiar noaptea, ea este anunţată prin trei focuri de armă, cărora li se răspunde cu alte trei focuri dela casa fetei, obiceiu pe cale de dispariţie în regiunile de care e vorba, din cauză că în ultimul timp armele au fost sechestrate. După urările schimbate între cuscri, se serveşte tuturor celor prezenţi câte un păhărel de rachiu şi câte o bucată de pâine adusă de tatăl băiatului. Ziua aceasta se numeşte şi «semnul aţel n'icu».

Logodna. Ziua logodnei «semnul aţel mar'li» [1]) se fixează cam de obiceiu în zile de sărbători, de preferinţă: Crăciun, Paşti, Sf. Petru sau Sf. Maria. Până la această dată rudele băiatului se duc în vizită la fată, aducându-i diferite cadouri.

După ce s'a fixat ziua logodnei, încep pregătirile pentru acest eveniment atât la fată cât şi la băiat. Pregătirea constă în facerea «sâmitei», un colac din făină de grâu amestecată cu făină de năut, uns cu ouă şi zahăr şi pe care se desemnează diferite figuri. Femeia ce prepară «sâmita» este îmbrăcată în alb, sau îşi pune pe umeri un şervet alb.

La Macedonenii din Veria, dacă logodnicii nu şi-au schimbat

1) In regiunea Veria se zice «alâxirea nealilor» (schimbarea inelelor).

adevăratele inele, pregătirea logodnei începe cu «luarea cumatălei di pâni» (colac). Pentru aceasta, în seara dinspre duminică, un grup de bătrâni și femei, în număr fără soț, pornesc dela logodnic spre casa fetei în cea mai mare taină. Nimeni nu trebuie să știe că va avea loc «alâxirea nealilor» (logodna). Intrând în casă, ei sunt tratați ca niște străini, dar după obișnuita discuție cu viitorii socri care stau în mijlocul casei și după schimbarea inelelor, sunt tratați cu dulceață de trei ori la rând. Fiecare urează: «s'bâneadză», «s'închirdâsească», și «cururni buni». Inelele sunt purtate de un băiat și o fată ai căror părinți trăesc.

La plecare toți pornesc cu torțe aprinse în mână (dzadă), anume păstrate de cei ce au «feată tră isusiri, («fată pentru logodit»), cântând:

„Fecior de rege,
„Fiică de regină,
„Fecior de rege
„Hotărî să se logodească
„Și cheltui și cheltui
„Mii de galbeni și 500 de piaștri" etc.

Sosirea la casa logodnicului se anunță prin trei focuri de revolver, cărora le răspund alte trei focuri dela casa logodnicei. La logodnic se împarte «culaclu» purtat de o fată cu părinții în vieață cum și bomboane («poame») cu care este garnisit colacul. Urmează apoi petrecerea care ține toată noaptea.

In ziua de logodnă se face luarea culaclui» sau «isusirea țea marea». Un grup format din rudele băiatului, în număr fără soț și având pe socru în frunte, pornește la casa logodnicii unde s'au strâns toate neamurile apropiate ca să primească pe cuscri, aducând daruri ca: rochii, basmale etc. într'un coș învelit cu un prosop lucrat artistic și purtat pe cap de o fată ai cărei părinți trăesc. Dacă vine și logodnicul, o soră sau o verișoară a fetei îl «înfărineadză» cu praf de zahăr.

După ce li se servește dulceață, se aduce un «pâgur», vas de argint, împodobit cu lucrături artistice, în care se amestecă rachiul dela băiat, cu cel dela fată. Rachiul fetei este îndulcit cu zahăr. De «pâgur» se agață un lanț de aur sau ață roșie de care atârnă «fluriile», bănuți de aur, pe care îi oferă socrul («meașterea ali 'nveasti»). Le leagă apoi fluriile într'o batistă, care se trece din mână în mână pe la toate rudele. Toți ating bărbia și părul cu această batistă, în timp ce cei mai tineri fac urări: «s'închirdâsească», «plin'i s'hibă di ficior» sau «și la

haraua ţea marea». Şi bătrânii fac urări logodnicilor: «s'bâneadză, s'alghiască ca mini». [1]).

Urmează apoi câteva cântece tradiţionale:

«Ună feată jirgâniată [2])
«Şi-un lai gione scumpul'ianu [3])
«Dol'i, dol'i, se sburăscu
«Şi mare lăcărdie' şi facu:
— «Aide, feată, s'nă fudzim
«S'nă duţem la loclu — a nostru,
«Aclo iu ş'cântă puilu veara
«Ş' piturnicl'ea primuveara.
— «Nu v'in, gioni, că n'i-u frică
«Că eu laia nu ştiu limbă
— «Am'nă mumă şi-n'i te'nveaţă
«Şi-ună soră s'ti urnipsească».

Altul:

«Naparti di Laia Mare
«Şi-alâvdară ş'nă muşată,
«Cum s'n'i fac lailu s'o vedu ?
— «'Ncalică -ţi calu giuneali,
«Du-te dă-ţi pân di muşată.
— «Bună-ţi dzuna, mori muşată,
— «Ghine vinişi, bre giuneale.
— «Iu ţi-o mă-ta, mori muşată ?
— «Mumea s'duse la 'nă numtă.
— «La 'nă numtă văsilchească,
«Di n'i se feaţi protă nună,
«Protă nună şi prot cumbaru,
«Di-şi bâgă curuni de-asime
«Şi lâmbădzi di flurie».

Se spune un număr fără soţ de cântece, urmând ca cel cu soţ să se cânte la nuntă.

In timpul acesta socrul aduce pe logodnică să sărute mâinile celor prezenţi, cu care ocazie fiecare «o meaşte» (o dăruеşte cu bani). Ea nu sărută mâna logodnicului. Azi, în Veria, e obiceiul ca fetele logodite să primească şi să conducă la plecare pe însoţitorii logodnicului, în rând cu celelalte fete. Tot în Veria se obişnuia mai înainte ca în această zi să se fixeze şi data nunţii, dar astăzi se lasă pentru o altă zi această hotărîre.

1) La Verieni: «ca Elimpul».
2) Din Jiargani, sat lângă Avdela, grecizat azi.
3) Din Moscopole, în munţii Gramoste.

La plecare, logodnica pune în șervetele cu care au venit rudele băiatului câte un cadou și sărută mâna celor mai în vârstă. O fată ai cărei părinți trăesc le duce «culaclu» în care s'au amestecat «poamele». Dacă nu se face acum această «isusire», la «culaclu di numtă» se vor lua două colace. Atât la casa băiatului cât și a fetei urmează masă și petrecere până la ziuă, iar dacă sunt lăutari, flăcăii și fetele se duc în zori și joacă în curtea logodnicii.

In altă zi, tatăl băiatului, cu un frate sau nepot mai în vârstă, se duc la părinții logodnicei și fixează împreună data nunții («s'curmă sborlu»).

NUNTA.

Aceasta are loc de obiceiu toamna, la Sf. Maria sau la Sf. Dumitru, când oamenii sunt mai liberi. Pregătirile încep cu o săptămână înainte și le fac fetele și nevestele mai tinere, rude de-ale băiatului și fetei care, venind în acest scop la casele lor, cântă:

«Insoară-mi, dado, insoară-mi,
«Până s'v'ină v'inu nou
«Și râchia nauă,
«Ca s-lom 'nveastă nauă».

Miercuri din această săptămână fetele scarmănă lâna ce va servi la «flamburǎ»; lâna trebuie să fie albă sau roșie. Joi de dimineață se strâng mai multe fete și băieți și se duc la pădure ca să aducă lemne de foc. Pădurea trebuie să fie înspre miazănoapte și așezată pe un loc mai ridicat. In drum spre pădure se cântă:

«Luai funea
«Și 'nchisii ti leamni,
«Ti leamni ș-ti surțeali
«Ș-ti curureali».

După amiază se duc iar la pădure și aleg un arbust pe care îl taie dela rădăcină, îi rup toate ramurile lăsându-i numai trei rămurele în vârf, astfel așezate ca să formeze o cruce și i se jupoaie coaja. Aceasta este «flambura». La înapoierea spre casă, flăcăii și fetele cântă:

«Di pi 'nă dzeană mușată,
«Leojaro,
«De-aco-și dipună nă feată,
«Leojaro...» etc.

iar la ușă mama băiatului întâmpină pe fiecare cu câte un măr drept răsplată. In flamburǎ se pune lână scărmănată și se înfige câte un măr, în cele trei ramuri din vârf. Flambura

e apoi învelită într'un cearceaf alb și în zorii zilei următoare, vineri, e ridicată pe acoperișul casei «ceatia casil'i», unde va sta 40 de zile. Seara se face «sâmita» sau «pânea cu sâmita»« preparată din făină de grâu și năut, dospită.

In dimineața zilei de vineri se face colacul miresii împodobit cu tot felul de desemne și presărat cu bomboane, iar într'o cameră separată se întinde zestrea miresei pe o frânghie ca să poată fi văzută de toți nuntașii. Seara, o femeie rudă de a fetei, ia o batistă cu bomboane și pornește pe la casele oamenilor ca să facă invitațiile de nuntă, spunând: «viniț s'videți paia ali 'nveasti că u teasimu», (veniți să vedeți zestrea miresei, că am întins-o). După aceasta, se strânge «paia» (zestrea) în două «sânduchi» (lăzi) punând deasupra cadourile ce mireasa le va face socrilor și cuscrilor; în timpul acesta mireasa este îmbrăcată în negru și stă tristă.

Sâmbătă dimineața vin rudele aducând câte un miel sau oaie pentru tăiat. Femeile se ocupă acum cu gătitul bucatelor, iar seara se strâng fetele și nevestele tinere din sat ca «s'țină feata» (să cineze fata, adică să o servească la masă). Mireasa în acest timp stă într'un colț, pe când celelalte cântă:

«Țină-mi, dado, țină-mi,
«Ningà tora seara»...

și ea trebuie să plângă, chiar dacă nu simte cu adevărat, înduioșată că în curând își va părăsi mama. Mireasa se duce apoi la fântână împreună cu celelalte fete și aduce apă mamei sale pentru ultima dată. In timpul acesta, la casa mirelui se petrece cu lăutari pe care numai el are dreptul să-i pună să cânte, mireasa socotindu-se în doliu. Dacă și mireasa este din acelaș sat, nuntașii mirelui se duc pe la miezul nopții să facă o vizită miresei, apoi se întorc și continuă să petreacă cu lăutarii până la ziuă, ziua nunții.

La Aromânii din Veria pregătirile și ceremonialul nunții s'a mai simplificat în timpul din urmă, totuși multe din obiceiuri se mai păstrează. Un moment important este la ei «cruirea piștililor» (zestrei). Cei care mai îmbracă portul lor național pregătesc croitorului un loc anumit, deobiceu o «umbrată» afară din casă, ca să fie văzut de toți. Calfele și ucenicii lui pot sta și în curte dacă nu este loc deajuns în casă. Croitorul încearcă foarfecele care la început nu taie, pentrucă nu este ascuțit. Ca să taie, toți ai casei împreună cu neamurile trebuie să se perinde prin fața lui și să-i arunce câte-un dar. In duminica ce precedează nunta cu o săptămână «s'cură mâghiriile» (se curăță orez, fasole etc.) și cu această ocazie se cântă:

«Iacă mama mirelui
«Suflecată pân 'la cot
«Urcă și scoboară,
«De soare se roagă,
«Soarele soare să facă
«Incă-această săptămână,
«Căci pornește mirele,
«Ca să ia mireasa»...

Acest cântec se repetă și joi când «se-aprind aluaturile». Se invită fete și femei dintre rude; din acestea, o fată cu părinții în vieață amestecă prima cocă șezând pe o «sofră» (masă) în mijlocul casei. Toți cei prezenți pun câte un ban pe aluatul întins pe masă. Un copil cu părinții în vieață ia un ban cu gura, fără să atingă aluatul. Sâmbătă, în ajunul nunții, se distribuie invitațiile care, la locuitorii din Veria sunt scrise. Dacă nu se fac invitați scrise, o femeie cu o maramă plină cu zaharicale pornește din casă în casă și anunță nunta, dând câte o bomboană rudelor apropiate. Invitaților mai de frunte li se dă câte un măr. Sâmbătă seara este petrecere atât la casa mirelui cât și la casa miresei. Primul cântec cu care se inaugurează nunta de a doua zi, este cel zis al lui «Zidru» care a hotărît să-și însoare feciorul, uitând să invite la nuntă pe cel mai bun tovarăș de arme, mâna lui dreaptă. Acesta însă vine neinvitat aducând ca dar un cerb împodobit și întreabă unde să se așeze cei neinvitați.

Duminecă este ziua nunții. In această zi fata se îmbracă cu rochia de mireasă, iar pe cap poartă o maramă albă. Se așează într'un colț și așteaptă rudele cărora le sărută mâna, în schimb acestea «o mescu» (o dăruesc) cu bani. Banii astfel strânși îi va da mamei sale, ca o compensare a cheltuelilor făcute cu prilejul nunții.

In aceeași dimineață la casa mirelui vine bărbierul ca să bărbierească pe mire. Toți cei prezenți aruncă în ligheanul bărbierului câte un ban și cântă:

«Sursițu-l mușatu, mușatu,
«Ti la nun ș-ti la fârtatu
«Ș-ti la 'nveasta ma mușatu».

Operația bărbierului terminată, mirele intră în camera sa ca să se îmbrace în hainele nouă de nuntă peste care s'a trecut cu un fier, ca să fie tot așa de tari ca și fierul, și care au fost afumate cu tămâie. După ce mirele a terminat cu îmbrăcatul, cei prezenți îi cântă:

«Ţi ţ'ari hari stulia,
«Alai trup di-armâtulă
«Şi-alai mesi de-arbinesu».

Câţiva dintre nuntaşi, băieţi şi fete, pleacă cu lăutarii în frunte luând cu ei şi un cal ca să aducă pe naş care vine numai călare — şi pe «fârtaţi». Calul va servi şi la ridicarea zestrei din casa fetei. «Fârtaţii» sunt cavalerii de onoare ai mirelui. Plosca cu vin care au adus-o cu dânşii o dau naşei; aceasta ia şi doi colaci pe care îi duce pe cap până la casa mirelui. Pornesc apoi cu toţii la casa miresei ca s'o ducă la mire. La Verieni ei se duc la mireasă ca să schimbe «culaclu», un fel de anunţ că vor veni încurând să ia mireasa. Intre timp «fârtatlu» coase «flambura» în vreme ce femeile cântă, obiceiu care astăzi a devenit mai rar.

Naşa duce beteala, voalul şi lămâiţa miresei într'o cutie iar o soră de-a mirelui duce într'o traistă «spata» (o bucată de carne friptă), o ploscă cu vin şi un colac. Când mirele iese din casă ca să pornească cu grupul spre casa miresei i se pune în prag un «ghiumu» (vas cu apă) pe care trebuie să-l răstoarne cu piciorul drept. In acest timp se taie un miel negru drept jertfă adusă nunţii. La verieni, când alaiul iese pe poartă cântă:

«Ună nilie di-arbineşi
«Şi-altă ahâţi armântuladzi,
«S'duc si-şi calcă Linutopea,
«Linutopea şi Niculiţa.
«Linutopea nu si calcă
«Şi-ari gionl'i tuţi alepţi,
«Tuţi alepţi şi tuţi analţi,
«Tuţi anaţi (adunaţi) şi ni'nsuraţi».

Pe drum, ceva mai departe, se cântă :

«Porneşte românul Stere
«Prin sate armâneşti. —
«Intoarce-te, armâne,
«Că iarna nu-i trecută».

Ajungând la casa miresei, nuntaşii cântă:

«Mi-aua vinimu,
«Mi-aua vinimu,
«Ia umpleţă plosli di v'inu,.
«Vreţ di v'inu, vreţ di răchii,
«S'bâgăm 'nveasta tu tinii.».

la care nuntaşii miresei, anunţaţi de «sihâdiari», ies în curte şi răspund [1]:

«Ţi-şi v'ini 'nă chendră mari,
«Câtă calea di'mpăzari».

In casă sunt întâmpinaţi de neamurile fetei , cu socrii în frunte, apoi sunt aşezaţi în două rânduri şi îşi dau mâna urându-şi «s'bâneadză» şi «ghini vinitu». Mirele, care merge în totdeauna alături de fârtatul său (fratele său de cruce), sărută mâna socrului şi soacrei după care se aşează în rândul femeilor, aproape de «suratele» miresii [2]. Lipseşte numai mama mirelui care a rămas acasă.

La Macedonenii din Veria, după ce li se serveşte de trei ori la rând dulceaţă şi rachiu, se cântă cele trei cântece ce se spun şi la logodnă:

«Ună feată jirgâniată» etc.

sau unul din cântecele următoare:

«Munte, munte n'i alâgai, v'inită
«Aua s'te-acaţ, aclo s'te-acaţ sârbită,
«N'i te-acâţai şi n'i te băşai, v'inită,
«V'inită şi gura mea
«Scoşiu mândila şi-n'i mi asterşu
«Vin'iţă ş'mândila tută
«Merşiu la râu s'u lau,
«Vin'iţâ şi-arâulu tut
«Şi cari n'i-aveam un cal arap
«Şi-n'i cripă calu arap.»

---

1) La Verieni, nuntaşii mirelui ajungând la casa miresei, obişnuiesc să cânte.

Eu vìu şi tu dormi,
«Trezeşte-te Platamona» etc.

după ce, intrând in curte, au anunţat: «v'in, v'in cuscril'i»; dela mireasă li se răspunde :

«V'in, v'in cuscril'i,
«Cuscril'i aţeli alghil'i,
«Alghil'i ca laptili.»

2) La Fârşeroţi există obiceiul ca atunci când cele două cete, nuntaşii mirelui şi ai miresii, se întâlnesc să simuleze un fel de luptă în care cei doi miri caută să se ascundă cât mai bine unul de altul, în credinţa că celui care va descoperi mai întâi pe celălalt îi vor semăna copiii.

Un alt cântec «Nu te-arâdi feată n'ică» a fost introdus în timpul din urmă de elevii liceului din Bitolia:

—«Nu te-arâdi, feată n'ică,
«Nu v'ino la noi,
««Că eu nu ti voi,
«La noi are vale mare
«Şi nu va s'poţi ca s'treţi,
«Feată, va n'i ţi neţi.
—«Pescu mare va mi facu,
«Valea va s'u trec,—
«Şi-eu nu mi nec.
—Ş'la noi are dzeană analtă
«Ş'nu va s'poţi ca s'treţi.
—«Piturnichi va mi facu
«Dzeana va s'u trecu, —
«Şi eu la voi va s'v'in.
—«Nu te-arâdi, feată n'ică,
«Nu v'inu la noi,
«La noi are soacră arauă
«Ş'nu va s'poţi ca s'treţi,
«Feată nu bânedzi.
— «Soacră arauă şi noră bună
«Doaule va s'triţem,—
«Doaule va s'bânămu.
«Crechi lai gioni ş'plâscânia
«Şi-eu la voi va v'in, —
«Şi-eu la voi va v'in».

Cântecul ce urmează a fost introdus de profesorul pensionar Iota Naum:

«Stam'nă dzuă tu livadi,
«Treaţi-un gione di mi veadi.
—«Bună dzua mori muşată
N'am vidzută ahâtă n'iată.
«Dzâsi sborlu şi tradze calea
«Şi-eu marata mutream valea,
«Muntream valea şi lâcrimamu
«Si dit cheptu suschiramu
«Ce-şi fu sborlu aţel ţe-n'i dzâsi
«Tu in'ioară n'i pitrunse».

Naşa cu «furtatlu» şi cu «suratele» se pregătesc «să'ndreagă» mireasa. «Furtatlu» ales este un copil ai cărui părinţi trăesc. El este acela care pune miresii voalul pe cap. In acest timp celelalte «surate» cântă:

«Ia leagă-ți tachia ș-tini,
«Și-hai la vrută după mini».

In timp ce i se pune «bairu di flurii» (salba de flurii) se cântă:

«Feată ți n'i-ai gușa fumată, ,
«Di fluriili ți-ai purtată».

La Verieni se obișnuește următorul cântec:

«La patru, ținți marmori,
«La șeasili fântân'i,
«Aclo iu-și doarmi feata singură,
«Singură și isusită
«Și dadă-sa ma l'i dzâțea
«Și dadă-sa ma l'i dzâțea:
—«Ia scoală, scoală, feata mea,
«Scoală să-n'i ti alâxescu
«Câ v'in cuscril'i s'ti l'ia.»

iar dacă fata este orfană, se mai cântă orații care înduioșează până la lacrimi pe cei prezenți.

Acum «fârtatlu» îmbracă mireasa, aranjându-i voalul și încălțând-o cu pantofii aduși de mire. Voalul se aruncă în cap de trei ori. Mireasa se apleacă și îl lasă să cadă, dar a treia oară trebue să stea dreaptă pentruca «suratele» să i-l aranjeze. Tot așa și cu pantofii: îi încearcă de două ori cu amândouă mâinile iar a treia oară îi încalță.

Mai multe fete «surate» pornesc cu trei prosoape în camera mirelui cântând:

„Ia năpuiți,
„Ia năpuiți,
„S'veadă soacra dzinăru"

apoi dau cele trei prosoape, unul mirelui iar celelalte la cei doi fârtați ce-l asistă. Aceștia dau în schimb suratelor trei mere pe care le-au căpătat dela mama mirelui și în care sunt înfipți trei bani. Una din fete trece cu o farfurie în mână pe la toți nuntașii care pun câte un ban ca dar. Nuntașii mirelui ies apoi în curte și cântă:

«Ieși-ni, moi flurii aruspă,
«Nimalu șidzuși ascunsă, —
«Ieși tu padi ș'tu midani
«S'ti viadă soațâl'i-a-tali».

cărora le răspunde grupul miresii:

«Triambură soarili, scapită,
«S'dispartă Maria di tată ş-di dadă».

In acest timp vine o babă care luând traista din mâna surorii mirelui, înlocuieşte carnea şi colacul cu orez, iar plosca cu vin o goleşte şi o înapoiază plină cu apă.

Acum mireasa se pregăteşte de drum pentru a merge la biserică unde se va face cununia religioasă, apoi la casa mirelui. Inainte de a părăsi casa părintească, mireasa soarbe apă din colţul drept al hainei tatălui şi mamei sale, îi sărută pe amândoi, iar aceştia îi pun câte un ban în pantoful drept. Iese apoi însoţită de tatăl şi un unchiu al său până în pragul uşii. Pe prag se află aşezat un pahar plin cu vin pe care îl răstoarnă cu piciorul drept în curte. Afară, se întoarce cu faţa spre casă şi se închină de trei ori ca să nu nască fete după credinţa unora, după alţii să nu-şi uite părinţii. In timp ce mireasa porneşte, mama sa o presară cu grâu şi orz amestecat cu bomboane sau cu bani pe care îi culeg copiii de pe jos.

Odată cu plecarea miresii se transportă şi zestrea ei (câte odată se amână pe a doua zi). Mai mulţi copii se suie pe calul care trage căruţa încărcată cu zestrea şi o opresc dar sunt «dipuşi» (daţi jos) după ce au fost dăruiţi cu bani de către naş. Se zice că naşul «da ti doagă», adică plăteşte o velinţă mare, flocată, lucrată de mireasă şi cu care sunt acoperite toate lăzile ce conţin zestrea ei.

Nuntaşii pornesc la drum dar după ce au parcurs o oarecare distanţă se opresc; tatăl şi unchiul miresii predau mireasa cuscrului şi naşului în care timp nuntaşii cântă:

«Şi li-u feaţimu ali cuscri,
«Vatra 'mplină, cohiu golu» [1]).

Dacă lipseşte tatăl băiatului şi naşul, atunci o iau în primire rudele lui cele mai apropiate. De cele mai multe ori predarea miresii se face în biserică, la începutul cununiei religioase.

1) La Verieni obiceiurile practicate cu ocazia părăsirii casei părinteşti de mireasă diferă întrucâtva de cele ale Fârşeroţilor. Astfel când mireasa iese afară din casă, mama ei merge înainte rupând o pâine în bucăţi pe care le împrăştie în drum şi varsă apă dintr'un «ghium» (vas de aramă) pe care îl ţine în mână. Apoi îşi sărută fata pentru despărţire şi se întoarce în casă în timp ce nuntaşii cântă:

«Păsărică aveam în colivie,
«Frumuşică păsărică.
«Am hrănit-o cu zahăr, mirodenii şi bomboane,
«S'a deschis colivia, a sburat păsărica».

Alaiul se îndreaptă spre biserică unde se face cununia religioasă. Dacă se întâlnesc două mirese pe drum își schimbă câte un ban. Nuntașii miresii cântă:

«In livezile înverzite și îngălbenite, thalaza!
«Dormeau trei frați de nebănuit;
«Ne-au răpit thalaza, ne-au furat-o,
— «Thalaza nu strigai, thalaza nu chemai!
— «Cum să strig la mama și glas să dau,
«Gura mea-i astupată cu batista!
— Mergi, thalaza, mergi, mergi că ne ajung
— Nu pot, dragă mamă, nu pot să merg
«Căci din urmă vine Costa înarmat».

(După fiecare vers se repetă thalaza!)

Ajungând la biserică, preotul conduce pe miri în mijlocul bisericii iar pe naș în spatele lor, după ce acesta a acoperit capetele mirilor cu o bucată de stofă, viitoarea rochie a miresii. Nașul care a schimbat și inelele ține cununile pe care le schimbă de trei ori. Fiecare nuntaș sărută cununile, iar la ieșirea din biserică, după ce slujba religioasă s'a terminat, este mângăiat pe spate. Cel atins saltă, urând : «s'bâneadză, s'prucupsească și șapti ficiori și doauă feati s'nască!» [1].

---

1) La Fârșeroți se face slujba religioasă acasă la mire, mai ales în satele unde nu există biserică. Și cu această ocazie se desfășurau mai ales în trecut o mulțime de obiceiuri care în parte mai persistă și azi. Astfel nașul, nașa și mirii cu rudele apropiate, cu fârtații și suratele se așează în jurul unei mese puse în mijlocul casei. Pe masă se află doi colaci, unul dela nașă, altul dela fârtați, rupți în câte trei bucăți, un pahar cu vin și orz amestecat cu bomboane.

Când începe slujba religioasă nașa acopere cu o bucată de ștofă, din care mireasa își va face mai târziu o rochie, umerii mirelui, miresei și fârtaților. Acum se ridică și voalul de pe fața miresii. Când preotul ajunge la «Isaia dănțuește», nașa aruncă peste miri, fârtați și surate, orzul amestecat cu bomboane. Există credința că boabele de orz ce s'au prins în barba preotului, pot grăbi măritișul fetei ce le mănâncă ; deaceia fetele prezente se întrec în a le apuca mai întâi. In timpul acesta fetele cântă în grecește :

«Rixi, nune, to crethari,	*«Aruncă, nune, orzul,*
«To crethari, margaritari».	*«Orzul, mărgăritarul».*

După o credință, mirele trebuie să calce piciorul drept al miresii în timpul oficierii slujbei, ca el să fie stăpânul în casă.

Tot la ieșirea din biserică se cântă și acest cântec:

«Mă mir și mă crucesc,
«De unde scoboară apă rece?
«Din râpă scoboară
«Și intră în grădină;
«Udă copaci și crengi
«Și chiparoși pentru fete;
«Udă floricele
«Pentru voi, flăcăi!»

Dupăce cununia religioasă a luat sfârșit întregul alai se îndreaptă spre casa mirelui. Mai înainte însă de a ajunge aci, un «sihâdiar» (vestitor) pornește la mama mirelui care a stat acasă și-i vestește sosirea nuntașilor prin strigătul:

«Eși lea mamă, eși tine tată,
«S'vedzi ficiorlu țe-ți adușe,
«Piturnichi ari di mână» etc.

în schimb primește dela ea un colac rotund și o batistă albă; se întoarce apoi întru întâmpinarea alaiului și împarte colacul; întâi dă nașului o bucată, apoi celorlalți, în care timp se cântă:

«Mi-aua vinimu,
«Mi-aua vinimu» etc. [1])

Alaiul a ajuns la casa mirelui. Aici mama băiatului iese în poartă cu un colac pe cap și cu un «ghium» de vin din care toarnă pe jos învârtindu-se de trei ori în jurul miresii. După aceasta dă colacul miresii, pune «ghiumul» cu restul de vin pe pragul ușii și aruncă un caier alb pe capul miresii. Aceasta, înainte de a intra în casă, primește dela soacră o «lignă» (lingură) de unt cu care unge ușa în cruce, în timp ce fetele și nevestele cântă:

«Ligna-n'i, dado, ligna-n'i
«La șopotu dit chiari,
«Ș-la nucu ditu surin,
«Mi lai și-n'i mi spilai,
«Ș-n'i aruncai ocl'iul n'andreapta,
«In'i vidzui un gioni-aleptu
«Cu un nelu mușatu tu mână
— «Gione, câtu-l dai nelu?

1) Tot la Verieni, când nuntașii miresei, după ce au condus-o până în curte, se retrag, se cântă niște versuri prin care se recomandă socrului să nu le certe fata, că este răsfățată. Drept răspuns, nuntașii mirelui cântă și ei arătând că o vor certa și o vor necăji.

— «*Feată, un ocl'iu di-a-tău!*
— «*Gione, s-ţi-amurtă gura*
«*Ca cucu di sum-chetru*
«*Şi ca pupa di Sum-Medru*».

La intrarea miresii în casă nuntaşii cântă:

«*Intră, intră, potârniche,*
«*In casa uliului,*
«*Aici să-ţi faci cuibul*
«*Şi aici să rămâi,*
«*Optsprezece pui să faci*
«*Şi toţi de parte bărbătească să fie*».

Mireasa păşind în casă, varsă «ghiumul» de vin cu piciorul drept. [1]) Dela uşă şi până la scaunul ce i s'a pregătit, mireasa calcă pe un «şiacu» (dimie albă) lucrat şi aşternut pe jos de soacră. In aceeaşi pânză este înfăşurat şi scaunul. Inainte de a se aşeza pe scaun, mireasa aşteaptă să vie socrii cu lână albă şi un fus. Soacra scarmănă lâna şi toarce fir alb peste capul miresii, în timp ce nuntaşii cântă:

«*Scarmină, dado, scarmină,*
«*Că te-află 'nveasta nidipinată*».

«*Diapină, mumă, diapină,*
«*Că te-află 'nveasta nidipinată*».

După ce s'a închinat şi a sărutat icoana şi abia după ce i s'au prezentat toţi copiii din casă, cărora le dăruieşte bani, mere sau bomboane, mireasa are dreptul să se aşeze pe scaunul pregătit de soacră. Dar dacă se întâmplă ca socrii să treacă prin faţa ei, ea trebuie să se ridice în semn de respect.

Seara începe petrecerea de nuntă. Mai înainte era la Fârşeroţi obiceiul ca un om să se suie pe ceva mai înalt şi să strige tare poftind lumea la masă: «Cari iasti di la numtă s'v'ină că băgăm misalea». (cine este dela nuntă să vină, că am aşternut masa). Petrecerea ţine până luni dimineaţa. Dacă vreun frate sau soră de-a mirelui s'a născut în aceeaşi lună cu mirele, sunt închişi într'o cameră unde stau până când vine mireasa să le deschidă. Acelaş lucru l-a făcut şi mirele dincolo la casa miresii.

In dimineaţa zilei de luni, mireasa aduce un lighian şi o cană cu apă şi toarnă socrilor să se spele, iar socrii aruncă bani în lighian pentru mireasă. Acum se face şi «miştearea

1) La Verieni se aşează în calea miresii un obiect oarecare; dacă îl ocoleşte la trecere, dovedeşte inteligenţă, pricepere.

'nveastilii» (dăruirea miresii). Toţi nuntaşii trec rând pe rând prin faţa miresii să le sărute mâna şi-i dau un dar în bani. Mireasa deschide apoi lăzile cu zestrea sa şi împarte daruri la cuscri. La prânz, una din mătuşe trebuie să-i aducă miresii nişte «ţigăn'i (gogoşi prăjite în untură).

După masă se iese la «corlu mari», hora mare care se face într'un loc anumit din afara satului. In această horă joacă naşul, naşa, mirii şi fârtaţii. După ce s'a terminat «corlu mari», nuntaşii miresei se îndreaptă spre casa mamei sale şi aci se joacă o horă mai mică, în care timp se cântă:

«A dispărut fata din vecini,
«A dispărut de sub soare
«Că s'a dus la casa ei», etc.

Deobiceiu la Sf. Maria se fac 20—30 nunţi aşa că se întâmplă ca în aceeaşi horă să joace două sau trei mirese, dacă sunt rude apropiate. Cea cununată mai înainte intră prima în horă, căci în toate ocaziile ea are precădere; i se mai spune «chira». Mireasa este adusă de cumnatele sale. Ea se prinde în horă având bărbaţii înainte, mirele se ţine de mama lui după care urmează mama fetei, apoi celelalte femei şi fete. Lăutarii încep obişnuitul cântec al naşului care deschide hora şi care joacă în frunte cu flambura în mână. Acestui joc i se spune «Caravlachicul» sau «Muştabei». Hora se învârteşte de trei ori şi în acest timp nuntaşii cântă, adresânduse miresii:

«Albă să-n'i ti vedu, moi soru,
«Tini ţi te-alichişi 'n coru
«Ca s'nă fati nauă ficiori».

iar către mire:

«Ţi se-acreaşti tu livadi
«Ună salţi lungă şi veardi» etc.

La aromânii din Veria, dacă mirele se află în fruntea horii, nuntaşii îi cântă:

«Cari-şi tradze corulu
«Hiliu di domnu mare, hiliu de pâşe (refren)
«Di si mută pulbere,
«Di se 'ncarcă veşturile
«Veşturile şi gaitanurile».

iar dacă mireasa este în fruntea horii. acesteia i se cântă:

«Tu fată de albanez
«Unde ai găsit atâta frumuseţe şi roşaţă» etc.

Mai pentru fiecare jucător se găsește câte un cântec potrivit.

Acum lăutarii încep a zice cântece mai săltărețe ca să joace cei tineri, pentru care ei «se mescu» (sunt dăruiți) cu câte o monedă de hârtie ce li se lipește pe frunte.

După terminarea horei, nuntașii împreună cu mireasa merg la cișmea unde un tânăr și o fată — frați ai căror părinți sunt în vieață — împlinesc un alt obiceiu: fata umple un ghium cu apă și fratele ei îl varsă, lucru ce se repetă de trei ori iar în acest timp corul nuntașilor cântă:

«Umpli soră, viarsă frati,
«Să li dămu apă ali cripată,
«Ali cripati și plâscânită» etc.

Se întorc acasă și încep din nou petrecerea; seara se întinde masă mare care se prelungește până marți seara de către acei ce «facu numta întreagâ». Cei care vor să plece mai înainte, nu pot pleca până nu se face «pălăria» care constă în următoarele: se ia o tavă în mijlocul căreia arde o lumânare și pe care se mai află bucăți de «culacu» și un pahar cu vin. Toți nuntașii aruncă bani în tavă dar dintre toți nașul trebuie să dea cel mai mult. Rudele mirelui și miresei care mai rămân trebuie să desbrace pe mireasă de rochia de nuntă și s'o pregătească pentru culcare.

La aromânii din Veria, pentru petrecerea de marti se aduc «cânisc̆urile». Nașul aduce un miel în țeapă, o vadră de vin și un colac mare, ceilalți meseni aduc colaci și câteva kilograme de zahăr sau rahat în cutie. Fârtatul luând «cânisculo» dela naș, spune: «ghine nă vin'ie cânișcul dela... s'bâneadză, s'prucupsească și ca Elimbul (Olimpul) s'alghiască». El împreună cu suratele servesc la masă. De obiceiu nașul vine la această petrecere numai cu «pareea» lui (compania lui) și e adus de acasă cu lăutari. In camera pusă la dispoziția nașului stau numai lăutarii și mireasa pe care nu o pot părăsi spre a trece în alte camere unde sunt ceilalți invitați decât cu învoirea lui. Deasemenea, la orice cântec nou pe care îl încep lăutarii mireasa e datoare să se ridice și nu se poate așeza pe scaun decât la comanda nașului.

Miercuri dimineața mireasa trebuie să facă «pită dulți» (plăcintă dulce) ca să le fie dulce socrilor.

La retragerea ultimilor nuntași se cântă un cântec zis «al lunii», pentru ca luna să le lumineze drumul acasă.

Duminică, la săptămână, mirii se duc la biserică apoi își vizitează rudele.

Ultimul act din această bogată desfășurare a nunții macedonene în care cântecul ocupă primul plan — e drept, toate

pe o melodie asemănătoare — este «aruncarea pirției», adică expunerea zestrei adusă de mireasă. Altă dată se atârnă pe o funie toată lingeria miresii; acum, ca într'o adevărată expoziție, se aranjează pe lângă pereții casei. O femeie merge din casă în casă ca să invite neamurile și cunoscuții la vederea zestrei.

Pentru tinerii căsătoriți începe acum o vieață nouă.

OBICEIURI LA MOARTEA ȘI ÎNMORMÂNTAREA ROMÂNILOR MACEDONENI.

Pe lângă ceremonialul obișnuit la înmormântare, Macedonenii mai cred în numeroase alte semne în legătură cu moartea și înmormântarea. Unele din ele întâmplându-se să se adeverească, s'au înrădăcinat și mai adânc în credințele și superstițiile lor.

Semne prevestitoare de moarte:

1. Când un câine din curte urlă jalnic cu fața spre apus, o nenorocire mare va lovi pe cei ce locuesc în acea curte: e semn de moarte pentru acel membru al familiei, care în acel timp se află bolnav.

2. Semn că cel mai bătrân din casă va muri, atunci când unul dintre berbecii cei mai bătrâni din curtea acelei familii se ridică în picioare în mijlocul turmei și behăie jalnic cu fața spre apus..

3. Unul dintre copii va muri dacă o găină (puică) începe să cânte cocoșește, cu fața spre apus.

4. Cucuveaua are un rol important în superstițiile despre moarte. Ea nu trebuie să cânte pe casă căci cobește a rău; femeile o gonesc de pe lângă casă. Credința aceasta era mai înrădăcinată în Macedonia, unde cucuvaelele erau mai rare decât în sudul Dobrogei.

Visele joacă și ele un rol important în aceste credințe.

5. Cel ce visează că este îmbrăcat în alb și sboară spre cer, va muri în curând.

6. Semn de moarte este și pentru cel ce visează că se dărâmă casa, sau pereții ei sunt vopsiți în negru.

7. Un steag negru văzut în vis de către cineva din familie, fâlfâind pe acoperișul casei, anunță moartea unui tânăr.

8. Asemenea, când capul familiei este arătat în vis ca un om înalt și cu barbă neagră.

Prevestitoare de moarte sunt și visele însoțite de senzații organice.

9. Dacă, spre exemplu, cineva visează că-și scoate un dinte care îi pricinuește dureri, va muri un membru din familia sa va fi o rudă apropiată atunci când extragerea dintelui se face fără durere.

Aceste semne, în credința Macedoneanului nu se îndeplinesc prea curând. Sunt însă altele care anunță moartea apropiată.

10. Astfel dacă cineva este greu bolnav și face unele mișcări nevoite, este semn că va muri curând. Din acest moment, după credința macedoneanului, muribundul nu mai poate vorbi bine, ochii i se măresc căpătând o înfățișare groaznică, respirația lui devine grea, aruncă straiele ce-l învelesc și se chinuește pentrucă este plin de păcate care nu-l lasă să moară. Pentru a-i ușura moartea, cei din casă sunt nevoiți să dea de pomană.

11. Se întâmplă însă ca omul să-și vadă moartea cu o zi înainte, fără să se știe cu păcate. Atunci el se spovedește, chiamă copiii la dânsul și le încredințează câteva sfaturi pe care aceștia trebuie să le respecte cu sfințenie.

Se crede că cel ce moare în zi de duminică sau în săptămâna patimilor, este un om fericit. Această credință se întâlnește des și în folklorul daco-român. Cu câteva clipe înainte de a muri, este chemat preotul pentru a-i ceti liturghia. Este apoi bărbierit și tuns iar instrumentele întrebuințate la această operație sunt îngropate. După constatarea morții, cel mai în vârstă din cei prezenți, îi închide gura și ochii și-i încrucișează mâinile pe piept; ferestrele și ușile sunt deschise.

După ce mortul a fost spălat, este îmbrăcat în haine noi pe care a avut grijă să și le facă de când era în vieață. Hainele vechi de care a fost desbrăcat precum și învelișul patului în care a murit sunt scoase afară. Nasturii dela îmbrăcămintea veche sunt tăiați iar cei dela hainele noui rămân neîncheiați, bretelele sunt lăsate libere. Nasul și urechile i se astupă cu tămâie iar în buzunare i se pune tămâie și bani. Mortul este apoi așezat în pat, înfășurat într'un cearceaf alb, i se leagă picioarele și i se pune la cap o cutie cu grâu în care se înfig lumânări. Deasupra capului atârnă candela care arde încontinuu; o altă candelă înconjurată de flori este așezată alături de mort. Alături de mort se mai așează și cadourile aduse de rude, cadouri pe care el le va împărți pe lumea cealaltă celor cunoscuți pe care îi va întâlni; sunt de obiceiu lucruri iubite de cei morți când trăiau.

Moartea se anunță tuturor prin bătaia clopotului. La înmormântare iau parte toți oamenii din sat, chiar și cei ce l-au dușmănit în vieață; la sosirea în casa mortului se zice: «Dumnezeu să-l ierte!» iar cei din familie răspund: «Sănătate vouă!» — Se aleg câțiva bărbați mai îndemânateci care iau măsura mortului cu o ață albă și încep facerea coșciugului.

Bocitoarele stau tot timpul lângă mort. Cum nu sunt bocitoare de meserie, ele nu sunt plătite. De multe ori ele sunt chiar rude de ale mortului.

Iată două din bocetele mai cunoscute:

a) pentru morții mai în vârstă.

Ti-alăcsişi, te-armătusişi
Calea ta o! țu 'nchisişi
Ațea cale depărtoasă
Easte multu jiloasă.
Casa să'ni ti duți acloțe
Va s'lă spuni tuti de-aoațe.

Ş' l'i 'nsurămu a lui ficiori
Că el nu stătu s' l'i 'nsoară
Ş'nu-are ca s'li veadă altă oară.
Că el iaste mult diparte
N'oare poştă s'l'i scrim carte
Dar s'l'i spuni tuti tine
Că fumealea lui îi ghine.

b) pentru morții tineri.

Steali din țeru s'dipunaț
Şi nori s'v'aplicaț
Voi dispârțârea nu videț
Şi năpoi s'v'ațināț.
S'disparti muma di ficioru
Şi ficiorlu di-a lui mumă;
S'disparti şi unu lai gioni
Isusitu di trei dzâli.
Tu loclu ațelu iu si dispârța
Iarba nu fitrusia,
Ma fitrusia unu limun'iu
Cu deoausprădzați' din limon'i
Di oari mâcâ agiun'l'i şi psusescu
Şi lindarl'i lisixescu.
Ula şi mâca şi mama mea
Ş'nu-mi fâțea pri mini
Ş'nu l'iardu lai inimă.

Nu se bocește decât în casă, înainte de înmormântare, în timp ce sufletul mortului călătorește prin locurile pe unde a trăit, pentru a mai vedea odată ceea ce a făcut în vieață.

După ce coșciugul este gata, se vopsește cu o culoare neagră sau se îmbracă într'o pânză neagră. Dacă mortul este tânăr, pânza este de culoare roșie. Se așează mortul în coșciug și tot timpul este vegheat de rude și de lumea din sat.

La pornirea spre cimitir vine toată lumea din sat ca să-l însoțească la groapă. După credința Macedonenilor nu trebue să-l însoțească cei însurați de curând cum și frații și surorile născuți în aceeași lună cu mortul.

După ce mortul este scos din casă, se face o slujbă religioasă, apoi este purtat pe străzile satului până la biserică iar de aici până la cimitir. Transportul se face cu carul; dacă mortul este mic și cimitirul se află în apropiere, atunci este purtat pe brațe de foștii săi prieteni:

In fruntea cortegiului merge o femeie cu o pâine, vin și apoi preotul, urmat de carul mortuar, părinții, copiii și la urmă cealaltă lume.

In fața gropii — întotdeauna o groapă nouă — se oficiază slujba înmormântării, după care cei prezenți sărută icoana așezată pe pieptul mortului. Mortul este apoi lăsat, încet, în groapă și, înainte de a i se pune capacul, preotul aruncă vin și ulei peste el. Fiecare din cei prezenți aruncă apoi câte o mână de pământ peste mort și după ce se spală pe mâini, primesc puțină pâine și bomboane.

După ce mortul este scos din casă pentru a fi dus la cimitir, câteva din rudele lui rămân acasă pentru a curăți camera în care a murit. Pentru aceasta, se scoate afară mobila și se afumă camera cu fum de cedru. In acest timp ele pregătesc și masa pentru cei ce însoțesc pe mort la groapă. Mâncărurile gătite cu această ocazie sunt întotdeauna fără carne.

Doliul durează 40 sau 60 de zile. In acest timp familia și rudele nu iau parte la nici o petrecere.

După trei zile dela înmormântare, femeile se duc la cimitir și pun apă, tămâie și flori pe mormânt. Acum nu se mai bocește. După nouă zile se face un parastas care se repetă după 40 de zile, după șase luni, după un an și, ultimul, după trei ani. Osemintele se scot la parastasul de trei ani și sunt mutate în altă parte a cimitirului.

Mormântul este îngrijit și semănat cu flori iar dacă cel mort a fost tânăr, i se pune pe mormânt un steag roșu.

In primele trei zile, mormântul trebuie să fie păzit pentruca să nu treacă peste el vre'un animal, căci este credința că atunci mortul se va transforma în vârcolac.

Cei omorîți de trăznet precum și copiii morți nebotezați nu sunt duși în biserică înainte de înmormântare.

Din cele descrise mai sus se poate vedea că o mulțime de obiceiuri și credințe în legătură cu moartea și înmormântarea la Macedoneni, se aseamănă aproape întru totul cu cele ce există în aceleași împrejurări la ceilalți Români.

OBICEIURI DE CRĂCIUN ŞI ANUL NOU

COLINDUL

In ziua de 23 Decembrie, copiii merg pe la casele oamenilor începând dela ora 3 şi până la ora 7 dimineaţa cântând următorul colind:

Colinda, melinda,
Dă-n'i, maie, culaclu
Că s'află Hristolu
Tu pâhnia boilor
Di frica uvreilor.

După ce sfârşesc de spus colindul, copiii sunt primiţi în casă, unde se aşează în rând pe rogojini sau duşumea. In timpul acesta gazda aruncă sare în foc, iar copiii încep să behăie ca oile când li se dă sare. Apoi pleacă cu colindul pe la alte case.

LIGUCIARII.

In ziua de anul Nou *(Sf. Vasile)* sau *Aghiu Vasili*, cum îi zic aromânii, tinerii se fac *«liguciari»*. In ziua aceasta ei se îmbracă în diferite costume cu măşti şi, purtând nişte clopote mari, aleargă din casă în casă. Aici, înainte de a intra, ei joacă în faţa casei. Li se dă bani, făină, brânză etc. Acolo unde nu sunt bine primiţi ei termină cu cuvinte pline de revoltă la adresa gazdei:

Aestă casă mari,	Astă casă mare,
Mari ş'fără hari,	Mare şi fără har
Anlu s'adună găili,	Anul să adune ciorile
Găili şi cucuvăili.	Ciorile şi cucuvelele.

«Liguciarii» este un obiceiu practicat şi azi la aromânii din Grecia.

Acolo tinerii începeau pregătirile cu o săptămână înaintea anului Nou, în care timp se îngrijau de găsirea clopotelor pe care le împrumutau dela celnici. Celnicii macedoneni dădeau cu multă plăcere clopotele, căci pentru ei era o mândrie ca, atunci când vreun curios întreba pe băeţi de unde au clopotele, ei să răspundă: dela cutare sau cutare celnic.

Cel mai mare clopot avea o greutate de 4—5 kgr. şi se numea *«cambană»* (clopot dela gâtul ţapilor); cele mici atingeau 700—800 grame şi se numiau *«chipri»*. Clopotele erau aşezate pe două rânduri, iar în faţă se aşeza clopotul cel mare. In felul acesta porneau tinerii pe la casele oamenilor, costumaţi în haine cât mai variate, iar pe faţă purtând mască.

In mâini ei aveau un cuțit în formă de sabie, făcut din lemn și vopsit cu cerneală de care se serveau în timpul jocului și pe care li se puneau banii. Exista credința că sgomotul clopotelor va speria șerpii și deci în primăvara ce va urma nu vor mai fi șerpi. Altă credință: copiii mici, cum auzeau clopotele, se ascundeau, de frică să nu fie furați. Era și un mijloc folosit de mame pentru a speria pe copiii neastâmpărați, spunându-le că-i vor lua liguciarii de unde și zicătoarea: *«ca s'nu fați ghini, va ti dau la liguciari»* (dacă nu te cumințești te dau liguciarilor).

Cântecele lor variau după situația familiei unde se duceau. Ajunși la o casă, începeau să cânte și să joace dela poartă, spunând versuri, mai ales în grecește.

După joc, aruncau sare în foc și, în timp ce sarea pocnea ei urau tinerilor căsătoriți să trăiască ani mulți și să se înmulțească, în timp ce unul din ei scormonea mereu cu cuțitul prin foc, pentruca sarea să pocnească fără întrerupere. Aruncau apoi năut *(bilbici)* și stafide *(stăfidză)* prin casă pe care copiii, ascunși, veneau să le culeagă.

Unele familii care aveau oi, capre, etc. îi puneau să strige sau să behăie ca oile, să imite caiii, vacile etc., crezând că astfel vitele vor fi sănătoase, că sbieretul lor nu va înceta niciodată, ceea ce înseamnă că nu vor muri. Unde nu erau primiți, cântau cântece cu două înțelesuri, vizând sgârcenia și răutatea acelei familii.

Dacă se întâmpla să se întâlnească pe drum două cete de liguciari, se luau la ceartă, cu sau fără motiv și apoi la bătaie. Cuțitele de lemn, despre care am vorbit, intrau în acțiune; clopotele ca și tecile făcute din metal flexibil erau turtite, iar ceata înfrântă era pusă pe fugă. Se presupune că acest joc ar fi o reminiscență de pe timpul Romanilor, reamintind sărbătorile care se făceau de Romani pentru glorificarea acelora ce luptaseră și învinseseră pe Decebal. Admițând această ipoteză, ne putem explica lesne și asemănarea jocului călușarilor.

Până în 1923, acest joc era tolerat de Greci, ba chiar încurajat de ei; după 1923, odată cu colonizarea aromânilor în țară și după plecarea Turcilor, le-au interzis acest joc. Totuși aromânii îl mai practică în ciuda legilor, dar de multe ori sunt victimele măsurilor represive ale autorităților grecești.

ALTE OBICEIURI DE ANUL NOU

1. In ajunul anului Nou, fiecare familie macedoneană face o plăcintă în care se pune un ban, o mandra, o furcă, o hârtie, un stâlp etc. Cel ce mâncând din plăcintă, va găsi banul va fi norocos, cel cu mandra va ajunge mare celnic, cel ce va găsi

furca va avea multe caravane pentru transport, cel ce va găsi hârtia va ajunge om cult, iar cel ce va găsi stâlpul va rămâne moștenitorul casei. Plăcinta aceasta este pusă pe masă și învârtită de tatăl familiei apoi împărțită între toți membrii.

2. In ziua anului Nou, membrii familiei își încearcă norocul punând în vatră grăunțe de grâu (pun atâtea grăunțe câți membri sunt). Deobiceiu grăunțele se pun astfel: sora pune pentru frate, fratele pentru soră, mama pentru tata și invers. Când grăunțele s'au înfierbântat sar, desigur, în sus. Dacă ele cad spre Răsărit cel, în numele căruia s'au pus, va trăi mult; dacă sar spre Apus, va muri.

3. Altă credință: cum îți merge în ziua anului Nou, așa îți va merge tot anul.

OBICEIURI DE LĂSATUL SECULUI.

Cu o săptămână înainte de Lăsatul secului au loc mai multe adunări de băieți și fete care se maschează, îmbrăcând diferite costume, spre a nu fi recunoscuți de rude, prieteni etc. Este ceea ce se obișnuește sub numele de *«Carnavil»*. Obiceiul se desfășoară în modul următor:

O grupă de băieți compusă din 6—12 inși se maschează, îmbrăcându-se în costume femeiești și bărbătești — fustanele — costume care amintesc îmbrăcămintea soldaților lui Filip al II-lea din Falanga macedoneană. Insoțiți de muzică și doi apărători numiți maugani, ei încep vizitele, pe la rude și cunoscuți. Mauganii sunt îmbrăcați în negru, costumele lor fiind făcute special, părul îl au despletit și lăsat pe spate în formă de șuviță. In mână țin câte un biciu împletit în șase, făcut de ei. După vizitarea rudelor și cunoscuților, se duc în oraș, unde sunt așteptați cu nerăbdare de public iar în caz de pericol sunt protejați de poliție.

A doua zi, luni, după Lăsatul secului, are loc petrecerea grupului mascaților, într'un loc numit *«la chipariși»* adică *«la chiparoși»*. La această petrecere se servește o tavă cu fasole pusă la cuptor și vin dulce. După petrecere se fotografiază și apoi se împrăștie pe la casele lor.

Dacă mascații sunt străini, nu sunt primiți în casă până nu spun că sunt rude ale gazdei. După ce sunt primiți, sunt puși să cânte, până când vine gazda cu vinul și cu mezelicul. După ce au fost tratați, pleacă la altă gazdă până se termină ziua.

SĂPTĂMÂNA ALBĂ.

In această săptămână Macedonenii mănâncă de dulce atât miercuri cât și vineri. Duminică, ultima zi înainte de începutul postului, bărbații și femeile se duc la biserică unde ascultă slujba.

După slujbă se întorc acasă unde încep pregătirile pentru masă. Seara se strâng mai multe familii la un loc, pentru a petrece mai bine. Inainte de masă, cei certați se împacă, spunând următoarele versuri:

«L'iartă duml'iartă,	«*Iartă, doamne, iartă,*
Tată-tu și mă-ta	*Tatăl și mama,*
Ți știm,	*Ce știm,*
Ți nu știm	*Ce nu știm,*
Paști «hărioși».	*Paște fericit*».

Aceste împăcări se făceau înainte în mijlocul satului. Aci se strângeau până la 400 oameni și se așezau în rând, după vârstă. Cel mai tânăr mergea dela cel mai bătrân până la ultimul care făcea parte din rând și săruta mâinile.

După ceremonia aceasta, urmează un alt obiceiu numit «*al mătăniilor*». Cei tineri se duc la cei bătrâni și fac mătănii în fața lor. Bătrânii îi răsplătesc cu bani sau cu binecuvântări. După aceasta, se așează la masă și mănâncă. Se bate apoi halvița; se leagă de vârful furcii, cu o sfoară, halvița care este purtată de cel mai bătrân dintre comeseni, până când este prinsă pe rând de toți.

Petrecerea ține până în zorii zilei. Dimineața, gospodinele spală toate vasele care au conținut mâncăruri de dulce și ascund tot ce ar ispiti pofta copiilor în timpul postului. Se cunoaște la Macedoneni așa numitul «Postul negru» pe care îl țin fetele și femeile. In timpul acestui post numit «*trimiru*», trei zile, ele nu beau nici apă; după trei zile însă, fac tot felul de colaci și invită pe prietenele lor la o mică petrecere. Aci își urează reciproc ca postul să le ajute. Altădată exista și o superstiție în privința aceasta: dacă vreuna din fete murea în timpul postului, nu era dusă la biserică, ci se îngropa fără preot, deoarece era socotită drept o sinucigașă.

DIFERITE SĂRBĂTORI LA MACEDONENI.

In afară de sărbătorile bisericești mai sunt la Macedoneni unele sărbători cu caracter religios nerecunoscute de biserică. Astfel de sărbători sunt:

1) *Sfântul Teodor* (la opt zile după Sf. Paști). Există credința că acel care lucrează în această zi, atrage atât asupra sa cât și asupra vitelor sale boli și tot felul de rele. Pentru înlăturarea lor, femeile fac colaci pe care-i împart pe la oameni. Cei care primesc colacii răspund după obiceiu: «*Sâ-ți bâneadză nâmal'ili*» adică, «să-ți trăiască vitele».

Joia (înaintea postului) nu se lucrează, pentru a feri animalele de lupi, urși etc. Sărbătoarea aceasta este prelungită

cu încă trei zile, astfel că lucrul nu începe decât săptămâna următoare.

2) *Analipsea şi cele şapte Joi de după Sfintele Paşti.* Cu începere din Joia Mare poporul serbează Joia şapte săptămâni consecutive. Se crede că dacă cineva lucrează în aceste zile, atrage asupra-i ura lui Dumnezeu. Ura aceasta se manifestă prin fulgere şi grindină. Joile se mai serbează pentru a feri animalele *«di vimtulu sâlabù»*, «vântul rău». Ultima zi este serbată cu mai mult fast şi e numită *«Analipsea»*. Marţile de după Paşti sunt serbate mai ales de cei care au ogoare şi vii, pentru ca să fie ferite de grindină.

3) *Rusaliile* sunt sărbătorile în care se face pomenirea morţilor. Ele se serbează şi pentru a îndepărta «duhurile rele», care după credinţa celor de la ţară neliniştesc oamenii (*«ti-agudescu»*).

4) O altă sărbătoare este *Pirpiruna* (sărbătoare contra secetei). Se obişnuieşte în timpul secetei să se aleagă o zi, în care se fac rugăciuni pentru ploaie. La serbarea acestei zile se adună tot satul şi cu preotul în frunte porneşte la câmp. Aici se fac rugăciuni şi se sacrifică animale. După toate acestea o babă pune în cap o tingire, iar nevestele şi fetele o udă cu apă, făcând-o ceea ce ei numesc *«pirpirună»*.

5) *Vinerile* (de după Paşti) sunt sărbătorite numai de unii aromâni cari au păstrat credinţa că, prin respectarea acestor zile, îşi pot feri casa *«di oara slabă»*, ceasul rău.

Aceste sărbători sunt ţinute în unele familii cu atâta severitate, încât nu este permisă nici cea mai elementară muncă.

Posturile sunt respectate cu sfinţenie. Când cineva mănâncă de dulce în zi de post, poate obţine iertarea acestui păcat, postind şi rugându-se în prima luni care urmează zilei postului nerespectat.

Intrebaţi despre origina acestor sărbători, oamenii din popor nu răspund decât: «Aşa a rămas din bătrâni». Ele sunt ţinute mai ales de populaţia satelor care înclină spre superstiţii, mai mult ca cea de la oraş.

ALTE OBICEIURI LA MACEDONENI.

Trighianina.

Acest obiceiu, deşi are un nume grecesc, nu are niciun fel de legătură cu poporul Elen. Ca şi Lăzărelul, obiceiul acesta este foarte vechi şi pe cale de dispariţie. El are loc opt zile înainte de Sfântul Petru şi se desfăşoară astfel : mai multe fete culeg de cu ziuă planta *«Trighiania»* (Trei Sfinţi) care, din descrierea făcută de săteni reese că ar fi *«Urda vacii»*. Seara fe-

tele iau o găleată pe care, o înconjoară cu Urda Vacii, și o umplu cu apă proaspătă, de la fântână, isvor sau de la cișmea. A doua zi dimineața ies în curte și cântă de jur împrejurul găleții următoarele versuri foarte vechi:

Trighianina,
Ghinismata,
Cocâza-si ma micâza.
Ti unu zboru ți n'i dimândași
Vin'iși acasă și nu-n'i mi-aflași.

Ultimele două versuri, pot fi traduse în felul următor:

Pentru un cuvânt ce mi-ai trimis
Veniși acasă și nu mă găsiși

Acolo în curte se strânge tot satul și la plecare fiecare ia puțină apă, cu care își stropește casa, copiii și vitele.

*

La nouă Martie, copiii iau mărțișoarele și pleacă cu ele în pădure, unde le atârnă de pomi, cântând:

Lândărușă, lachicușă,
Dă-n'i năhiam di sănătati,
Să-n'i bâneadză dada ș'tati;
Și a mea soră și-a meu frati.

In legătură cu acest obicei s'a creiat următoarea legendă: «cică era o babă, care la sfârșitul lui Martie, a început să-i facă necaz acestuia spunându-i. «Pârț, Marțu, pârț, carțu, iezii i-am scos din iarnă». Martie înciudat, s'a adresat lui Februarie: «dă-mi o zi de-a ta, te rog». Acesta i-a cerut în schimb favoarea să fie înaintea lui. Pe vremea aceia Martie avea numai 30 zile și Februarie tot treizeci, dar în urma învoielii dintre ei Februarie a rămas cu douăzeci și opt zile, renunțând la o zi în favoarea lui Martie. In anul următor, Martie fiind prelungit cu încă o zi, a făcut un ger aspru tocmai în ultima zi, iar baba a înghețat împreună cu iezii, la munte».

Există credința că mărțișoarele sunt luate de rândunele care leagă de ele mărgele, sau bani; de aceia nu arareori părinții copiilor, ca să le facă surpriză, găsesc locul unde sunt ascunse mărțișoarele și le leagă de ele câte un bănuț.

Mărțișoarele la Românii Macedoneni au rostul să le ferească fața de dogoarea soarelui, și să nu-i înnegrească (s'nu-l'i lăiască soarli).

LĂZĂRELUL LA AROMÂNI.

Iată pe scurt cum se practică acest obiceiu: Vinerea seara, spre Sâmbătă, se formează un grup de fete tinere, care toată noaptea cântă cântece bucurându-se de învierea lui Lazăr. In zori de zi, ele pornesc în grup din casă în casă, să vestească învierea lui Lazăr. De cu seară ele au avut grije, să facă o păpușe, care reprezintă pe Lazăr. Păpușa e făcută din două bețe lipite în formă de cruce, îmbrăcate în haine de copil mic. Ea este ornată cu fel de fel de podoabe și în special cu *«mânuchiri»* adică cu niște lanțuri cu cruciulițe de argint. Una din fete ține păpușea în brațe și are grije să fie mereu în picioare, adică poziția care o are omul viu și nu culcată pentrucă Lazăr acum e viu. O a doua fată ține un coș în mână, în care strâng ouă, nuci, bomboane etc. Intrând în curtea omului ele cântă astfel:

	a căror traducere ar fi:
«Meaști Doamne Lazarlu,	*Dăruește, Domnule, pe Lazăr*
S'ță bâneadză Dașarlu	*Să-ți trăiască cuconașu*
Sir Maru, sir Varvara,	*Sir Maru, Sir Varvara*
Sir... (un nume) Lazaru	*Sir... (un nume) Lazăr*
S'ță bâneadză Dașarlu.	*Să-ți trăiască coconașu.*

Acest cântec se cântă pe o melodie cât se poate de primitivă.

SUPERSTIȚII LA SĂRBĂTORI, ZILE MARI ȘI LA DIFERITE EPOCI ALE ANULUI.

Cum îți merge în ziua anului nou, așa îți va merge tot anul.

Cu zece zile înainte de Crăciun, se aruncă de două ori pe zi, dimineața și seara, câte un cărbune aprins în părul fetelor și femeilor ca să fugă *«carcalandzil'ii»* (dracii). Tot de frica dracilor, oamenii nu umblă pe afară în nopțile dinaintea Crăciunului, fiind credința că atunci umblă duhurile rele.

Dela Crăciun până la Bobotează, nu e bine să vorbească cineva noaptea, căci se poate întâmpla ca vre un drac *«s'l'i l'ia boațea»* (să-i ia graiul). Dela Sf. Vasile și până la Bobotează, nu se spală rufe.

In ziua de Sf. Teodor, mama cu fete de măritat se duce la biserică și aprinde atâtea lumânări câți membri sunt în familie; apoi se duce și ia dela alte femei care au copii cu numele de Teodor, grăunțe de grâu și câte o bucățică de *«pendeartii»* (pâine slujită în biserică), le înfășoară într'o cârpă

curată și, ajungând acasă, le dă fetelor. Acestea le pun sub pernă împreună cu o oglindă, un cuțit, un pieptene și un șorț de al lor. Ele cred că de aceste obiecte se servesc tinerii ursiți să fie bărbații lor. Așa de pildă, dacă mirele vine de peste mare, își așterne șorțul și trece peste el ca pe un pod; cu cuțitul se servește pentru a tăia pădurile din drumul lui; pe urmă, uitându-se în oglindă, se piaptănă ca să pară cât mai frumos iubitei lui. După acest procedeu, fetele cunosc pe viitorii lor soți, pe care îi visează în timpul nopții.

Dacă păsările merg în grup spre răsărit, se prevestește timp frumos.

Dacă merg spre apus, e semn că va fi timp urât. Pisica deasemenea când se linge, prevestește timpul: dacă se linge pe partea dinspre răsărit a corpului, va fi timp frumos, dacă se linge pe partea dinspre apus, va fi timp urât.

Nu este bine ca cineva să se întoarcă dela cișmea cu vasele goale. Vasele aduse goale nu se primesc în casă ci se lasă afară.

La Românii-Macedoneni e o sărbătoare numită «Agiunaului», care cade în ziua de 6 Septembrie. In această zi nu se deschid foafecele, nici briceagul și nici nu se taie lemne cu toporul. Se crede că în felul acesta se închide gura lupului și oile sunt ferite.

Când plouă prea mult, oamenii scot afară oul roșu, pe care-l au dela Paște, ca să înceteze ploaia.

Când cineva cumpără o vită, ca să trăiască mult sau să n'o mănânce lupul, i se dă să mănânce o pâine, apoi se pune piciorul vitei într'o pirostie.

Românii-Macedoneni nu zic«*stindze lampa*» (stinge lampa) ci: «apleacă lampa». Cuvântul apleacă are acelaș înțeles ca și stinge. Cauza care-i face să nu întrebuințeze cuvântul ««stinge» este următoarea: ei socotesc cuvântul stinge ca nefast, deoarece se găsește în următorul blestem: «*s-l'i si astingă cândila*» (să i se stingă candela = adică să moară).

Deasemeni nu zic «închide ușa», din cauza blestemului care spune: «*l'i si 'nclidă ușa*»; în traducere liberă: «să moară toți ai casei». Dacă sunt doi frați născuți în aceeaș lună și se întâmplă ca unul din ei să moară, cel care rămâne în vieață nu-i bine să vadă pe cel mort. El este încuiat într'o cameră până când mortul este îngropat.

După înmormântare i se descuie camera și i se atârnă la cingătoare un lacăt închis, ca să nu-l răpească moartea. Acest lacăt îl poartă 40 de zile. Unii scot miezul dintr'o nucă și închid în ea o muscă, apoi înfășoară nuca în cârpe și o pun în groapă, la capul mortului. Ceva similar vedem și la însurătoare. Fratele care-i născut în aceeași lună cu cel care se în-

soară, nu trebue să asiste la cununie. El este încuiat într'o cameră care este deschisă de mireasă cu următoarele cuvinte: *«cum ţă discl'işu eu udălu, aşi s'ţă discl'idă Dumnidzălu inima»* (cum ţi-am deschis eu camera, aşa să-ţi deschidă Dumnezeu inima).

Când moare un om, vecinele, la care cel mort fusese în vizită, aduc apă proaspătă, vărsând pe cea veche.

Când e secetă, se strâng mai multe fete, culeg flori şi împodobesc pe una din ele, punându-i o rochie albă, un voal deasemenea alb şi o cunună de flori pe cap. Apoi colindă prin case, cântând:

Pirpirina pirpati,	*Pirpirina se plimbă,*
Vrehi, vrehi mia vrohi	*Dă-ne, dă-ne o ploaie*
Mia vrohi, cali, cali	*O ploaie bună, bună.*

Pirpirină i se zice fetei împodobite. Când celelalte cântă, pirpirina joacă iar gospodina la casa căreia joacă îi aruncă apă peste cap, apoi dă fetelor brânză şi făină. Această superstiţie o mai întâlnim la Turci şi la Albanezi. La aceştia din urmă se numeşte *«rusiţa»*.

Românii-Macedoneni, ca şi Turcii, consideră ca un mare păcat, dacă cineva calcă fărămiturile de pâine. Cea mai mică bucăţică de pâine ei o ridică, căci altfel îi va pedepsi Dumnezeu.

Ei mănâncă pe o masă cu picioare foarte scurte numită *«sufră»*.

Fărămiturile ce cad jos, ei le mătură, dar nu spre uşă ci spre vatra ogeacului. Când se fac fărămituri pe masă, e semn că soţia va naşte mulţi copii. Noaptea nu se împrumută nimănui pâine sau sare.

Dacă gospodinei care scoate pâine din cuptor i se răstoarnă o pâine pe lopată, se crede că morţii cer pomană.

O femeie care a născut de curând nu trebue să iasă afară.

Nevestele măritate în aceeaşi zi, când se întâlnesc pentru întâia dată, îşi schimbă inelele pentru câteva zile. Pirostiile pe care se pun tingirile cu mâncare nu trebuesc lăsate fără vase la foc, căci gospodarul se va îndatora.

PREVESTIRI DIN LUMEA FIZICĂ.

Dacă se întâmplă vreo-dată să cadă icoana, aromânii se tem că o mare nenorocire se va abate peste capul acelei familii.

Oul roşu păstrat dela Paşti spărgându-se, e semn că anul acela va aduce nenorocire.

Când se întâmplă ca pirustia (pirostirea) pe care se pun vasele de bucătărie să producă scântei, este semn bun: se vor

primi bani de undeva. Deaceea se mai obişnuşte a se număra bani tot timpul cât pirustia produce scântei cu credinţa că atâţi bani vor veni câţi s'au numărat.

Când se deschide uşa singură, e semn că vor veni musafiri.

Când lampa e aprinsă şi se sparge sticla, sau când se varsă untedelemnul, se spune că familia va suferi o pagubă.

Dacă se întâmplă unei femei să-i cadă fusul, învârtindu-se, vor veni oaspeţi.

E un semn bun dacă se varsă vinul.

PREVESTIRI DIN LUMEA ANIMALĂ.

Când câinele urlă, prevesteşte moarte.

Cucuveaua cântând deasupra unei case, anunţă moartea cuiva din casă.

Când câinele face groapă în pământ, se va abate o mare nenorocire asupra stăpânilor.

Cântarea cocoşului în amurg e semn că se va schimba timpul.

Când celui care a pornit la drum îi iese un iepure înainte, e semn că nu-i va merge bine.

Cocoşul care scormoneşte în paie, sau găina care se scutură, anunţă oaspeţi.

Şoarecii care rod hainele din casă arată că familia va suferi o pagubă.

Oaia care behăie de mai multe ori la rând prevesteşte o întâmplare rea.

OBICEIURILE LA BULGARI

NAŞTEREA.

1) Femeia însărcinată, ca să ferească pe viitorul prunc de a se naşte însemnat (cusur), trebue ca în tot timpul sarcinei să nu fure. In cazul când copilul se naşte însemnat, vina este atribuită părinţilor. Când femeia însărcinată simte ceasul apropiat al naşterii, cheamă moaşa, care arde îndată ce vine, tămâie deasupra femeiei ca să gonească spiritele rele.

După naşterea copilului, moaşa îl scaldă în albia cu apă. Tatăl copilului aruncă o piesă de argint în apă pentruca pruncul să fie curat ca argintul, iar dacă-i fată să fie dorită de lume cum e dorit argintul. Piesa de argint rămâne moaşei. Apa, cârpa şi săpunul de care s'a servit moaşa la scăldarea noului născut, sunt asvârlite în locuri ferite de trecerea oamenilor. Se crede că în aceste locuri sunt duhurile rele asvârlite odată cu apa necurată şi omul care trece pe acolo întâlneşte noaptea pe necuratul. După ce a fost scăldat copilul, se presară în toate părţile sare. O parte din buric i se taie, iar cealaltă este împinsă înăuntru, legându-se la vârf cu aţă. Partea tăiată din buric este spurcată, deaceea sau se arde, sau se îngroapă în pământ. Apoi copilul este îmbrăcat de moaşe cu hainele pregătite de mamă.

Pe capul copilului se leagă un căţel de usturoi ca să fie ferit de duhurile rele. Mamei i se leagă pe cap o panglică roşie. In ziua următoare, după naşterea copilului, moaşa invită mai multe femei din sat la aşa zisă pită (turtă). Femeile urează sănătate şi ani mulţi copilului: apoi au grijă să nu se atingă de hainele pe care este culcată lehuza, căci îi fură laptele.

La masă, moaşa serveşte bucatele pregătite de ea şi tur-

telé aduse de femei. De obiceiu se serveşte ciorbă de pui, dacă nu este post şi ciorbă de legume dacă este post.

Deaceea la pită i se mai zice şi «ciurba» adică ciorbă. După terminarea ospăţului, lehuza hotărăşte ziua în care va fi aşa numita «pănuda» obiceiu la care invită şi pe femeile care au luat parte la «pită». Moaşa rămâne pe lângă lehuză timp de trei zile (zi şi noapte). In primele trei zile copilul este hrănit, pe lângă laptele mamei, cu un fel de ceai, obţinut din fierberea unei buruieni numită «lai-lai cucică» (ciuboţica cucului). Ceaiul este îndulcit cu puţin zahăr; el se dă copilului ca să nu-l doară stomacul.

Hainele copilului, după ce au fost spălate, se întind pe gard să se usuce numai ziua, căci noaptea încep să umble duhurile rele. Acest obiceiu se repetă dela naştere până la vârsta de 2 ani a copilului. In a treia seară de la naştere, vin ursitoarele: la picioarele lehuzei, se pune un fier pentru ca acestea să nu se apropie de ea. La o săptămână dela ziua naşterei, moaşa ridică hainele pe care era culcată lehuza şi le mută din camera unde a avut loc naşterea. Peste haine şi locul unde se găsiau se toarnă apă fierbinte, în timp ce lehuza stă în picioare cu copilul în braţe, în mijlocul unui cerc făcut din aţă şi aşezat jos pe pământ.

In ziua stabilită pentru «pănudă», toate femeile vin cu diferite bucate gătite dintre care nu lipseşte tradiţionala plăcintă; ele urează din nou fericire şi ani mulţi noului născut. După aceia, la masă, se servesc bucatele gătite de moaşe. Femeile aduc şi câte o sticluţă de rachiu, care este servit în timpul mesei. Bucatele aduse de femeile invitate şi în special plăcintele sunt lăsate lehuzei.

După ce ospăţul a fost terminat, lehuza dă un plocon moaşei. Ploconul poate fi de mare sau de mică valoare, după cum este gospodăria omului. După aceia, moaşa pune un cleşte pe dinafara pragului uşei. Toate femeile la plecare trec peste cleşte, ca să aibe la rândul lor şi ele copii.

In timpul lehuziei, femeia nu trebue să iasă din casă şi nici bărbatul nu are voe să se atingă de hainele ei. Lehuza nu trebue să umble noaptea, căci o urmăreşte diavolul Peste cenuşe, nici ziua, nici noaptea nu trebuie să treacă, căci este locul unde joacă ielele. După apusul soarelui nu se aruncă

cenuşă, căci se supără diavolii. Tot aşa leagănul, care de obiceiu se găseşte în mijlocul casei, nu trebue legănat când este gol, căci moare copilul.

BOTEZUL.

Copilul este botezat după una sau două săptămâni dela naştere. In ziua hotărîtă pentru botez, moaşa vine la casa lehuzei. După ce scufundă copilul în apă, îl îmbracă într'o cămaşă de a tatălui, îi pune căciulă dacă e băiat şi alături de el aşează punga cu bani a tatălui apoi împreună cu naşa duc copilul la biserică. Aci copilul este scufundat în apă, după obiceiul creştinesc şi apoi se botează cu numele dat de naşe. Copilul este adus acasă la lehuză de către naşe. Când ajunge copilul în pragul uşei, naşa se opreşte şi spune finei sale de trei ori: «l-am luat evreu şi-l aduc creştin». Fina dărueşte naşei un dar (cămaşă sau alt obiect), iar naşa dă finei din partea sa un rând de hăinuţe copilului. Apoi se dă masă naşei, la care serveşte tot moaşa. După luarea mesei, naşa pleacă urând sănătate copilului şi mamei.

Numele întrebuinţat mai mult la bărbaţi este: Ştefan, Ivan, Iordan, Ilie, Teodor, Mihail, Constantin, etc. Nume la femei: Marina, Ileana, Ianca, Jurdanca, Penca, Dobra, Marica, Stanca, etc.

NUNTA [1]).

Ca şi la Români, logodna este cea care premerge nunţii.

După înţelegerea tinerilor, flăcăul trimite peţitori la fată ca s'o ceară dela părinţii ei. Părinţii fetei fie că sunt de acord s'o dea în căsătorie flăcăului, fie că nu sunt, dau un răspuns îndoelnic. Ei spun peţitorilor să poftească a doua oară, când le vor putea da şi răspunsul. Peţitorii pleacă şi după o scurgere de câteva zile, se prezintă din nou. Ei aduc cu dânşii o ploscă cu vin. După ce ajung în casă şi ocupă locurile oferite, unul dintre ei pune plosca în mijlocul casei. Fata, dacă are îngă-

1) O parte din obiceiurile pe care le redăm mai jos, au fost altădată practicate de locuitorii bulgari. Astăzi aceste obiceiuri s'au simplificat mult, ne mai păstrându-se decât foarte puţine elemente din ceremonialul atât de bogat, care făcea farmecul nunţilor în trecut.

duirea părinţilor ei, ia plosca şi închină în sănătatea peţitorilor. Apoi o dă tatălui şi-i sărută mâna rugându-l s'o ierte. La fel serveşte pe toţi ceilalţi.

După ce peţitorii sunt serviţi cu rachiu şi cu cafea, se ridică să plece; fata, de data aceasta logodnică, îi reţine şi le dă plocoane. Astfel ea dărueşte peţitorilor câte o basma (pânză), ori un şervet ţesut acasă, iar logodnicului îi trimite prin peţitori o «bohcea» (legătură) în care se găseşte o cămaşă, o pereche de ciorapi, indispensabili şi un brâu roşu. Logodna aceasta cuprinzând ca faptă principală punerea ploschii pe pământ este numită «Malchia gudeş», adică logodna mică.

După o săptămână sau câteva zile, părinţii logodnicului însoţiţi de multe rude ale lor, merg la părinţii fetei până a doua zi. In această noapte ei fac «guleaiul», adică un chef şi sunt serviţi la masă mai întâi cu rachiu şi cafea, iar la urmă li se serveşte diferite bucate şi vin. Tot acuma se pomeneşte şi de nuntă; dacă sunt pregătiţi atât unii cât şi alţii, (fata trebuie să aibă «ceis» adică haine, iar băiatul bani pentru cheltuelile nunţii), ei hotărăsc nunta cât mai curând, iar dacă nu este pregătită una din părţi, ceremonia poate să fie amânată fără termen. Pela sfârşitul chefului, sunt din nou dăruiţi socrii mari cu o legătură de daruri. Această legătură cuprinde: o cămaşă, indispensabili şi batiste pentru logodnic.

Cămaşa logodnicului este numită cămaşa dela logodna adevărată. Legătura cuprinde o cămaşă pentru socrul mare, o pereche de ciorapi tot pentru socrul mare, o cămaşă, o batistă soacrei mari, o cămaşă cavalerului de onoare care poate fi fratele sau vărul logodnicului. Cu acest dar, se termină şi logodna mare.

La cei vechi nunta se începea de miercuri şi ţinea până miercurea săptămânii următoare. In prima zi se făceau aşa zisele «zăsefhi» (prăfuirea cu făină). Atât mireasa cât şi mirele au din partea lor «zahele», care sunt fete din sat. Printre aceste fete la mire , se află una cu rangul mai mare decât celelalte zahele şi se numeşte adevărata sau marea domnişoară de onoare. Tot la mire se găseşte după cum am mai amintit un cavaler de onoare numit «dever». Deci, există zahele invitate de mireasă, şi zahele invitate de mire. In noaptea de marţi spre miercuri, zahelele din partea mirelui trimit pe cavalerul de onoare la za-

helele din partea miresei. Ajungând la casa miresei intră și găsește zahelele, pe care le salută. Fetele, «zahele», stau aplecate peste trei albii în care se găsește făină. Ele țin în mâinile lor câte o sită, în care se găsește deasemenea făină pe care o cern. In timpul acesta cavalerul de onoare scoate aluatul pe care-l ținuse ascuns în buzunar, și-l aruncă înăuntrul sitei. Toate fetele sar în picioare și-l prind, mânjindu-l pe față unele cu făină, altele cu funingine. Nici el nu stă în timpul acesta ci le mânjește, cât poate, cu făină. Cu aluatul dela mire, zahelele amestecă aluatul din albie și luând o parte din aluatul astfel amestecat îl dau cavalerului de onoare care îl duce la zahelele mirelui. In timpul când are loc acest joc, alte fete pun la cale un cântec de unire închipuită între o fată și un flăcău. Flăcăul și fata poate să fie chiar de față.

Stica plava,	Corabia plutește,
Mie Mica,	Nu este Mica,
No e Stanca.	Ci e Stanca.
Na zdravi Stoene	Noroc Stoene
I tebe Stoenche	Și ție Stoenche.

Cavalerului de onoare i se dă o legătură. Această legătură este trimisă de mireasă, mirelui. In ea se află o cămașă, indispensabili, etc. După ce cavalerul de onoare sosește cu aluatul la zahelele mirelui, se amestecă acest aluat cu făină și face astfel un cuptor cu pâine. La fel fac și celelate din partea miresei, cu aluatul de care am amintit. Ele amestecă aluatul din cele trei albii și fac mai mult decât un cuptor de pâine.

Ca să se înțeleagă obiceiul cu pâinea, recapitulăm: nici la băiat, nici la fată nu se frământă pâinea, până nu se aduce coca dela băiat la fată și invers. Pâinea astfel făcută servește pentru nuntă. Când s'a dus însă cavalerul de onoare cu coca dela mire la mireasă, el avea și o ploscă cu vin, cu care a cinstit pe zahelele miresei și pe mireasă. Această ploscă îi este ascunsă de către zahele și de mireasă și nu-i este redată decât mai târziu, în timpul desfășurării fazelor nunții.

In ziua a doua, joi, zahelele sunt obosite din ajun și nu se duc la mire și mireasă decât după amiază. Zahelele miresei îi ajută la aranjarea hainelor (cușului) pentru expoziția de vineri,

Ciizul, cum îl numesc Bulgarii, și care la alte popoare poate nu e cunoscut, este de o mare importanță. Astfel, după hainele ce le aduce mireasa în casa socrilor mari, ei o judecă dacă a fost harnică. E o mare laudă să se audă prin sat că mireasa cutare a avut atâtea plapome, atâtea perne, etc.

S'a stabilit expoziția hainelor miresei vinerea iar ceremonialul acesta a luat numele «Vinenca».

In ziua de vineri, toate femeile care au plăcerea (nu există invitații) se duc la casa miresei, unde cercetează cu deamănuntul tot ce are mireasa. Ele numără câte bucăți din fiecare fel are și, dacă merită laude, le împart pe loc.

Sâmbăta, Vinenca se face la mire. In ziua de joi după amiază și vineri, zahelele mirelui au aranjat expoziția darurilor miresei. Aici femeile vin să vadă darurile și-și dau părerea despre felul cum sunt lucrate.

După amiază toate femeile se duc la casele lor. Pe înserate, Sâmbătă, cavalerul de onoare cu plosca, în goana unui cal, merge din casă în casă, unde, după ce dă să guste oamenilor din plosca cu vin, îi invită la nuntă pentru Duminică. Tot în ziua de sâmbătă se poftesc femeile care-și iau obligația de a face bucatele.

In această zi este anunțat și nunul, să se pregătească de nuntă. Duminică dimineața este chemat bărbierul. Acesta bărbierește pe ginere în timp ce zahelele și cimpoerul îi cântă cântece care-i stârnesc în suflet regretul pentru tinerețe. După ce este bărbierit, mirele trimite pe cimpoer să cheme pe naș. Pe cimpoer îl mai însoțește cavalerul de onoare, zahelele și rudele ginerelui. Ei se duc la casa nașului și îi dau să guste din plosca cu vin în timp ce cimpoerul îi cântă iar zahelele joacă.

,Nunul și nuna sunt poftiți în casă, unde sunt cinstiți cu câteva pahare de rachiu fiert și cafea. Apoi soacra mare dăruește la toți nuntașii câte un șervet, pe care li-l leagă de mână sau de căciulă. Nunului i se dă o cămașe legată la mijloc cu brâu. Și așa nuntașii pleacă cu cimpoerul între ei către casa miresei; ca să le meargă bine, se varsă apă în urma lor.

Pe drum toți nuntașii sunt veseli și chiue cât îi ține gura. Când ajung aproape de casă, zahelele încep să joace cu cavalerul de onoare în frunte. Acesta ține un steag, care este făcut

dintr'un lemn lung, în vârful căruia se găsește înfipt un măr. Tot de steag este prinsă o pânză lungă care fâlfâe în aer.

In dreptul porţii sunt opriţi de flăcăi, rude de ale miresei, care nu-i lasă să intre în casă, până nu le dau câţiva bani. Intâi intră naşa, apoi naşul şi după naş, ginerele. Naşii sunt poftiţi în camera unde se găsesc şi alţi bătrâni. Ginerele stă într'o cameră cu cavalerul de onoare şi cu zahelele. După puţin timp vine în camera ginerelui naşa, îl ia cu dânsa şi se duc în camera unde-i mireasa.

Naşa intră în cameră, având în mână o lumânare aprinsă. Zahelele din partea miresei sting lumânarea şi toate stau împrejurul miresei, făcându-se că se opun s'o dea naşei. In cele din urmă cedează. Naşa aşează ginerele lângă mireasă. Apoi ia un văl de pânză roşie (azi albă), pe care l-a cumpărat singură naşa, îl aşează împrejurul capului mirelui şi a miresei şi apoi îi leagă pe unul de mâna stângă, pe celălalt de mâna dreaptă, cu o batistă. Apoi vine socrul mic care prinde de mijloc batista, în timp ce mirele cu mireasa ţin de margini, şi îi conduce astfel până la uşe. Naşul în acest timp se găseşte la masă, afară din casă. Aici zahelele îi aduc o rămurică de fag, cu vârful în chip de furcă. La fiecare ramură a furcii se găsesc câte un măr. Imprejurul crăcilor se găsesc hârtii de culori diferite, care învelesc lemnul. Partea de jos a ramurii este înfiptă într'o turtă. După ce zahelele cântă naşului câteva cântece, el dă voe mirelui şi miresei să iasă din casă. Alt obiceiu este aşa numitul «post al miresei». Un timp oarecare mireasa nu vorbeşte în faţa naşului şi a naşei.

După ce mireasa serveşte darurile, cu toţii pleacă spre biserică. Ajunşi aici, intră mirele cu mireasa, apoi naşul cu naşa după care urmează restul cortegiului. In biserică naşa aduce o tavă cu orz amestecat cu smochine şi roşcove, care sunt svârlite pe jos în timpul slujbei. Porniţi dela biserică la casa socrului mare, în faţa uşei este oprit întregul grup al nuntaşilor. Cimpoerul ia cuţitul şi începe să zgârie peretele deasupra uşii la fiecare dar: este întrebat mai întâi naşul ce dărueşte, apoi naşa, cavalerul de onoare etc. şi numai dupăce fiecare declară darul pe care îl face este lăsat să intre în casă. Mirele, cu mireasa, cu cavalerul de onoare, cu zahelele intră într'o cameră deosebită. Naşul şi naşa intră în altă cameră.

După ce s'a terminat ospățul, mireasa distribue darurile oamenilor dela nuntă sărutându-le mâna, apoi se retrage. După puțin timp o cheamă socrul mare. Nașul cu nașa sunt plecați, când mireasa ia o farfurie și o întinde pe rând tuturor dela masă. Fiecare pune atâți bani câți îl lasă inima. Mireasa din nou pleacă în camera ei, de data aceasta ducând daruri mirelui. Acesta le primește și îi oferă din partea lui câțiva galbeni turcești sau altfel de monete.

Luni dimineața soacra mare cu mireasa se duc la nași. Ajungând la casa acestora spală mâinile, fața și picioarele nașului și nașei, apoi le împarte daruri fără însă a vorbi căci ține postul de mireasă. Tot în aceeași zi se duc la tatăl cavalerului de onoare, unchiul ginerului, căruia îi aduc un cocoș (joloznic) viu.

Cocoșului i se pun două coarne, spatele i se învelește cu o pânză și astfel îl duce soacra mare cu mireasa la unchiul său. Ii dau cocoșul însoțit de daruri, ca la naș. După aceea se întorc acasă.

Miercurea dimineața, nașa singură se duce la fina sa. O ia de acasă, îi pune cobilița cu căldările pe umeri și însoțite de cimpoiu și zahele, pornesc spre cișmea. Nașa poartă o turtă unsă cu miere. După ce umple căldările, nașa ajută finei să le ridice pe umăr. Merg o mică distanță așa și nașa ajută finei de astă dată să dea jos căldările. Căldările umplute rămân astfel pe pământ. Imprejurul lor se încinge o horă, la care ia parte nașa, mireasa, zahelele și alții. In timpul jocului, mireasa dă încontinuu cu piciorul în căldări care, mișcându-se, lasă apa să se verse. In timpul acesta nașa ridică vălul depe fața miresei: din ziua de miercuri, i se dă voe miresei să vorbească cu nașii săi.

Până la nouă zile mireasa se ferește de socru și de soacră să n'o vadă cu picioarele goale. La a noua zi însă mireasa se duce la nașe, care-i scoate ciorapii din picioare și astfel din ziua aceea capătă voe să umble fără ghete.

După două sau trei săptămâni, când anume se hotărăște serbarea numită «povrănchi», toată familia mirelui, precum și cei care binevoesc dintre rude, se duc la cumnați. Ginerele are îndatorirea să cumpere tuturor din casă, ghete. Mireasa aduce și ea daruri părinților ei. Părinții miresei fiindcă n'au fost la

nuntă când se promiteau daruri cimpoerului, le împart acum după starea lor materială.

Aceasta este «povrânchi», adică întoarcerea fetei la casa părintească. Toată noaptea se petrece cu veselie, apoi scăpaţi de grija nunţii prin această ultimă întâlnire, se despart, plecând fiecare la casa lui. După un an naşul îi cheamă şi le dă căldări. Acest abiceiu se numeşte «proşcă» (ertare).

ÎNMORMÂNTAREA.

Coşciugul înainte era foarte simplu. Când se săpa groapa, la margini, se lăsa câte o ridicătură numită poliţă. După ce se punea mortul în groapă, peste el se aşezau cele câteva scânduri, care se sprijineau pe ambele capete de poliţă, ca să nu apese pe mort. Acest fel de înmormântare era şi mai puţin costisitor. Astăzi însă se face cosciug învelit în pânză. Ţintele bătute trebuesc să fie cu soţ, ca să nu blesteme mortul pe lumea cealaltă.

Indată ce bolnavul moare, el este spălat de rudele lui. Tot atunci i se tae unghiile. Apa cu care a fost spălat, săpunul şi unghiile mortului, sunt aruncate într'un loc dosnic. Prin măsurile luate, mortul merge cu sufletul şi corpul curat pe lumea cealaltă.

Indată ce mortul este ridicat din casă, se stropeşte în toate părţile şi se mătură bine. Gunoiul e aruncat departe, în curte, fiindcă are pe necuratul în el.

In drum spre cimitir cortegiul se opreşte de trei ori, în care timp preotul citeşte, iar ceilalţi ascultă tăcuţi. Cu muzică nu se face înmormântarea decât când moare vre-o fată tânără. Atunci două, trei cavale, dela plecarea de acasă a moartei şi până la cimitir, cântă cântece jalnice. După ce se aşează mortul în groapă, i se pune un ban în mână, ca să aibe cu ce plăti la porţile raiului. Preotul aruncă o lopată de pământ deasupra capacului coşciugului şi toţi cei din prejur îl imită. Femeile întoarse dela înmormântare, trec pe la casa răposatului şi aci, după ce gustă câte ceva, se răspândesc pela casele lor. A treia zi, sunt din nou chemate, pentru pomana de trei zile. Inaintea fiecăreia se găseşte pâine în care este înfiptă o lumânare pe care o aprinde femeia, după ce primeşte pâinea din mâna mamei şi spune un «Bog-da-prosti» adică «D-zeu să-l ierte». A noua zi sunt din nou

chemate pentru pomana de nouă zile. Atunci pe lângă mâncăruri, pe masă se află şi băuturi.

Mama îndurerată, la fel pregăteşte masa ca şi înainte, cu pâine mică şi lumânare înfiptă în mijloc. Ea merge şi pofteşte pe fiecare să primească «prusurcata» (acea pâine), rugând pe fiecare să pomenească şi de răposatul copil al ei. Femeea cealaltă zice «Dumnezeu să-l ierte», şi-şi ia locul la masă.

Până la nouă zile, mama copilului merge în fiecare zi cu pâine, cu puţină apă într'o sticluţă şi cu o lumânare la mormânt. Aici aprinde lumânarea, varsă puţină apă, apoi aşezându-se jos, începe să bocească. Dela nouă zile începe să se ducă mai rar, numai din sâmbătă în sâmbătă.

La 40 de zile se face pomană şi se dau hainele copilului răposat. Pomenile se succed pe urmă din trei în trei luni, până la nouă luni, apoi la un an şi la un an şi jumătate. La 40 de zile i se pune o piatră pe mormânt.

SĂRBĂTORI.

Crăciunul.

Până la ziua Naşterei Domnului, se ţine postul Crăciunului. In timpul acesta, bătrânii şi tinerii se duc la biserică, unde ascultă slujba preotului. Inainte cu două trei săptămâni, încep să se adune noaptea la şezători, unde unul din ei îi învaţă cântece. El se numeşte «stăninic». Astfel ei îşi pregătesc cântecele până în noaptea când începe colindul. In ajunul Crăciunului, ca să nu răguşească, colindătorii mănâncă nohut sau beau ouă crude. Pela ora 11 seara spre Crăciun, ei încep colindatul. Se împart în două grupe. O grupă va colinda o jumătate din sat şi cealaltă restul. Colindătorii sunt flăcăi de 18—19 ani, unii chiar cu armata făcută. Dela fiecare casă unde se găsesc fete mari, primesc turte făcute cu zahăr. Colindătorii nu cântă decât înăuntrul casei. In casă intră întâi «stăninicul», care poartă o ploscă cu vin şi se aşează lângă stăpânul casei. Atât stăpânul casei cât şi stăninicul stau jos. In faţa lor stau colindătorii. Grupul e format din 8 inşi.

La intrarea în casă, stăninicul dă bătrânilor să bea din plosca pe care-o poartă la sine, iar ceilalţi cântă:

Stani, stani nine	Scoală, scoală, nene,
Stani gospodine	Scoală gospodare

Ce ti doşle dobri gosti	Că-ţi veniră oaspeţi buni
Stani, stani etc.,	Scoală, scoală, etc.,
Dobri, stani etc.,	Oaspeţi buni colindători
Stani, stani etc.,	Scoală, scoală, etc.,

Patru din ei cântă fără să repete versurile, iar ceilalţi patru le repetă îndată ce primii le termină. După ce se isprăveşte cântecul, o fată sau femee aduce colacul. Unul din flăcăi spune o «mulitvă» (rugăciune).

In tot timpul cât au cântat, stăninicul a vorbit cu bătrânul, dându-i să bea din când în când din ploscă. Stăpânul dă stăninicului carne de porc, colac şi bani.

La plecare colindătorii cântă :

Nii ne sme ot tuc	Noi nu suntem de aici
Gospod e ot tuc	Dumnezeu e de aici.

A doua zi, colindătorii aduc colacii în casa stăninicului. Aici colacii se pun la licitaţie. Flăcăii cumpără singuri colacii fetelor. Dacă e o fată mai frumoasă, colacul se preţueşte şi până la 150 lei. Banii strânşi, colindătorii îi dăruesc uneori comitetului şcolar, alteori îi împart între ei.

In noaptea Crăciunului, cel mai bătrân din familie ocoleşte masa cu candela, de trei ori, spunând «Tatăl nostru».

Toată noaptea, focul trebue să ardă în sobă, fiind alimentat cu câte-o singură buturugă numită «pân».

ANUL NOU.

In noaptea din ajunul anului nou, femeile pregătesc câte unul sau doi colaci şi până la 50 covrigi. De cu seară încă, ele coc totul. Apoi pregătesc masa pentru cină. La masă, se aduce o tavă cu plăcintă în care se află diferite obiecte puse dinainte ca: beţe de sorcovă, câte o monedă, etc. Obiectul constitue un simbol: moneda simbolizează bogăţie şi cine o găseşte, însemnează că va fi bogat. Urmează apoi simbolurile turmelor, păsărilor, etc. Tot în noaptea aceasta, mama spală copiii. Dacă copilul strănută când îl spală mama, i se dărueşte de tatăl primul miel sau primul ied. După primul cântat al cocoşilor, copiii până la vârsta de 16 ani încep să umble din casă în casă cu sorcova.

Pe drum și în curte ei vestesc pe oameni cu strigătul de «miau-miau». Femeia casei le deschide ușa și copiii intră în toate camerile oprindu-se la fiecare persoană mică sau mare și lovind-o încet cu sorcova, spun următoarele versuri :

Survă, survă godină	Sorcova, sorcova an nou
Po veselă godină	Un an mai vesel
Po jivă po zdrava	Mai vioi, mai sănătos
Pac du gudină, Amin.	Iar la anul viitor, Amin.

După ce au terminat copiii cu sorcovitul, stăpâna le dă câte un covrig, roșcove mici, mere, pere, etc. Oamenii bogați le mai dau și câte o monedă de 1—2 lei. Copiii sunt petrecuți până afară din casă și deacolo ei continuă colindul, cântând mereu.

Disdedimineață, cine se scoală mai devreme ia cleștele casei și merge la fiecare din casă, îl lovește încet, spunând cuvintele «survă, survă godină etc.»... Aceasta pentru ca toți membrii să fie tari ca fierul. Mamele nu-și spală capul decât după ce au venit primii copii cu sorcova și au rupt mugurii din sorcovele lor, pentru a le merge tot anul bine, după cum le-a mers copiilor dela care au luat mugurii.

Indată ce se luminează băeții nu mai umblă cu sorcova. Incep fetițele care colindă până la amează. Pela 8—9, toți finii cu finele se duc la nașii lor. Ei aduc colaci și o găină. Când ajung la naș, sărută mâinile familiei nașului, începând cu nașul și terminând cu copiii cei mai mici.

Odată cu sărutul mâinilor, ei spun și cuvintele «la mulți ani». Apoi se așează lângă naș. La început se servește cafea, apoi rachiu, bucate și vin.

După 7—8 zile, urmează Sfântul Iordan. In această zi preotul satului sfințește apă într'un cazan nou. Din apa sfințită toți oamenii iau într'o sticluță și o țin în casă tot anul. Apa aceasta este curată și nu se strică niciodată. Deaceea, dacă cineva este deochiat, i se spală capul cu această apă, dându-i-se să bea. Apoi în noaptea din ajunul Sf. Ion Botezătorul, toți tinerii însurați se ascund unde pot mai bine, căci după cântatul cocoșilor flăcăii încep să-i caute mai întâiu în casă, apoi pela vecini și în toate părțile. Când îi găsesc, îi iau în brațe și se duc la cișmeaua satului, unde-i scaldă cu haine

cu tot. După această ceremonie cam neplăcută pentru însurăței, tot ei sunt obligați să invite la masă flăcăii cari s'au ostenit să-i caute.

LĂZĂRELUL.

Lăzărelul este o datină practicată în Cadrilater atât de Românii-Macedoneni cât și de locuitorii bulgari. Originea ei este pusă în legătură cu cunoscuta legendă religioasă a învierii lui Lazăr, cu toate că în forma în care se practică astăzi, s'a îndepărtat complect de tema inițială.

Datina se serbează ca și în vechiul regat în Sâmbăta Floriilor, sau Sâmbăta lui Lazăr.

La Bulgari, această sărbătoare este pregătită cu vreo trei săptămâni înainte, când fetele, 7 la număr, între șapte și patrusprezece ani se adună la una din ele unde învață cântecele, iar în Sâmbăta Sfântului Lazăr vin cu toate la cea mai mare, îmbrăcate în costumul național specific fetelor mari.

Cam pe la orele 8 dimineața încep colindul, organizate în două grupe: prima cuprinde patru, cele mai mari între zece și patrusprezece ani, iar a doua cuprinde pe celelalte trei, între șeapte și zece ani. Cea mai mare dintre toate are rolul de conducătoare.

Dansul este de două feluri: în prima variantă toate șapte sunt așezate pe un singur rând, una alături de alta, afară în curte (nu intră nici odată în casă) cu fața spre casă și ținându-se una de alta cu mâinile la spate; îndată ce începe cântecul, fac câte doi pași înainte și doi îndărăt, în ritmul muzicei; în al doilea fel de dans, sunt așezate tot pe un singur rând, ținându-se de mână, iar când încep cântecul, conducătoarea cu pași repezi începe să ocolească în formă de 8. Atât cântecul, cât și dansul, nu sunt cântate și jucate cum se nimerește, ci în felul următor:

a) La casele unde se găsește copil mic se cântă [1]):

A adormit copilul
Sub trandafiri roșii și albi
Iar mamă-sa îl deșteaptă:
— Scoală-te, scoală-te copilașule,
«Ca să ți-l vezi pe Lazăr,
«Cum joacă de bine,
«Cum îi fâlfâe poalele brodate,
«Și cum îi scârțâe papucii galbeni.
«Dăruiți-i, dăruiți-i !...
— Cu ce să-i dăruim ?
Cu miel pestriț fript
Și cu o oală cu vin roșu
Cu sănătate.

1) Versurile sunt traduse din limba bulgară.

b) In cazul când copilul este mărişor şi este fată, i se cântă:

«Fă fetiţo ce faci?
«Eşti încă aşa de mică?
«Ia înşfacă căldările albe,
«Şi du-te la izvor după apă.
«Acolo ai să întâlneşti doi români
«Amândoi vorbesc româneşte
«Vorbesc armăneşte!...
«Fetiţa noastră este mică,
«Dar găetanele îi sunt lungi...
«Dacă vom mărita fetiţa,
«Ii vom scurta şnururile!
«Cu sănătate fetiţo.

La aceste cântece, se dansează ca şi la primul cântec.

c) Dacă este băiat, se cântă:

De jos se înalţă un flăcău
Intrebaţi-l, întrebaţi-l,
Dacă este însurat sau logodnic!
Şi Stoian a spus că nu este căsătorit,
Nici căsătorit, nici logodit.
— Noi să-l căsătorim!
După fata cea mai frumoasă
Şi cea mai mândră.
Cu sănătate Stoiane şi ţie Stanca.

Dansul este acelaş ca şi la celelalte două cântece. Numele Stoian, Stanca sunt înlocuite la fiecare casă cu numele flăcăului sau al fetei care locueşte acolo. După ce au cântat, primesc bani şi ouă crude, pe care conducătoarea le pune în coşul pe care îl poartă la dânsa.

d) Dacă la casa unde se duc este vreo fată mare, se cântă:

Donca îşi înălbeşte pânza,
In Dunărea cea albă şi liniştită.
O bate pe piatra albă,
Cu bătător de aur.
(Iar) Stoian trece pe mal
Şi adunând pietre mărunte
Le aruncă la Donca
Spunând Donchii...
— Uită-te la mine!... Ce eşti chioară?
Spune-mi doar o vorbă!... Ce eşti mută?
— Cum să-ţi vorbesc dragul meu?
Şi cum să te privesc?
Când mama ta a spus mamii aşa:
— Ceart-o pe fata ta,

Să nu-mi înşele băiatul
(Că mi l'a înebunit, (cu atâtea minciuni)
Toată ziua şi toată noaptea!
Cu Sănătate Donca şi ţie Stoiane.

Deasemeni se mai poate cânta:

Minca a măturat curţile,
Cu două ramuri de busuioc
Şi a treia de liliac.
Şi Minca a aruncat mătura...
— Ia-ţi mamă mătura,
Că eu am auzit în pădure cavalul,
Mă duc să văd
Dacă este dragul meu frate,
Aşteaptă-mă mamă, mă'ntorc,
Mâine pe vremea asta,
Dacă este iubitul,
Aşteaptă-mă, mamă, mă'ntorc,
La anul pe vremea asta
Cu colac învârtit în traistă
Cu sănătate Minco şi ţie Mitiule.

Dansul, este acelaş ca şi la cântecul «A adormit copilul».

e) Când sunt două fete «Lazărul» întreabă pe cei din casă cui să-i cânte (aceleaşi cântece ca şi în cazul când este una singură).

f) Când este un flăcău se cântă:

— Ale cui sunt aceste curţi?
— Aceste curţi sunt ale lui Petcu !
— Şi cine are să le împrejmuiască?
— Petcu are să le împrejmuiască
— Şi cine are să le măture?
— Sora lui are să le măture!
— Şi cine are să le aranjeze?
— Penca are să le aranjeze! (Iubita lui).
— Cu sănătate Petcule şi ţie Penca!...

După aceasta se dansează acelaş dans ca şi la «A adormit copilul».

g) Dacă sunt doi flăcăi se cântă:

Au răsărit doi sori;
Dimineaţa răsar devreme
Şi seara apun târziu.
Lumea se miră de acest lucru...
Să fie a lui Dumnezeu faptă?
Sau a lumii (strănina).

— Nu este nici faptă Dumnezeiască,
Nici omenească
Spunea mama lui Stoian.
— Umblaţi fiilor, umblaţi,
Iubiţi două fete,
Şi locuiţi două sate!...
Au umblat şi s'au întors
Şi Anghel i-a spus măsii:
— Am umblat, mamă, am umblat
Două sate am locuit,
Şi două fete am iubit!
Prima, este, mamă, pentru nenea,
A doua este, mamă, pentru nenea
Petrana este mamă pentru nenea
Iar Tonca este mamă pentru mine
Cu sănătate Stoiane şi ţie Anghele.

Dansul este la fel ca la cântecul «A adormit copilul».

h) In cazul când flăcăii sunt de trei ori mai mulţi se cântă celui mai mare sau aceluia pe care l-au numit cei din casă. Se cântă fie : «Ale cui sunt aceste curţi ?» fie :

Păunii cântă, porumbeii guruie
In curţile netede ale lui Ivan
Ivan îi spune soră-si:
— Soră mai mică,
Ia dă-mi lăpceul cel încovoiat
Cu coada lui cea dreaptă,
Ca să cânt porumbeilor şi păunilor
Ca cine trece pe aci, să se oprească şi să asculte.
Aşa a trecut pe aci şi aci a rămas.
— Cu sănătate Ivane şi ţie Vesco.

Dansul este la fel ca la cântecul «Donca îşi înălbeşte pânza».

i) Când sunt şi băeţi şi fete, se cântă aceluia ales de cei din casă (cântecele obişnuite).

j) Dacă sunt tineri căsătoriţi le cântă :

Chiar este soţie frumoasă
Dar este îmbrăcată urît,
Soacra ei o s'o schimbe
Cu cămăşile şi rochiile ei,
De culoare roş deschis.
S'a sculat devreme Duminică
Şi şi-a spălat capul,
A înşfăcat căldările albe
Şi s'a dus după apă rece
Cu cumnatul cel mai mic.

Au fost şi s'au întors,
Ajungând la răspântia drumului
Chira i-a spus cumnatului :
— Dragă cumnate, du-te repede la mama
Şi să-i duci mamii vestea
Că pe mine m'a apucat deodată capul
Şi frigurile rele m'au sdruncinat,
— Cu sănătate, cumnate, şi ţie Chire.

(sau se mai cântă)

Fă femeio, Gheorghiţa,
Unde s'a dus nenea Gheorghe
— El s'a dus încolo în jos
Ca să vândă grâul galben
Şi să cumpere cărămizi
Ca să acopere biserica,
(Ca atunci) când cade ploaie măruntă
Să nu ude, să nu ude,
Voalul alb al Gheorghiţei
Şi căciula lui minunată.
— Cu sănătate, nene Gheorghe, şi ţie soţie
Gheorghiţo.

Ambele cântece se dansează la fel ca la cântecul «Donca îşi înălbeşte pânza».

k) In sfârşit, unde sunt numai oameni în vârstă, se cântă:

S'au strâns la odaia lui Velicu,
Velicu se bucură,
Şi-a suflecat mânecile albe
Şi face aluat acru (aluat cu cheag acru)
Din care prepară colaci împletiţi,
Şi-a aprins cuptor de marmoră
A copt colaci împletiţi
A sărit în turma de oi
A prins primul berbec (cel mai mare)
Şi l-a tăiat mărunt.
A făcut mâncăruri diferite
Şi a întins masă de. . .
A poftit tovarăşii credincioşi
Şi spune tovarăşilor:
— «Mâncaţi şi beţi, tovarăşi,
Dar să nu vă îmbătaţi.
Au pus (mâncare) în gură şi n'au înghiţit-o
Au gustat din băutură
Şi n'au mai luat
— Cu sănătate, Veliciule, şi vouă adevăraţilor
prieteni.

Dansul este la fel ca la «Donca își înălbește pânza».

Aceste cântece se transmit prin graiu, din care cauză unele strofe au perdut din versuri. Astfel din cântecul «S'au strâns în odaia lui Velicu», lipsesc ultimele versuri. Deasemeni de unde înainte vreme cu «Lazărul» umblau fete mari, azi umblă numai fete între șapte și patrusprezece ani.

La ora prâzului, după ce au strâns ouă și bani, merg cu toate la conducătoare acasă, a cărei mamă a pregătit mâncăruri în mod special pentru primirea celor șapte fete, cari au umblat cu Lazărul. La masă fetele nu au locuri alese, ci se așează la întâmplare. După prânz urmează împărțirea, care nu se face în părți egale, ci primele patru (corul) iau ¾ din toate, iar celelalte trei mai mici, restul. De multe ori când primele patru acceptă, ele iau numai $^3/_7$. După ce împărțirea a fost făcută, ies afară să se joace (jocurile obișnuite), iar seara își ia fiecare partea sa și pleacă acasă. Din această seară se consideră certate cu conducătoare și nu mai vorbesc cu ea, nici nu se mai joacă, până în dimineața Paștelui, când cele șease fete vin cu cozonac și ouă, spre a o împăca.

OBICEURI DE ANUL NOU.

Cârnilo (Cămila).

In legătură cu originea acestui joc, se povestește următoarea legendă: O caravană care transporta mărfurile prin vastul imperiu otoman, ar fi pornit prigoana contra creștinilor, într'unul din satele lor de popas. La împărțirea prăzii, chervangiii se certară și câțiva dintre cei mai fanatici, «gageali» (Turci), fură excluși din grupul, care forma caravana. Cei excluși, necunoscând altă meserie, hotărâră continuarea transportului de mărfuri cu singura cămilă, care le mai rămăsese, pentru a-și putea întreține familia destul de numeroasă. Când au vrut să pornească la drum, se spune că li s'ar fi întâmplat un lucru groaznic. Dumnezeu a vrut să-i pedepsească pentrucă duceau prigoana împotriva creștinilor.

Când «Cart-babay-ul» (conducătorul caravanei) a vrut să ridice cămila pentruca să pornească la drum, aceasta l-ar fi mușcat. El în culmea mâniei, crezând-o de partea celorlalți, o lovește cu biciul peste cap și o doboară la pământ. Adevărul era, că bietul animal având potcoavele tocite de atâta drum, nu mai vroia să se scoale. Toți chervangii înconjurară cămila, crezând că e moartă. Unul dintre ei privind-o mai bine, băgă de seamă că animalul n'a murit, dar i-au căzut numai potcoavele. Adânc impresionați că și ultima speranță se spulberase, stăteau triști și se sfătuiau cum să iasă din încurcătură. Istambulul era prea departe, pentru a putea aduce de acolo potcoave. Unul

dintre chervangii, cel mai deştept propuse să meargă la preotul din sat, unicul în acele momente, care le-ar fi putut da ajutor. Preotul le-a dat mâncare şi băutură (nu mâncaseră de câteva zile), cu toate că înainte cu trei zile, aceiaşi oameni goniseră pe creştini din biserică şi încercaseră să spânzure pe preot.

Se caută prin această legendă, să se scoată în evidenţă, bunătatea şi altruismul creştinului, faţă de oamenii de altă credinţă.

Cămila se joacă în noaptea anului nou, după ora 12. Mai mulţi ţărani se asociază şi se îmbracă în felul următor: doi din ei, care fac pe cămila, îşi confecţionează un cap de lemn de mărimea capului de cămilă, câteva piei de iepure şi de capră, cu care flăcăul, care este ţinut pe umeri de celălalt, îşi ascunde faţa şi îşi formează şi cocoaşa de cămilă. Ceilalţi se deghizează în moşi bătrâni, iar unul din ceată, care cântă cu cimpoiul, de cele mai multe ori merge în portul obişnuit. De cămilă se agaţă clopoţei. In acelaş timp, membrii din ceată se înegresc pe faţă cu funingine, îşi pun mustăţi mari din câlţi sau din lână, îşi fac dinţi dintr'un bulb de ceapă, cojoacele le au întoarse pe dos, iar căciulile albe le vopsesc cu boia de ardei roşu. Conducătorul jocului mai poartă numele de Kart-babay (conducătorul caravanei). Pe lângă grupul întreg mai este şi un «gaidargiu», care merge în port obişnuit şi cântă cu cimpoiul.

Jucătorii, în felul acesta deghizaţi şi pregătiţi, pentru joc, se numesc «manafi» (Nume venit de la un trib turcesc din Anadol).

Tot jocul este vorbit în turceşte.

După ora 12, în noaptea anului nou, grupul porneşte. Conform tradiţiei, trebue să se ducă întâi la persoana «cea mai cu vază» din sat, care de obiceiu este şi cea mai în vârstă. Când ajung la uşa casei, încep să sune din clopoţei şi să facă gălăgie. Cimpoiul începe să cânte, uşa casei se deschide şi cămilarii încep să joace. După vreun sfert de ceas de joc se întâmplă accidentul: Cămila se apropie de Kart-babay-ul (Conducătorul caravanei) şi-l muşcă. Acesta înfuriat o loveşte şi o doboară la pământ. Toţi ceilalţi o înconjoară foarte miraţi, întrebându-se ce s'a întâmplat «unicei lor cămile». Cimpoiul încetează să mai cânte.

KART-BABAY.

Atunci Kart-babayul strigă unui cămilar:

Vino lângă mine fiu netrebnic de Arab.	Oglan Arap yanima gelsene kerata
Cămilarul. — Uite am venit nebun Arab, ce este?	Işte geldim sersem Arap daha ne var

Kart-babayul.— Cămila acea-sta cine a omorît-o.

Cămilarul. — Nu știu măi! eu astă noapte am trecut prin mahalaua tătărască. Tătarii au deochiat-o, a venit până aici, a căzut, a murit.

Kart-babayul. — Aha! să fie deochiată de Tătari? Ar mai fi venit până aici, să cadă să moară? mai încape vorbă?

Cămilarul. — Eu cămila asta am jucat-o nouăzeci și nouă ani, am întreținut nouăzeci și nouă de copii; acuma cu ce o să-i întreţin?

Şu mali kim öldürdü.

Bilmem be! ben bu akşam tatar mahlesinde gezdim, Tatarlardan nazar dokundu, buraya kadar geldi, düştü öldü.

Aha! Tatarlardan nazar dokunacak buraya kadar gelecek, düşecek, ölecek lâftir o?

Ben şu mali doksan dokuz sene oynattirdim, doksan dokuz uşak besledim; şimdi ne ile besleycegim?

Scenă din jocul bulgăresc «Câmilo»

Kart-babayul. — Aha! cu ce o să-i îngrijești! Ai să seceri, ai să aduni fasole, să prășești porumb și tot o să-i întreții.

Cămilarul. — Să lucrez, să întreţin copiii!

Aha! ne ilen besleyécen! Orak biçecen, fasulye toplaycan, misir kazacan gene besleyecen.

Işleyecende uşak besleycen!

— Kart-babayul strigă unui alt cămilar:

Vino lângă mine fiu netrebnic de Arab.	Oglan Arap yanima gelsene kerata.
Cămilarul. — Uite am venit, Arab nebun, ce este?	Işte geldim sersem Arap, ne var?
Kart-babayul. — Cămila asta trebue s'o ridic, s'o duc la doctor.	Şu mali lâzim kaldirayim doktora götürmeli.
Cămilarul. — Eu cunosc ceva din arta doctorului.	Bende bir az doktorluk var.

Scenă din jocul bulgăresc «Cârnilo»

Kart-babayul. — Ia să văd priceperea ta de doctor.	Ya göreyim senin doktorlugunu.
Cămilarul. — Aha! sufletul i-a venit în gât, urechile până în bot, odată să tai şi să dau două cu muchea bardei. Odată să dau, de două ori să se învârtească.	Aha ! onun cani bogazindan gelmiş. Kulaklarinden ta burnuna kadar gelmiş, bir keseyim iki küp atayim. Bir vurayim iki küp atayimi. Bir vurayim iki sallayayim.

Kart-babayul, foarte mâniat, strigă unui alt cămilar:

Vino lângă mine fiu netrebnic de Arab.	Oglan Arap yanima gelsene.

Cămilarul. — Uite am venit, nebun Arab. Ce este?	Iste geldim, sersem Arap, Ne var?
Cămilarul, care a venit spune:	
Şi tu cunoşti ceva din arta doctorului, dar şi eu (nu sunt mai prejos).	Sende de var doktorluk, amma bende de var.
Kart-babayul. — Ia să văd ce anume cunoşti, din arta doctorului.	Ja göreyim senin doktorlugunu.
Cămilarul. — Potcoavele i s'au tocit.	Onun nali silinmiş.
Kart-babayul. — Adevărat că s'au tocit.	Hakikaten silinmiş.
Kart-babayul strigă pe un alt cămilar şi-i spune: Eu până dimineaţă voi fi la Istambul, de la tine vreau nouă zeci şi nouă de potcoave.	Ben sabaha kadar Istambula varacam, senden doksan dokus nal isterim.
Cămilarul. — Aha! ai să fii mâine dimineaţă la Istambul; pentru asta ceri nouă zeci şi nouă de potcoave; nu sunt nici maşină de foc, nici căruţă de porc.	Aha sabaha kadar Istambula varacanda, doksan dokuz nal isteyorsun; ateş maşina si degilim domuz arabasi hiçten
Kart-babayul îl loveşte pe umăr şi-i spune: Arab prost, eu nu te-am trimes pe tine la Istambul, uite lângă uşă, e coşcogeamite ciorbagi.	Aha! sersem Arap ben seni Istambula yollamaqim, te kapi yaninda koskoca çorbaci var.
Cămilarul se îndreaptă spre ciorbagi şi-l roagă: Aman! ciorbagi, nu vezi şi tu, Arabul acesta este mai Arab decât mine (e vorba de Kart-babay). Azi noapte m'a bătut de mi-a rupt oasele şi mai cere dela mine nouăzecişinouă de picioare.	Aman çorbacim görüyorsun ya bu Arap benden daha Arap. Bu akşam beni kemiklerime kadar dövdii. Hemde benden doksan dokuz nalisteyor.
Kart-babayul foarte mâniat strigă pe cămilarul care stă de vorbă: Hai! nebun Arab, eu te-am trimes ca să stai de vorbă sau să bei cafea?	Haydi sersem Arap seni konusmagami yolladim, yoska kahvemi içmege.

Cămilarul se roagă de ciorbagiu: Aman! ciorbagi, dă-mi în seara aceasta traista, eu mâine dimineață o să-ți aduc sacul.	Aman çorbaci ver bu akşam torba ile ben sabahlayn getirecem çuval ile.

Stăpânul scoate și-i dă o monetă:

Cămilarul. — E prea puțin. Çok az.

Atunci stăpânul bagă mâna în celălalt buzunar și scoate câteva monete. Cămilarul foarte vesel le ia și-i mulțumește, că l-a scăpat din încurcătură. După aceasta se duce la Kart-babay și-i spune:

«Uite astea sunt potcoavele. Hai s'o potcovim».	Işte bunlar nal, hai onu nallayalim.

In timpul acesta unul apucă cămila de picior și altul se preface că o potcovește; dar cămila îi dă un picior și cel care vroia s'o potcovească cade jos. Peste puțin cimpoiul începe să cântă iară, cămila se scoală și toți cămilarii în frunte cu Kart. babay-ul, urează sărbători fericite gazdei, ciocnesc câte un pahar de vin, iau câte o gustare și pleacă.

OBICEIURI LA LĂSATUL SECULUI DE PAȘTE.

Cu patru zeci de zile înainte de sărbătorile Paștelui, Bulgarii, ca toți ceilalți creștini ortodoxi, «lasă sec».

In această Duminică, ei fac mâncărurile cele mai bune, plăcintă cu brânză și alte dulciuri.

Fetele mari, după această Duminică, nu beau și nu mănâncă trei zile. In aceste zile, ele se strâng unele la altele și cântă diferite cântece; a patra zi merg la biserică, fiecare având câte o sticluță cu apă, pe care o bea după ce preotul sfârșește slujba, apoi se întorc acasă, unde mănâncă mâncăruri de post.

Printre mâncărurile de post, au o ciorbă făcută din diferite fructe necoapte, apoi mâncăruri de fasole, cartofi, etc. In timpul postului, seara, tinerii umblă mascați. Fetele umblă în haine băețești ,iar băeții în haine femeești și se duc pela rude și prieteni. Dacă sunt serviți cu ceva de-ale mâncării, ei nu mănâncă ci pun totul în traistele pe care le-au luat de acasă.

Deasemenea în seara lăsării secului se bate alvița, obiceiu împrumutat dela Turci. De tavanul casei se leagă o sfoară de care este legată o bucată de alviță. Alvița este mișcată în toate părțile, iar copiii se străduesc s'o prindă cu gura.

BABENDEN (ZIUA BABELOR).

In ziua a doua după Sf. Ion, femeile din sat se strâng la baba Chirița Zlatef și Julița Kubef, care sunt cele mai bătrâne din sat și care multă vreme au fost moașele satului.

Oaspeții vin disdedimineață, fiecare cu apa și săpunul său, ca să spele baba pe mâini și față, apoi îi aduc diferite daruri ca: ciorapi, batiste, șorțuri, etc. Printre daruri sunt și niște șiraguri de mărgele, făcute din boabe de fasole sau porumb, vopsite în diferite culori și cu care fiecare femee gătește pe babă.

In această zi, femeile pot petrece în voe, bărbații neputându-le opri dela nimic. Ele petrec de dimineață până seara când, înainte de a lua ultima masă, scot baba din casă, o așează într'o roabă și o duc la cel mai bun puț din sat unde o spală pentru ultima oară.

Când ies seara prin sat și întâlnesc vre-un om, îi iau căciula sau haina și nu i-o dau decât după ce acesta le-a dat bani, cu care își cumpără băutură.

Fiecare musafir se duce la babă cu mâncarea sa, iar aci mai găsește și altele făcute de babă.

TRADUCERI DIN LITERATURA ORALĂ BULGĂREASCĂ.

DONCA ȘI DONCIU

Donciu și Doncu s'au iubit de mici
Până când se făcură mari;
A trimis Donciu vorbă pentru Donca
Dar părinții ei nu i-o dădură,
Că e mică încă și să mai umble.
Atunci a trimis Donciu la alta,
La fiica unchiului său, Doncea
Și unchiul său i-o dădu.
Au poftit toate rudele la logodnă;
Au învitat-o și pe Donca.
Dar Donca a spus mamei sale:
«Scoală-te, mamă, și du-te la logodnă.
Ea a rămas acasă,
A frământat o turtă albă,
A umplut plosca cea galbenă,
Le duse la logodnă și se întoarse iar acasă;
Desfăcu un cordon de mătase
Și se spânzură în mijlocul casei.
Când logodna se termină, părinții ei
Se întoarseră acasă, petrecuți de Donciu;
Donciu bătu la ușă și strigă:
«Scoală, Doncă și deschide».
Dar nimeni din casă nu răspunse.

Donciu strigă şi mai tare
Şi împinse uşa cu piciorul.
Văzu atunci pe Donca atârnând în mijlocul casei
Şi o mare jale îl cuprinse.
Scoase un briceag ascuţit
Şi cu el îşi străpunse inima.
Spunând Donchei:
«Culcă-te, Doncă şi dormi;
«Când am fost vii nu ne-am unit,
«Să ne unim dar prin moarte».

STOIAN ŞI NEGUSTORAŞUL.

Adunatu-s'au mai mulţi voinici
La cârciuma voinicilor,
Să mănânce şi să bea;
După ce mâncară şi băură,
Incepură, măre, să vorbească
Şi să se laude fiecare:
Unul se laudă că are cobur cu pistoale,
Altul că are căluţ bine hrănit.
Numai tânărul Stoian vru să se laude
Că are o nevestică frumoasă
Şi tare înţeleaptă la minte,
Incât nimeni nu o poate înşela,
Fără ca Stoian să deschidă uşa.
Da' de unde mi-l auzi un negustoraş,
Că se duse la Stoian şi-i spuse:
— «Stoiane, dacă nevasta ţi-oi înşela,
«Mi-o dăruieşti mie?
Stoian răspunde:
«Negustoraşule, tătăraşule negru,
«Dacă n'ai s'o poţi înşela îţi dăruieşti capul
«Săbiei mele ascuţite?»
Mare legământ făcură amândoi;
Negustoraşul luă atunci doi soldaţi proşti
Şi se duse la uşa Stoianei
Bătu la uşă şi strigă:
— «Leliţă, lele Stoeniţă,
«Scoală şi deschide-mi uşa
«Că mare veste îţi aduc;
«Pe nenea Stoian l-au omorât
«Şi eu îi adusei căluţul!»
Nevasta răspunse negustoraşului:
— «Ducă-i-se calul pe pustii,
«Dacă pe Stoian l-au omorât.
«Du-te, omule necunoscut,

«Fără Stoian eu uşa nu o deschid;
«Ceea ce a căutat, a găsit».
Se întoarseră înapoi, la Stoian
Şi-i spuseră soldaţii lui Stoian:
«Neiculiţă, nene Stoiane,
«Iacă-ţi, neică, negustoraşul
«Care nu putu să-ţi înşele nevestica.
Se sculă atunci Ghidea Stoian,
Scoase sabia ascuţită şi strigă tare:
«Adunaţi-vă, prieteni,
«Aici este adunarea noastră
«Şi legământul ce l-am făcut cu negustoraşul.
«Aici am să-i tai capul,
«Acestui om uricios.
Zise şi capul i-l tăie.

OBICEIURILE LA TĂTARI

Obiceiurile la naştere. — Inainte cu câteva săptămâni de a se naşte noul prunc, mama este scutită de muncile care ar putea să influenţeze în rău sănătatea copilului. In apropierea momentului naşterei, bărbatul merge şi anunţă moaşa (ebennai).

După naşterea copilului, (bebii) moaşa îi tae buricul, apoi îl spală cu apă călduţă şi cu săpun, îl îmbracă într'o cămaşă şi îl înveleşte cu o bucată de pânză. Lehuza este culcată pe o pătură groasă, alături de prunc. Timp de zece zile, dânsa nu trebue să părăsească patul.

Prima zi după naştere, se pregătesc diferite feluri de mâncăruri, se invită rudele şi cunoscuţii la «zaifetul», care se face în sănătatea noului născut.

Obiceiuri la botez. A treia zi după naşterea copilului, tatăl se adresează unui hoge sau unui om bătrân. Hogele (sau în cazul când acesta lipseşte, bătrânul) după ce primeşte chemarea, vine acasă, ia copilul în braţe şi-i strigă la ureche numele dorit de părinţi. Până la 40 zile, atât lehuza cât şi pruncul n'au voe să părăsească casa.

In acest timp, rudele şi cunoscuţii vin să vadă pe noul născut, aducându-i daruri, bani şi îmbrăcăminte.

După 40 de zile, i se face copilului o bae şi este bine spălat cu săpun. Apa murdară se varsă în locuri ferite, pe unde nu calcă lumea. Acest obiceiu se numeşte «carclaruma».

In aceiaş zi şi copilul este dus la moaşă, căreia mama îi duce diferite mâncăruri şi daruri.

Dacă noul născut este băiat, la vârsta de 12—13 ani se tae împrejur. Tot atunci se face un fel de petrecere numită «sünet dunii».

NUNTA.

Tânărul care se îndrăgosteşte de o fată din sat, se destăinueşte mamei sale, care trimite 3 femei mai în vârstă, ca să se încredinţeze de curăţenia fetei şi de starea materială a părin-

ţilor. Această vizită se numeşte «*cauşi*». Răspunsul nu este dat imediat, ci după câteva zile, în care timp părinţii fetei culeg informaţii despre băiat. Dacă răspunsul este afirmativ, atunci părinţii băiatului trimit câţiva bătrâni la fată, ca s'o ceară în căsătorie. La întrevedere nu ia parte tatăl fetii, ci numai trimeşii săi, care stabilesc condiţiile. Se cere, potrivit stării materiale a băiatului, o sumă de câteva mii de lei, podoabe de aur, inele, cercei, coliere, cordoane, un tacâm de masă de aramă (sofra bakiri), costumul miresei şi un berbec pentru nuntă.

Apoi are loc o masă comună unde cei prezenţi se felicită reciproc, iar hogea rosteşte rugăciuni. Cei veniţi din partea băiatului primesc câte un prosop sau naftalină. Acum se fixează şi ziua logodnei (nişan).

In ziua fixată, o delegaţie din partea băiatului duce darurile pentru logodnă. Dacă delegaţia se compune din femei, ea vine ziua, iar dacă este formată din bărbaţi, aceştia vin noaptea. Această delegaţie aduce tot ce a fost hotărât la încheerea contractului de căsătorie. Câteodată se aduc daruri şi celor din casă. Celor din delegaţie li se face în casa fetii primirea cuvenită, dându-li-se diferite mici daruri. Dacă logodnicul n'are pentru moment darurile, el se obligă în scris, fiind de faţă şi hogea, să dăruiască lucrurile promise. La întoarcere, cei din partea băiatului aduc daruri dela fată, părinţilor şi rudelor apropiate (bohçalik). Aceste daruri constă în cămăşi, batiste, prosoape şi alte lucruri casnice. Darurile băiatului trebue să fie mai fine şi mai bogate. Băiatul mai primeşte în afară de albituri, un lanţ pentru ceas şi o pungă de bani lucrată în fir. Aceste cadouri stau câteva zile la băiat şi apoi se înapoiază fetei, care le va da după nuntă. Dacă în intervalul dela logodnă până la nuntă e o sărbătoare, tânărul este dator să trimeată fetii daruri.

In acest timp se apropie nunta, care este cea mai mare zi în vieaţa unei femei. Nunta începe întotdeauna luni şi ţine o săptămână, timp în care se petrece. Cu două zile înainte de începerea nunţii, adică sâmbătă, vreo 20 de tineri cu muzica compusă din două instrumente, «zurna» şi «dare» vin la casa mirelui, ca să întindă sforile de care se agaţă darurile primite dela mireasă. Odaia astfel pregătită se numeşte «çigip odasi». De sfori se mai agaţă şi zestrea fetii (ip gerdirme). Toate acestea le fac unii marţi, a doua zi după nuntă. Băeţii care au aranjat odaia primesc două năframe (çevre), dintre care una se leagă de tavanul odăii, iar alta o iau băeţii.

Luni, atât în casa mirelui cât şi a miresei, începe nunta. Din ambele case câte o femee invită rudele la masă. Aceste femei (okuyuen kari), (cenke apakay) fac acest serviciu pentru 1—2 metri de stambă sau pentru bani. In casa fetii, prietenele sale joacă dansuri naţionale, (Karsilamaca — Köcek, etc.).

Seara, rămân amicele intime și ung mireasa cu «kina» la unghiile mâinilor și picioarelor, în palmă și la cap, (kina gecesi).

Marți pornesc dela casa mirelui rudele apropiate, tineri și tinere, la casa miresei care îi tratează cu pesmeți sau dulceață și cafea. Spre seară câteva rude atât din partea mirelui cât și din partea miresii, împreună cu hogea vin la fereastra fetii și o întreabă de trei ori dacă consimte să se lege cu mirele ales. Răspunsul este mai întotdeauna afirmativ. Atunci hogea întocmește contractul de căsătorie, luând ca martori pe cei de față. Apoi se alege nașul și doi martori — (șahit). Ceremonia se numește «*Nikâh Koimak*». Deacum încolo fata este mireasă legitimă. Urmează o petrecere până târziu.

Miercuri, are loc la casa mirelui o ceremonie interesantă. Femeile aduc daruri (daki), mănâncă la o masă comună și dansează până noaptea dansuri orientale. Când a venit noaptea, femeile pleacă și rămân bărbații. Mai vin și alții primiți de mire, care le luminează calea cu un felinar. Tineri și bătrâni mănâncă până târziu, când cei bătrâni pleacă. Atunci cei tineri ies în curte cu mirele, care trebue ras de un frizer. Acest obicei se numește (giivey tirași» și se desfășoară în felul următor:

Patru tineri, cu batiste legate de brațe și ținând lumânări, se adună împrejurul mirelui, care șeade pe un scaun. Un al cincilea ține oglinda. La un moment dat, unul din cei patru se anunță cu o sumă și spune «Hava var, tiraș yok» (muzica să cânte și frizerul să aștepte). Muzica începe un cântec, pe când mirele este ras. Aceasta durează până când cel care ține oglinda întreabă: «*Abdul kelâm, giiveynin, yakina hisimi yokmu?*» (oare mirele nu are vre-o rudă mai apropiată?). Atunci se anunță altul cu o sumă mai mare și spune «*Tiraș var, hava yok*» (muzica să înceteze, iar frizerul să radă). Acesta are dreptul să radă pe mire. Nu trece mult când un al treilea, dând o sumă și mai mare, strigă «să cânte muzica» (Hava da var tiraș da va). Frizerul este nevoit iar să mai aștepte. Așa se continuă până când mirele este ras și frezat. Toate acestea durează câteodată ore întregi. Mirele se duce apoi la culcare. Tinerii se retrag într'o cameră, unde împodobesc două lumânări cu fire și hârtii colorate. Aceste lumânări vor arde în noaptea nunții. Tinerii pleacă pela casele lor și pregătesc căruțele pentru a doua zi.

Joi dimineața sosește o căruță, ca să ia zestrea miresei. După ea vin celelalte căruțe cu nuntașii și mirele, care se duc să ia mireasa. Căruța unde va sta mireasa este acoperită și însoțită de două femei, care țin lumânările pregătite de tineri (telli çira). Căruța miresii este trasă în fața porții. Cele două femei se scoboară și spun «emanetinizi verim» (dați-ne amanetul). Un bătrân, din partea băiatului, ia mireasa în brațe și o pune în căruță. Mireasa este împodobită foarte frumos. Tenul

ei este neted și strălucitor. Perii depe față sunt smulși cu așa zisul «yașmak» (sacâz topit cu sare de lămâe care, întărindu-se, smulge perii). După aceasta s'a dat pe față cu un lichid alb, numit *«düzghin»* care ține loc de pudră și care are proprietatea de a întinde pielea. Pe obraji și pe buze e vopsită cu vopseaua roșie, *«kirmizilîk»*. Pe obraji și pe frunte sclipește așa numitul *«apistinna»*, făcut din bucăți de ștofă roșie, tăiată în formă de inimă sau flori, pe care sunt brodate pietre scumpe. Pe sprincene se dă cu un preparat negru, numit *«kaș»*, iar între sprincene se lipește o pastilă mică de sacâz, numit *«landen»*. (*Sürme* se dă la ochi). Fața miresei este acoperită cu un voal. După câte am văzut, toaleta miresii este foarte complicată.

Mireasa și camera ei pregătită în vederea nunții (Çigij odasi).

Astfel împodobită, mireasa se sue în căruță și mai ia cu sine și «Coranul», într'o traistă frumos lucrată. Femeea care chemase pe invitați la masă, adică «genge apakay», aruncă o cană de apă în urma miresei, care pleacă. Pe drum doi călăreți împodobesc căruța miresii cu o cămașă, iar pe celelalte cu câte o batistă. Aceste cadouri sunt din partea miresii. Ajunși acasă în curte nu intră decât tânăra mireasă. Cei doi tineri călăreți (müjdeei) cari au dat batista, stau afară. Pe unde va coborî mireasa se întind două perdele. Tot acelaș bătrân coboară pe mireasă, care intră în cameră și se așează într'un colț, după o perdea (köșe perdesi). Lângă mireasă, se așează două femei

care îi dau sfaturi cu privire la noua sa vieață. Celelalte femei (kudaki) aranjează zestrea miresii pe frânghiile din camera numită «cigy odasi». In timpul acesta, nuntașii petrec. Mănâncă mai întâi femeile, apoi bărbații. Masa e simplă. Este compusă din ciorbă de orez, fasole cu carne, și prune, însoțită de preferata zeamă de pere murate, apoi baklava și orez cu lapte (sütlâc). Masa, odată terminată, toți se duc la mire îl îmbracă și-l scot afară, în fața camerii miresii. Hogea rostește rugăciuni, în timp ce ceilalți stau cu mâinile ridicate în spre cer. După slujbă, mirele sărută mâna tuturor. Cântecul religios se numește «*Tekbin*». Lângă mire este un om mai în vârstă (güvey bași), care dă deasemenea povețe tânărului. Ceremonia se petrece înspre seară. Cineva bate în ușa dela camera miresii și femeile deschid ușa și poftesc mirele înăuntru. Pe când ginerele intră, ceilalți îl lovesc pe spate. In fața ușii este întins un covoraș pentru rugăciune (namazkilimi sau namazlik) pe care se prosternează însoțitorul cu mirele și, întorși spre miazăzi, se roagă. In timpul acesta se aprind lumânările (tellicina). Toți părăsesc camera, cele două femei predau mireasa mirelui și aceștia rămân singuri. Ginerile, ca să scoată voalul (duvak) trebue să promită un cadou, iar ca să o facă să vorbească, un al doilea cadou. Apoi tinerii însurăței iau masa împreună, se roagă pe acelaș covor (iki rekât namaz) și se duc la patul nupțial după perdeaua din colț, unde ei se desbracă reciproc.

Dimineața li se aduce un vas cu apă, ca să se spele. Când mirele se scoală, aruncă în pat o sumă de bani. Dacă mirele iese, atunci primul prieten întâlnit bagă mâna în buzunar și scoate o batistă. Mirele iese însoțit de «güvey basi». In spre prânz vin rudele și aduc daruri miresii (tomur). După trei zile mireasa iese din cameră și vizitează pentru prima dată pe socri. Ea sărută mâna tuturor de 3 ori.

Vinerea, după o săptămână, toată lumea vine să vadă pe mireasă. Ziua aceasta pune cap petrecerilor și se numește «ilk cuma». Rudele care primiseră daruri dela mireasă înainte de nuntă, îi poftesc la masă pe tinerii însurați, care vin cu darurile primite.

BIGAMIA LA TĂTARII DIN EZIBEI.

Vechiul obicei al Musulmanilor de-a lua pe lângă femeea *principală* și alte femei, se respectă și acum în unele locuri, unde civilizația n'a pătruns. Inainte mulți tătari din acest sat erau bigami, dar cu timpul a decăzut acest obicei pur oriental. Ultimul tătar din sat care a avut două femei a fost tătarul *Cafer,* care după un traiu bun cu ambele femei, a murit în 1930. Cu el s'a stins cu desăvârșire acest obiceiu păgân.

Obiceiuri la înmormântare. Când un tătar simte că i se

apropie sfârşitul chiamă pe hoge şi pe câţiva bătrâni din sat. In faţa acestora îşi face testamentul, exprimându-şi şi ultimele lui dorinţi. Hogea citeşte versete din coran, până în ultima clipă.

După ce moare, i se închid ochii, dacă au rămas deschişi, şi i se pune în gură o batistă curată. Picioarele i se întind drepte şi mâinile nu sunt încrucişate pe piept ca la creştini, ci sunt întinse paralel cu corpul. Apoi mortul este scos în curte şi aici, după ce i se spală tot corpul cu apă caldă şi săpun, este învelit într'o pânză subţire, numite «*kofin*».

Peste această pânză se pune un «kilim» (covor). La mormânt sicriul este purtat de patru oameni. Femeile nu pot lua parte la înmormântare. Inainte de a fi pus în groapă, sicriul este aşezat pe o piatră mare, unde i se citesc rugăciuni.

La Tătari se fac două gropi. Una se umple cu pământ, iar în alta este coborît sicriul. Mortul este aşezat cu picioarele spre apus şi cu capul spre răsărit.

După ce se trage ultima lopată de ţărână peste groapa mortului şi după ce lumea pleacă spre case, hogea mai strigă de câteva ori numele mortului şi al mamei acestuia, pentru ca să ia cunoştinţă tot satul, că cel strigat nu mai poate răspunde. Această ceremonie se numeşte «Talkin» (amintire).

După înmormântare hogea se duce la geamie sau acasă la mort unde, împreună cu alţi bătrâni, citeşte versuri din coran şi face rugăciuni pentru cel dispărut. Aceste rugăciuni poartă numele de «Mevlit». Dacă mortul a fost bogat, rudele lui dau lucruri de pomană şi ospătează pe cei prezenţi. Dacă a fost sărac, se serveşte la toţi acei cari iau parte la rugăciuni, numai apă cu zahăr (şerbet).

SĂRBĂTORILE TĂTARILOR DIN DOBROGEA.

Tătarii nu au prea multe sărbători ; ele însă sunt aceleaşi cu ale celorlalte popoare mahomedane.

Vinerea este respectată de ei ca cea mai importantă zi a săptămânii. Nici un tătar nu lipseşte în această zi dela «Cuma namazi», adică rugăciunea de vineri.

Tătarii au două mari sărbători religioase în cursul anului : Ramazan Bayramul şi Kurban Bayram.

Ramazan Bayramul sau Draza Bayram e o sărbătoare care ţine trei zile, precedată de un post de 30 zile zis Ramazan sau Draza. In timpul postului nu se mănâncă nimic ziua. Seara se mănâncă odată, iar în timpul nopţii se mai mănâncă odată spre ziuă, masă zisă «Temeit», pentruca tătarul să poată rezista peste zi.

In primele 15 zile ale postului, băeţii cântă diferite cân-

tece în legătură cu vieaţa profetului, cu postul etc., cântece ce au oarecare asemănare cu colindele noastre.

Când postul s'a sfârşit, urmează cele trei zile ale Bayramului. In timpul acesta casa tătarului ca şi fiecare membru al familiei se gătesc ca de sărbătoare. Copiii umblă din casă în casă, urând gospodarilor tătari sărbători fericite şi sărutându-i, începând cu cel mai în vârstă. Li se dau bani, fructe sau bomboane. Darurile cu care sunt răsplătiţi copiii sunt mai ales fructe şi bomboane, deaceea se mai zic şi «*şeker bayrami*».

Bayramul zahărului sau «Iis» este numită ziua de ajun a Bayramului. In această zi toţi tătarii se pregătesc de Bayram şi fac nişte gogoşi numite «kiygaşa» pe care le împart altor familii.

In ziua de Bayram, fiecare tătar se duce mai întâiu la geamie, la «*Bayram namazi*», unde se fac diferite rugăciuni pentru comemorarea acelei zile.

După 70 de zile dela «Draza Bayram», urmează «Kurban Bayram» care ţine 4 zile. In dimineaţa zilei întâia se taie un berbec care, după ce a fost sfinţit de hoge, este adus ca jertfă lui Dumnezeu. Hogei i se dă ca răsplată pielea berbecului. Cine este mai bogat poate tăia mai mulţi berbeci pe care îi împarte la săraci.

In timpul Kurban Bayramului, pelerinii vin din toate părţile la Mekke, aducând jertfă lui Dumnezeu, berbeci. Aceşti pelerini se vor numi Hoci şi vor fi foarte respectaţi de ceilalţi credincioşi.

In dimineaţa primei zile a acestei sărbători, tătarii se duc la «Bayram namazi» (geamie). Băieţii umblând pe la casele gospodarilor ca să le ureze sărbători fericite, spun următoarele cuvinte :

«Bayram mubarek olsum».

Obiceiul de a se aduce jertfă în timpul Kurban Bayramului nu reprezintă decât comemorarea de către tătari a acelei scene biblice când Avraam (Ibrahim Peygamber) a vrut să-şi sacrifice copilul pentru a arăta credinţa lui către Dumnezeu, care însă l-a oprit dela această faptă, trimiţându-i un berbec în loc. Nu poate fi lipsită de interes această reminiscenţă biblică în credinţa tătarilor.

Altă sărbătoare la Tătari este «Naurez giinii» sau sărbătoarea primăverii. In această zi copii şi flăcăi umblă pe la case cu ramuri verzi de care sunt legaţi ghiocei (naurez), vestind venirea primăverii. E o sărbătoare care din ce în ce e mai puţin ţinută.

Zilei de Sf. Gheorghe a noastră îi corespunde «Hidirellez» al Tătarilor. E un fel de sărbătoare a primăverii care a substituit-o pe precedenta şi în care Tătarii ies cu familiile lor la câmp, unde stau toată ziua în petreceri şi jocuri. Tătarii cred că în noaptea aceasta umblă «Kadirnebi», un personaj mistic, făcător de minuni, iar acelui ce îl va vedea i se va îndeplini orice dorinţă. Deaceea în ziua de «Hidirenbi» nimeni nu se mai ceartă, toţi sunt bine dispuşi şi prietenoşi faţă de ceilalţi, sperând că prin purtarea lor bună îşi vor atrage bunăvoinţa moşului «Kadirnebi».

In afară de sărbătorile mai sus expuse, tătarii mai sărbătoresc ziua naşterii şi morţii lui Mohamed, ducându-se la geamie ca să se roage şi preparând «Kiygoşa».

MANIFESTĂRI ARTISTICE

Infățișarea caracteristică a stepei cu orizonturi îndepărtate, cu atmosfera care dă ținutului un aspect monoton, pare că obligă și arta țărănească să se desvolte în aceeași direcție lipsită de nuanțe și motive variate.

In adevăr, vechile clădiri ale satului, locuințe făcute de Turci, trecute de multe ori fără voie locuitorilor bulgari, nu ascund interioare unde scoarțele cu motive populare, polițele încrustate în lemn sau hainele și chimirele strălucitoare să ne aline privirea.

Camerile curate, pereții acoperiți cu câteva scoarțe peste care găsim fotografii sau cadre vechi, iar pe jos așternuturile de petice sau rogojinile de papură dau o impresie de răceală, o atmosferă în care se oglindește fondul monoton al stepei.

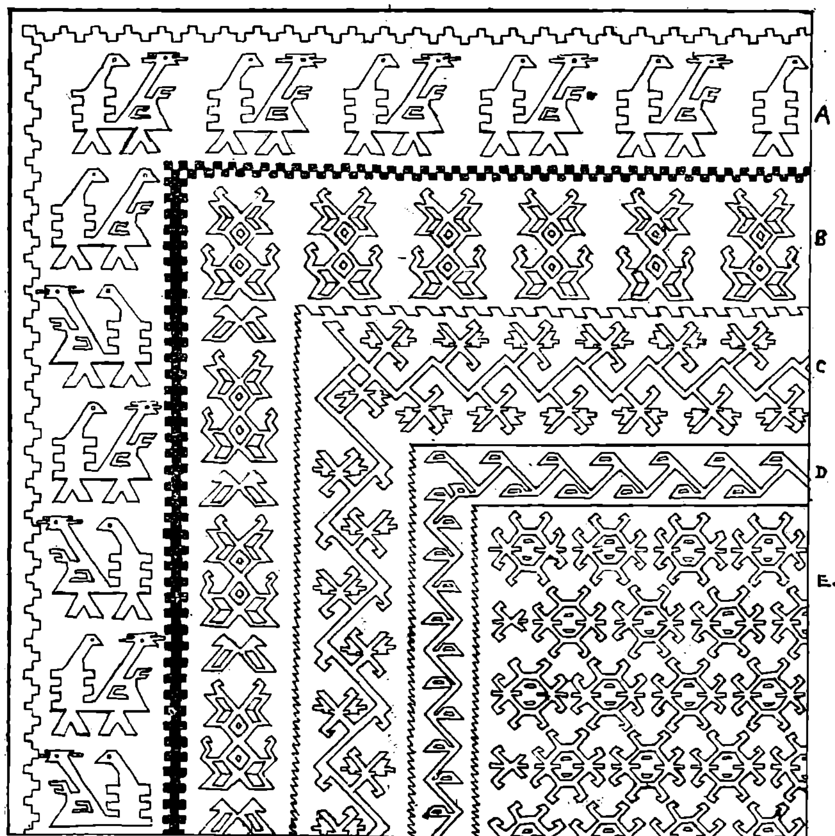
Costumele locuitorilor bulgari sunt cenușii ca și câmpia arsă de soare, iar din îmbrăcămintea femeilor lipsesc motivele naționale, acele creații specifice genului popular, pe care ne-am obișnuit să le vedem la Bulgarii din alte regiuni.

In curte, la majoritatea locuitorilor, rar găsim câte o porțiune mică, rezervată grădiniței de flori, locul de odihnă și de recreație al gospodinei. Imprejmuirile sunt mai întotdeauna făcute din pietre îngrămădite sau din paie putrede peste care se așează mărăcini.

Locuințele Macedonenilor, fiind creiate după planurile oficiului de colonizare, sunt stereotipe. Curtea neîmprejmuită și un aranjament lipsit de estetică și spirit practic ne desvălue aptitudinile vechiului păstor care, trăind mai mult în urma oilor, nu pune preț pe o împărțire ordonată a gospodăriei.

Varietatea motivelor care împodobesc gospodăriile din Ardeal, Banat, Vechiul regat, etc., lipsesc în satele din Dobrogea

Nouă. Portalurile cari ne întâmpină în alte părţi cu atâta amploare decorativă dispar aci, făcând loc unor porţi rudimentar construite. De cele mai multe ori locuitorii se lipsesc complet de ori ce fel de poartă, atât de obişnuită aiurea.

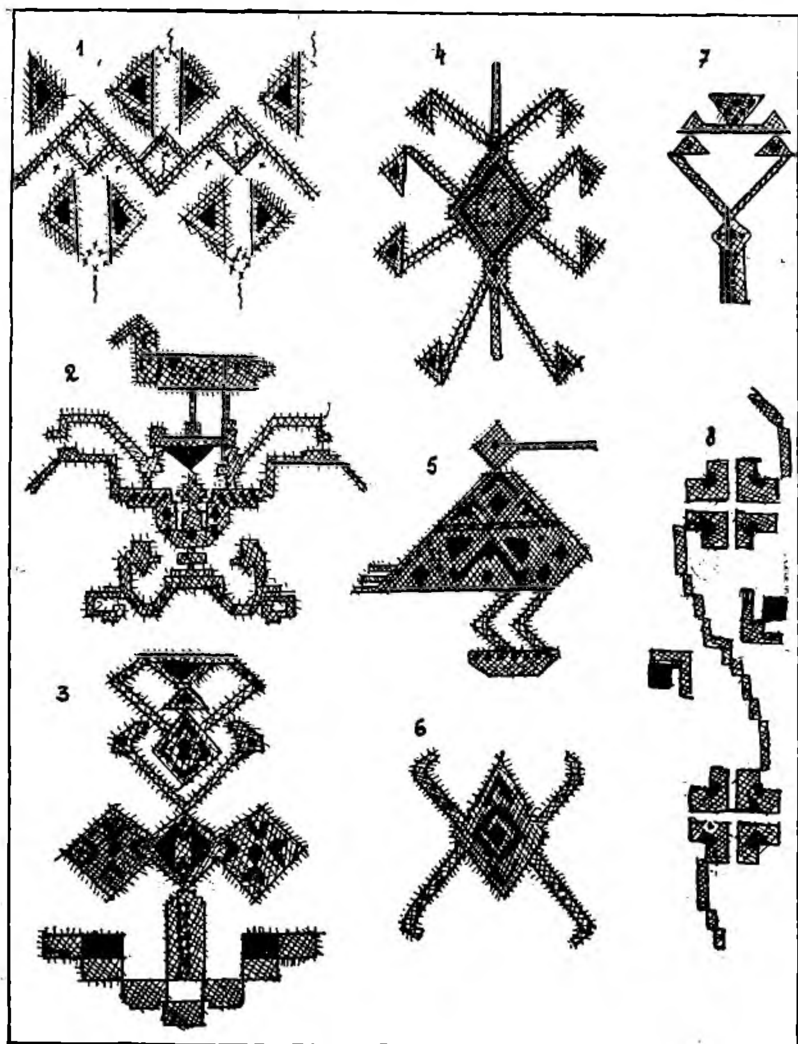

Scoarţă din Macedonia în colorit vegetal. Urzeala de in, lucrată în macramie. Bordura I: albastru civit. Fondul A, roşu aprins. Motivul „cocoş şi găină stilizaţi. Fondul B, verde oliv. Motivul, după crestături în lemn, plafond. Fondul C, roşu aprins. Motivul, ghirlande stilizate; Fondul D, alb. Motivul ghirlandă de migdal. Fondul E, albastru civit. Motivul, rac stilizat, colorile dispuse diagonal.

(Comunicată de D-l O. Shunda).

Este adevărat că Românii-Macedoneni n'au avut când să prindă gustul unui aranjament al curţii în care să predomine preocuparea de frumos. Ocupaţia lor străveche îi forţa să locu-

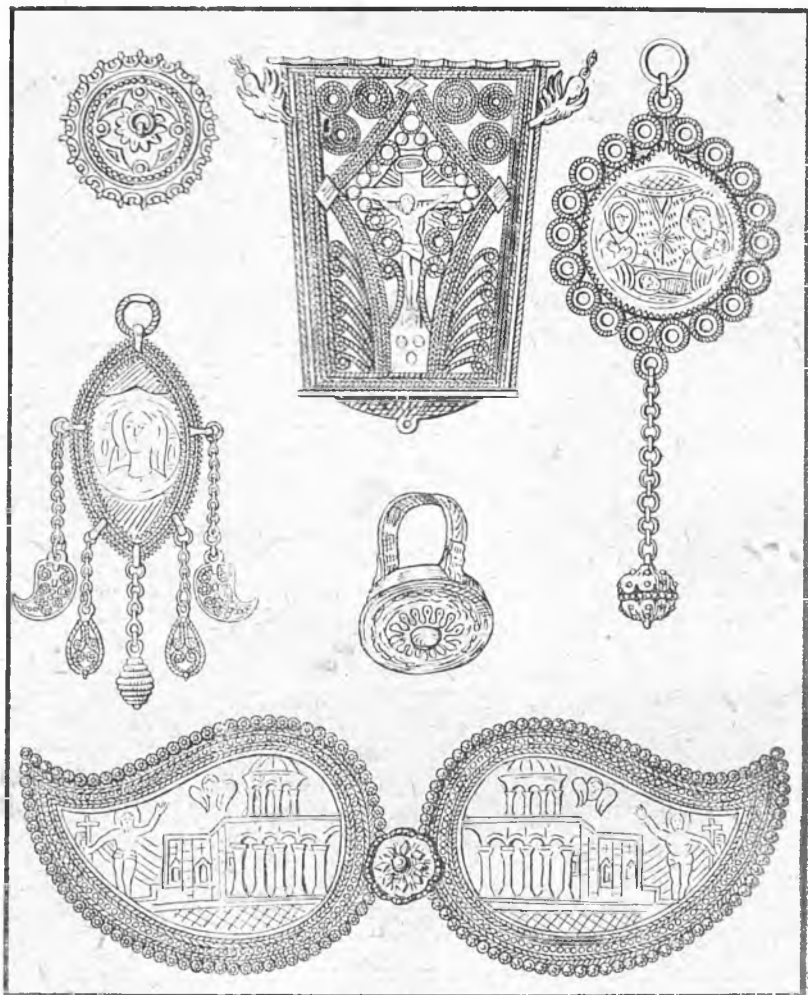
iască în acelaş an la munte şi la mare, după vremea care îi sileşte la peregrinări. In schimb, intrat în casă, te impresionează plăcut interiorul camerei de primire. Pe jos aşternute velinţe

Diferite motive pe scoarţele Macedo-Românilor.
1. Liturini cu cânghleiu. — 2. Liliocu. — 3. Daraclo. — 4. Şcracu. — 5. Puliu. — 6. Flituru. — 7. Putiru. — 8. Mardzină.

lăţoase, galbene sau roşii, iar pereţii tapetaţi cu caracteristicile covoare macedonene. In afară de aceste lucruri în care

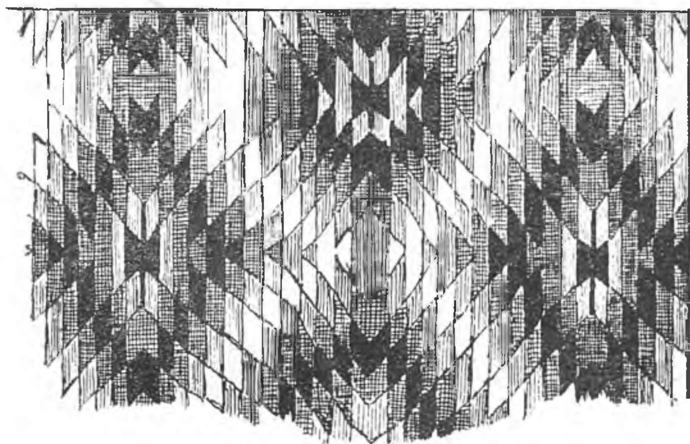
putem urmări evoluția unei arte străvechi, trebue să menționăm vasele de zinc de diferite forme și încrustările în pahare, linguri, cârliban (bățul nelipsit păstorului macedonean). Costumul cu motivele cele mai variate îl găsim tot la Românii-Mace-

Diferite obiecte la Macedo-Români.
1. Candelă lucrată în filigram. 2. Iconițe și pafta lucrate în sidef.

doneni, așa cum am arătat când a fost vorba de portul locuitorilor din Ezibei: negru și roșu sunt colorile predominante la costumul femeiesc și albul la costumul bărbătesc. Pe scoarțe colorile variază dela puternicile contraste (roșu și albastru)

care le găsim pe țesăturile locuitorilor bulgari și până la dispoziția fină de pe scoarțele macedonene, unde colorile vegetale produc atât de odihnitoare aspecte. In ceia ce privește desenurile, la Bulgari sunt mai frecvente figurile geometrice, iar la Macedoneni, florile și animalele stilizate. Sculpturile în sidef care reprezintă pe Fecioara Maria sau alte figuri în stil bizantin, sunt podoabe obișnuite pe care le poartă Macedonencele la gât. Vechile inele de logodnă, fluturii atârnați la urechi și la gât constitue iarăși obiecte de artă foarte frecvente la Macedoneni.

Motiv de pe un covor macedonean.

Bineînțeles că astăzi, ne mai purtându-se costumul național decât foarte rar, nu se mai poartă nici aceste podoabe care vor dispărea odată cu generația care a fost colonizată în Dobrogea.

Macedonenii erau renumiți în toată Peninsula Balcanică pentru lucru în filigram. Paftale cu fine lucrături în argint, cu motive în care influențele orientale sau venețiene se pot cu ușurință descoperi dela prima vedere, erau lucrate de meșterii aromâni care din tată în fiu învățau aceeași meserie.

F. Kanitz, în excursia de studii pe care o face în Macedonia, povestește cum a stat ceasuri întregi încercând să surprindă secretul minunatului lucru în filigram a acestor modești artiști.

«Cu câtă artă și cu câtă infinită răbdare, mâna «*Tântarilor*»

curbează și îndoește firul de argint pe care l-a scos dintr'o monedă antică !

Fir după fir, el dispune cercurile, stelele, nordirile, arabescurile sale, pe cât de ciudate pe atât de simetrice; puțin câte puțin, el face să înflorească înaintea ochilor noștri minunate farfurioare de aur și de argint în care cei bogați și pașalele ne prezintă cafea parfumată, țigarete, bijuteriile odaliscelor, inelele, acele de cap, colanurile și agrafele frumoaselor Bulgăroaice [1]).

Arta meșterilor Aromâni care lucrau în filigram era cunoscută în toată Peninsula Balcanică. Se găsesc și astăzi familii care au moștenit din tată în fiu prețiosul meșteșug. Dintre aceștia amintim pe Culuchita, Tascu, Dancu, Gh. Galimani, Gheorghe și Const. Bajdavela, Dumitru și Ion Căpitan, Vanciu Ciungu și renumitul gravor Nevo din orașul Nevesco (Jugoslavia). La Roma găsim între alții pe Vanciu Tutorongi, iar la Viena pe Matei Simm. In țară au venit prea puțini dintre acești renumiți artiști care au dus faima meșteșugului până în occident. La București a lucrat mult timp meșterul Pantazi, mort de curând, iar la Bazargic lucrează și astăzi Hristu Dumitrescu cu fiii săi, Tache și Stere.

Cum se lucrează în filigrame. Intr'un vas de pământ plin cu cenușe și prevăzut cu o mică gaură, se pune argintul amestecat cu diferite substanțe chimice ce ajută la curățirea lui. Argintul supus la temperatură înaltă, topindu-se, se scurge curat într'un alt vas mai dinainte pregătit.

După această operație urmează pregătirea firelor cari, cu cât sunt mai subțiri, cu atât pot ajuta la confecționarea unor lucruri mai fine.

Modelarea firelor de argint se face cu o mașină numită vals, iar subțierea firelor se face cu un instrument numit pietre cu rubine. După ce firele au fost făcute, se pune motivul în față și se face întâi scheletul. In cadrul scheletului se pune umplutura. Când obiectul este gata, trece de mai multe ori prin flacăra unei lămpi cu petrol și apoi se curăță cu acid sulfuric. După curățire se lustruește cu un oțel numit «măscală». După această ultimă operație, obiectul este gata pentru vânzare.

---

1) M. Kanitz. — La Bulgarie Danubienne et le Balkan. p. 63.

Vopsitul oulor. Arta de a reproduce pe ouă cu minuțiozitate demnă de admirat, diferite figuri și linii frânte sau curbate, o găsim mai ales la coloniștii regățeni. Ei încondeiază ouăle cu un instrument numit «condeiu», care este făcut dintr'o tulpină de mătură ceva mai subțire decât grosimea unui creion.

Se crapă lemnul la un capăt și se introduce o lamă de tablă subțire, care este îndoită în forma unui tub, cu un diametru foarte mic. Partea lamei dinspre lemn se leagă cu cânepă, care are proprietatea de a păstra căldura. Se înmoaie condeiul în ceara topită și se desemnează diferite figuri, în linii, subțiri. Se introduce oul în coloare «băcan» și se colorează tot, afară de partea acoperită cu ceară; se scoate și se pică cu ceară din loc în loc, apoi se introduce în altă coloare, oul colorându-se din nou și în această coloare în afară de partea care s'a acoperit cu ceară; se introduce oul în alte colori și iar se acoperă cu ceară și așa mai departe, până se obține modelul dorit.

La Bulgari. Incondeiatul se face pe ouă roșite, cu ceară subțiată cu mâna și aplicată în diferite forme; se introduce oul în oțet și se decolorează partea roșită obținându-se astfel oul încondeiat. Se fac ouă în diferite colori. Alt procedeu este acesta: se prepară cleiu cu apă ca să se mai subțieze; se înmoaie degetele în coloare după ce au fost muiate în cleiu și se aplică pe ou. Cleiul are proprietatea de a difuza coloarea în mod inegal pe suprafața oului, o parte rămânând mai deschisă, alta mai închisă; se repetă operația de mai multe ori, apoi se pune oul în apă caldă după care se șterge și se unge cu grăsime, obținându-se astfel oul împestrițat.

La Macedo-Români. Intâiu se spală ouăle și se șterg cu cârpă uscată. Se mărunțește «bâcamea», lemnul roșu care înlocuește vopseaua. In ajunul zilei de joi, se pune în apă «bâcamea» și un ou și se lasă până a doua zi dimineața, când unul din membrii familiei, deobiceiu femeile mai bătrâne, se duc și ating cu oul ambii obraji ai copiilor, spunând de trei ori: «Ou aroșu față aroși» pentru ca cei atinși să fie mereu sănătoși. Apoi se pune oul la icoană, unde rămâne un an întreg, când e luat și îngropat sub streașină sau în pivniță undeva, după ce a fost înlocuit cu primul ou vopsit în anul acela.

Miercuri seara se pune în curte puțină lână vopsită în roșu

sau o haină roşie, ca semn că s'a vărsat sângele lui Hristos (unii cred că sunt astfel feriţi de trăsnet).

Fiecare familie vopseşte mai multe ouă, pentrucă e obiceiul să se dea fiecărui copil care vine în acea zi, câte un ou roşu. Tot în această zi, se împart şi ouăle pe care le datoreşte fiecare copil care a fost păcălit la iadeş.

In primele două joi cari urmează după Paşte se vopsesc ouă mai puţine, deobiceiu câte unul de fiecare membru al familiei.

Fărşeroţii din părţile Caterinei spală ouăle cu «stipsi» apoi pun ouăle şi vopseaua pe foc. Niciodată nu vopsesc ouă în alte colori.

La Aromâni ouăle încondeiate mai sunt cunoscute şi sub numele de «pirdiţi».

Macedonenii din alte regiuni fac şi ouă încondeiate după procedeul următor: desenează cu ceară diferite figuri pe un ou vopsit cu roşu. Introduc oul în vin şi-l lasă mai mult timp, până când vinul atacă coloarea şi oul se decolorează, păstrând însă colorat desenul de sub ceară.

După cum vedem, manifestările artistice sunt slab reprezentate în Ezibei. Ceia ce găsim mai deosebit între aceste manifestări, constituie un material care s'a zămislit pe alte tărâmuri.

Portul atât de distins al Macedo-Românilor este în decădere din cauza greutăţilor pe care le întâmpină gospodinele la confecţionarea lui, iar dintre celelalte arte cu o vechime relativă în acest sat, nu găsim nici una, care să merite atenţiunea de a fi în deosebi relevată. Obiceiul de a aşeza pe poliţe vase de lut, împodobite cu variate motive, nu există în Ezibei, iar lipsa lemnului, a făcut ca sculptura în lemn, artă atât de răspândită aiurea, să fie neglijată. Locul lemnului l-a luat în aceste părţi piatra din care se face, garduri, case, cruci, etc. Condiţiile speciale şi foarte grele în care piatra cere să fie lucrată, n'a permis dezvoltarea unei arte, care să fi luat locul sculpturilor în lemn.

Poate că în urma colonizărior făcute, locuitorii aduşi aici din diferite ţinuturi, aşezaţi temeinic pe aceste străvechi pământuri româneşti, vor da naştere la o artă care să cuprindă în formele sale iniţiale, elemente ale artei româneşti de pretutindeni.

PORTUL

Un studiu asupra evoluției costumului aromânesc ar desvălui multe calități artistice, proprii acestei populații, de atâtea veacuri izolată de noi.

Podoaba regească a firetурilor de argint, precum și ștofa atât de fină din care erau confecționate costumele femeești care se purtau acum câteva decenii în jurul Moscopolei, ne poate duce la concluzii sigure asupra gustului rafinat precum și asupra poziției sociale și economice pe care o ocupa acest popor în trecut.

In cartea sa «*La Bulgarie Danubienne et le Balkan*», atunci când ne vorbește de Aromâni, Kanitz ni-i zugrăvește ca maeștri desăvârșiți ai lucrului în filigrame.

Până în ultimul timp, românii-macedoneni au rămas singurii creatori de modele lucrate în argint, iar motivele lansate de ei trec cu ușurință la toate naționalitățile din peninsula Balcanică.

Aceeași iscusință o arată și în crearea modelelor pe țesături.

Felul cum sunt dispuse culorile în motivele lor, precum și stilizările din compoziții indică un nivel sufletesc de multe ori superior popoarelor cu cari Aromânii au venit în contact.

Actualul costum aromânesc arată o mare decădere față de cel vechiu. De câteva decenii, portul macedonean suferă o schimbare, sub o influență care este greu de determinat, el ne mai păstrând din amploarea vechiului costum decât mici detalii.

Bineînțeles că prima cauză trebue căutată în decăderea economică, care aduce după sine o justificată decădere a manifestărilor artistice. In adevăr, la așa numita burghezie a Aro-

mânilor, costumul național nu numai că se modifică, se simplifică, dar cu timpul el dispare complet, fiind înlocuit cu hainele europene. Tradiția costumului se păstrează în pătura mijlocie și în pătura de jos a Românilor macedoneni. Colonizați în Cadrilater, au trebuit să-și părăsească vechiul port. Ocupațiile de aci,

Fârșeroți în costumul lor național.

lipsa materiilor prime și a meșterilor, nu le mai permite luxul să-și poată confecționa portul lor național, prea costisitor pentru timpurile de astăzi.

Imbrăcămintea se prezintă, în linii generale, aceeași la toată masa de aromâni din peninsula Balcanică. Cu toate micile deosebiri existente, cari sunt datorite influenței portului locuitorilor cu cari au venit în contact, îmbrăcămintea Aromânilor a reușit să-și păstreze acea trăsătură caracteristică, specific a-

românească care te face să recunoşti de departe costumul aromânesc.

Varietăţile cele mai distincte sunt următoarele:

1. Costumul fârşerotesc,
2. „ avdiletesc, (din Avdela),
3. „ sârmănetesc, (din Samarina),
4. „ grămostenesc, (din Gramostea),
5. „ clisurian (din Clisura), şi
6. „ meglenit, (din Meglenia).

La fiecare costum s'au adus mici modificări în ceeace priveşte culoarea, motivele sau dimensiunile costumului, dând astfel naştere la subvarietăţi cari se pot uşor cunoaşte că au aparţinut cutărei sau cutărei grupe. Uneori numele unei părţi de Aromâni s'a luat după forma îmbrăcăminţii; astfel Grâmostenilor li se mai zic «*cipi*» pentrucă tălăganul lor are mânecile tăiate şi seamănă cu urechile tăiate ale unei oi, căreia i se zice: «oaie cipă».

Toate aceste costume sunt lucrate în casa aromânului de harnica aromâncă. Grija fiecărui gospodar era ca primăvara când se tund oile să pună la o parte lâna necesară pentru confecţionarea îmbrăcămintei.

In timpul din urmă, au început să cumpere pânză gata.

In satul Ezibei, mai toţi coloniştii fiind fârşeroţi, în cele ce urmează nu ne vom acupa decât de costumul fârşerotesc.

COSTUMUL NAŢIONAL AL FÂRŞEROŢILOR

I. La femei.

Costumul naţional al Fârşeroţilor este destul de bogat şi variat în acelaşi timp. El se compune din următoarele piese:

1. *La cap.* — Femeile poartă pe cap aşa zisa «*ciupari*» făcută dintr'o placă de argint aurită şi cizelată foarte frumos. Ea este cusută pe un fel de fes, care formează pălăria adevărată. «Ciuparea» este acoperită cu o basma numită «*ambol'ia*»; aceasta este albă la bătrâne şi roşie la fetele tinere. Femeile văduve sau îndoliate o înlocuiau cu aşa zisa «*futâ*», o basma neagră. Miresele din vremile mai vechi purtau agăţată de placa de argint şi «*flurii*» (bănuţi de aur). Tot pe atunci se purtau «*căciulili di flurii*», făcute tot din fes-pe care se prindeau mai multe

șiruri de bani de aur. In față aveau «pirușana» care consta dintr'un fir pe care se înșirau mărgele și chiar rubine. Peste că-

Clupari.

ciula cu «flurii» puneau «*cusița di pradz*» (mai mulți bani) înșirați pe cosițe.

Macedoneancă din Ezibei, care nu și-a părăsit portul

«*Pultânița*» nu era altceva decât părul care cădea după

pieptănat și care după aceea era împletit pe niște fire, în forma unei cosițe. In vârful acestora se puneau deasemenea «flurii». Astăzi se obișnuește să se poarte *«'nghistru»*, un lanț care unește cele două coade prelungite cu ajutorul «pultăniței» care se prinde de ele prin două cârlige.

2. *Pe trup.* — Pe dedesubt se poartă o flanelă de lână cu

Macedoneancă în costumul obișnuit.

mâneci scurte zisă *«ilechi»*. Peste ea se poartă *«cămeașea»*, făcută din pânză de casă, lungă până la genunchi, câteodată chiar mai lungă. Marginile de jos sunt brodate.

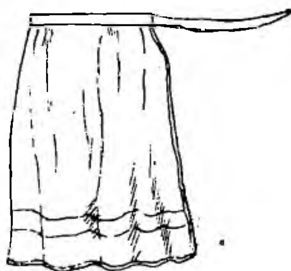
«Flusta» sau *«malina»* acoperă cămașa. Ea este făcută din lână și este lungă până la pământ. Marginile de jos sunt *«chindisite»* (brodate).

«Fustanea» este rochia propriu zisă, făcută din catifea roșie sau din stofă. Are mâneci lungi. La piept este strânsă și dela mijloc începe să se lărgească în frumoase cute. Umerii se fac înalți, iar pe marginile de jos sunt cusute una sau două bande de catifea de altă culoare.

«*Şigunea*» este făcută din «şiac» *(dimie)* negru. Sus este strânsă pe corp, dar dela talie, mai ales la spate, cade în pliuri bogate numite «*sufri*». La mijloc se prinde numai cu o «*clişuţă*». Toate marginile ei sunt lucrate cu fir de mătase în mai multe

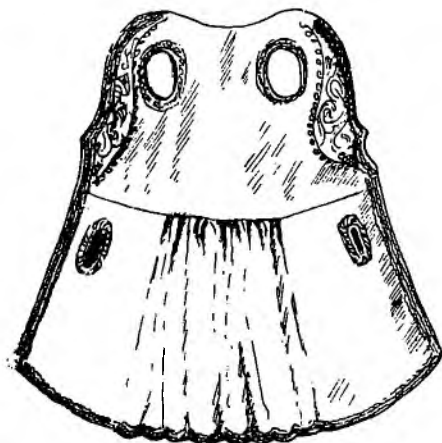
Fustani

Pudgheau

culori. Chenarul ultim îl formează un şnur aplicat pe margini care se numeşte «*gaitanu*». Are două buzunare.

«*Gunela*» este aproape cea mai bogată piesă din tot costumul. Este scurtă până la talie şi nu are mâneci de loc. Atât în

Şiguni

Zonă (cingătoare)

faţă cât şi în spate, ea este frumos lucrată cu mătase răsucită, având pe margini unul sau două rânduri «*di gaitani*».

Cu cât această «gunelă» este lucrată mai bine, cu atât apare mai frumoasă. Intrecându-se în înfrumuseţarea ei, femeile

au ajuns să o lucreze așa de bogat încât la unele aproape nici nu se mai vede postavul.

«Pudgheaua» este șorțul ce se poartă peste rochie, făcut din același material ca și rochia. Pe margine are o bandă de catifea.

Cu *«băru»* care nu este altceva decât un brâu din ștofă de 25 cm. lărgime, se înfășoară talia.

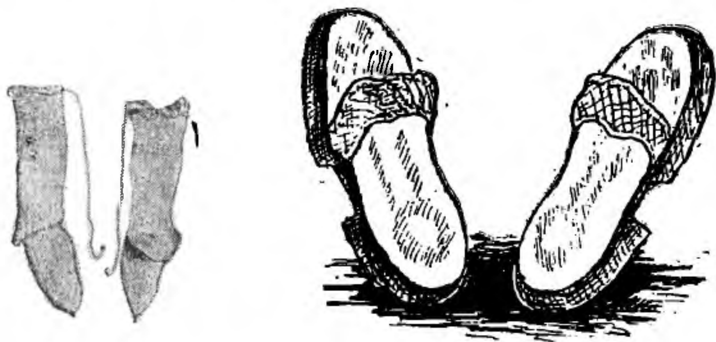
Macedoneancă din Ezibei în vechiul ei port

«Zona» este o centură făcută din catifea roșie, sau din alt material, peste care uneori, la cei mai bogați, se aplică și piese de argint. La oamenii mai bătrâni «zona» este din piele și mai largă. Se închide în față cu *«ciuprăchi»*, un fel de paftale de argint, foarte frumos lucrate și căre se pot închide.

«Câsťura» (briceagul) se leagă cu unul sau mai multe lăn-

ţişoare. Ţinut în buzunarul drept, acest mic cuţitaş servea mai înainte miresei ca să taie pâine la masă, deoarece ea nu putea mânca împreună cu socrii la masă.

3. In picioare femeile ca şi bărbaţii poartă ciorapi numiţi

Pârpodzâ (ciorapi) cu cioarâ (sfori) Lălăm. Papuci de lemn.

«pârpodzâ». Ciorapii purtaţi de femei sunt lucraţi însă în mai multe culori. Sunt lungi până la genunchi şi se fac în casă, din lână. In picioare se mai poartă pantofi negri *«păpuţă»*.

4. *Podoabe*. La urechi femeile poartă *«veri»* (cercei) de aur sau de argint.*«Bairlu di flurii»* se poartă la gât; aceasta are la mijloc un ban mai mare, iar spre extremităţi alţii din ce în ce mai mici.

II. **La bărbaţi.**

Portul este ceva mai simplu ca la femei şi aproape în întregime este confecţionat din lână lucrată în casă.

1. *Pe cap* tinerii poartă «căciula» neagră iar bătrânii fesul alb.

2. *Pe trup* — «Ilechia» este făcută ca şi la femei din lână albă, dar la bărbaţi are mâneci care se termină cu *«mânecuşi»*, adică manşete lucrate.

«Câmeaşea», cămaşa este mai strâmtă pe talie şi se lărgeşte în jos, până la genunchi, făcând *«clinuri»* («câmeaşi cu clini»).

«Geamândana» este lucrată din postav sau dintr'un material mai ieftin. Cele două aripi din faţă, făcute din postav «şiac» se suprapun, încheindu-se într'o parte cu nişte bumbi numiţi *«toapi»*.

Peste «geamândană» se poartă *«şigunea»* asemănătoare cu

cea dela femei. Ea este neagră la tineri și albă la bătrâni. La spate formează pliuri și pe margini *«gaitan»*.

«Dulmiciu» este făcut din postav negru sau alb și este scurt până în talie. Are mâneci largi care nu se îmbracă, ci atârnă pe spate.

«Sarica cu flurii» era mai înainte o haină pe care o purtau numai bogații, în special cei bătrâni. Era frumos lucrată cu fire de mătase și de aur fine.

«Maliotu» este o haină simplă din postav și cu glugă la spate.

Macedoneni fotografiați în Macedonia, în costumele lor naționale

Fiind expuși la frig mai mult decât femeile, bărbații poartă încă două haine făcute din postav și lână de capră: *«tâmbarea»* și *«tălănganu»*.

«Tâmbarea» este o haină foarte largă din postav de păr de capră numit «căprină». Are forma unei pelerini cu gulerul înalt. Ciobanii și călătorii în special, purtau mai înainte această haină.

«Tălănganu» este tot o pelerină mare făcută însă din lână de oaie. Are glugă la spate.

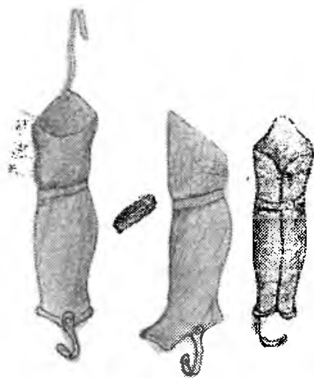
2. *La mijloc «șigunea»* este legată cu o curea *(«curaua»)*. Peste aceasta vine *«băru»* lung de 1—3 m. Bătrânii poartă

«suleafea» un brâu din piele cu mai multe despărţituri în faţă, şi în care de obiceiu pun diferite obiecte.

O parte din aceiaşi macedoneni, în costumele pe care le poartă azi în Ezibei

3. In picioare bărbaţii poartă ciorapi de lână obişnuiţi, peste care pun *«cioariţl'i»,* nişte jambiere lungi până la spate, încât se leagă pe dedesubt cu pantalonii.

Cioariţi şi câlţâvetâ (jartiere)

Pâpuţâ (ghete) sus. Ţâruhi, jos.

Sub rotulă sunt legaţi cu *«câlţâvete»,* o panglică cu doi ciucuri.

Pantofii din picioare sunt ridicați la vârfuri, unde au câte o fundă colorată și se numesc *«țâruhi cu fundi»*.

4. *Podoabe.* — Nu au decât *«chiustecа»*, un lanț de argint cu ceas, care se pune la piept.

PORTUL BULGĂRESC.

1) Portul bărbătesc.

Iarna toți bărbații poartă pe cap căciuli făcute din piele de miel tânăr: *«Calpacul»*. Acesta are forma lunguiață, fiind turtit într'o parte și de culoare neagră sau cafenie. Mulți o poartă și în timpul verii, mai ales bătrânii, dar sunt și mulți care poartă vara pălării de paie negre sau albe, moi și de forma pălăriilor bărbătești obișnuite. Adulții și bătrânii poartă căciula turtită cilindric, având forma apropiată unei cialmale turcești.

Imediat pe trup îmbracă o cămașă *(riza)* țesută în casă, din bumbac, lungă până la genunchi și cu mânecile lungi și strâmte, prinse la manșete cu capse sau nasturi de porțelan. Pe margine cămașa are înflorituri, deobiceiu în roșu, făcute pe canava, broderia întreagă purtând chiar acest nume *(canava)*. Spre deosebire de Români, Bulgarii poartă cămașea înăuntrul pantalonilor.

Peste cămașă se poartă *«antiria»* sau *«intiria»* un fel de vestă făcută din postav, nu prea gros, țesut în casă. Această vestă are culoarea închisă (de obiceiu albastră) fiind vărgată în colori mai deschise (roșu). Incheierea se face în față, unde sunt două rânduri de nasturi de formă apropiată de con, din porțelan sau sticlă, albastre. Antiria este căptușită cu lână (postav). Are mâneci simple, fără manșete. Pe margini antiria are șireturi, în cele mai multe cazuri, șireturi numite *«gaitan»*, de culoare neagră.

In timpul iernii se pune între vestă și cămașă așa zisul *«ilek»* făcut, în majoritatea cazurilor, din același postav ca și antiria. Este fără mâneci, brodat tot cu gaitan sau cu *«ibrișim»*. Ilecul este căptușit pe dinăuntru cu lână sau bumbac.

Mai mare decât antiria este *«geamandanul»*, făcut dintr'un postav mai gros *«șaiac»* (aba) coloarea obișnuită. Geamandanul are foarte multe înflorituri cu «gaitan» în față, pe mâneci și pe spate. Se poartă uneori peste antirie, lăsându-se descheiat,

ca să se vadă aceasta, sau se poartă direct pe cămașă, încheindu-se cu două rânduri de nasturi albi, de porțelan *(cherchezi)*.

Geamandanul are un singur buzunar, pe dinăuntru, iar la coate, pentru a împiedica roaderea, are cusute figuri romboidale, petece de postav de aceiași culoare «*culceți*».

Locuitori bulgari din Ezibei

Peste geamandan nu se poartă de obicei nimic. Totuși se pot vedea din când în când «*cheptare*» făcute din piele cu lâna pe dinăuntru, de culoare albă cu mici garnituri de piele vopsite roșu. «Cheptarul» se poartă când e frig, sau uneori în locul geamandanului.

Mijlocul este încins cu un brâu «*poias*», de culoare roșie sau albă și fără nici o înfloritură. Unele brâie roșii au la cele

două capete o bandă îngustă albă. Lățimea brâului este obișnuit de 25—30 cm. Brâul servește și ca loc de pus cuțitul, tabachera, aprinzătoarea numită «*ciacmac*» (cuvânt turcesc) și pistolul.

Pantalonii poartă numele de «*poturi*»; sunt făcuți din aba (șaiac) negru sau beige (*bos*); sunt lați până la genunchi, iar de aici sunt strâmți, lipiți de picior. La spate atârnă în jos, fiind asemănători cu șalvarii turcești. La brâu pantalonii sunt prinși cu ajutorul unei sfori destul de lungi ca să cuprindă trupul, sfoară numită «*ucicur*». De la genuchi în jos, pantalonii se încheie cu ajutorul unor încheietori de sârmă «*teleni copceta*», care sunt de două feluri: «*lampații*» mai mici și «*păcu*» mai mari. Buzunarele sunt încăpătoare și au de jur împrejur ornamente făcute din șnur negru.

«*Poturi*» sunt purtați peste «*donove*» (indispensabili).

Pe picioare poartă ciorapi de lână albi, negri sau cafenii pe care și-i leagă cu «*podvrăschi*», un fel de șireturi.

Peste ciorapi se poartă «*eminii*», pantofi ușori făcuți din piele sau «*carevli*» călțuni făcuți din aba groasă. Se mai poartă opinci «*țârvuli*», mai cu seamă iarna, înfășurându-se piciorul în «*naușta*» făcută din postav sau în «*pärtenchi*» fâșii de cârpă (mai mult pentru vară).

In timpul ploios al toamnei se poartă așa numita «*caplama*» sau «*imurluc*». Este făcută din aba, are glugă «*guglă*», are mânecile largi, este lungă până aproape de pământ și în partea de jos face cute. Nu e căptușită pe dinăuntru. Pentru iarnă țăranul bulgar își face «*șuba*» sau «*cojuh*», din dimie groasă și căptușită pe dinăntru cu blănuri. Spre deosebire de caplama, aceasta n'are glugă.

PORTUL FEMEIESC LA BULGARI.

Pe cap se poartă marame de culori diferite, albe, negre, roșii, cafenii, albastre, cu sau fără ciucuri. Ele sunt țesute din bumbac sau din borangic și sunt de mărimi diferite. Marama «*răcinic*» nu se pune direct pe cap, ci pe un fel de fes roșu, făcut din pâslă, fără ciucure și cu fundul în formă hemisferică. De cele mai multe ori «*răcinicul*» are flori imprimate în culori bătătoare la ochi. Sub «răcinic» se mai pune tulpanul alb «*diulben*», mai subțire. La zile mari se poartă așa numitul «voal», o ma-

ramă de mătase subțire, fără nici un fel de înflorituri, de culori diferite.

Femeile și fetele distinse, poartă pe frunte un șir de monezi de aur, *«altăni»* sau *«rubleta»*, cusute pe o bandă, care se leagă la ceafă.

Părul este împletit în cozi cât mai multe și cât mai lungi *«pletki»*, lăsate pe spate, având împletite panglici colorate, măr-

Bulgăroaică venind dela apă

gele sau monezi, ca obiecte apărătoare de deochiu. Cele care au păr puțin își împletesc uneori cozi întregi din păr, adăugat astfel ca să nu se observe prea mult împuținarea părului propriu.

Pe trup poartă o cămașă de bumbac, lungă și cu diferite înflorituri pe la gât, mâneci și mai ales jos, singura parte care se vede, — cămașa fiind mai lungă decât fusta —, și formând

o mulțime de cute. Cămașa de mătase (borangic) o îmbracă numai la sărbători.

Peste cămașă se îmbracă, mai ales în timpul iernii, *«ileci»* și *«ilek»*, două piese asemănătoare dar de mărimi diferite, astfel că se pot îmbrăca una peste cealaltă. Sunt făcute din postav, căptușite, fără mâneci și cu încheietura într'o parte. Peste «ilek» se poartă *«iaca»* care foarte rar are înflorituri, fiind de obiceiu albă, sau colorată deschis. Deasupra acesteia se pune uneori *«saltamarea»* lungă până la brâu, fără mâneci, făcută din postav negru și fără broderii, căptușită pe dinăuntru cu blană sau postav. In loc de saltamarea se poate purta *«chiurc»* făcut din postav de calitate mai bună, numit *«sucno»*. «Chiurcul» poate fi lung până jos, sau numai până la brâu.

Mijlocul este încins cu un cordon, care poate avea o lățime diferită. *«Ivița»* este țesută din lână, are o lățime de trei sau patru degete dar este întrebuințată mai mult de bătrâne, femeile și mai ales fetele tinere, cumpărându-și cordoane de-agata. Caracteristice sunt cataramele numite *«puftii»* întrebuințate la încheierea cordoanelor. Ele sunt făcute din aramă, sunt mari și se îmbucă la cele două capete dințate.

Fusta este făcută dintr'un postav nu prea gros, având câteva cute. Uneori, la marginea de jos, se observă tivituri, dar și acestea sunt foarte simple. Fusta nu este mai lungă decât cămașa.

In față femeile poartă un șorț *«pristilcă»* frumos țesut în diferite culori cu o mulțime de figuri geometrice. In picioare se poartă ciorapi de lână și pantofi. Numai în timpul muncii se încalță opinci. In ultimul timp se poartă foarte mult rochii *«rocliа»* deși acestea nu fac parte din costumul local. Faptul că rochiile s'au impus cu ușurință se explică atât prin dorința de emancipare, cât și prin aceia că sunt mai puțin costisitoare [1]).

PORTUL TĂTĂRĂSC IN SATUL EZIBEI

Portul femeesc se deosebește de cel bărbătesc, care nu este așa de complicat. Cel femeesc se compune din mai multe părți,

1) Portul național bulgăresc a dispărut de mult din acest sat. Femeile și-au orășenizat îmbrăcămintea.

care diferă după vârstă și stare materială. Pe corp femeea poartă indispensabili *(ceatal don)*, confecționați din pânză de americă, până la genunchi, iar dela genunchi până la glesne din stambă cu desene, deobicei pe fond violet. La partea de sus aceștia sunt îndoiți puțin și formează un spațiu cam strâmpt, prin care trece o curea de pânză, ale cărei capete ies print'o deschizătură în față, spre a fi legate. Urmează o cămașă «*cömleg*» din pânză de casă. Gulerul e închis având în

Tip de tătăroaică

jurul gâtului o bentiță, de lățimea unui deget. Pieptul este deschis până la mijloc și fără nasturi. Mânicile sunt largi și lungi. Această cămașă este lungă, aproape până la glesnă și lasă să se vadă partea violetă a indispensabililor.

Iarna, peste cămașă se îmbracă o vestă căptușită cu vată.

In față e până la mijloc iar în spate ceva mai lungă. Mânecile vestei sunt strâmpte și lungi. Vesta se numește «*hârca*».

Vara peste cămașă, iarna peste vestă se poartă anteriul (*tatar anterisi*) confecționat din ștofă sau din matase de predilecție roșie, sau albastră. Gulerul este decoltat și pe margini cusut cu găitan. Mânecile sunt lungi și strâmpte, iar peste mâneci are niște clape care acoperă mâna până în dreptul degetelor. Anteriul este cusut pe talie și are două buzunare în dreptul

Tătăroaică ducându-și copilul în cârcă

mijlocului. Peste anteriu, la mijloc, se leagă un șorț de stambă «*peștimal*» care acoperă cămașa ce atârnă cu vre-o patru degete în jurul anteriului. Pe cap femeile mai în vârstă pun un fes roșu, iar pedeasupra o basma imprimată (*geavluc*). Fetele pun deadreptul basmaua. Când ies afară din casă femeile pun deobiceiu o haină lungă asemănătoare cu rasa preoților, fără căptușială și numită (*feregé*). Câteodată se pune peste basma

o maramă albă cu chenar negru ce cade pe umerii feregelii. Unele femei pun în loc de maramă un șal de lână subțire.

In picioare se poartă ciorapi scurți de bumbac multicolor sau alb. Se încalță cu târlici, de lână sau de pânză cusuți cu fire de aur, care se introduc în papucii galbeni roșietici, foarte fin lucrați. Iarna se poartă niște papuci asemănători cu pantofii.

Tătar din Ezibei.

Portul bărbătesc este mai simplu și mai potrivit pentru mișcări repezi. Direct pe corp se pune cămașa nu prea lungă, cu mânecele lungi și largi care intră în indispensabili *«icidon»*. Peste cămașă se pune o bluză din pânză groasă ori din saten ne-

gru. Peste icidon se pune un pantalon larg și frumos lucrat, numit «*tuma*». Bărbatul se încinge cu un brâu lung de lână albă numit «*cușac*» și care ține loc de chimir. Pe anteriu se pune o haină (*mav—mâsâr abasâ*) făcut din postav negru sau albăstrui și cusut cu găitan negru. Iarna se mai poartă o haină lungă neagră numită «*boi sacasâ*». In picioare, peste ciorapii de bumbac alb se încalță pantofi din piele groasă de culoare roșie (*catăr*). Pe cap se poartă fes, tinerii au început să poarte pălării; cei bătrâni mai înfășură în jurul fesului un brâu alb care poartă numele de turban (*sarâc*).

Imbrăcămintea tătarilor este deci deosebit de complicată. Ea poate fi făcută și în casă. In împodobirea ei, se observă gustul Tătarilor pentru ornamentație.

D A N S U R I L E

DANSURILE LA ROMÂNII MACEDONENI

Dansurile Românilor-macedoneni nu pot fi înțelese dacă nu le raportăm la natura și la mediul social în mijlocul căruia au luat naștere. In mijlocul poenilor frumoase, în preajma bisericilor sau a școalei, horele se desfășurau altădată liniștite, ritmul urmând mereu melodia monotonă, caracteristică dansurilor acestor munteni. Astăzi dansurilor macedonene le-au perit farmecul de altă dată: în locul costumului caracteristic, au apărut hainele negre de oraș, iar în locul munților sălbatici, stepa bătută de soarele arzător și de vânturi nesfârșite.

Dansurile cele mai obișnuite ale Fârșeroților, care se mai joacă și astăzi mai ales la nunți, în Cadrilater sunt:

«*Hâsapu*». Are melodia vioaie. Cel care conduce înaintează lateral, uneori mai repede, alteori mai încet, făcând pași înainte și înapoi (câte un pas mai mare sau câte doi mai mici). Uneori, în focul jocului, se desparte de ceilalți, executând câteva figuri vioaie și apoi revine la loc, ceilalți păstrând între timp mișcările și urmându-l mai domol.

Ceamcu. Are o melodie mai liniștită, ca și mișcările din care constă. Figurile se fac aproape pe loc, fiind executate numai de cel dintâi. Iată câteva mișcări: ridică un picior până la înălțimea genunchiului, bate cu palma talpa piciorului; stând pe un picior se apleacă înapoi cât poate de mult (uneori și cade); îngenuchind face aplecări repezi înainte, înapoi, lateral.

«*Samniotisa*» (numele unui cântec grecesc) este un joc asemănător celorlalte două prin faptul că este când săltăreț când liniștit, după melodie.

Tot jocuri macedonești locale sunt: *Nizamcu, Sichindimeni, Dunerachi.*

Dunerachi. Este un joc împrumutat dela Sârbi, din care cauză are o melodie mai vioaie. Iată câteva mișcări: doi pași laterali spre dreapta, conducătorul se desprinde de grup, grupul face doi pași laterali spre stânga, revine la loc, întră în joc și conducătorul urmează jocul mai departe.

Căruțeri este un joc mai nou.

Vangheil'ió. Are o melodie liniștită și se execută astfel: doi pași cu dreptul înainte, iar piciorul stâng se ridică înapoi până la genunchi, și invers.

Șcherțó, Calamatchianó (ochi frumoși) *Mbeno mestambeli, Catostovalto horghia,* sunt jocuri cari se joacă ca și Vangheil'ió.

Salaclina este un joc nou creat în Cadrilater, în satul Ezibei de către flăcăii acestui sat. In acest joc se vede influența bulgărească care constă în vioiciunea mișcărilor.

Alt joc este și *Oglan* care se cântă pe melodia cunoscutului cântec turcesc Oglan, însă mișcările sunt fârșerotești. Unele dintre cele mai frumoase jocuri fârșerotești, cari au o vechime foarte mare și la amintirea cărora și bătrânilor le vine să joace, sunt: *carabeu, și postombiuz.* Iată câteva figuri din postombiuz: în acest joc intră numai flăcăii. Unul mai priceput conduce hora, având în mâna dreaptă o batistă înodată. Cântă numai primul și în timp ce face doi pași laterali spre dreapta, învârtește batista pe deasupra capului. După câteva figuri toți se apleacă, numai cel care conduce jocul stă în picioare cu batista în mână și spune cuvintele: «*eți, eți me tu heri*» de mai multe ori, în timp ce toți cei aplecați lovesc cu pumnul în pământ. Dacă cineva îndrăznește să se ridice până ce conducătorul n'a spus: «*sicu, sicu, palicaria!*» — sculați, sculați, flăcăi — este lovit cu batista. După aceasta urmează iar figurile în lateral și din nou flăcăii se apleacă mai mult, în genunchi, afară de conducător care spune cuvintele: «*eți, eți me tu miti*» — așa, așa în nas — în timp ce toți cei aplecați ating cu nasul pământul până când din nou conducătorul spune: «*sicu, sicu, palicaria!*» și flăcăii încep din nou jocul. Figurile se repetă.

In afară de aceste jocuri, cari se execută în orice ocazie, sunt unele jocuri ca: «*Cânticlu al Nicea*»; *Cânticlu al Giorgia*», și altele care se joacă numai la sărbătorile mari, din timpul verii.

DANSURILE LA BULGARI

Intre «Valea fântânilor» și șosea se află locul unde se joacă hora. Instrumentele întrebuințate sunt ale localnicilor, nefiind astfel nevoie de lăutari: cimpoiul *(gaida)*, armonica, vioara, gădulca (un instrument cu coarde care se ține în timpul executării la brâu) sau muzicuța. Dăm mai jos jocurile ceel mai obișnuite la Bulgarii din Ezibei și împrejurimi.

Pravo horo (hora dreaptă) constă din mișcarea mâinilor de două ori înainte și odată în sus, făcându-se în acelaș timp mișcări laterale și ușoare sărituri. Bustul este aplecat din când în când înainte.

Dălgo horo (hora lungă) se joacă ținându-se fiecare de brâul vecinului sau al vecinei. Piciorul se bate energic, iar mișcarea se face în trei timpi.

Răciniți se joacă în perechi(una sau două). Stând unul în fața celuilalt jucătorii, cu câte o batistă în mână, execută figuri vioaie cu tropăituri, sărituri și îngenunchieri repezi. Jucătorii își schimbă din timp în timp locul.

Chiucesa sau Chiucec (numele pare a fi turcesc) este un joc băețesc de câte doi, ținându-se mâinile lateral, făcându-se aplecări înainte, înapoi sau lateral. In alte sate se joacă o horă asemănătoare în mișcări și care poartă acelaș nume.

Tropăncă (Bătuta) se joacă în formă de horă. Pe lângă înaintarea laterală, fiecare jucător face mici sărituri înainte și înapoi. Ritmul este vioiu.

Paidușca este tot o horă. Mișcarea este următoarea: jucătorii fac câte trei pași laterali, se opresc ridicând pe rând piciorul drept și stâng, revenind apoi la locul de plecare prin trei pași mai săltăreți decât cei dintâi.

Cac se ciucă cer piper. (Cum se bate ardeiul negru) este un joc vioiu în patru timpi. Se fac trei pași la dreapta, se bate energic cu piciorul drept, se revine la loc; se fac apoi trei pași la stânga bătându-se tot la fel cu piciorul stâng. Mișcarea se repetă.

Căzaşcata (Cazaciocul) este dansul rusesc modificat întrucâtva, lipsindu-i puţin din agilitate. Se joacă de către două persoane, una în faţa alteia sau de câte patru, ţinându-se de spate.

Afară de jocurile de horă, mai găsim:

Peperuda (Lăzărelul) se joacă astfel: un lanţ făcut de femei şi fete, însoţite de babe cari cântă, străbat satul intrând pe la casele bogaţilor şi strângând merinde, făină, bani sau daruri pentru biserică. Se joacă atunci când este lipsă de ploaie, localnicii având credinţa, ca mai toţi ţăranii, că astfel obţin îndurarea cerului.

Horă în Ezibei. (Dansuri moderne)

Brâsni ţarvul (rade opinca) este un joc în formă de horă, mult mai vioi ca celelalte. Jucătorii execută mici sărituri, îndoaie genunchii, sau înaintează spre centru strigând: *a siga* (hai acum).

Zălvescata este un joc de nuntă. Jucătorii pornesc dela casa mirelui, în formă de semicerc şi nu contenesc jocul decât la casa miresei, unde sunt primiţi.

Sârba, se joacă în tactul obişnuit. Jucătorii se prind mai întâi de mână şi apoi desprinzându-se, se prind de umeri.

Se mai joacă *Mădarsca* (horă obişnuită) şi *Ţigănsco horo* (hora ţigănească).

Valsul se joacă şi el. El este rezultatul influenţei oraşu-

lui. Se joacă în tactul obișnuit cu singura deosebire că jucătorii stau față în față câte doi, ținându-se în brațe.

Deși jocurile de mai sus sunt practicate și azi, nu putem trece cu vederea influența orașului. Se pare că tinerii joacă valsul, tangoul, etc., cu mai multă plăcere decât dansurile tradiționale.

Bătrânii cunosc jocurile de altădată. Muzica de pe vremea lor era «zisă» din fluier sau din cimpoiu. Ei spun că jocurile vechi erau mult mai vioaie și mai frumoase decât cele de azi.

Șinliisca, Trăncăloia, Pândălaș, Grâțco horo (hora grecească), Isfărli cundac, Dimetnătă, sunt jocuri care se mai practică uneori și astăzi.

Muzica este de lăutari. Jucătorii nu se prind în horă obișnuită, ci formează un lanț condus întotdeauna de unul mai priceput. Acesta execută figurile cu mai mult foc, iar restul îl urmează. Lanțul este format în prima jumătate numai de bărbați, iar în a doua numai de femei, amestecul fiind permis numai între rude.

Toți jucătorii cântă, repetând de multe ori, doi câte doi, aceleași cuvinte: primii doi cântă un vers, următorii doi îl repetă; cei dintâi continuă, iar următorii repetă mereu.

DANSURILE LA TURCI

După cum am spus, Turcii joacă numai la nunți. Instrumentele lor sunt fluierul și toba. La ei bărbații nu joacă deloc. Numai femeile execută dansul numit: *Carșlama,* care se joacă cu pocnituri din degete.

La Tătari joacă atât bărbații cât și femeile. Pe lângă Carșlama ei mai joacă: *Anadan öxüz calchama,* jocul lor național. Se joacă de către doi inși, bărbați sau femei, și constă din mișcarea brațelor, întinse lateral, și a corpului, după muzică. Tot Tătarii au un joc, pe care-l execută ținându-se cu mâinile de șolduri și azvârlind picioarele înainte și înapoi.

JOCURI DE COPII

JOCURI LA COPIII MACEDONENI

La toate popoarele, copiii în manifestările lor, tind să imite oamenii mari și să întrebuințeze aceleași instrumente, reduse și proporționate, după puterile lor. In faza copilăriei găsim mai ales jocurile de imitație, rezultat al unei predispoziții generale, pe care o găsim și la unele animale. Acestea sunt manifestări cari nu folosesc nici-un material, de aceia și descrierea lor o găsim inutilă. Am căutat să reproducem câteva jocuri unde predomină imaginația și spiritul de inițiativă al copiilor. Din citirea jocurilor de copii găsite în satul Ezibei, se poate observa că aceste manifestări sunt de multe ori asemănătoare, la Bulgari și la Macedo-Români. La Regățeni n'am reprodus jocurile de copii, de oarece această populație cu prea puțini locuitori n'a putut crea până acum grupul care stimulează imaginația și spiritul inventiv al copiilor.

Jocurile de băeți. Cu avinarea (de-a-gonitelea). In prima fază a jocului, copiii se așează în cerc, iar unul dintre ei începe să numere pe ceilalți jucători până la douăzeci. Jucătorul care a căzut la numărul douăzeci iese din joc și așa se continuă până rămân numai doi copii. Unul din acești jucători ia o piatră și o ascunde într'un pumn. In cazul când adversarul său are norocul să lovească în pumnul cu piatra, trebuie să rămână ultimul și să fugă după ceilalți. In acest scop toți jucătorii se așează la o distanță de câțiva metri și în momentul când se dă comanda, ei rup rândul și încep să fugă în toate părțile. Când unul din ei este prins, jocul se oprește și după ce copiii se odihnesc câteva clipe, se ia dela capăt.

Cu tâbaclu. Se joacă numai în doi. După ce *«se fac»,* cel

care rămâne pune mâna în formă de pumn pe pământ sau pe o scândură. Celălalt, prefăcându-se că ia tabac, îl lovește când îi vine la socoteală. Dacă nu reușește să lovească pumnul adversarului, atunci rolurile se schimbă.

Tu Guvă. Se fac în pământ atâtea găuri câți jucători sunt. La câțiva pași de prima «guvă» se face un semn de unde se aruncă mingea. După ce fiecare jucător își alege câte o gaură, se pun câte 12 pietricele în dreptul fiecărei guve.

Când se aruncă mingea, se spune «*birma 'n sus și birma 'n ghios*». Jucătorul în gaura căruia a intrat mingea, trebuie să alerge și să dea cu mingea în unul din ceilalți jucători. Dacă isbutește să atingă pe cineva, atunci se pune o pietricică în gaura celui lovit; dacă nu nimerește, pietricica se pune în gaura sa.

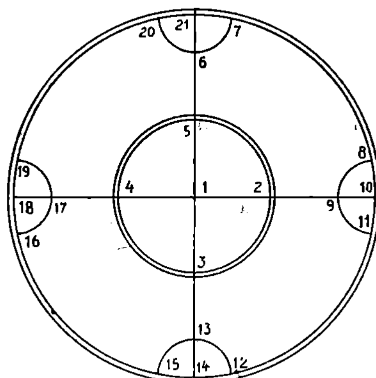
Aruncarea în «guve» se repetă de trei ori de către acelaș jucător. Dacă în acest timp, aruncătorul nu poate plasa mingea într'una din «guve», atunci el lasă la rând pe cel care stă imediat după «guva» lui. Jucătorul în gaura căruia s'au strâns 12 pietricele, trebuie să ducă în cârcă pe o distanță fixată la început, pe toți jucătorii.

Cu Topa încălicări. Cei care iau parte la joc se așează în formă de cerc. In timp ce unul dintre jucători dă cu mingea de pământ, ceilalți încearcă s'o prindă. Jucătorul care a prins mingea, încalecă pe cel care a lovit-o și din această poziție svârle mingea în mijlocul jucătorilor.

Chiar încălecatul încearcă să prindă mingea și dacă reușește, călărețul devine cal iar calul călăreț. Dacă o prinde călărețul, atunci tot el continuă să o arunce. Când mingea nu este prinsă de nimeni, încălecatul fuge după ea, o ia în mână și caută să deie în vreunul dintre jucătorii, care aleargă în direcții deosebite. Dacă a atins pe cineva, cel atins devine cal, iar el călăreț. Dacă jucătorul țintit prinde mingea din zbor, el devine călăreț, iar aruncătorul cal.

Cu Lepurl'i. Se face o figură ca cea de mai jos. Unul din cei doi jucători, joacă cu piatra presupusă iepure, iar celălat cu trei pietre numite «câini». Se aranjează cei trei câini, fiecare pe unul din punctele 2, 3, 4, sau 5, iar iepurele la mijloc, la 1. Iepurele iese întâi. După fiecare ieșire de iepure, iese câte un câine în goana lui. Fiecare ieșire fie pentru iepure sau câine nu poate fi mai mare decât arată distanța dela un

număr la altul (adică de la unu, iepurele poate merge la unul un câine; tot așa un câine nu poate face decât o săritură la din punctele 2, 3, 4, sau 5, care se cere să nu fie ocupate de unul din punctele vecine, neocupate de un alt câine sau iepure.

Cercul jocului „Cu avinarea".

Când iepurele este adus, prin săriturile ce le face el și câinii din urma lui, într'o astfel de pozițiune încât nu mai are loc liber unde sări, se zice că iepurele a fost prins. Iepurele mai poate fi prins în următoarele faze ale jocului:

a) Când cei trei câini se găsesc în punctele 6, 7, 9, iar iepurele în punctul 8.

2) Când iepurele se găsește în punctul 7, iar fiecare din cei trei câini în punctele 6, 8, 20. In mijlocul jocului iepurele nu poate fi prins niciodată.

JOCURI CU ARȘICI

Na Heca. Copiii dau fiecărei părți a arșicelui câte o numire. Astfel cele două părți, care ar forma fețele mari ale paralelipipedului sunt numite «șuta» și «cajaca». Celelalte sunt numite: «duda», partea umflată și «lachea», partea scobită. Jocul «na heca» se face în doi, fiecare jucător are mai mulți arșici cărora, după ce sunt bine amestecați în mână, li se dă drumul pe pământ. Arșicii care cad cu «șuta» în sus sau în «dudă» sunt câștigați. Când însă cad doi în picioare, unul în poziția «șuta» și altul «cajaca» se zice că este «heca» și toți arșicii trec în posesia adversarului. Arșicii se aruncă succe-

siv de cei doi copii. In dialectul Macedo-Român, arşicii poartă numele de «sfengi».

Na Cajaca. Se pun mai mulţi arşici unul peste altul, formând o piramidă. Cei doi copii aruncă cu un arşic mai mare numit «lumă» aşa fel, încât să cadă în picioare, în poziţia «şuta» sau «cajaca». Atunci se zice că «ies». Copilul al cărui «lumă» a căzut în picioare, dă primul cu «lumălu» în piramida de arşici. Pe câţi îi doboară în poziţia «duda» îi câştigă. Apoi loveşte celălalt jucător în restul arşicelor.

Pentru a sta cât mai des în picioare, «lumălu» este şlefuit bine pe partea «cajaca» şi «şuta» cu o piatrâ tare. Pentru a lovi mai bine, se cere ca arşicele să fie greu, deaceia i se toarnă plumb topit într'o gaură făcută în scobitura «ţachi».

Tu Cutaru. Arşicii sunt puşi într'un cerc. De la o linie în afara cercului se dă cu «lumălu» în arşicii din cerc, numiţi «păi». Toţi arşicii care din cauza loviturii ies din cerc, sunt câştigaţi. Dacă «lumălu» stă în picioare, se loveşte şi a doua oară.

Cu Bila. Arşicii se pun unul în spatele celuilalt la depărtare de jumătate de metru.

Copiii, punând mâna pe pământ, pun bila între mijlociu şi inelar, iar cu mijlocul dela mâna dreaptă dau drumul bilei spre arşici. Arşicii doborîţi de bilă sunt câştigaţi. Bila se poate opri cu mâna în apropierea arşicelor, pentru a fi doborîţi la o a doua lovitură.

Alte jocuri.

Na Bealiza. In loc de arşici se pun bile pe pământ. Bilele lovite sunt câştigate.

Na Topa 'inclaru 1). Copiii se împart în două grupuri. Se ia o piatră care pe o parte este udă, iar pe cealaltă uscată. Invingătorii încalecă pe cei învinşi şi formează un cerc. O minge este aruncată din mână în mână de jucătorul călăreţ; când se întâmplă să nu fie prinsă mingia, călăreţii se dau jos şi fug. Unul dintre caii care era mai aproape de minge, o ia şi o asvârlă într'unul din călăreţi. Dacă-l loveşte, călăreţul se lasă încălecat, la rândul său. Dacă mingia asvârlită este prinsă de călăreţ, jocul urmează fără schimbare.

Na Şmada. Toţi copiii iau în mână câte o piatră cât mai rotundă. Apoi aruncă cu toţii aceste pietre, spre o linie trasă pe pământ. Cel cu piatra cea mai depărtată, este nevoit să pă-

1) O variantă a jocului „Cu topa încălicări".

zească sau cinci pietre puse una peste alta, sau o mică cutie de tinichea. Toți ceilalți dau cu pietrele în cutia de tinichea numită «bișu». Piatra se numește «șmadă». Când «bișu» este lovit, toți care au tras cu pietrele, se duc și le iau, dar în grabă, căci dacă păzitorul își pune repede «bișul» la loc și prinde pe unul din ei, atunci se inversează rolurile.

Na Cucumeli (de-a v'ați ascunselea). Unul din jucători rămâne să păzească, iar ceilalți se ascund. Alegerea păzitorului se face astfel: Pun toți câte două degete pe genunchiul unuia. Acesta rostește următoarele vorbe, lovind fiecare deget:

Una mina, dudumina
Treia lani, cacia lani
Juli, Juli, Panaioti,
Ohma, dohma.
Arsârichi, pănărichi
Câtă cale difilichi.

Aceste cuvinte n'au aproape nici un înțeles. Ultimul cuvânt căzând pe un deget, acel deget se ridică. Așa se continuă până la urmă, când unul din copii rămâne singur cu degetul neridicat, deci păzitor. Toți ceilalți se ascund. Păzitorul trebue să prindă pe unul din cei care se ascund, înainte ca acesta să sosească la locul unde s'au ales.

Jocuri la fete. 1) Jocul cel mai întrebuințat de fete este construirea *«caselor»*, adică pietre aranjate pe pământ în formă de casă, cu despărțituri de camere. Aci își pun păpușile și discută lucruri interesante imitând pe oamenii mari.

2) *Na Bealiza.* Este jocul cu pietricele. Se iau cinci pietricele. Una se aruncă în sus, iar celelalte patru se lasă pe pământ. Se ia apoi cu o singură mână câte una, două, trei și patru pietricele, una dintre ele fiind aruncată mereu sus. Deci, în timp ce una este în aer, fetița ia pietrele de jos în grabă, pentru a prinde și pe cea de sus. Apoi se pune degetul arătător de la mâna stângă peste inelar și împreună cu cel mare formează un pod, pe sub care se trec pietricelele câte una, două, trei, patru, etc., etc.

JOCURI LA COPIII BULGARI

Jocuri de fete. 1) Topa-topa-lăjicica (topa=minge). Acest joc se joacă între mai multe fete. Două din ele se prind de mâini, una fiind regele și cealaltă regina, iar celelalte fete se țin

lanţ una de alta şi trec pe sub mâinile celor două. Regele şi Regina prind între mâinile lor una din şirul de fete, care trece pe sub mâini şi o întreabă: *«La cine vrei să vii, la regină sau la rege?»;* dacă vrea la regină se aşează în spatele reginei şi invers. In felul acesta îşi formează regina grupul ei şi regele al lui, formându-se două şiruri, având fiecare în frunte pe regină şi pe rege.

Acum se ţin strânse, una de alta cu braţele pe la mijloc. Intre aceste două grupuri se trage o linie unde regina şi regele — fiecare de partea lui — îşi pun vârful piciorului drept. Regina şi regele se prind de mâini după ce se măsoară şi la 1, 2, 3 cele două grupuri încep să tragă cu putere. Se continuă jocul până ce o grupă a cucerit de partea ei cealaltă grupă, adică a reuşit să o treacă de linia dela mijloc.

In timpul când regina şi regele îşi aleg tovarăşii zic: «topa-topa-lajicica, topa-topa-lajicica».

2) Beşchi — (joc cu pietricele). Se joacă în două fete, cu cinci pietricele. Se răspândesc pietrele pe jos şi se adună una câte una, cu mâna dreaptă aruncând o piatră în sus. Tot în felul acesta se ridică (după ce din nou au fost împrăştiate jos) câte două, apoi câte trei şi câte patru pietricele. Ultima figură este de a prinde toate cele cinci pietricele deodată. La urmă se ia în mână toate pietricelele, se aruncă în aşa fel ca să fie prinse deasupra mâinii şi apoi iar în palmă. Dacă se greşeşte una din figuri, pietrele sunt trecute celeilalte.

Jocuri de băieţi. 3) Cuffichi (găurele). Se fac atâtea găurele în pământ, câţi jucători sunt. In dreptul fiecărei găuri stă un copil, iar de cealaltă parte a găurii sunt puse nouă pietricele. Primii din marginele rândului se numesc cocoşi şi găină. Cocoşul aruncă dea dura spre găină. In momentul când mingia a intrat în vreo gaură, stăpânul găurii trebue să ia mingia şi să arunce în ceilalţi copii, care fug în toate părţile. Cel lovit trebue să-şi puie o pietricică în gaura lui. Jocul se continuă până ce unul a pus toate pietricelele. Apoi se socotesc pietricelele din găuri şi se dă fiecărui jucător atâtea lovituri cu mingia, câte pietricele a avut în gaură.

::: pietricelele
găina 0000000000 cocoşul
0 mingea
găina 0000000000 cocoşul

4) *La isa.* Un grup de copii și o minge. Unul din copii are mingia în mână și o aruncă într'unul din grup. Mingia este prinsă de oricare și la rându-i o aruncă și el în altul.

5) *Bir dâr* (un fel de capră). Un băiat se face capră, ceilalți îl sar zicând fiecare, în timp ce sare, un număr care corespunde ordinei în care sunt așezați. Numără pe turcește până la cinci: bir, echi, iuci, dort, beș. Aceasta este figura întâia.

Figura a doua. Se pune o căciulă în spatele celui ce stă capră și toți săr pe rând. Cel care dă căciula jos se așează în locul celui ce este capră.

Figura a treia. Jucătorii se așează, din nou, la rând. Fiecare sărind trebuie să spună fără greșală: «*lăjicicata pănicicata*» (lingură și farfurie). Cine greșește stă în locul caprei. Mai sar odată și zic «*ioglată cuneță*» (acul cu ață). A treia oară zic: «*toplă pită sireni*» (pâine caldă cu brânză), iar a patra oară zic: «*imurluă cujuă*» (imurluc și căciulă).

Figura a patra. Işi pune fiecare căciula pe cap și sare pe rând lăsând să cadă căciula jos, în așa fel ca să nu se atingă căciulile una de alta. Cel ce grește se face capră.

Figura a cincea. Fiecare sare și merge într'un picior ridicându-și căciula de jos cu dinții.

Figura a șasea. Sar copiii și fiecare rămâne în locul unde a căzut, fără să se atingă unul de altul.

Figura a șaptea — «*Malcoto conce*» (calul mic). Cel ce este capră trebuie să stea mai puțin ridicat. Copiii îl sar pe rând.

Figura a opta — «*Guleamoto conce*» (calul mare). Cel care este capră stă aproape drept, cu capul plecat și copiii îl sar pe rând.

Figura a noua. «*Cucențata*» (cățeii). Cel care este capră stă în patru labe și jucătorii îl sar pe rând, întrebându-l câți căței le dă. Apoi merg într'un picior numărând săriturile și făcând atâtea câte le-a dat capra.

ŞCOALA

Ţinuturile dintre Dunăre şi Balcani, aşezate la periferia statului musulman de odinioară, călcate deseori de oştile «necredincioşilor», n'au cunoscut niciodată o viaţă spirituală mai înaintată. Nu poate fi vorba nicidecum pe aici de focare de cultură islamică, asemănătoare acelor «medresse» orientale, ale căror profesori şi studenţi, în ani întregi de răbdătoare meditaţie, pătrundeau adânc în subtilităţile unui Aristotel sau ale unui Averroes. Ici, colo modeste şcoli săteşti — toate la umbra minaretului — şi în care învăţătura lui Mahomed era tălmăcită copiilor binevoitori, de un hoge, care din punctul de vedere al pregătirii, depăşia cu puţin massa cea cu totul neştiutoare. Acesta a fost şi cazul Ezibeiului..

Evoluţia şcoalei de aici se poate împărţi în trei perioade :

1. *Perioada musulmană ;*
2. *Perioada bulgară ;*
3. *Perioada românească.*

Când va fi luat naştere prima şcoală musulmană e greu de precizat. Ca pretutindeni, ea era foarte slab populată şi aceasta din cauză că fundamentul ei, Coranul, scris în limba arabă, era de neînţeles pentru cei mulţi. Invăţătorul şcoalei, hogea, se mulţumia să înveţe pe elevi «suratele» caracteristice din cartea sfântă şi să le tălmăcească după puterile sale. Cu toate acestea ,aici în Ezibei — spune tradiţia — s'a format un elev care a dus numele şcoalei în toată împărăţia. Fiul unui cioban morav, rămas aici şi trecut la islamism, a căpătat o învăţătură atât de temeinică, încât a putut ajunge un cadiu vestit în toată Anatolia. Abia mai târziu, când oficialitatea a organizat o colonizare mai sistematică, cu elemente aduse din inima Islamului, abia atunci, un turc bogat şi înţelegător, numit Azis — fruntaş în satul lui — construeşte pe propia-i cheltueală, mai multe clădiri pentru folosinţa tuturora. Acest Azis, ridică o cazarmă pentru un detaşament de spahii, care a stat vremelnic aici, o geamie şi pentru ca faima să-i fie şi mai mare, plă-

teşte şi un învăţător. Se preda : Coranul, scrierea şi artitmetica. Abia mai târziu, soseşte aici un dascăl trimis şi plătit de Stat. Numele lui era Sali Omer Sali.

După 1878, nouii stăpânitori deschid o şcoală primară în localul fostei geamii, folosindu-se, de data aceasta, ca limbă de predare limba bulgară. Deşi este înzestrată cu tot materialul didactic necesar, populaţia şcolară este din ce în ce mai redusă.

In intervalul 1906—1909 porţile şcoalei se închid.

In 1912 sunt înlăturaţi toţi elevii care erau de naţionalitate streină. In anul următor, şcoala se închide pentru a doua oară, din cauza războiului balcanic şi mai ales din cauza epidemiei de holeră, care a secerat viaţa ultimului învăţător bulgar.

Redeschisă la sfârşitul anului 1913 — după ce Dobrogea sudică a redevenit românească — conducerea ei a fost încredinţată actualului director, D-l Ion Alexandrescu. Dragostea locuitorilor pentru şcoală a crescut treptat şi lucrul se poate

Şcoala din Ezibei.

vedea chiar la populaţia de origină bulgară. Inţelegând rostul învăţăturii, copiii bulgari vin din ce în ce mai numeroşi şi cunoaşterea aproximativă a limbii române este compensată satisfăcător de silinţa pe care o depun.

Localul. Aşezată în mijlocul satului, clădirea dăinueşte — fără nici un fel de reparaţii mai însemnate — încă din 1892. Destul de încăpătoare atunci când a fost clădită, nu mai corespunde astăzi, nici preceptelor higienice şi nici nevoilor di-

dactice. Cele două săli de cursuri, cu ferestrele îndreptate — drept către miazănoapte — deşi destul de mari (10 m.×6,7 m.) sunt neîncăpătoare astăzi pentru cei aproape 250 de elevi şi eleve, care frequentează şcoala. De aceea s'a recurs la cursurile pe jumătăţi de zile. Alte două încăperi mai mici (6,70 m.×4,20 m.), servesc : una pentru grădina de copii şi cealaltă pentru cancelarie, bibliotecă şi depozit de material didactic.

Personalul didactic se compune din :

D-nul Ion Alexandrescu, gr. I 1913, Director.
D-na Maria I. Alexandrescu, gr. I 1915.
D-ra Victoria Bărbulescu, definitivă 1 Sept. 1929.
D-nul Petre Drăguşin, definitiv 1 Sept. 1935.
D-nul Mihail Irava, provizoriu.

Comitetul şcolar este format din:

Preşedinte : D-tru St. Colef.
Secretar : Ion Alexandrescu.
Membri : Preot Mihailă Avram, Primar C-tin Mătăsaru, Ion Făcăianu, Gh. Ciota, Toniu Zlatef.

Materialul didactic e redus, vechi şi în mare parte inutilizabil

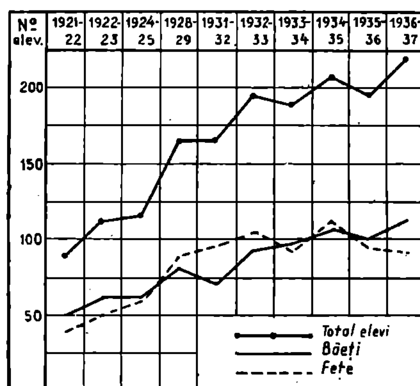

Diagrama A.

Şcolarii. Problemele legate de populaţia şcolară nu se pot urmări înainte şi în timpul războiului mondial, deoarece întreaga arhivă a fost distrusă. După 1918, nu avem date complecte de cât pentru următorii ani şcolari : 1921—22, 1922—23, 1924—25, 1928—29, 1931—32, 1932—33, 1933—34, 1934—35, 1935—36 şi 1936—37. Până în 1926—27 şcoala a funcţionat cu primele 4 clase, pentru ca succesiv să i se adauge şi clasele cursului supra-primar.

In cele ce urmează vom urmări : a) evoluţia populaţiei şcolare pe sexe şi naţionalităţi; b) raportul dintre promovaţi şi repetenţi ; c) numărul total al şcolarilor pe clase.

In diagrama (A) putem urmări evoluția populației școlare și în totalul ei și pe sexe. Constatările, pe care le facem sunt următoarele : a) Numărul elevilor este în continuă creștere. In anul școlar 1921—22 întreaga școală număra 89 elevi, în anul școlar 1932—33 numărul se ridică la 195, pentru ca în 1936—37 numărul să ajungă până la 217 ; b) Numărul băeților este mai mare la început de cât acela al fetelor. Din totalul de 89 elevi, avem în 1922—23, 50 băeți și 39 fete, pentru ca

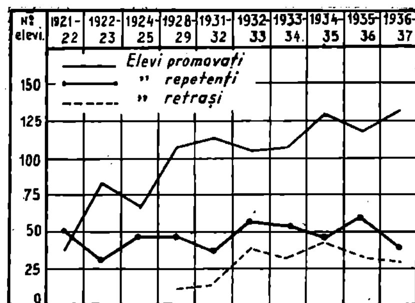

Diagrama B.

mai apoi, în 1932—33 numărul fetelor să întreacă pe acela al băeților (103 fete și 92 băeți). In 1935—36, numărul băeților (98) întrece cu puțin pe acela al fetelor. Incet, încet s'a impus concepția sănătoasă că ambele sexe trebue să se instruiască în aceeași măsură.

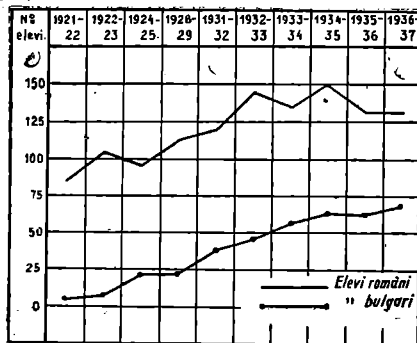

Diagrama C.

Diagrama (B), ne arată evoluția populației școlare pe naționalități. Din ea desprindem următoarele constatări : a) Numărul elevilor români ca și acela al elevilor bulgari e în continuă creștere. Creșterea e mai simțitoare la elementul românesc. De unde în 1921—22 avem în întreaga școală 4 elevi români și 85 elevi bulgari, în 1936—37 avem la 68 elevi români și numai 138 elevi bulgari ; b) Numărul elevilor români, mai ales în

primii ani după război e cu mult mai mic, de cât acela al elevilor bulgari. Explicația stă în aceea că: românii localnici s'au refugiat și cei mai mulți dintre ei nici nu s'au mai întors. Coloniștii n'au început să sosiască de cât după 1925. Cu toate acestea, numărul copiilor români din școala primară e în raport invers cu numărul locuitorilor din sat de aceeaș naționalitate. Fenomenul își găsește explicația în obiceiul pe care-l au coloniștii, de a-și lăsa copiii la învățătură în școlile — mai bune, după părerea lor — din satele pe care le-au părăsit ; c) Celelalte naționalități (Tătarii mai ales) sunt foarte slab reprezentate.

Diagrama (C), care urmărește situația de sfârșit de an

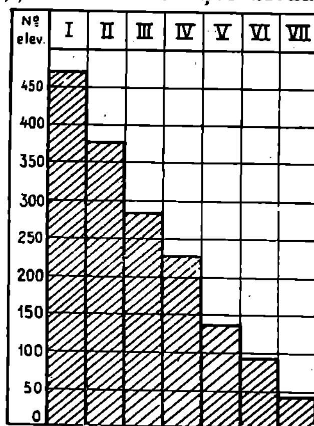

Diagrama D.

a elevilor din școală, impune următoarea concluzie :

In primii ani după războiu, numărul repetenților este foarte mare. In anul școlar 1921—22 de pildă, el întrece pe acela al promovaților. Din totalul de 89 elevi înscriși, au promavat 38 și au rămas repetenți 51. (promovați 42,6%, repetenți 57,4%). Explicația stă în aceea că majoritatea elevilor fiind bulgari, necunoașterea limbii de predare li-a împiedicat promovarea. In acelaș fel se explică și numărul mare de repetenți din anii care vin în urmă.

Cercetând acum frequența pe clase (fig. D), observăm că cea mai frequentată a fost clasa I (473 elevi). Urmează în ordine cl. II (375 elevi), cl. III (279 elevi), cl. IV (227 elevi). Clasele V și VI în 7 ani de activitate au avut respectiv câte 134 și 89 elevi ; iar clasa VII în cinci ani de activitate, a avut 41 elevi.

In medie fiecare clasă a avut anual :

Clasa	I	II	III	IV	V	VI	VII
Nr. elevilor	47,3	37,5	27,9	22,7	19,1	12,7	8,2

Elevii sunt numeroşi în primele clase (I şi II; numărul lor, însă, scade în ultimele (VI şi VII) şi aceasta din cauza concepţiei, pe care familiile lor o au despre învăţătură. Socot că instrucţia e completă, dacă cineva cunoaşte scrisul şi cititul.

Roadele activităţii şcolare s'au putut culege imediat şi din belşug. Analfabetismul e în continuă scădere şi din 56% analfabeţi în perioada post belică, proporţia a fost redusă la 29% în 1932. Pentru atingerea acestui rezultat au cooperat elementele generatoare de instrucţie din localitate (şcoala primară cu învăţământul supra-primar, şcoala de adulţi, învăţământul particular), cu cele streine de localitate (în deosebi armata). Fiecare a avut un rol bine definit. In frunte, la mare distanţă de celelalte, a stat, întotdeauna, însă, şcoala primară.

ACTIVITATEA EXTRAŞCOLARĂ

Apropierea de capitala judeţului, unele neînţelegeri sub regimul politic între conducătorii chemaţi să conducă instituţiile culturale din sat, a făcut ca Ezibeiul să nu se distingă printr'o activitate culturală prea deosebită. Totuşi nu putem trece cu vederea unele manifestări care au contribuint în trecut la ridicarea nivelului cultural al satului. Cele dintâi serbări pe care le-a cunoscut satul după anul 1913, s'au dat în cadrul cercului cultural format din învăţătorii satului şi cei din comunele învecinate. Acest cerc cultural şi-a avut aproape un sfert de veac reşedinţa în satul Ezibei şi era pus sub conducerea învăţătorului Alexandrescu. La şedinţele publice care se ţineau la şcoală, luau parte aproape toţi sătenii, învăţătorii dezvoltând conferinţele pe înţelesul lor.

Activitatea desfăşurată în cadrul acestui cerc cultural se pare că a avut o influenţă binefăcătoare, asupra satului, deoarece numărul înscrierilor nesilite a scăzut, iar interesul sătenilor pentru şcoală şi pentru serbările culturale, a crescut mult.

In afară de cercul cultural, Casa şcoalelor a înfiinţat aici un centru cultural, care a funcţionat din anul 1927 până în 1930. La două săptămâni, sau la o lună, se ţinea Duminica câte o şezătoare, pentru reuşita căreia dădeau concursul elevii şcoalei şi adulţii din sat. Din cauza eforturilor prea mari la care

erau supuşi elevii în timpul când trebuiau să prepare şezătoarea, centrele culturale au fost desfiinţate în întreaga ţară.

In 1935 a luat fiinţă în acest sat un cămin cultural. Cu tot interesul pe care îl arătau, mai ales locuitorii români din sat acestei instituţii culturale, care a dat roade atât de frumoase în celelalte sate din judeţul Caliacra, Căminul Cultural din satul Ezibei, s'a menţinut într'o condamnabilă lipsă de activitate. S'au dat câteva serbări, s'au organizat şezători, dar toate aceste manifestări, înseamnă prea puţin pentru ceia ce s'ar fi putut realiza pe tărâmul cultural în cadrul acestei instituţii.

Locuitorii care au luat parte la cursurile şcoalei ţărăneşti din Ezibei.

O frumoasă manifestare pe care trebue să o menţionăm aici, a fost organizarea cursurilor ţărăneşti, din iniţiativa liceului N. Filipescu din Bazargic (în cadrul Căminului Cultural).

Aceste cursuri s'au deschis la 21 Februarie 1937 în prezenţa profesorilor dela liceul N. Filipescu din Bazargic şi a autorităţilor comunale. In cuvântarea de deschidere, li s'a explicat sătenilor rostul cursurilor, precum şi grija continuă pe care marele nostru Suveran, o are pentru ridicarea satelor. S'au înscris 40 de săteni, iar la a doua şedinţă au venit peste 80 de săteni, care au cerut cu stăruinţă să fie primiţi la aceste cursuri. Au fost înscrişi numai 60, celorlalţi dându-li-se voie să asculte în picioare. Ascultătorii erau formaţi din Românimacedoneni, Bulgari, şi Români regăţeni. In timpul expunerii sătenii cereau lămuriri sau complectau cu exemple trăite, unele exemple date de vorbitori. Trebuie să menţionăm că

între ascultători erau şi o parte dintre Românii-macedoneni care peregrinaseră câţiva ani prin America.

Când medicul vorbind despre «tuberculoză» arată pericolul propagării acestei boale prin obiceiul de a mânca dintr'o strachină, obiceiu pe care îl găsim şi astăzi în lumea satului, unul din Macedonenii «americani» a protestat, arătând că în Ezibei, lumea de mult şi-a schimbat felul de viaţă. La intervenţia unui profesor care a adăugat că chiar în Ezibei cunoaşte familii care mănâncă în felul cum arată doctorul, macedoneanul a precizat că «poate o fi fost altădată, dar astăzi viaţa se schimbă dela zi la zi». Vrem să arătăm prin aceste eşiri, mentalitatea unor săteni umblaţi, conştienţi de scăderile lor dar gata să reacţioneze când prestigiul satului este în joc.

Cursurile s'au ţinut de două ori pe săptămână şi de fiecare dată, vorbiau câte doi sau trei profesori.

Locuitorii înscrişi la aceste cursuri au cerut ca ele să fie continuate şi după data de 23 Martie, rugând să se fixeze orele de predare, noaptea după întoarcerea lor dela muncă. Din cauza mijloacelor de transport destul de costisitoare şi mai ales a D-lor conferenţiari care s'ar fi deplasat mai greu, în timpul nopţii, la o depărtare de 6 şi de 30 km[1]), s'au întrerupt cursurile, rămânând ca ele să continuie în anul următor. Din lipsă de fonduri aceste cursuri n'au mai fost organizate, spre regretul acelora cari au putut să cunoască influenţa lor binefăcătoare asupra sătenilor ascultători în cadrul Căminului Cultural.

Nu putem să încheiem această încercare de scurtă reconstituire a trecutului cultural în satul Ezibei, fără a releva dragostea cu care elementul românesc ia parte la toate manifestările culturale ce au loc în sat sau în împrejurimi.

Mai ales Românii Macedoneni îşi exprimă mereu regretul de a nu fi putut să înjghebeze până acum în sat un Cămin Cultural, demn de râvna şi de înţelegerea lor.

---

1) In acelaş timp erau organizate, din aceeaşi iniţiativă, cursuri şi în comuna I. G. Duca.

B I S E R I C A

In marginea de apus-miazăzi a satului, pe o frumoasă colină, se află situată Sfânta biserică.

De jur împrejur, încă de pe timpul înălțării acestui Sfânt lăcaș de închinare, străjuesc zidurile de piatră, înalte de aproape un metru și jumătate.

In curte se intră pe o poartă de lemn, prinsă în stâlpi zidiți deasemenea din piatră.

De forma unui dreptunghiu, cu acoperișul scund și învelit cu olane, această bisericuță isbitoare prin simplitatea ei, în afară de cele două cruci de fier, care străjuiesc la cele două capete ale acoperișului, nu are nici un fel de ornamentație arhitecturală. Lipsită de turlă ea are mai mult aspectul unei clădiri oarecare.

Locul clopotniței îl țin doi salcâmi, frați gemeni ai aceleiași tulpini, crescuți în apropiere de poartă.

Distanța, relativ mică, dintre ei este totuși suficientă pentru a adăposti umilul clopot care, în deșert, cu vocea sa metalică, chiamă la rugăciune pe cei de neamuri diferite, dar de aceeași credință.

Intr'atâta a scăzut sentimentul religios la oamenii din sat, încât biserica nu-i poate strânge pe credincioși la sânul ei, decât cu prilejul sărbătorilor mai mari cum ar fi: Crăciunul, Paștele, etc. Duminicile trec aproape neobservate de cei mai mulți. Doar câte o babă mai vine din când în când să îngenunche sfioasă în timp ce ruga preotului răsună în pustiu.

Istoric. In locul actualei biserici, spun bătrânii, a fost alta veche care a ars în vremea războiului Ruso-Turc, când știm că s'a dat foc satului. Pentru cei înapoiați mai târziu la vetrele lor, unde avea să-i întâmpine paragina, ca și pentru toți cei-

lalți, fapta aceasta apărea ca un blestem venit de Sus. Curând însă gândul de a rezidi biserica încolțește în mințile lor.

Iată-i așa dar muncind cu toții, conduși de o îndatorire sacră: mic și mare, tânăr și bătrân au cărat cu sârguință piatră din carierele din apropiere, au agonisit în limita posibilităților întreg materialul necesar construcției și au început clădirea bisericii pentru care n'a fost plătită cu bani numărați decât mâna de lucru a meșterilor zidari.

Bătrânul părinte Pavel Atanasof, copilandru pe atunci, spune că pentru adunarea banilor necesari la plata meșterilor, fiecare familie a trebuit să dea o sumă proporțională cu numărul snopilor de grâu ce produsese în acel an.

In felul acesta, în anul 1884, cu meșteri de mică însemnătate și cu contribuția efectivă a tuturor oamenilor din sat s'a terminat înălțarea Sft. Biserici.

Biserica din Ezibei

Intre timp, n'au fost adăugate decât ferestrele dintre cei șase stâlpi ai pridvorului, cu scopul de a face un adăpost mai accesibil săvârșirii diferitelor servicii ca: botezul, slujba lehuzelor etc.

Din pridvor se deschide o mică ușă de lemn pe care se poate intra în interiorul propriu al bisericii, care pare a fi destul de încăpător.

Pronaosul și naosul nu se despart prin nimic distinct. Lumina răsbate din belșug prin cele patru ferestre situate, două în dreapta și două în stânga încăperii.

Deasupra pronaosului se află cafasul unde n'a cântat până acuma niciun cor. Lângă peretele drept al naosului, aproape de strana cântărețului, se află un jilț arhieresc. In centrul naosului un lanț subțire susține un sărăcăcios candelabru, împodobit cu mici figuri de sticlă. Sfântul Altar în forma unui semicerc cu o fereastră în fund, este despărțit de naos printr'o tâmplă cu sfintele icoane așezate în mod obișnuit.

Odoarele și împodobirea bisericii. De o anumită pictură a bisericii nu putem vorbi. Aceasta, întrucât pereții în partea lor interioară sunt văruiți simplu, nelăsând loc nici unui fel de pictură. Doar icoanele mai vin să împodobească interiorul sărăcăcios al bisericii. Astfel, deasupra ușii, în peretele dela intrare, se găsește icoana Sf. Dimitrie, care este și hramul bisericii. Deasupra jilțului arhieresc sunt icoanele Sfinților Metodiu și Ciril, iar pe iconostas o icoană tot a Sf. Dimitrie.

Pe tâmplă, în rândul întâiu, găsim icoanele împărătești iar deasupra lor, tot pe tâmplă, se află icoane mai mici cari reprezintă diferite scene din vieața Mântuitorului.

Icoana Sf. Dimitrie, dela intrare, este o pictură spălăcită, cu contururi nu tocmai precise, făcută pe o tablă obișnuită. Toate celelalte icoane din interior sunt făcute de acelaș zugrav mediocru la o dată care corespunde celei care marchează construirea bisericii, adică 1884, și ele imită îndeaproape stilul bizantin, cu culori vii pe fondul aurit.

Cărțile și registrele. Registrele sunt ordonat păstrate. Din ele se poate vedea numărul născuților, cununiilor și înmormântărilor, etc. O parte din cărțile ce aparțin bisericii sunt românești, scrise însă cu caractere cirilice, iar altă parte, care se găseau acasă la Părintele Atanasof, sunt slavonești. Cele cu caractere latine, legate mai toate în scoarțe, sunt dintre tipăriturile Casei Cărților bisericești dela 1897.

Odăjdiile preoțești. Se află în biserică trei rânduri de vestminte bisericești lucrate din mătase și fir. Din rândurile de odăjdii unul singur este mai nou. Celelalte două sunt scoase din uz. Obiectele de cult sunt din metal comun, fără nici un fel de inscripție pe ele.

Preoţii cari au slujit la altar. Aşa cum am arătat în istoricul satului, cel dintâi slujitor al Bisericii din Ezibei a fost Pr. Pascalie, înmormântat în preajma bisericii, primul apostol şi misionar care a înfiinţat coloniile bulgăreşti în Dobrogea. Aşa grăeşte inscripţia săpată în piatra aşezată pe mormântul său. Moartea sa întâmplându-se la anul 1866, i-a urmat preotul Toni Stanef care a păstorit până la 1899. In sfârşit ultimul preot bulgar a fost Pavel Atanasof, scos la pensie în anul 1937 In acelaş an este numit în parohia Ezibei, preotul teolog M. Avram.

Profesori şi elevi ai liceului N. Filipescu din Bazargic în curtea Bisericei din Ezibei.

Enoria. Enoria Ezibei este alcătuită din locuitorii celor trei sate: Ezibei, unde se află clădit lăcaşul Sf. Bisericei, Carasinan şi Matlânova. Aceste două sate se află la o distanţă de 9—10 km. de Ezibei. Enoria face parte din Eparhia (Constanţei) Tomisului şi cuprinde un total de 470 familii de credincioşi cu circa 2750 suflete.

Botezuri, cununii, decese. Intr'un an se nasc şi se botează circa 60—80 copii. Se obişnueşte ca botezul copiilor să se facă cât mai târziu, câteodată chiar la cinci ani.

Veniturile preotului din enorie. Preotul având leafă mică,

conform tradiției, pentru servicii religioase credincioșii îl răsplătesc cam în felul următor: botezul este plătit cu 60—100 lei; cununia 100—200 lei; înmormântarea 200 lei pentru oamenii maturi și 100 lei pentru copii. Servicii diferite 20—30 lei.

Vieața religioasă în enorie. Vieața religioasă a credincioșilor din enoria Ezibei este aproape ca și inexistentă. Cei din Carasinan și Matlânova sunt prea departe de biserică, iar cei din satul Ezibei opun bisericii o caracteristică și condamnabilă atitudine pe care nu o părăsesc decât cu prilejul marilor sărbători ale anului. In toate Duminicile nu participă la Sfânta liturghie decât câteva femei bătrâne. Ceilalți își văd de treburile lor: stau ore întregi în fața cafenelei, se opresc în grupuri pe la răscruci de drumuri, dar la biserică nu se duc.

Unul dintre bătrânii bulgari din Ezibei spunea că «biserica este pentru femei făcută, oamenii serioși n'au ce căuta acolo». Dacă atitudinea Bulgarilor se explică prin lipsa sentimentului religios, Românii care ocolesc biserica își justifică atitudinea prin unele nemulțumiri de ordin local și, credem noi, trecător. Astfel proetul bulgar făcând slujba într'o limbă pe care coloniștii nu o înțelegeau, au renunțat să se mai ducă la slujbă, respectând vechea și Sfânta tradiție numai la sărbătorile mari.

O cauză care a contribuit la demoralizarea elementului românesc, a fost și lipsa preotului dela unele ceremonii pe care Macedonenii și Regățenii nu le concepeau fără asistența preotului!

De multe ori s'au făcut înmormântări fără preot. Aceste lipsuri au fost înlăturate prin numirea unui nou titular al parohiei Ezibei. Cu toate că și pe acesta locuitorii îl găsesc prea tânăr și câteodată prea interesat, totuși noi credem că va ști să limpezească atmosfera tulbure pe care a găsit-o în sat, sădind din nou în sufletele creștinilor dragostea pentru biserică. Pereții dați cu var din interiorul sfântului lăcaș vor fi, probabil, împodobiți cu picturi și icoane creștinești, așa cum tânărul preot a fost obișnuit să vadă în regiunile de unde a venit. Toate acestea sunt fapte care ar putea să determine pe credincioși să frecventeze mai regulat biserica, acest locaș al Domnului, atât de neglijat până acum.

Pe ogorul acesta spinos, păstorul sufletelor are de îndeplinit o misiune grea care susținută cu îndârjire, își va da roadele mult așteptate.

PRIMĂRIA

In satul Ezibei primăria a luat ființă în anul 1879, imediat după liberarea Bulgariei de sub Turci. Pe atunci ea era instalată într'o casă care se găsea în locul unde astăzi se află grădina lui Moș Petre Paiac. Mai târziu a fost mutată la geamia turcească — pe locul unde este școala primară de azi — schimbându-și de-atunci locul încă de vreo trei ori până în prezent. Actualul local al primăriei s'a construit în anul 1906. De-atunci și până astăzi nu i s'a adus nici o modificare, afară de o parte din gardul împrejmuitor care i s'a adăugat în 1913.

Din șirul primarilor cari au funcționat dela început în Ezibei, nu-i cunoaștem decât pe cei ce au venit dela 1913 încoace. Ei sunt :

1. Stoian Colef (bulgar) dela 1913 până la 1916.
2. Avram Tonef (bulgar) în timpul ocupației bulgare (1916—1919).
3. Stoian Colef (bulgar) — 1919—1920.
4. Zlate Cristu Zlatef (bulgar) — 1920—1 Febr. 1922.
5. Gospodin Lazarof (bulgar) — 1 Febr. 1922—1 Oct. 1929.
6. Dragne Nazarof (bulgar) — 1 Oct. 1929—1 Ian. 1930.
7. Dumitru I. Popof (bulgar) — 1 Ian. 1930—1 Ian. 1931.
8. Dumitru Zdru (colonist macedonean) — 1 Ian. 1931—1 Sept. 1931.
9. Vasile Crăciun (colonist din regat) — 1 Sept. 1931—15 Dec. 1931.
10. Gospodin Stoef (bulgar) — 15 Dec. 1931—15 Iunie 1932.
11. Gheorghe Tomescu (colonist din regat) — 15 Iunie 1932—23 Nov. 1933.

12. Gheorghe Negrea (colonist din regat) — 23 Nov. 1933—15 Ian. 1938.

13. Vasile Bocea (colonist macedonean) — 15 Ian. 1938—13 Febr. 1938.

14. Ion Făcăianu, notar care a ținut interimatul primăriei dela 13 Februarie până la 21 Februarie 1938.

15. Const. Mătăsaru (colonist din regat) — dela 21 Febr. 1938.

Lista notarilor o avem tot dela 1913 până în prezent.

1. Ion Dumitriu dela 1913 până la 1 Ianuarie 1922, cu întrerupere între anii 1916—1919.

2. Ilie Gugu, dela 1 Ian. 1922 până la 1 Iulie 1924.

3. Ion Făcăianu, care funcționează dela 1 Iulie 1924 până în prezent.

In timpul ocupației bulgare notarul se numea «secretar birnic».

In prezent primăria din Ezibei funcționează cu următorul personal:

Const. Mătăsaru, primar.
Ion Făcăianu, notar.
Val. Tomescu, secretar.
Ignat Gaciu, casier.
Aneta Blănaru, copistă și telefonistă.

Deși pe lângă primărie funcționează o judecătorie comunală, ea n'a avut de judecat nici un caz. In schimb, consiliului de împăciuire i s'a prezentat din 1938 până în prezent 10 cazuri, unul, o ceartă între macedoneni și celelalte, diferite neînțelegeri între coloniștii regățeni. Din aceste zece cazuri, șase s'au terminat cu împăciuirea împricinaților.

In localul primăriei funcționează și pretura plășei Ezibei.

Așezată în inima satului — în imediata vecinătate a bisericii — primăria e una din clădirile atrăgătoare din Ezibei. Bine întreținută e suficient de încăpătoare pentru a adăposti între pereții ei întreaga arhivă a comunei, birourile slujbașilor comunali și a acelora de la conducerea plășii. Curtea din jur este plantată cu pomi roditori (1000 m²), cu zarzavaturi (2500 m²) și o porțiune din ea a fost rezervată oborului de gloabă, în care se închid vitele găsite în semănăturile întregului sat. Con-

ducerea este încredințată primarului și ajutorului de primar, care are câte un delgat în fiecare din cele 8 sate, care compun comuna. Ordinele date de primar sau cele venite de la centru se fac cunoscute locuitorilor printr'o caraulă («Kea»). Acesta nu bate toba, cum se obișnuește în alte părți, ci se duce în câteva centre ale satului și anunță, fie în limba română, fie în limba turcă sau bulgară, după naționalitatea celor ce i-a strâns în jurul său, să fie prezenți la o oră anumită și într'un loc anumit pentru a li se face comunicări. Deobicei locul de adunare e

Primăria din Ezibei.

cafeneaua din mijlocul satuui. Aci primarul vine în persoană sau trimite un delegat.

Locuitorii din sat sunt datori să transporte — cu rândul — autoritățile din comună (primarul, șeful de post) când acestea se deplasează în interes de serviciu. In acest scop s'a alcătuit o listă, în care sunt trecuți toți aceia care au o căruță cu cai. Serviciul e făcut de locuitori în ordinea de pe listă. Numai în cazuri grave, șeful de post, de pildă, poate folosi prima căruță care-i iese în cale.

Veniturile către stat sunt încasate de agenții fiscali și a-

ceştia la venirea în sat trimit caraula, care anunţă pe toţi debitorii.

Paza satului o fac — în timpul nopţii — cele 2 caraule (bulg. Kea; turceşti pasvanti). Ele stau la dispoziţia primarului şi a şefului de post. Caraulele sunt plătite de tot satul. Primesc fiecare câte 150 duble de grâu pe an, fiecare cap de familie dându-le câte 3 duble. In timpul în care recolta e pe câmp, paza ei o face 2—3 oameni care sunt plătiţi ca şi caraulele tot în natură. Se numesc pândari.

In chipul acesta se asigură în Ezibei bunul mers al treburilor obşteşti, respectarea vieţii şi a averii locuitorilor.

VIAȚA ECONOMICĂ A SATULUI

BUGETUL ȚĂRĂNESC [1])

Una dintre cele mai complicate manifestări ale vieții rurale, este fără îndoială, viața economică. Atmosfera de patriarhalitate care domnește aici la țară, dă naștere la o stare specială de spirit care se deosebește complect de spiritul economic organizat, al unei instituții. Intr'o instituție unde se poate vorbi de adevărata apreciere a valorii, totul se petrece într'un mediu favorabil, unde desvoltarea industriei și comerțului sau organizarea complexă a schimbului transformă această activitate în regulele care determină legile economice. O lume de valori economice se constitue aparte, servite de un ansamblu de organe speciale.

In viața satelor, totul se petrece nu după anumite reguli economice, ci după o stare economică nedeslușită și neprecisă din care nu se poate trage concluzii și nici formulă legi, tocmai pentrucă nu e bine conturată. Aici la țară continuă să domine o stare de primitivism care face ca țăranul să fie și producător și consumator. Circulația reprezintă o sferă care se resfrânge de multe ori la bunurile naturale, iar criteriul după care se selecționează valorile este foarte greu de determinat din cauza unei vieți precare și rudimentare.

In acest complex de fapte și de constatări, erà natural ca pentru o mai bună înțelegere a vieții economice rurale, să plecăm dela ceea ce ar reprezenta celula primitivă în dezvoltarea vieții economice, adică dela studiul bugetului țărănesc.

Privit prin latura sociologică, bugetul ne indică faza la

---

1) In anexă sunt reproduse nouă bugete ale locuitorilor români și bulgari din Ezibei.

Gospodăriile ale căror bugete le discutăm aici, sunt descrise și la capitolul „Câteva gospodării în Ezibei".

care a ajuns gospodăria țărănească din punctul de vedere al desvoltării capitaliste.

Plecând dela acest punct și studiind problema în tot ansamblul ei avem de analizat și celelalte probleme accesorii care intră în angrenajul aceluiaș studiu:

a) Sistemul de circulație într'o familie, precum și raportul de dependență care există între sătean și târg.

b) Felul cum se organizează familia cu mijloacele și resursele care li se procură — fie direct sau indirect — prin vinderi sau prin cumpărări.

c) Cauzele care au determinat ca unele familii să rămână la starea primitivă a economiei rurale.

d) Latura psichologică a economiei rurale: spiritul de prudență al țăranului, cumpănirea cheltuelilor și veniturilor în așa fel ca bugetul să nu dea deficit.

Latura practică. Din punct de vedere practic, putem calcula care este întinderea de pământ necesară unui țăran pentru acoperirea cheltuelilor gospodăriei și în consecință ce venit îi trebue pentru întreținerea familiei sale.

Pentru ca să ne dea o imagine mai precisă a vieții rurale, bugetele trebuesc studiate întotdeauna în raport cu viața materială a gospodăriei țărănești, care indică în dezvoltarea ei trei etape: gospodăria de codaș, gospodăria de mijlocaș și de fruntaș. Acestor trei feluri de gospodării le-ar reveni cele trei feluri de bugete corespunzătoare: bugetul de codaș, de mijlocaș și de fruntaș.

In bugetele prezentate în anexă și discutate mai sus, observăm că cheltuelile și veniturile au fost apreciate în raport cu prețurile zilei. S'ar putea obiecta că alcătuirea acestui sistem de bugete are desavantagiul de a traduce în bani articolele cari reprezintă numai posibilități de valorificare, dar pe care țăranul nu le valorifică niciodată. Ex. un porc care a crescut în curte nu trebue să-l trecem la venituri deoarece țăranul nu primește bani în mână și prin adăogirea acestui articol, bugetul s'ar încărca cu o sumă care în realitate nu s'a încasat. Răspundem însă că acest argument nu este îndreptățit din moment ce acelaș articol (de ex. porcul) pe care l-am trecut la venituri îl trecem și la cheltueli când el este consumat în gospodărie.

Inainte de a trece la analiza bugetelor făcute în Ezibei,

ținem să mai atragem atenția asupra faptului că foarte mulți specialiști aduc obiecțiuni rezultatului deficitar pe care l-ar da mai întotdeauna sistemul de bugete cifrate. Suntem de acord și recunoaștem că unele bugete dau deficite, dar aceste sume nu reprezintă niciodată o gospodărie în declin. Dacă urmărim bugetul unei familii țărănești pe o perioadă de mai mulți ani de zile, putem să ne convingem că deficitul dat într'un an se complectează în anul următor sau într'o serie de mai mulți ani, prin excedente care sunt întotdeauna în raport cu deficitele date în anii trecuți.

Un spirit de prudență care caracterizează sufletul țărănesc face ca el să cheltuiască în unii ani, sume care întrec capitalul veniturilor, dar care se pot achita într'un an imediat următor sau prin câștigurile rezultate dela diferitele produse sau prin suprimarea anumitor cheltueli, fie dela rubrica îmbrăcămintei sau a hranei, fie dela rubrica cheltuelilor cu gospodăria.

Putem afirma deci că excedentul ca și deficitul bugetar sunt sume fictive după care nu trebue să ne luăm prea mult în stabilirea diferitelor categorii de bugete (fruntaș - codaș - mijlocaș). O apreciere adevărată și sinceră a situației economice pe care o prezintă o gospodărie, nu se poate face decât printr'un studiu amănunțit al tuturor capitolelor dela venituri și cheltueli; să se vadă anume ce cheltuește și cum cheltuește țăranul; dacă bugetul nu e desechilibrat prin exagerarea cheltuelilor dela unele capitole. Numai după ce ne-am convins că în fața noastră avem un buget cumpănit care reprezintă adevărata măsură a vieții într'o gospodărie, putem pune bază pe excedent sau pe deficit.

Bugetele la locuitorii din Ezibei. Pentru o cât mai dreaptă apreciere a situației economice pe care o găsim la locuitorii din sat, am urmărit la Românii (regățeni și macedoneni), Turci și Bulgari timp de 5 ani câte trei gospodării de fruntaș, mijlocaș și codaș, făcându-le în ficare an bugetul.

Bugetele coloniștilor sunt cele mai interesante pentru motivul că aici putem urmări fenomenul economic la începutul dezvotării lui. Coloniștii macedoneni și regățeni s'au stabilit în Cadrilater fără inventar agricol, fără capital și ceea ce era mai rău fără o cunoaștere a realităților fizice și sociale în mijlocul cărora erau colonizați.

Primele bugete neevoluate reprezintă o structură economică uniformă aproape la toţi coloniştii. Pe măsură ce gospodăriile se înfiripează, cele două grupe de colonişti îşi manifestă înclinaţiile, Macedonenii pentru creşterea oilor, Regăţenii pentru agricultură. Faza de orientare în mediul în care erau transplantaţi, a împedecat locuitorii colonişti mult timp, să asigure o rentabilitate cât de mică exploataţiei agricole.

Tătari în timpul mesei.

Cei cinci ani în care am observat îndeaproape gospodăriile alese, au putut să ne iniţieze asupra felului primitiv cum îşi munceau la început coloniştii pământul. Lipsiţi de unelte, mulţi dintre ei şi-au arendat pământul bulgarilor care aveau inventar.

Coloniştii macedoneni pe lângă lipsa de inventar mai sufereau şi de lipsă de cunoştinţe în ale agriculturei. Poate că statului i-ar fi revenit datoria să se gândească la înfiinţarea în această regiune, a unei şcoli de agricutlură care ar fi avut marele rol să îndrumeze elementul colonizat.

Dar aşa cum am arătat şi în altă parte, chiar cei însărcinaţi cu opera colonizării n'au ţinut prea mult seamă de latura

socială și națională a colonizării. S'au făcut împroprietăririle fără un studiu prealabil al regiunei, fără a se fi conceput un plan de colonizare. Nu s'a studiat calitatea solului atât de variată în Cadrilater. Dându-se terenuri în acelaș plan, s'a întâmplat ca unii coloniști să capete pământ bun, iar alții pământuri pietroase, complect neproductive.

Coloniștilor din Ezibei li s'au dat loturi în mereaua dinspre Bàzargic, în timp ce băștinașii au luat cele mai bune terenuri de curând defrișate. Toate aceste greșeli au contribuit la demoralizarea coloniștilor, în special cei regățeni dintre care mulți au renunțat la colonizare.

Totuși din studiul bugetelor în această perioadă de cinci ani, reiese, că mulți dintre coloniști au știut să învingă dificultățile, înfiripându-și o gospodărie și un inventar cu care pot face față tuturor greutăților prin care trec.

Din comparația bugetelor pe cinci ani de zile, putem urmări progresele pe cari le-au făcut coloniștii în cei aproape zece ani de când s'au stabilit în Ezibei.

In anul 1932 găsim în inventarul lui Gheorghe Danaiță, un plug, trei sape și două securi. Inventarul este destul de redus dacă ne gândim că în primul an când i s'a făcut bugetul n'avea nici o vită deși se așezase de 6 ani în Ezibei. In anul viitor, fapt îmbucurător, gospodarul își cumpără doi cai, iar în curtea goală, acum apar 30 de găini, 15 gâște și un porc.

In anul 1934 inventarul rămâne acelaș iar în 1936 lângă cei doi cai se mai adogă o căruță. Pentru a preveni cheltuelile prea mari și pentru a avea cel puțin peste doi ani laptele atât de necesar în orice gospodărie, Danaiță își cumpără în 1936 și o juncă. In anul 1937 inventarul rămâne aproape neschimbat.

La ceilalți coloniști regățeni găsim un inventar aproape asemănător. Primii ani grei fără posibilitatea materială de a-și procura uneltele necesare, în urmă gospodăriile fac salturi sub influența anilor agricoli buni.

Constantin Mătăsaru are în 1932 un plug o grapă, 3 sape, 2 seceri, 2 cai și 2 noateni. In anul următor își vinde noatenii și cumpără încă un cal. In anul 1934 inventarul rămâne acelaș pentru a se complecta în anul 1936 cu circa doi boi și o boroană. Observăm că deși în inventarul acestei gospodării găsim 4 vite de tracțiune, până astăzi veniturile n'au permis cumpărarea unei căruțe, element atât de necesar care pe lângă întrebuință-

rile obișnuite ar fi putut crea și alte venituri în timpul iernei când proprietarul se putea ocupa cu cărăușia.

Ultimul colonist regățean căruia i s'a făcut bugetul este Iosif Manea care are și cel mai sărac inventar. Din exploatația acestui colonist lipsește plugul și vitele de tracțiune. Lipsa inventarului se datorește faptului că Iosif Manea fiind casierul Cooperației plătit cu 1200 lei pe lună s'a grăbit să dea în toți anii pământul în parte, mulțumindu-se doar cu venitul de 40% din totalul recoltei.

Circulația și transportul în stepă.

Constatăm din analiza bugetelor coloniștilor regățeni că exploatațiile acestor locuitori, în majoritatea cazurilor nu produc suficient pentru asigurarea unui traiu modest. Inventariul este departe de a fi comlect și din această cauză mulți își arendează terenurile minoritarilor din sat.

Cu toate lipsurile de care suferă, coloniștii fac mari sforțări să-și mențină gospodăria în limitele veniturilor produse de exploatație. Ei nu muncesc ca salariați pe ogoare străine și nici nu părăsesc satul pentru a îmbrățișa o altă ocupație. Ori ce excedent pe care îl dă bugetul unui bun an agricol, este întrebuințat pentru complectarea inventarului.

Alimentația. — Observăm iarăș la unele bugete ale coloniștilor absența complectă a păsărilor, a vacilor cu lapte și a oilor. Această lipsă are ca efect împovărarea bugetului cu cumpărarea unor produse alimentare care în mod obișnuit sunt furnizate de gospodărie. Hrana obișnuită a țăranului nostru, laptele, carnea de pasăre și ouăle lipsesc din nouile gospodării și de aici rezultă și o insuficiență alimentară, care macină sănătatea colonistului.

Astfel din cifrele înregistrate în alăturatele bugete reiese că familia Iosif Manea compusă din 6 membri într'un singur an consumă 120 kgr. carne, iar în alți trei ani cantitatea cărnei consumate nu trece de 360 kgr. anual, adică nici două kgr. de carne pe lună.

Constatările sunt destul de îngrijorătoare dacă ne gândim că țăranul este predispus să declare în ceeace privește hrana întotdeauna în plus și prea rareori în minus.

Bugetele coloniștilor macedoneni. După situația materială i-am putea împărți pe coloniștii macedoneni din Ezibei în două categorii: majoritatea familiilor stabilite în sat înainte de anul 1926 fac parte dintre primii coloniști sosiți în Cadrilater și au o situație materială destul de bună; alte familii colonizate mai târziu, lipsite de capitalul inițial necesar desvoltării normale a oricărei gospodării, duc o viață mai grea.

Bugetele coloniștilor macedoneni așezați de noi în categoria înstăriților prezintă la capitolul exploatare un inventar agricol mai complect, iar la capitalul funciar o mai mare întindere de pământ. Sunt singurii locuitori cari au declarat la facerea bugetelor că păstrează bani în casă. Pe lângă cele 10 ha. cu care au fost împroprietăriți de stat constatăm din tabela alăturată [1]) că Mita Tega și Vasile Șapte au mai cumpărat dela Turci câte 10 ha. de pământ.

La cele 20 ha de pământ găsim la colonistul Dumitru Tega următorul inventar în anul 1932: o mașină de secerat, un plug, o boroană, un tăvălug, 4 sape și 2 cai. In anul 1936 și 1937 inventarul mort este aproape acelaș însă cel viu s'a complectat cu doi cai.

Colonistul Vasile Șapte are pe lângă obișnuitele unelte agricole plug, grapă, etc., 2 cai și 4 vaci. In anul 1933 în locul vacilor apar 4 boi ceeace înseamnă 6 vite de tracțiune la o pro-

1) Vezi bugetele în anexă.

prietate de 10 ha. In 1934 acelaş locuitor îşi mai cumpără doi cai, iar în 1936 rămâne numai cu trei cai şi două vaci. In 1937 găsim în aceeaş gospodărie 4 cai şi doi viţei. Fluctuaţiile acestea se explică prin anii secetoşi când locuitorul a trebuit să-şi vândă vitele din lipsă de nutreţ sau chiar din lipsă de capital.

Bugetul lui Dumitru Libu ne arată iarăşi un progres îmbucurător în ce priveşte complectarea inventarului. Dela 2 cai cât avea în 1932, ajunge la 4 cai în 1936, iar la inventarul mort putem constata noui achiziţii de unelte. In 1937 îşi vinde doi cai, în urma unei nenorociri pe care o are în familie.

Ceeace ridică mult puterea de rentabilitate a gospodăriilor acestor colonişti sunt în special oile, veche ocupaţie pe care Macedonenii au reluat-o în Cadrilater. Atât de mult sunt pătrunşi de puterea acestui obiceiu încât şi astăzi măsoară bogăţia unui om, după numărul oilor ce stăpâneşte.

Bugetele locuitorilor bulgari. — Locuitorii bulgari stăpânesc cele mai mari întinderi şi cele mai înstărite gospodării, iar inventarul cuprinde unelte pe care nu le putem găsi la coloniştii români. Spicuim din inventar câteva din uneltele agricole pe care le găsim în gospodăria lui Iordan Atanasoff, familie compusă din 25 de membri (vezi zadruga).

La o întindere de 24 de ha această comunitate are în 1932 următoarele obiecte: seceretoare, semănătoare, două căruţe, un plug, o grapă, patru sape. In acelaş an găsim 6 cai şi 4 boi. In anii următori inventarul se complectează cu un plug, un cal şi câteva sape.

Ca şi la Macedoneni oile nu lipsesc din aceste proprietăţi. Comunitatea Iordan Atanasoff are 80 de oi din anul 1932 până în 1934.

In 1936 numărul oilor scade dela 80 la 60 pentru a se ridica iar la 100 în 1937. Terzief are 10 oi iar Vlaicoff 25.

In gosodăria Atanase Terzieff găsim la o întindere de 10 ha de pământ următorul inventar: secerătoare, semănătoare, plug şi 7 cai. In anul 1936 numărul cailor scade dela 7 la 4, iar în 1937 se ridică la 12. Majoritatea locuitorilor bulgari în afară de pământul lor mai iau cu arendă şi alte tarlale. Comunitatea familială Iordan Atanasoff [1]) pe lângă cele 25 ha proprii mai arendează alte 10 ha. Din trei locuitori bulgari ale căror bugete şi inventare au fost studiate doi îşi măresc veniturile din aren-

1) Vezi Zadruga, p. 373.

darea altor pământuri. In felul acesta procedează cei mai mulți locuitori bulgari.

Trecând la celelalte capitole ale bugetului, observăm contul alimentelor ridicându-se și la îmbrăcăminte. Aceste sume nu ne inspiră prea multă încredere, cunoscută fiind susceptibilitatea și mândria ori cărui țăran care ne vorbește de cheltuelile sale.

Tătari stând la masă.

Cu toate exagerările care vor fi fost făcute, în comparație cu bugetele coloniștilor și ale Turcilor, putem constata că Bulgarii importă în gospodărie cele mai puține articole de îmbrăcăminte.

Astfel Iordan Atanasoff pentru 22 membri cheltuește într'un an șapte și opt mii lei, în timp ce familia colonistului regățean Gh. Panait compusă din 3 membri cheltuește 4800 lei. In gospodăriile locuitorilor bulgari găsim o chibzuită repartiție a tuturor veniturilor și cheltuelilor. Aici se țese pânza de aba pentru îmbrăcăminte, aici se produce pentru hrană toate articolele necesare membrilor gospodăriei. De altfel și pământul este mult mai bine muncit și în felul acesta locuitorii sunt feriți de surprizele anilor deficitari.

Bugetele locuitorilor musulmani. Gospodăriile acestor locuitori sunt cele mai primitive din sat. Cele câteva familii cari

trăiesc aici, lipsite fiind de pământ, capitalul de exploatație este și el aproape inexistent. Veniturile din munca pe ogorul propriu fiind neîndestulătoare pentru întreținerea gospodăriei acești locuitori își creiază venituri prin munca prestată în exploatații străine sau prin îmbrățișarea altor ocupații. Avem deci așa numitele bugete proletare.

Am luat ca exemplu doi locuitori cărora le-am făcut bugetul: cel mai fruntaș și cel mai codaș din sat.

Ismail Kerim trece prin fruntașii Tătarilor din sat. Posedă 3000 m. p. pământ și mai ia cu arendă 2 ha, pe care seamănă grâu și porumb pentru hrana membrilor din casă. Din aceste produse cultivate pe ogorul propriu locuitorul vinde prea

Fierarul satului.

puțin pentru ca să-și poată echilibra bugetul. El își creiază venituri prin munca depusă în afară de gospodărie, ca salariat sau ca mijlocitor între vânzători de produse din sat și cumpărătorii din altă parte. Pentru acest lucru ia și el o mică misitie.

Celălalt locuitor tătar n'are pământ, afară de cele câteva sute de metri ce se găsesc împrejurul casei. Capitalul de exploatare se reduce la o secure și două sape. Ultimele animale ce mai existau în curte, doi cai au fost vânduți anul acesta.

Suma de 7300 încasată pe cai, le-a săltat puțin bugetul, dar a lipsit gospodăria de venitul din cărăușie. De aci înainte membrii acestei familii vor munci numai ca salariați cu ziua pe ogoarele străine sau la diferite alte întreprinderi.

Din expunerea de mai sus se poate trage unele concluzii folositoare pentru acei care se ocupă cu studiul realităților sociale din Cadrilater.

Opera colonizării pentru ca să fi dat roadele dorite implică studii temeinice, cercetări speciale cari să fi precedat aducerea coloniștilor în această regiune. Cum aceste studii premergătoare nu s'au făcut, este bine ca cel puțin acum să ne interesăm mai deaproape de elementele materiale care s'au pus la dispoziția colonistului precum și de posibilitatea de desvoltare a noilor gospodării.

Din cifrele bugetului putem conclude că cele 10 ha cu care a fost împroprietărit i-ar produce deajuns colonistului pentru gospodărie, dacă ar avea inventar și mai ales cunoștințele agricole care să-l facă să-și cultive pământul fără riscuri. Nu toate soiurile de plante pe care le cultiva în regiunea de unde a venit, merg în Cadrilater.

Iată dece credem că pentru consolidarea elementului Românesc din această regiune trebue ca statul să înlesnească coloniștilor împrumuturi speciale pentru complectarea inventarului agricol și să dispună totodată înființarea unei școli de agricultură în această regiune.

* * *

Bugetul Comunei.

Inainte de a trece la alt capitol, cred că nu este lipsit de importanță să reproducem cifrele care alcătuesc bugetul comunei pe timp de un an (1937—1938). Trebuie să menționăm că bugetul este al comunei și nu al satului, așa că sumele sunt repartizate proporțional cu numărul satelor din care este formată comuna Ezibei.

VENITURI

BUGETUL COMUNEI EZI

Nr. curent al paragrafelor	Natura Veniturilor	Prevederea din anul precedent	SUMELE votate de Consiliul comunal	SUMELE aprobate	Observaţiuni
			Pe §	Pe §	
		Lei	Lei	Lei	
	PARTEA I				
	CAPITOLUL I				
	Venituri ordinare				
1	Veniturile incasate prin Stat .	—	—	130.000	
2	Cota de fond comunal .		—		
3	Impozitele comunale . .	—	—	50.500	
4	Taxele comunale	—	—	24.600	
5	Taxele în baza art. 194 din leg. ad-tivă	—	—	600	
6	Veniturile din averi imobiliare	—	—	4.000	
7	Veniturile din averi mobiliare	—	—	19.204	
8	Venituri diverse . . .	—	—	113.861	
	Totalul veniturilor ordinare.	—	—	342.765	
	CAPITOLUL II				
	Venituri extraordinare				
1	Venituri extraordinare .	—	—	33.314	
	Totalul veniturilor extraordinare	—	—	33.314	
	CAPITOLUL III				
	Venituri cu destinaţiune specială				
1	Veniturile drumurilor . . .	—	—	33.100	
2	Fondul pentru paza în comună	—	—		
3	Cotizaţiuni şcoli .	—	—	151.000	
4	Imprumuturi .	—	—		
5	Fondul	—	—		
	Fondul cârciumi .			6.080	
6	Fundaţiuni şi legate .	—	—		
	Totalul veniturilor cu destinaţiune specială	—	—	190.180	
	TOTALUL GENERAL . .	—	—	566.259	

BEI PE ANUL 1937—1938

CHELTUELI

Nr. curent al paragrafelor	Natura Cheltuelilor	Alocaţia din anul precedent	SUMELE votate de Consiliul comunal	SUMELE aprobate	Observaţiuni
			Pe §	Pe §	
		Lei	Lei	Le	
	PARTEA II				
	CAPITOLUL I				
	Cheltueli ordinare				
1	Administraţia comunală (personal)	—	—	144.200	
2	Administraţia comunală (material) . . .	—	—	72.300	
3	Subvenţii . . .	—	—	9.500	
4	Anuităţi şi datorii	—	—	45.030	
5	Admininitrarea bunurilor comunale.	—	—	13.535	
6	Pădurea comunală . . .	—	—		
7	Invăţământul şi cultele .	—	—	34.000	
8	Ocrotiri sociale	—	—	8.200	
9	Fondul pentru deschideri de credite suplimentare şi extraordinare . . .	—	—	16.000	
	Totalul cheltuelilor ordinare.	—	—	342.765	
	CAPITOLUL II				
	Cheltueli extraordinare				
1	Cheltueli extraordinare . . Fond	—	—	33.314	
	Totalul cheltuelilor extraordinare	—	—	33.314	
	CAPITOLUL III				
	Cheltueli cu destinaţiune specială				
1	Serviciul tehnic şi al drumurilor	—	—	35.180	
2	Cheltueli din cotizaţii locuitori				
3	Pentru şcoli	—	—	151.000	
4	Cheltueli din împrumuturi .	—	—		
5	Fonduri cu destinaţie specială	—	—		
6	Pentru despăgubirea cărnurilor şi îmbunătăţirea abatorului	—	—		
7	Cheltueli din fondul cârciumii.	—	—	4.000	
	Totalul cheltuelilor cu destinaţiune specială	—	—	190.180	
	TOTALUL GENERAL . .	—	—	566.259	

COOPERATIVELE.

In anul 1910 s'a înființat în satul Ezibei o tovărășie săteasca cu numele «Infrățirea», din inițiativa unui grup de săteni. La început membrii inițiatori n'au depus nici-o sumă, ci au semănat cu toții o tarla, iar cu banii luați pe recoltă au pus bazele cooperației, câștigul fiind destinat pentru crearea capitalului. Membrii cooperativei nu treceau de treizeci, în primul an. Pe măsură ce asociația a evoluat, alți membri, s'au adăugat la numărul celor dintâi. Din mărturiile oamenilor nu se poate ști cu precizie numărul cel mai mare de membri care au activat în cadrul acestei asociații; se pare că n'a depășit niciodată cifra de cincizeci.

Localul cooperativei avea numai două încăperi, una în care se vindea articolele de băcănie iar alta care servea de bibliotecă. Pe vremea aceea, se spune, mulți dintre săteni veneau să citească cărți în legătură cu agricultura: «Priroda» (natura), «Nasijivot».

Pe lângă activitatea economică și culturală, această cooperativă avea și un caracter etic; în sânul ei a luat naștere o societate anti-alcoolică.

Povestesc sătenii că, înainte de a lua ființă cooperativa, mulți dintre locuitori ajunseseră în pragul sărăciei, din cauza secetei și a timpurilor grele. Tot avutul lor era ipotecat la Banca Agricolă. Nu exista om în sat care să nu fie dator la această bancă. Oamenii disperați s'au pus pe băutură. Trei cârciumi care de abia puteau ține piept pornirilor atât de pătimașe, erau singurele instituții din sat care progresau. Se bea cu furie, mai ales țuică.

Văzând prăpastia în spre care se îndreaptă satul, cooperativa s'a gândit atunci să înființeze o secție anti-alcoolică. Propaganda se făcea prin cărți și tablouri anti-alcoolice, la care se adăugă ajutorul învățătorului din sat care ținea din când în când cuvântări, arătând sătenilor toate urmările dezastruoase ale băuturilor alcoolice. Activitatea aceasta a prins bine, căci sătenii încurajați, au început să lucreze și să bea din ce în ce mai puțin iar cu timpul au reușit să scape de datorii. Cârciumile ne mai având clienți s'au închis — până la răsboiu și mulți ani după răsboiu n'a mai apărut cârciumar în sat. «Să fi murit omul și nu găseai țuică în sat», spune informatorul.

Odată cu începerea răsboiului, tovărăşia sătească a luat sfârşit, iar cărţile au rămas pela foştii membri ai cooperativei.

In anul 1915 s'a înfiinţat o cooperativă «Banca Populară» care există şi acuma, iniţiativa fiind luată de directorul şcoalei primare. Sediul cooperativei este la şcoală. Inainte locuitorii luau împrumuturi de aici, dar în urma Conversiunei activitatea acestei cooperative a slăbit.

Cooperativa de brânză. — Se înfiinţează în anul 1922 cu un număr de patru membri, la care se adaugă încetul şi alţii, până când atrage în sânul ei aproape pe toţi proprietarii de oi din Ezibei. La înscrierea în cooperativă fiecare proprietar este obligat să aducă lapte curat în tot timpul sezonului. Câştigul este destul de bun şi se încurajează prin ajutoare băneşti, selecţia şi întreţinerea oilor. La început când s'a înfiinţat cooperativa, fiecare oaie dădea 30 până la 50 kgr. lapte, apoi când li s'a dat hrană mai bună a ajuns să dea 50—55 kgr. în timpul sezonului. Brânza se vinde la negustorii care întotdeauna oferă un preţ mai mare decât în altă parte, căci brânzăria este recunoscută ca cea mai bună din judeţ. Inainte de înfiinţarea acestei cooperative, au fost alte două brânzării ale negustorilor care cumpărau laptele din sat ;aceştia au trebuit să lichideze constrânşi de concurenţa pe care le-o făcea cooperativa.

Sătenii cari au oi mai puţine pot să depună laptele la cooperativă şi să ia în schimb brânză după cantitatea de lapte socotit: oile se mulg separat, numai brânza se face la căşărie.

Rar se întâmplă ca mai mulţi locuitori să se unească pentru a da oile la aceeaşi târlă. Fiecare membru dă laptele cooperativei. El ia pentru gospodăria lui cantitatea de brânză necesară şi la sfârşitul sezonului, după încheierea socotelilor, se repartizează cantitatea de brânză ce se cuvine fiecăruia şi se socoteşte preţul, bine înţeles după ce s'a scăzut cheltuelile. Fiecare primeşte ceeace i se cuvine, proporţional cu laptele adus.

Localul cooperativei era la început închiriat cu 2000 lei pe sezon. Mai târziu s'a hotărît să se facă local propriu şi în acest scop s'a oprit anual câte 10 bani pentru fiecare kgr. de lapte.

La căşărie lucrează numai maestrul cu ajutorul şi este plătit în raport cu preţul pe care îl are brânza: dacă într'un an se vinde cu 40 lei kgr. maestrul primeşte 0,50 lei de fiecare kgr. de lapte, etc.

Inceputurile acestei cooperative au fost grele. Membrii nu se înțelegeau și era gata să se desființeze dacă nu intrau câțiva oameni energici, care au introdus ordinea și disciplina. Asupra activității cooperativei în primii doi ani, nu se cunoaște aproape nimic căci toate registrele au dispărut. Dăm mai jos situația cooperativei, din anul 1924 până în anul 1938 cu excluderea anilor care ni s'au părut fără importanță.

In anul 1924 Cooperativa are 9 membri (toți bulgari) cu un număr de 336 oi și cu o producție de 8237 kgr. lapte, din care se face 2388 kgr. brânză, adică din 3,45 kgr. lapte se face un kgr. brânză.

In anul 1925 găsim 12 membri de naționalitate bulgară, cu 774 oi. Se scot 17.223 kgr. lapte care dă 5210 kgr. brânză adică din 3,306 kgr. lapte s'a scos un kgr. brânză.

In anul 1926 Cooperativa numără 15 membri cu un număr de 980 oi care dau 26.970 kgr. lapte. S'a scos 7718 kgr. brânză, adică din 3,486 kgr. lapte s'a scos un kgr. brânză.

Din venitul brut de 350.655 lei s'a cheltuit 59.379 lei rămânând venit net 291.276 lei, revenind la 10,80 lei kgr. de lapte, venit net, după care se socotește fiecăruia ceeace are de luat pe cantitatea de lapte depus.

In anul 1930 Cooperativa numără 30 de membri, dintre care doi Macedo-Români, restul Bulgari, cu un număr de 1910 oi care dau 52.472 kgr. lapte și 17.849 kgr. brânză, adică din 3,500 kgr. lapte se scoate un kgr. brânză.

In anul 1934, găsim 37 membri toți de origină bulgară. S'au scos 46.898 kgr. lapte.

Anul 1936—1937, găsim 35 membri, toți de origină bulgară. S'au scos în total 55.000 kgr. lapte, din 3,400 kgr. lapte scoțânduse un kgr. brânză.

In acest an brânza a fost vândută cu 20—22 lei kilogramul la negustorii angrosiști din București și Ploești.

In anul 1937—1938, Cooperativa enumără 35 membri care au la un loc 2100 oi.

S'au scos 45.000 kgr. lapte, din 3,300 kgr. scoțându-se un kgr. brânză.

Cu începerea anului 1935—1936, cooperativa a început să lucreze în localul său propriu, local ce a costat 25.000 lei. Această sumă s'a strâns din cotizațiile membrilor și prin excedentele realizate în ultimii ani.

In acest an cooperativa lucrează cu 40 membri și se constitue legal, intitulându-se «Deșteptarea».

Fiind mai bine organizată ca înainte, excedentele sunt mai mari și membrii din ce în ce mai mulțumiți. Din 1922 până în 1928, cooperativa s'a împrumutat întotdeauna la bănci cu sume cari ajungeau până la 30.000 lei, pentru cumpărarea chiagului, butoaelor, etc.

Astăzi și-au format un fond de rezervă (fiecare membru dă 10 lei de fiecare oae) din care se fac aceste cheltueli. Pentru păstrarea reputației de cooperativă cu produse renumite în întreg județul, statutele cooperativei stabilesc anumite condițiuni pentru membrii ei; laptele adus trebue să aibă un anumit grad de concentrare iar oile trebue să fie sănătoase.

Cășăria. — In afară de cooperativă mai este în Ezibei o cășărie care aparține lui Steriu Tuliu, negustor macedonean.

Acesta cumpără cu prețul de patru lei laptele dela sătenii cari nu sunt în cooperativă și îl transformă în brânză, bine înțeles toate cheltuelile privind pe negustor.

Pentru a atrage cât mai mulți săteni la această cășărie, se plătește înainte de începerea sezonului câte o sută lei pentru laptele dela fiecare oae. Unii locuitori, având nevoe de bani, se retrag dela cooperativă și vin aici: alții se obligă să vândă pe întreg anul tot laptele dela oile lor, acestei cășării. Banii pe care stăpânul cășăriei îi anticipează constitue un privilegiu care determină pe mulți locuitori să ocolească cooperativa și să vină aici. Obligațiile pentru asigurarea unor produse de calitate superioară sunt aceleași, ca și la cooperativă. Laptele trebue să conțină un anumit grad de concentrare iar proprietarul oilor este dator să anunțe pe patronul cășăriei, imediat ce s'ar ivi o boală în turma lui. Brânza se prepară în localul lui Ivan Mihailof, construcție cu o lungime de 12 metri și lată de 8 metri.

Aduc laptele la această cășărie un total de 30 membri, dela un număr de 2000 de oi. Majoritatea membrilor de aici sunt Români-Macedoneni.

Asociația Agricolă „Bunii Gospodari".

A luat ființă în anul 1938 (Personalitate Juridică și morală la 20 Feb. 1938).

Președinte: Nicolae Stănescu care îndeplinește funcțiunea

de casier și secretar. Comitetul de conducere este format din: Toniu Zlatef (bulgar), Ion Cioclu (român), Ion Făcăianu (român), Gh. Târzief (bulgar).

Numărul membrilor este de 26, în frunte cu preotul satului M. Avram. Ei sunt datori să depună la înscriere o taxă de 20 lei.

Scopul acestei societăți este:

1. Procurarea uneltelor și mașinilor agricole pe un preț convenabil, prin intermediul asociației.

2. Lucrarea rațională agricolă în comun de către toți membrii asociației. Asociația mai are ca scop să dea sfaturi educative, culturale, morale și tehnice celor ce ar veni să le ceară.

Neavând nici-un capital, ea procură prin Ministerul Agriculturei, unelte și mașini agricole, toate acestea fiind plătite în rate lunare sau anuale, după cum va stabili Ministerul.

Ratele vor fi plătite de membri, în raport cu averea lor.

Prima comandă s'a și făcut: un tractor cu plug și o mașină de treerat.

Rostul asociației de mai sus este destul de practic pentru lumea nevoiașe a satelor noastre. Randamentul pământului lor va fi mai mare, când acesta va fi lucrat pe baze raționale.

In concluzie, putem spune că spiritul cooperatist, este în plină dezvoltare, în satul Ezibei. Păstoritul una dintre ocupațiile principale, aducea până acum un venit prea mic locuitorilor din acest sat de oarece o parte din câștig mergea în buzunarul intermediarului. Astăzi prin cele câteva cooperative susținute de majoritatea locuitorilor din sat, speculanții au dispărut, calitatea produselor s'a îmbunătățit, iar câștigul intră numai în buzunarul producătorului. Aceste asociații vor avea o influență economică și mai mare, când toți locuitorii din sat, fără deosebire de naționalitate se vor grupa într'o singură cooperativă care să se ocupe atât cu desfacerea produselor agricole, cât și cu cea a brânzeturilor.

AGRICULTURA IN EZIBEI

Agricultura, ocupația de căpetenie a locuitorilor din Ezibei, implică cunoștințe bogate, o experiență îndelungată mai ales aici, unde plugarii în luptă cu natura, întâmpină dificultăți necunoscute în alte regiuni.

Clima specifică acestui ținut cere ca muncile să se facă mult mai repede decât în alte regiuni, iar pământul slab în unele părți necesită o pregătire specială pentru a putea rezista în epoca secetoasă de vară, când vânturile sunt puternice și ploile rare.

Ezibeiul, sat vechi de Musulmani, locuit întâi de Turci apoi de Tătari, peste care s'a adăogat în timpurile din urmă elementul bulgăresc, a cunoscut agricultori încercați, oameni fără școală, dar care aplicau în secolul trecut principiile pe care se bazează astăzi agricultura rațională. Așa ni se spune de bătrâni, că cei mai buni agricultori în sat erau Turcii și Tătarii. Bulgarii se ocupau odinioară numai cu creșterea oilor. Turcii și Tătarii aplicau asolamentul și lăsau la doi ani de zile terenul să se odihnească, adică nu semănau nimic pe el (nadaz). Astăzi proprietatea fărămițându-se, aceste reguli care asigurau culturi atât de bune din punct de vedere calitativ și cantitativ, nu se mai pot respecta.

Colonistul venit într'un mediu cu totul nou, necunoscând rosturile agriculturii din această regiune, neavând nici capitalul necesar pentru cumpărarea inventarului, a dus-o destul de greu la început și nici astăzi n'a ajuns să egaleze pe băștinașii din sat care au capital, inventar, proprietatea mai mare, pe deasupra și experiența atâtor ani de agricultură.

In afară de aceste elemente cari pun pe colonist în inferioritate față de băștinaș, celor dintâi li s'a mai făcut o mare nedreptate. La facerea comasării, locuitorilor bulgari li s'a atribuit cel mai bun teren de curând defrișat, în timp ce coloniștilor li s'a dat terenurile în mereaua cea mai slabă a satului. Nu știu dacă acest privilegiu acordat elemenului minoritar trebue să-l atribuim unei regretabile scăpări din vedere a

inginerilor însărcinați cu comasarea, sau unor procedeie interesate cu care ne întâlnim atât de des în timpul colonizării.

Din tabloul semănăturilor vedem că, atât la Români cât și la Bulgari, grâul deține cea mai mare întindere, aproape jumătate din suprafața totală. Astfel în anul agricol 1935, din 2.758 ha însămânțate 1.158 au fost semănate cu grâu. Tot așa în anul 1936 din 2.705 ha găsim 1.042 semănate cu grâu.

In afară de rentabilitatea pe care o oferă grâul, însămânțarea lui pe suprafețele atât de mari se explică și prin faptul că, atât Macedonenii cât și Bulgarii, mănâncă în casă pâine. Porumbul ocupă al doilea loc ca suprafață de însămânțare, iar orzul și ovăzul ocupă suprafețe mai mici.

In afară de uneltele agricole obișnuite, pluguri și boroane, găsim la locuitorii bulgari 18 cultivatoare, 28 mașini de secerat, 20 mașini de semănat, 2 mașini de treierat și 2 tractoare, în timp ce la elementul colonist în afară de 59 pluguri și 25 boroane, găsim numai o mașină de semănat, 4 cultivatoare și 5 mașini de secerat.

Locuitorii din Ezibei, de altfel ca și cei din întreaga Dobroge, folosesc mai mult calul la munca câmpului. Găsim în tabloul alăturat la toți locuitorii, 477 cai și numai 26 boi. In afară de alte avantagii, calul mai este întrebuințat și la făcutul armanului, din această cauză este preferat celorlalte vite de tracțiune.

Prin comasarea din 1932 și prin noua distribuire a loturilor, atât populației băștinașe cât și celei coloniste, s'a produs o transformare totală a proprietăței care se repartizează după noui criterii de o comisiune numită de minister.

Pentru a se cunoaște suprafața totală a proprietăților înainte de comasare, loturile repartizate coloniștilor și băștinașilor, terenurile rezervate pentru drumuri etc., reproducem memoriul încheiat de comisia însărcinată cu comasarea terenurilor din Ezibei.

MEMORIU DESCRIPTIV

(Mereaua satului Ezibei, jud. Caliacra)

Astăzi 26 Octombrie 1930, încheind lucrările studiului de Comasare.

Subsemnații: 1) L. Minculescu, Delegatul Direcției Cadastrului ; 2) I. Balaban, Delegatul Direcției Reformei Agrare ; 3) Dumitru Zdru, Primarul Unităței Ad-tive Ezibei ; 4) Dumitru Popof, Delegatul Localnicilor ; 5) Atanase Roșca, Delegatul Coloniștilor ; 6) Vasile Ilief, Secretarul. Pe baza rezultatelor

la care am ajuns în urma recunoașterilor făcute pe teren, a discuțiilor ce au urmat, a consultărei suprafețelor din tablouri și a situațiilor rezultate la măsurătoare, am consemnat în prezentul memoriu, cele ce urmează :

			Ha. mp.
Suprafața totală a merelei conform măsurătorii			3086. 6581
din care scăzându-se :			
		ha. mp.	
1. Drumuri clasate		26. 5168	
2. Canton		0. 9098	
3. Vetre de sat vechi		82. 1257	
4. Terenuri străine (cimitire creștine și musulmane		4. 1256	
6. Terenuri speciale rămase localnicilor (necomasabile).			
	ha. mp.		
a) Moara	0. 2644		
Total			0. 2644
7. Terenuri nearabile ale statului			113. 9423
a) Terenuri fără legătură cu comasarea:			
Bălți			
Inproductive, cariere		1. 1093	
Terenuri cu clădiri (al. I, art. 12 reg.) afară de arabile			
Total			1. 1093

	Ha. mp.
Suprafața totală a merelei conform măsurătorii	3086. 6581
b) Terenurile statului necomasabile provenite dela localnici din terenuri speciale	
Viile provenite din treime (dela acei fără arabil)	
Viile respinse	
Pădurile exclusiv ale statului	
Pădurile provenite din treime (de la acei fără arabil)	
Pădurile respinse	
Grădină zarzavat	
Grădini pomi	
Total necomasabil	115. 0516
Rămâne suprafața merelei supusă comasărei	2971. 6065

Din această suprafață se scade următoarele rezerve de ordin general cari se dau din proprietatea statului:

		ha.	mp.
1.	Islaz comunal pentru localnici	105.	0000
2.	Neproducția în islaz	4.	2200
3.	Islaz coloniști	85.	0000
4.	Mărirea vetrei de sat vechi (culoarea albastru)	12.	0000
5.	Vatra nouă existentă	23.	6250
6.	Vatra de sat propusă	16.	3750
7.	Cariere de piatră cu zestrea lor		
8.	Cimitir uman	0.	8725
9.	Cimitir vite	0.	3865
10.	Fântâni (cu zestrea lor) una	0.	1000
11.	Loturi școală, 2 școli	20.	0000
12.	Loturi biserică 10 ha și Geamie 5 ha	15.	0000
13. 14.	}	5.	0000
15.	Secție și Post de Jandarmi	5.	0000
16.	Parc	4.	0000
17.	Canton șosea	3.	0000
	Drumuri la localnici (1,5%) + și noi declaranți	24.	7938

Total rezerve de ordin general 324. 3628

Din aceasta se cuvine :

A. Localnicilor cu declarații vechi

		ha.	mp.
1.	Suprafața absolută	3.	4200
2.	Sub 5 ha.		
3.	Totalul arabil cuvenit din 2/3 și plusul cuvenit scăzându-se și terenurile speciale	1524.	4300
4.	O rezervă pentru satisfacerea eventualelor câștiguri de procese în curs	48.	7900
	Total localnici	1576.	6400
	+ Aplicându-se 1/5 pentru drumuri	24.	7928

Rămâne 1551. 9002 A.

B. Stat (arabil)

		ha.	mp.
1.	Domeniale	270.	9086
2.	Suprafețele arabile respinse	383.	3000
3.	Treime cuvenită pe baza vechilor hotărâri	721.	8800

Total 1376. 0886 B.

C. Suprafaţa pe baza legei din 7 Iulie 1930

1. Respinşi şi treimea stat probabilă	23. 2100
2. $^2/_3$ şi sub 5 ha. localnici şi absolut probabilă	69. 0500
3. Rezervă pentru apelurile tardive	
Total	92. 2600 C.
Total A. B. şi C.	3020. 1688

1. Coonsiderentele avute în vedere la alegerea ce s'a făcut celor patru părţi (A. B. C. D.).

ALEGEREA TERENULUI REZERVAT LOCALNICILOR.

1. S'a rezervat pentru comasarea suprafeţelor rămase localnicilor cu declaraţiuni vechi şi noui, în partea de Nord a Merelei Ezibei şi anume :

Din drumul Ezibei—Caralez, în spre Nord, învecinându-se la Est cu hotarul merelei Caralez, la Nord cu hotarul merelelor Matlânova şi Durgut—Calfa, la Vest cu hotarul merelei Carasinan, iar la Sud cu o linie corespunzătoare şi aproximativ în prelungirea drumului Ezibei—Caralez. Tot în hotarul de Sud se învecineşte cu noul islaz Comunal rezervat localnicilor.

S'a rezervat această suprafaţă pentru a se putea comasa terenul statului din această merea cu acel al statului din merelele, Caralez — Ghelengic, Bazargic, Ceacârcea şi eventual Arabagi.

2. S'a rezervat suprafaţa cuvenită statului, la Sudul merelei, învecinându-se la Nord cu drumul Ezibei—Caralez, islazul comunal Ezibei, pentru colonişti şi terenul rămas localnicilor, la Vest cu hotarul merelelor Ceacârcea, la Sud cu hotarul merelei Bazargic, iar la Est, cu hotarul merelei Ghelengic şi Caralez.

In această suprafaţă se cuprinde şi 2/3 probabilă din suprafaţa noilor declaranţi rămânând ca terenul ce eventual l-ar mai avea de primit statul, să-l ia în continuare peste drumul Elibei—Caralez, în hotar cu mereaua Caralez.

Toate hotarele ambelor suprafeţe, adică a localnicilor şi statului, au fost rectificate prin linii perpendiculare, conform schiţei-proect, alăturate.

3. Suprafaţa noilor declaranţi ce urmează să le rămână precum şi acelor cu procese în curs, s'a rezervat la Nord de drumul Ezibei—Caralez în hotar cu mereaua Caralez.

COMASAREA TERENURILOR LOCALNICILOR.

Suprafaţa cuvenită localnicilor precum şi acelor ce au avut comasare de pe alte merele, este de 1556. ha. şi 2200 m. Tot acest teren s'a împărţit în 21 tarlale, din care 19 tarlale sunt în

direcţia Nord—Sud paralele cu şoseaua judeţeană Bazargic—Armutli, iar 2 tarlale Est—Vest, perpendiculare pe primele şi la Nordul islazului Comunal Ezibei.

Calitatea terenului în cuprinsul acestei suprafeţe, prezintă în general acelaş aspect.

Totuşi această suprafaţă s'a parcelat în loturi asociate, pentru a se putea face rotaţia şi separarea culturilor la care s'a adăugat necesitatea de a apropia de sat cât mai mulţi lotaşi, cel puţin cu una din parcele.

Loturile au fost vizate în două şi trei parcele, cele mai mari de 3 ha. în felul următor:

Până la 3 ha. 13 loturi într'o singură parcelă.

Dela 3 ha. la 8 ha. 41 loturi în două parcele egale.

Dela 8 ha. în sus, 69 loturi în trei parcele din care una d'el ha., iar două parcele în părţi egale.

S'a mai lăsat un lot întreg de 95.1700 ha. în hotarul de Nord al merelei, precum şi două loturi cumpărate de colonistul Dumitru Tega, cari s'au comasat în terenul coloniştilor, într'o singură parcelă.

Numărul total al localnicilor comasaţi este de 126 locuitori.

In asocierea parcelelor s'a căutat a se însoţi parcelele aşa fel ca uşoarele diferenţe de calităţi de teren şi depărtarea de sat să se compeseze în compunerea lotului comasat.

S'au comasat loturi aparţinând unei singure persoane după cererea lor şi anume :

Maria I. Alexandrescu, învăţătoare, terenuri cumpărate dela localnici.

Preot Pavel Atanasof, terenul său personal şi cel pe care îl administrează ca tutore.

Au fost comasaţi cu terenuri din alte merele următorii :

1. Dumitru Hagi Gangef, terenul din mereaua Aiorman 5.90 ha.

2. Petre Nicolof, terenul din mereaua Paragii 4 ha.

3. Slava Matei Grigorova, terenul din mereaua Serdiment 3.14 ha.

4. Petcu Ivan Petcof,moşt., terenul din mereaua Serdiment, 7.10 ha.

5. Moşt. Elmaz Abdulvahab ş. a., terenul din mereaua Matlînova 2 ha.

6. Cheamil Săcean Murat terenul din mereaua Matlînova 5 ha.

Terenul acestor doi locuitori din urmă este cumpărat de colonistul Dumitru Tega, şi a fost comasat în terenul statului, parcelat coloniştilor.

Au cerut comasarea în alte merele, pentru întreaga suprafaţă următorii :

1. Lazăr Todorof, pe mereaua Caralez cu 8.40 ha.

2. Marin Bonef, pe mereaua Durgut Calfa cu 6.95 ha.

Aceşti doi locuitori nu au mai fost comasaţi pe mereaua Ezibei

S'a constatat că locuitorul Coliu Slavof a fost trecut în tabloul de suprafeţe rămase localnicilor, afişat atât la No. 49 cât şi la 132, cu aceeaş suprafaţă şi s'a făcut rectificarea cuvenită.

COMASAREA TERENURILOR CUVENITE STATULUI.

Suprafaţa proprietatea cuvenită statului, cultivabilă, este de 1376 ha şi 886 mp.

Din această suprafaţă s'a scăzut rezervele de ordin general şi s'a făcut loturi pentru un număr de 85 locuitori, rămânând suprafaţa de circa 150 ha pentru colonizare, în afară de mereaua Ezibei.

Numărul coloniştilor aprobat la această dată este de 59.

Numărul coloniştilor ne aprobaţi la această dată este de 26.

Din aceşti din urmă sunt cu case construite 16 colonişti, iar fără case 10 colonişti.

Suprafaţa arabilă pentru cei 85 colonişti existenţi în mereaua Ezibei s'a parcelat în loturi asociate în felul următor :

Câte 1 ha de grădină şi lucerniere.

Câte 4 ha. într'o parcelă, teren cultură la vestul merelei.

Câte 5 ha. într'o parcelă, teren cultură la estul merelei.

Această asociere s'a făcut în vederea rotaţiei şi separărei culturilor şi pentru a-i apropia cu câte o parcelă de noua vatră a satului

Parcele de 1 ha s'a rezervat în jurul islazului comunal al coloniştilor.

Suprafaţa lăsată pentru colonizare în afară de mereaua Ezibei s'a fixat în hotar cu mereaua Bazargic, începând din drumul negru comunal — Bazargic — Matlînova spre Vest.

RECTIFICAREA DRUMURILOR COMUNALE.

S'a rectificat următoarele drumuri comunale:

Ezibei—Bazargic
« Caralez,
« Matlînova
« Carasinan — li s'a lăsat câte 12 m. lăţime.
« Arabagi
« Ceacârcea
« Suiuciuc

TABLOU

Cuprinzând întinderea proprietății în Ezibei

Detaliii	Bulgari	Turci	Români	Total
Proprietari cu 1 Hectar	5	—	—	5
» » 2 »	5	1	—	5
» » 3 »	7	2	—	9
» » 4 »	4	1	—	5
» » 5 »	14	1	—	15
» » 6 »	7	1	—	8
» » 7 »	5	—	—	5
» » 8 »	6	—	—	6
» » 9 »	7	—	—	7
» » 10 »	8	—	87	95
» » 11 »	4	—	—	4
» » 12 »	6	—	—	6
» » 13 »	2	—	—	2
» » 14 »	1	—	—	—
» 15 »	1	1	—	—
» » 16 »	8	—	1	—
» » 17 »	3.	—	—	—
» » 18 »	4	—	—	—
» » 19 »	1	—	—	—
» » 20 »	3	—	1	—
» » 22 »	4	—	—	—
» » 24 »	1	—	—	—
» » 25 »	1	—	1	—
» » 29 »	1	—	—	—
» » 31 »	1	—	—	—
» » 39 »	1	—	—	—
» » 42 »	—	—	1	—
» » 51 »	2	—	—	—
» » 65 »	1	—	—	—
» » 96 »	1	—	—	—
Total General	114	7	91	174

AŞEZAREA PARCELELOR IN TARLALE.

A. **Pentru localnici:**

Tarlaua I,	Parcela No. 1—11.
« II,	« No. 12, 13a, 14a, 20a.
« III,	« No. 64a, 77a, 115a, 118a, 93b, 100b.
« IV,	« No. 78a, 91a, 116a, 117a, 120a, 120b, 121a, 122a.
« V,	« No. 53a, 63a, 113a, 114a, 119a, 123a, 101b, 102b, 124a, 124b.
« VI,	« No. 103b, 106b, 108b.
« VII,	« No. 93a, 111a, 112a, 81b, 84b.
« VIII,	« No. 95a, 97a, 109a, 110a, 85b, 88b.
« IX,	« No. 98a, 100a, 106a, 108a, 89b, 91b.
« IX bis,	« No. 101a, 105a, 92b, 112b, 113b.
« X,	« No. 21a, 30a, 43a, 52a.
« XI,	« No. 31a, 42a.
« XII,	No. 45b, 46b, 49b, 53b, 57b, 59, 114b, 115b, 116b.
« XIII, XIV,	« No. 55c, 122c.
« XV,	« No. 27b, 44b, 47, 48, 51b, 52b, 55b, 56b, 79b, 119b.
« XVI, XVII,	« No. 14b, 17b, 19b, 26b.
« XVIII,	« No. 60b, 74b, 77b, 78b, 117b, 118.
« XIX şi XX,	No. 109b, 110b, 111b, 121b, 122b, 13b, şi rezerva pen-

tru noii declaranţi şi procesele în curs.

B. **Pentru colonişti:**

Tarlaua I	Parcelele No. Ic — 25 c. —
» II	» No. 60 b. 70 b. —
» III	» No. 74 b. 84 b.
» IV	» No. 67 a. 68 a. 71 b. 73 b. loturi,

geamie biserică şi 2 Şcoli.

Tarlaua V	Parelele No. 48 b. 59 b.
» VI	» No. 36 b. 47 b.
» VII	» No. 29 b. 35 b. Lot sport şi tir

şi Secţie de Jandarmi.

Tarlaua	VIII	Parcelele	No. 26 c. 64 c.
»	IX	»	No. 24 b. 28 b.
»	X	»	No. 19 b. 22 b. Canton.
»	XI	»	No. 12 b. 18 b.
»	XII	»	No. 5 b. II b. —
»	XIII	»	No. 73 a. 75 a. 65 a. 84 c. Parc.
»	XIV	»	No. 69 a. 72 a. Invățător. —
»	XV	»	No. 76 a. 84 a. Ib. 4 b.
»	XVI	»	No. 45 a. 66 a. —
»	XVII	»	No. 23 a. 44 a.
»	XVIII	»	No. Ia — 22 a. —

Rezervele

I. Islazul comunal al localnicilor și coloniștilor s'a rezervat în jurul satului Ezibei: locuitori la Nord, coloniști la Sud. S'a dat în plus peste suprafața fixată localnicilor, conform statisticei din 1923, locul neproductiv cu suprafața de 4 ha. și 2200 m. p.

Vetre de sat.

2. S'a rezervat pentru mărirea vetrei vechi de sat, suprafața de 12 ha. în două puncte.

a) In partea de Nord Vest 5 ha. chiar în marginea satului, începând din șoseaua Bazargic-Armutli.

b) In partea de Nord-Est 7 ha. lipite de sat, dela eșirea mare în islaz din sat, până în noua vatră de sat propusă pentru coloniști.

Pentru vetrele de sat ale coloniștilor s'a rezervat în total 40 ha. Din această suprafață, 23 ha. 6250 m. p. au fost făcute vetre noi de sat încă din anul 1928 și în prezent punctele de hotar fiind distruse, nu se mai cunosc limitele locurilor. Din această cauză s'au făcut încălcări, iar în partea de Est a șoselei Bazargic-Armutli, locurile din planul vechi cu No. 32—47—52, sunt complect desființate, prin așezarea construcțiilor de case și este nevoe de o nouă parcelare a lor, care să se facă ținând seama de construcția caselor.

Pentru mărirea vetrei nouă de sat, s'a rezervat suprafața până la 40 ha. în continuarea aceștei vetre de sat deja existentă în jurul satului Ezibei, conform însemnărei din schița proectului.

3) Cimitirul uman s'a mărit până la suprafața de I. ha. ha. 5000 m².

4) Cimitirul de animale s'a mărit până la suprafața de 0. ha. 5000.

5) Cariera de piatră lăsată pe seama statului este prevăzută cu zestrea ei dela ridicarea în plan.

Celelalte rezerve au fost menționate în tarlalele în cari cad.

DELEGATUL DIRECȚIEI CADASTRULUI
(ss) *L. Minculescu*

Deleg. Direc. Reformei Agrare
(ss) *I. Balaban*

Primar (ss) *Dumitru Zdru*

Secretar (ss) *Vasile Ilief*

Delegați { (ss) *Dumitru Popof*
(ss) *Atanase Roșca*

Prezentul memoriu descriptiv, numerotându-se semnându-se și sigilându-se conține patru file.

PREȘEDINTELE COMISIEI DE COMASARE
(ss) *L. Minculescu*

SUPERSTIȚII ȘI OBICEIURI ÎN LEGĂTURĂ CU AGRICULTURA LA COLONIȘTII REGĂȚENI.

Cu privire la belșugul anului ce începe, sunt următoarele semne :

a) anul va fi mănos, dacă la Sf. Vasile pomii vor fi îmbrăcați cu *chidie* (promoroacă).

b) dacă iarna va fi în general cu nămeți mari.

c) dacă toamna frunzele cad de vreme de pe copaci.

d) dacă șoarecele își face culcușul în buruieni și nu în pământ.

e) dacă primăvara sunt cărăbuși mulți.

f) dacă primăvara răsare multă nalbă.

Pentru a ști ce fel de bucate se vor face mai multe, în seara Sf. Vasile se face următoarea încercare : într'o strachină se pun atâția cărbuni aprinși câte feluri de bucate se intenționează a se semăna, menindu-se fiecare cărbune pentru un anumit fel de bucate. Cărbunele care a doua zi va avea mai multă spuză (cenușe), acela va arăta bucatele ce se vor face.

Cum rodirea câmpurilor depinde mai ales de rostul ploilor, agricultorii în orice ocazie se roagă lui Dumnezeu să dea «sănătate și ploaie la vreme». Pentru a ști care lună a anului va fi ploioasă, ei fac tot în seara Sf. Vasile încercarea următoare : Se desface o ceapă în 12 foi — pentru fiecare lună o foaie — și se presară sare peste ele; foaia în care se va găsi a doua zi mai multă apă, va arăta luna cea mai ploioasă a anului.

Pentru ca ploaia să fie curată (fără grindină), locuitorii — în special femeile — mai «țin» (serbează) încă cele nouă Joi după Paști. In cazul când plouă cu piatră și se pare că va face ravagii mari, atunci se trag clopotele bisericii. In caz de secetă — pe care o socotesc ca o pedeapsă divină — locuitorii nu mai recurg decât foarte rar la obiceiul de a scoate icoanele pe câmp ; aceasta poate și din cauză că în această comună oficiindu-se slujba în limba bulgară, sentimentul religios la Români ne mai fiind cultivat, a scăzut mult.

După câte am constatat în cei câțiva ani de când sunt în părțile acestea, locuitorii spun că rodul are dușmani puțini.

Dintre păsări, acelea care fac stricăciuni sunt ciorile, de aceia locuitorii au păstrat obiceiul de a serba «Marția ciorilor» (Marția din săptămâna brânzei).

Lăcustele care vin din Rusia și Bugeac și în nordul Dobrogei, nu ajung până aici.

Tăciunele la porumb este foarte rar, totul depinzând de mersul ploilor în timpul legatului.

Stricăciune fac la cereale șoarecii de câmp și niște viermi mari negri - verzui, cărora locuitoii nu le dau prea mare importanță.

Țarina. Toți coloniștii regățeni își au locurile de casă unul lângă altul, în marginea nord-estică a satului. E de observat că țarina nu este despărțită de sat și islaz prin garduri, ci doar printr'un răzor și că așa numita «poartă a țarinei» nu există aici, intrările și ieșirile din sat făcânduse pe orice uliță.

Țarina este păzită de pândari sau «meragii» cum li se spune pe turcește, cari sunt plătiți în natură unu, din 25 sau 30 după «împăcăciune» sau în bani, în care caz li se dă și «tain» câte 2—3 kg. de hectar.

Pământul este negru humos — prielnic oricărei semănături — dar mai ales ceralelor, cu toate că are mult «chir» sau

«airic» (cum i se spune pe turcește). Pământul fiind consistent și prin urmare greu de muncit, agricultorul întrebuințează unelte bune, perfecționate. In general locuitorii sunt mulțumiți cu locurile luate definitiv după comasare.

Pentru ușurința lucrului ei își împart loturile în «tarlale» pe care le muncesc succesiv.

Lanurile fiind recent parcelate au forma regulat geometrică și sunt mărginite cu pietre de hotar.

Se observă aici că alternarea culturilor pe acelaș lan, constitue regulă generală. Pe lanul pe care a fost porumb se seamănă cereale și invers. Pentru aceasta, întreaga țarină se împarte în fiecare an în două părți, destinându-se una pentru porumb și mohoruri, făcându-se în acelaș timp alternarea de care am spus.

In acest fel, după seceriș, miriștea e folosită ca islaz pentru vite, căci islazul propriu zis până în timpul secerișului este păscut. Nu se permite nimănui să samene porumb în partea păioaselor, pe când în partea porumbului se pot semăna orice fel de păioase.

ARATUL.

Plugăria. Pentru plugar, anul începe odată cu aratul, căci atunci își începe el activitatea întreruptă câteva luni.

Plugăria începe imediat ce s'au topit zăpezile și s'a desghețat pământul, adică în «mustul omătului».

Munca cu brațele este înlocuită aici prin mașini agricole de tot felul, mașini cari sunt destul de perfecționate.

Ca unealtă de căpetenie, plugul se bucură de cea mai mare considerație din partea plugarului care-l pune în acelaș rând cu carul. Spun unii că ar fi apucat la părinții lor în județul Bacău, un plug mixt — combinație de lemn și fier —. Acuma însă întrebuințează pluguri de fier perfecționate ale căror părți componente au păstrat tot vechile numiri dela plugurile mixte. Părțile din care se compune un plug sunt :

a) *Coarnele* care formând un V larg deschis se leagă între ele la mijlocul lor cu o vergea de fier numită *spetează,* iar în partea de jos se leagă cu *cormana* sau cucura, un fier convex la partea de sus și care are rolul de a răsturna brazda tăiată de fierul lat ce este fixat de partea de jos a cormanei prin două șuruburi scurte și groase.

Potinteiul sau *nada* depărtează cormana de coarne, el stă nemişcat şi deaceia se zice unui om că «stă ca un potinteiu» adică «stă de lemn».

Bărsa este totalitatea fiarelor din capătul de dinapoi al grindeiului sub coarne şi ea se compune din cormana, fierul lat care taie pământul şi *plazul* — călcâiul sau talpa plugului care ţine plugul drept.

Sunt unele pluguri cu trupiţă, adică cu grindeiul îndoit, legat direct cu cormana şi fierul lat şi prin urmare lipsite de bârsă. Pe la mijlocul grindeiului este o dăltuitură în care e pus fierul lung sau cuţitul, dar care pentrucă îngreuiază mersul plugului, este scos.

Grindeiul care constitue plugul propriu zis este un fier lung, mai gros la capătul de dinapoi unde e fixată bârsa şi mai subţire la capătul de dinainte ce se sprijină pe regulatorul cotigei.

Cotiga are două roţi dintre care cea din dreapta, — mai mare, — merge pe brazdă, iar cea din stânga, — mai mică, — merge pe locul nearat, astfel că osia are totdeauna o poziţie orizontală. Pe osie este un regulator care permite să se ridice sau să se lase capătul grindeiului şi deci să se mărească sau să se micşoreze adâncimea brazdei. De cotigă se agaţă printr'un cârlig *crucioiul* sau cântarul (pe turceşte) de care se leagă şleaurile hamurilor.

Pornitul plugului. De cum începe a se desprimăvăra, plugarul îşi pregăteşte uneltele necesare ; vitele de muncă s'au bucurat şi ele tot timpul iernii de o îngrijire deosebită şi de aceia chiar se zice că vitele «mai bine iernează» decât «vărează».

Din obiceiul ce-l aveau în Moldova de-a se întovărăşi la plug unii cu alţii, n'au mai rămas decât câteva zicale : «la plug se cunoaşte Românul», «dacă ţi-ai pus boii în plug cu... cutare, apoi ai să-i scoţi fără urechi», «ţi-ai pus boii în plug cu dracul», etc.

De obiceiu aici ies toţi plugarii deodată la arat, pentruca şi strânsul holdelor să se facă deodată, căci altfel care umblă după «strâns» prin ţarină ar strica holdele rămase nestrânse.

Pornirea plugului se face de preferinţă într'o Luni. In cazul când bucata de arat nu e departe de casă, atunci plugul nu se mai duce cu căruţa, ci e pus pe două lemne încrucişate, lemne

ce în acest caz se numesc *iepe*. Când însă lanul e departe atunci se pune în căruță împreună cu boroana, grapa și uneori tăvălugul, un butoiaș cu apă sau o *botă* și merinde pentru prânz.

Inainte de a trage prima brazdă, plugarul se închină zicând «Doamne ajută», de sunt mai mulți, unul din ei urează «noroc și ploaie să dea Dumnezeu» pentru ca ceilalți să-i răspundă «să dea Dumnezeu !».

Primele arături se fac pentru pâinea măruntică și se fac totdeauna pe ciocăniște, adică acolo unde anul din urmă a fost porumb. Arăturile se fac cu cel puțin patru cai, sau cu doi cai și doi boi, după starea omului și după suprafața ce o are de arat.

Când la plug sunt 2 perechi de vite, perechea de lângă plug se zice că e «la roată» (rotași), iar cea dinainte «din frunte», «din cap» (înaintași) și în cazul când sunt trei perechi de vite, cea dela mijloc se zice că e «la pripon».

Trebuiesc la arat — de obiceiu — doi oameni : unul mai în vârstă care ține de coarnele plugului potrivind brazda în lățime și adâncime și care se numește *cornaciu* și altul mai tânăr, de cele mai multe ori chiar un copil mic, care mână vitele (pogoniciu). Când se ară la loc întins (drept) și când vitele sunt dresate, poate să are și un singur om.

Statistica semănăturilor după întindere şi naţionalităţi.

Data	ROMANI							BULGARI							
	Ha. Grâu	Ha. Secară	Ha. Orz	Ha. Ovăz	Ha. Porumb	Ha. alte semănături	Total	Ha. Grâu	Ha. Secară	Ha. Orz	Ha. Ovăz	Ha. Porumb	Ha. alte semănături	Total	Total G-ral
Anul 1935	310	16	135	95	190	56	802	840	23	390	178	420	105	1956	2578
Anul 1936	290	20	160	80	210	42	802	752	32	380	160	480	89	1893	2695
Tota	600	36	295	175	400	98	1604	1592	55	770	338	900	194	3849	5453

Vitei care iese din brazdă i se strigă «hart la brazdă» și de aici a rămas vorba «a da pe cineva pe brazdă» adică a-l îndrepta.

Intodeauna, bucata mai întâi se brăzdează adică i se trage

o brazdă de jur împrejur pentru delimitare și apoi se începe aratul, dela mijloc spre margine (la cormană) sau mai des dela margini spre mijloc. Părțile nearate pela colțurile bucății rămase așa din cauza că lanul n'a avut o formă geometrică regulată, se numesc «clinuri» sau «chiscuri». La intervale egale socotită după numărul brazdeor trase, vitele sunt oprite ca să «răsufle» (să se odihnească).

In Ezibei ,ziua de muncă nu se mai împarte ca în Moldova în trei părți (conace) aceasta din cauza lipsei de apă la câmp.

Omul pleacă la câmp pela 7—8 dimineața, după ce mai întâi a luat ceva în gură (un fluștiuc) și după ce și-a adăpat vitele. La câmp stă până pela ora 4 p. m. — fără să deshame (desjuge) vitele, când trebuie neapărat să se întoarcă în sat să adape vitele care altfel s'ar îmbolnăvi. Din cauză că brazda se ia prea lată, se întâmplă să rămână câte o șuviță nearată ce se numește «greș».

Semănatul se face în două feluri : pe sub brazde sau «pe piele» și pe deasupra adică peste brazde.

Aici, date fiind condițiunile locale, se seamănă numai pe sub brazde căci în felul acestă sămânța poate trage «reveneală», ferită fiind de uscăciune va încolți și răsări mai repede și având rădăcinile mai în adânc, nu va suferi așa de mult de secetă.

Sămânța se poartă într'un săculeț la subsoară sau în «poală». Semănătorul trebuie să aibă pentru aceasta oarecare îndemânare, căci nu toți pot semăna bine. In cazul când pământul e tare și cormana răstoarnă bulgări în loc de țărână, se lasă ca bulgării (lostopanii) să fie fărimițiți de apa ploii sau se dă imediat cu boroana și grapa pe bucată.

Boronitul. Boroana este formată din mai multe stinghii de fier puse cruciș și pe care s'au fixat perpendicular niște cuțite ce au rostul să taie bulgării rămași întregi. Boroana întreagă are sau forma unui dreptunghiu sau a unui romb.

Pentruca sfărîmițirea să se facă mai bine și pentruca locul să se netezească, se dă uneori și cu tăvălugul (un butuc greu de lemn, lung de 1,25 m. și gros de 50 cm. în diametru) și apoi se dă întotdeauna cu grapa care are rostul de a acoperi semințele ce au mai rămas neacoperite. Grapa este formată din 2 tălpici arcuiți ca tălpile de sanie, lungi de vre-o 85 cm. și cari sunt legați între ei cu 2 stinghii lungi de vre-o 150 cm. numite *andrele.*

Printre aceste andrele se împletesc spini, mărăcini etc. Pentru ca mărăcinii să se răsucească *(gânj)* li se pârlesc cotoarele în foc.

Grapa ca și boroana și tăvălugul are două brațe (mâini) de care se agață cântarul cu cruioaiele. Imediata grăpare a arăturii este de o așa mare importanță încât plugarul potrivește așa fel încât să nu se are într'o zi mai mult decât poate grăpa. Claca la arat nu se face aici, fiecare își vede de ale lui.

Păpușoii. Păpușoiul sau porumbul cum s'au deprins să-l numească regățenii din Ezibei, este de cea mai mare importanță pentru agricultori, întrucât el constitue baza alimentației lor. Soiurile de porumb care se cultivă aici sunt : «dinte de cal» și «corcitură» cu moldovenești.

Aratul și semănatul porumbului se fac aici ca și în alte părți atât doar că «întorsura» locului de toamnă, semănarea pe lanurile pe care anul din urmă au fost păioase, semănatul «pe piele» și în rânduri constitue regulă generală.

Aratul păpușoiului se face în urma celorlalte semănături și începând de pe la Buna Vestire, ține până pe la Ispas (Inălțarea Domnului). La început se face semănarea orzului și a ovăzului, apoi la urmă de tot se seamănă mohorul.

Prășitul. Când păpușoii au crescut de vre-o palmă, se prășesc mai întâi cu rarița fără cormane în lipsa prășitoarei, și anume se prășește ristavul (locul dintre două rânduri de lățimea a 3 brazde) și apoi se rărește cu sapa în curmeziș.

Diferitele părți ale sapei sunt: leafa sau fierul, tăiușul sau gura, colțurile, urechea cu muchea și gâtul, și coada de lemn drept și neted ca să nu bată la palmă.

Sapei i se dă o înclinare după tăria pământului, adică se dă mai «la prășit» sau mai «la săpat» micșorându-se sau mărindu-se unghiul ce-l face sapa propriu zisă cu coada *(dârjala).*

La prășitul dintâi, pământul este mai răscolit cu scopul de a-l face mai avid și pentru a se permite rădăcinelor să se adâncească, pe când la prașila a doua care se face numai cu rarița, se caută a se îngropa cât mai bine păpușoii făcându-li-se mușuroaie mari la rădăcină pentru a nu fi trântiți de vânt și pentru a permite desvoltarea rădăcinelor adventive.

Rarița este la-fel cu un plug având în plus încă a cormană în partea stângă, iar în minus cotiga, ce e înlocuită aici print'o

rotiță mică la capătul grindeiului, prevăzută cu un regulator pentru adâncimea brazdei.

Rărițatul se face cu doi cai care merg pe ristavurile mărginașe celuia pe care merge rarița, iar în cazul când rărițatul se face numai cu un cal, acesta merge pe acelaș ristav cu rarița. După rărițat — la vre-o săptămână — se mușuroiesc (cuibăresc) păpușoii cu sapa.

Prășitul trebuie să fie terminat la coacerea orzului căci orzul scuturându-se repede, trebuie secerat în pripă.

Aceluia care doarme în zilele de Paști, se crede că-i va ploua la prășit.

Crescutul și coacerea. In legătură cu desvoltarea porumbului, se crede că va crește frumos dacă iarna vor fi țurțuri mari de ghiață.

Statistica Mașinilor Agricole din Ezibei.

ROMÂNI							BULGARI										
Pluguri	Boroane	Cultivatoare	Mașini de semănat	Mașini de secerat	Prășitori	Total	Pluguri	Cultivator	Boroane	Mașini de semănat	Mașini de secerat	Mașini de treerat	Prășitori	Tractoare	Mașini de cosit	Total	Total Gener
59	25	4	1	3	3	95	102	18	68	20	28	2	2	1	1	242	337

La un păpușoiu desvoltat deosebim : spicul (schicul), moțul, frunzele (foile), pănușele, hlujanul (coceanul), rădăcina și cepii (cechii) sau rădăcinoasele și știuletele.

In anii buni, dela nodul cel mai jos, firul de păpușoiu dă una sau mai multe ramuri (frați — moldovenește, sau copii — oltenește) care la prășit sunt tăiate. Știuletele este format dintr'un ciocălău (ciocan) pe care sunt așezate grăunțele în rânduri mai mult sau mai puțin regulate; el este învelit de niște foi (pănușe).

Fazele de coacere ale grăunțelor sunt : urzirea, adică ivirea grăunțelor pe ciocălăi; gingiatul, când din grăunțele strivite iese un fel de lapte; «în lapte», când sunt buni de copt și fiert și în «țintă», când s'au întărit și au început să se îngălbenească.

Este credința că nu e bine să mănânci păpușoi fierți, până ce mai întâi n'ai dat de pomană dintr'înșii.

In Moldova aveau obiceiul de a semăna păpușoiu pe lângă casă (în grădină), iar printre ei se semăna tot felul de plante ca fasole, bostani, pepeni, etc., alcătuind ceace se numia «hălăciuga» ; aici însă locul nu permite decât cultivarea unor anumite semănături pe o porțiune oarecare de loc.

Pentru hrana vitelor și a păsărilor se seamănă un soiu de porumb mai mic la știulete și la boabe numit *cucuruz* și care este specific regiunilor de munte unde neavând îndeplinite toate condițiunile de desvoltare, nu crește deajuns.

Poate de acolo dela munte își are origina cântecul ce-l cântă țăranii în timpul muncii :

«Cucuruz cu foaia'n sus,
«Sărut ochii cui te-a pus,
«Și te-a pus cu patru boi
«Sărut ochii amândoi».

Holdele. După felul lor, holdele se numesc grâie (cuprinzând grâul și secara) și oarze (orzul și ovăzul). Când holdele — și în special grâiele — sunt buruienoase, se plivesc cu ajutorul unei lopeți mici numită chircă, care înlătură desavantajul smulgerii.

Grâul este de două feluri : de Dobrogea și Banat. Arăturile pentru grâu se fac toamna după normele cunoscute și în cazul când toamna e lungă și grâul a crescut prea mare, se bagă oile ca să-l pască.

Pentru a evita tăciunarea grâului, sământa se pune în «saramură» care este o soluție de sulfat de cupru, apă și var.

Secara se seamănă mai puțin decât grâul, în proporția de 1/5.

Orzul se seamănă primăvara înaintea tuturor celorlalte cereale, iar ca suprafață de cultură vine imediat după grâu. Uneori orzul se seamănă și toamna.

Ovăzul se cultivă atât pentru vândut cât și pentru nutreț (tain) la cai.

In ajunul secerii. Când holdele încep să dea în copt, plugarul dă zor cu celelalte treburi, pentruca la seceriș să nu fie împiedecat de nimic.

Secerișul se face cu mașina de secerat pe care o închiriază dela cei care au, iar acei care nu pot plăti sau nu pot să aștepte

până când e secerătoarea liberă, cosesc cerealele cu coasa căreia i se pune *hreapcă* pentruca firele să fie culcate la pământ în rând.

Coasa are următoarele părți : fierul care la rându-i are gura (tăiușul), varga (muchea) ce-i dă tărie, măseaua și mănușa (inelul) și partea lemnoasă numită coporâia, pe coporâie se găsește un lemnuș (picior-mâner) perpendicular de care apucă cel care ține coasa. Coasa propriu zisă se întărește (înțepenește) cu ajutorul brățării și a penelor de lemn ce se bat cu ciocanul. Pentru ascuțit se întrebuințează o piatră bine aleasă sau una de gresie, cumpărată (cute), care se ține într'un toc cu apă, la brâu. Din când în când, coasele trebuiesc bătute cu ciocanul pentru a li se subția din nou gura.

Statistica animalelor din satul Ezibei pe anul 1935.

	ROMÂNI				BULGARI			
	Animale	Animale de Tracțiune	Animale neîntrebuințate la Tracțiune	Total	Animale	Animale de Tracțiune	Animale neîntrebuințate la Tracțiune	Total
Armăsari	13	13	—	13	26	26	—	26
Cai	20	20	—	20	150	70	80	150
Iepe	46	46	—	46	222	150	—	222
Tauri	1	—	1	1	1	—	1	1
Boi	4	4	—	4	22	22	—	22
Vaci	42	—	42	42	42	—	42	42
Junci	7	—	7	7	24	—	24	24
Oi	920	—	920	920	2066	—	2066	2066
Berbeci	—	—	—	—	—	—	—	—
Batali	—	-	—	—	—	—	—	—
Total	1053	83	970	1053	2553	268	2213	2553

Legatul și adunatul snopilor. Brazdele cosite cu mașina sau cu coasa se fac poloage (*balsâm*, pe turcește) și apoi din 3-4 poloage se face un snop care se leagă cu o legătură făcută din fire răsucite ce se smulg atunci dintr'un «partal» anume lăsat pentru aceasta. Legăturile se fac în felul următor : se pun două mănunchiuri spic la spic, se răsucesc și se înnoadă, lăsându-se apoi noaptea să cadă roua pe ele, iar ziua acoperindu-se ca să nu se usuce și să se rupă. Snopii legați se clădesc în jumătăți

(clăi) din câte 17 snopi fiecare, cel de deasupra numindu-se berbec sau popă.

Pentru făcutul poloagelor se întrebuințează furca de fier sau de lemn și țăpoiul, iar pentru adunatul firelor rămase pe urmă, se întrebuințează grebla cu cai.

Căratul snopilor se face cu căruța cu corlate (*angâci* cum îi zice aici după denumirea turcească), fiind nevoie la încărcat și descărcat de doi oameni dintre cari unul trebuie să fie meșter ca să încarce, iar celălalt voinic să asvârle snopii cu țăpoiul.

Corlata de aici (angâciul) se deosebește de corlata moldovenească.

Clăditul snopilor. Când vremea seceratului se apropie, omul are grija să-și pregătească și aria (armanul) pentrucă rareori mai clădesc snopii pe bucată, de cele mai multe ori îi încarcă în căruță și-i duce la arman, unde îi clădește în clăi sau în șiri. Clăile se fac cu baza circulară sau patrulateră și ascuțite la vârf, pentruca apa de ploaie să se scurgă. Cum alte munci trebuiesc făcute, treieratul începe mai târziu.

SEMĂNĂTURILE FELURITE.

Nutrețurile sunt : *mohorul* care este un nutreț foarte bun pentru vite cornute, *parângul* (dughia) pentru cai.

La 4—5 zile după cosire, brazdele se strâng în pale ; palele se fac porcoaie sau căpițe. Căratul se face tot cu căruța cu angâci, așezându-se în «obor» în clăi sau în căpițe, peste care se pun ciocani.

Cânepa si inul. Dat fiind faptul că timpul nu le permite și că orașul este aproape, cânepa și inul din care se fac țesături de casă, nu se mai cultivă.

Pepenii, bostanii și castraveții. Pepenii se seamănă atât pentru «*sațul* casei» cât mai ales pentru vândut. Se seamănă mai mult pepeni verzi. Bucata cu pepeni se chiamă «*bostană*» sau «bostănărie». Un pepene specific acestei regiuni este un pepene galben turcesc, numit *caun.*

Aratul se face ca și la păpușoiu ; se seamănă în cuiburi, se prășesc de trei ori și pe margini se seamănă floarea soarelui, meiu turcesc sau chiar parâng. După prașila a treia, de când pepenii au început a se coace, se fac colibe în care stau mai mult copiii.

Bostanii și castraveții se seamănă mai mult în jurul casei și numai pentru consumație, câteodată însă, se vând.

Păstăioasele. *Fasolea* nu se mai seamănă ca'n Moldova, printre păpușoi, ci își are rezervat loc aparte. Se culege prin August, când păstăile s'au uscat. De multe ori se seamănă și'n grădina de lângă casă pentru consumul imediat «de verde»

In Moldova, fasolea se bătea cu «bleciugul» sau «îmblăciul», un par lung de vre-un metru și care la capăt mai avea încă unul de vre-o jumătate metru, legate între ele prin curele; spre a se putea mișca (a avea «bătaie»). Aici fasolea se bate cu caii la arman.

Cartofii nu se cultivă decât foarte puțini, pentru casă.

Ceapa și *usturoiul* nu lipsesc din *nici-o* grădină, unde deasemenea se mai seamănă bob, marole (salată), pătrunjel și mărar.

Mălaiul — meiul — se seamănă puțin, atât pentru paie, cât și pentru semințele ce servesc la fabricarea *bragei*.

Se seamănă aproape de către toți *năhutul*, însă nu seamănă hrișca, mazărea și lintea.

Verdețuri. Pe lângă cele spuse, nu lipsesc din grădina colonistului regățean, pătlăgelele roșii, murăturile și ardeii.

Imblătitul nu se mai practică aici, cu toate că, după cum spun ei, e mai avantajos decât treieratul cu caii. Aceasta însă numai pentru cazul când nu sunt de treierat decât 2—3 căruțe de snopi.

Treieratul se face aici — mai rar — cu mașina de treierat și — mai des — cu caii la arman, întrucât e mai convenabil, mai ales că fiecare își face armanul (aria) acasă la el, fiind astfel scutit de a mai căra prea de departe paiele.

Aria se pregătește din vreme, și când toate treburile urgente s'au terminat, treieratul începe. In mijlocul ariei se pune un par gros și bine înțepenit numit *steajer* de care se leagă o funie lungă cât raza ariei.

Caii în număr de 3—4 — după câți are omul — sunt legați unul de altul și cel dinspre centrul ariei e legat de funia ce e înfășurată împrejurul steajerului.

Snopii nu se mai «răsădesc» ca'n Moldova, adică nu se mai așează după o anumită regulă, ci se potrivește doar ca să fie cam de aceeași grosime peste tot. In jurul steajarului, pe o rază

de un metru, nu se mai pun snopi, pentrucă nu s'ar putea «bate» și ar împiedeca și pe omul care mână caii. După ce se bat puțin cu caii, pentruca să se așeze paiele, se pune și pietroiul — un fel de tăvălug de piatră cu șanțuri pe el. Apoi paiele se întorc, se bat iar, și la urmă se dă cu *cremenea* sau sania care taie paiele mărunt spre a fi mai bune ca nutreț. Paiele se scutură cu furcile și se scot depe arie, apoi ce-a rămas, se întoarce cu lopețile și se dă cu *târnul* de mărăcini.

Boabele și pleava sunt apoi strânse în jurul steajerului în forma unei movile ; strângerea se face cu tragla, cu sau fără cai.

Vânturatul. Pentru vânturat se întrebuințează *iabalele,* niște furci de lemn cu 5 dinți, cu care se asvârle în sus pleava amestecată cu boabe. Pleava e mai ușoară și e luată mai repede de vânt, pe când boabele fiind mai grele, cad aproape vertical.

După ce s'a vânturat cu iabalele, se mai vântură odată cu lopețile de lemn (la fel cu acelea pentru dat zăpada la o parte). Peste grămada cu boabe vânturate, după fiecare svârlitură, unul trage cu o plasă și adună astfel *goaza* ce eventual ar mai fi căzut la un loc cu boabele.

Se încarcă apoi în saci, măsurați cu banița și se duc provizoriu la un adăpost în vre-o magazie sau în vre-un hambar de cereale, dacă nu cumva se încarcă direct pentru oborul de cereale.

Păstratul pâinii și al paielor. Pentru a se pune la adăpost de fluctuațiunile pieții, agricultorul nu vinde toată cantitatea disponibilă toamna, ci mai păstrează și pentru primăvară când prețurile se mai ridică.

«Pâinea», indiferent dacă e orz, ovăz sau grâu, se păstrează în niște gropi mari conice sau de forma unei oale, adică mai largi pela mijloc și mai strâmte la fund și la gură, și care după ce s'au umplut, se acoperă cu paie, lemne și pe deasupra pământ, La gura gropii se face uneori câte o glugă de ciocani, pentruca să împiedice pătrunderea apei înăuntru. Regățenii au luat obiceiul acesta dela Bulgari.

Dealtfel cu timpul, vor să-și facă hambare pentru cereale, căci păstrarea în gropi a cerealelor, nu este pentru coloniști decât o soluție tranzitorie.

Paiele se clădesc sau în clăi cu baza circulară și cu vârf conic, sau în șiri cu baza dreptunghiulară și cu coamă. Atât

coama şirii cât şi vârful căii, se acoperă cu snopi de ciocani, pentruca din cauza umezelii să nu se strice paiele ce se întrebuinţează atât ca nutreţ pentru vite, cât şi pentru ars.

Culesul păpuşoilor. Culesul se face aici — ca şi în satul lor de baştină — pe bucată. Ştiuleţii se desfac şi se rup depe cocean, svârlindu-se în târne sau făcându-se grămezi din loc în loc, de unde sunt încărcaţi la urmă în căruţe. Căruţa pentru cărat ştiuleţii are scoarţe mari (angâci mic). Tăiatul cocenilor se face cu secera — când se taie pentru ca să se dea la vite — şi cu sapa când se întrebuinţează la ars.

Păstratul ştiuleţilor se face în leşi sau în podurile caselor.

Cocenii (ciocanii) se cară cu căruţa cu angâci mare, făcându-se glugi în obor. După tăierea păpuşoilor, bucata se numeşte prosie.

Bătutul păpuşoilor nu se mai face ca în Moldova cu *leasa*, ci numai cu maşina de bătut [1]).

AGRICULTURA LA BULGARII DIN EZIBEÎ.

In Septembrie, terminându-se strânsul recoltei din anul trecut, plugarul bulgar se pregăteşte pentru muncile noui ale câmpului : aratul şi semănatul. Pentru însămânţările de primăvară se fac arături adânci ,iar pentru cele de toamnă, mai în faţă. De obiceiu se face o arătură uşoară, apoi se grăpează bine cu boroana şi la nevoie se tăvălugeşte. Aratul se face cu plugul : cei ce au pământ mai puţin ară cu plugul cu o brazdă, ca să pătrundă mai adânc ; cei ce au pământ mai mult ară cu plugul cu două brazde, care e mai spornic. La acest plug trag 4 boi şi 2 cai.

De multe ori însă locuitorii înstăriţi ară cu tractoarele ; despre aratul cu tractoare putem spune că a adus ruina multor agricultori dobrogeni, din lipsă de mecanici buni, piese de schimb, cum şi din cauza combustibilului prea scump. In Ezibei sunt 4 tractoare.

Semănatul grâului, care mai întâi e selecţionat şi porzolat, începe pe la finele lui Septembrie şi ţine aproape până în Noembrie. Semănatul se face în două feluri : cu maşina, de către cei mai avuţi şi cu mâna de către cei săraci.

După semănat, ţăranul bulgar începe boronitul pentru a

1) Clasarea materialului în acest capitol, s'a făcut după cartea lui Tudor Pamfil „Agricultura la Români".

fărămița bulgării și pentru a acoperi sămânța mai bine. Urmează grăpatul, apoi se trece cu tăvălugul spre a se presa puțin pământul.

Porumbul se seamănă de obiceiu în luna Martie, dacă timpul permite. Pentru a se obține o calitate superioară de porumb, țăranul bulgar selecționează din an în an ciocanii recoltați, astfel în cât el seamănă totdeauna sămânța cea mai selecționată. Ca și grâul, porumbul se seamănă în diferite feluri, după mijloacele materiale ale plugarului: cu mâna, în urma plugului, sau cu mașina. Câmpul semănat se boronează și peste o lună și jumătate, când sămânța a dat două foi, se face primul prășit. In luna Iunie porumbul este rărit, lăsându-se unul sau două fire de cuib. Coacerea durează până la finele lui Septembrie, când începe să se culeagă.

Munca pe care o necesită cultura porumbului este dintre cele mai intense. Pe lângă aceasta, porumbul are o sumedenie de dușmani paraziți, cum este tăciunele, care face mari stricăciuni. Viermii sau câinii ciobanilor care-l mănâncă în lapte, nu sunt mai puțin de temut.

Secerișul se face cam pe la sfârșitul lunei Iunie. Cei mai săraci, care au recoltă puțină, seceră cu coasa sau cu secera. Alții, cei ce sunt stăpânii recoltelor bogate, au mașini de secerat mai simple, care nu leagă singure spicele și deci e nevoe de concursul brațelor omului, sau mașini mai moderne, legătoare, care seceră cu spor. Tracțiunea lor se face cu vite sau cu tractoare.

Țăranii bulgari treieră cu cai sau cu mașina. Treieratul cu cai se face astfel : se curăță bine un loc circular care se udă timp de câteva zile, apoi se răspândește peste el pleavă și se bate bine cu caii, ca să nu pătrundă boabele în pământ. După ce aria a fost astfel pregătită, se împrăștie snopi pe toată suprafața ei și timp de două ore se mână caii ca să moaie bine paiele. Se întorc apoi paiele cu furca și se mână iar caii până ce s'au muiat complet. După aceasta se trece pe deasupra cu un aparat zis «dican», format dintr'o scândură groasă, lungă de 1 m. și lată de 45 cm. Partea inferioară a scândurii ce vine în contact cu paiele are fixate pe ea pietre de cremene ce au un rol dublu: de a desface boabele de pe spic, care nu s'au desprins altfel și de a fărămița paiele ca să poată fi mai ușor mâncate de vite. Se mai trece odată un tăvălug de piatră sau de fer care separă complect boabele de spice.

Treieratul cu mașina are mai multe avantaje: omul treieră mai repede și mai mult, nu mai are atâta bătae de cap și nici nu ține seamă de mersul timpului. Un singur neajuns are și acest fel de treierat: paiele sunt făcute prea mari și nu se mai pot da ca hrană la vite, ci se întrebuințează la ars.

Separarea boabelor de pleavă se face atunci când bate un vânt prielnic. Paiele se așează în șire având direcția N—S ; nu e bine ca șira să fie așezată cu lățimea spre Nord, de unde bate vântul numit de bulgari «cel negru», aducător de ploaie multă și deci dăunător paielor.

Paralel cu aratul și semănatul de toamnă, plugarul bulgar culege păpușoiul. Unii îl curăță chiar pe câmp, alții rup știuleții și-i curăță de foi la șezători formate din băeți și fete, numite «bielanka». Cocenii servesc de hrană vitelor în timpul iernii.

Nutrețurile mai obișnuite la locuitorii bulgari mai cu seamă sunt: orzul, ovăzul, fia, meiul, trifoiul, lucerna.

Dintre legume se mai seamănă : fasolea, năutul, lintea, cartoful, ceapa, usturoiul.

Bostanele de pepeni din Ezibei sunt renumite în toată Dobrogea.

Credințe în legătură cu agricultura la Bulgarii din Ezibei.

Ca și plugarul regățean, cel bulgar crede în semne grăitoare de bine sau de rău, în mersul recoltei. Câteva, din aceste credințe, le descriem mai jos:

a) dacă berzele ce vin în țară au penele murdare, e semn că anul va fi cu belșug.

b) când se face coarne multe la pădure, e semn că iarna va fi bogată în zăpadă care va proteja semănăturile contra gerului.

Sunt și semne ce prevestesc o recoltă slabă :

a) dacă șoarecii adună hrană și fac mușuroaie mari, iarna va fi aspră și sunt temeri că grâul va degera.

b) dacă toamna este caldă, primăvara va fi rea și atunci este credința că va fi o recoltă slabă.

Dușmanii grâului de prin aceste părți sunt : mălura grâului ce distruge aproape 50% din recoltă. Boala ce se observă în deosebi la grâul din Ezibei este rugina. Dar sunt niște insecte foarte vătămătoare : musculița grâului ce atacă semănăturile

de toamnă sub forma unui vierme alb de 2 m. m.; omida pământului, o insectă ce atacă grâul, porumbul, orzul, rapița, etc. Corbii mănâncă sământa proaspăt semănată.

OBICEIURI ȘI SUPERSTIȚII ÎN LEGĂTURĂ CU AGRICULTURA LA TĂTARII DIN EZIBEI.

O mulțime de semne născute din credința plugarului tătar vin să facă legătura între diferitele manifestări ale corpurilor cerești sau ale elementelor naturii și mersul general al câmpului.

Semănător.

Mai presus de toate, la Tătari este credința că Dumnezeu are grijă de răsplătirea muncii omului în măsura în care purtarea acestuia este conformă legilor stabilite de Coran. După această credință, în timpurile mai vechi când Tătarul respecta

Coranul, recolta se putea lăsa pe seamaî cerului care purta toată grija; azi însă când abaterile sunt dese și grave, cerul l-a părăsit pe plugar. Deaceea acesta trebue să muncească din greu ca să nu moară de foame.

Sunt semne de belșug care au asemănare cu cele ce alcătuesc superstițiile plugarului român. Când luna are amândouă colțurile secerei îndreptate spre pământ, va fi secetă. Dacă unul din colțuri este plecat în jos, atunci este semn de ploaie, deci de an cu belșug. E credința în acest caz că, din colțul îndreptat spre pământ curge ploaia, iar celălalt e socotit ca vârful speranței. Cel care aude primul tunet primăvara, trebue să se roage fierbinte lui Dumnezeu ca să dea un an îmbelșugat în roadă. Dacă tună după Sf.Dumitru, e semn că iarna va fi ușoară, va trece repede.

Când găinile se culcă de vreme e iarăș semn de belșug, după cum e semn de belșug și atunci când cărăbușii ies în luna Martie, dimineața când roua este încă așternută pe ierburi.

Dacă seceta durează prea mult și amenință cerealele ce au început să se îngălbenească, se face o rugăciune comună în felul următor :

Intr'o zi a săptămânii — Vineri — se adună mici și mari pe câmp, în frunte cu mai mulți hogi. Deoarece în sat sunt Tătari puțini, iau parte de obiceiu și Turcii din împrejurimi. Hogii citesc versuri din Coran. La sfârșitul fiecărui vers credincioșii spun «amin», plecându-se cu mâinile la pământ. După ce această slujbă s'a terminat se pune mână dela mână și se cumpără berbeci sau boi care se aduc jertfă pe acel loc. In acest scop s'au pregătit mai dinainte mai multe cazane în care se gătesc mâncăruri cu carnea animalelor jertfite și se împarte la toți cei de față. Fiecare se îndreaptă apoi spre casă cu speranța că rugăciunea le-a fost ascultată de cer.

Mai există un obiceiu de a se aduna mai mulți inși într'o casă și de a arunca monete de 1, 2 sau 5 lei în hambarele unde se va păstra recolta din acel an.

Dușmanii câmpului. Cei mai de temut sunt ciorile care ciugulesc sământa aruncată în urma plugului. Alte insecte, cum sunt lăcustele etc., nu se arată prin această regiune. Deaceea dacă plouă la timp, câmpul va da cu siguranță o recoltă bună.

PĂSTORITUL LA MACEDONENI

Colonizați în regiunile acestea, Românii Macedoneni au adus cu ei de pe crestele Pindului, cunoștințe temeinice în legătură cu creșterea vitelor. Oieritul le-a fost ocupația principală peste tot și în toate timpurile și lui i-a fost subordonată viața în toată manifestările ei. Păstoritul i-a învățat cum să se îmbrace, cum să-și clădească casa, cum să-și organizeze familia și societatea, cum să se roage lui Dumnezeu, cum să se bucure și cum să se întristeze. Așezați în locuri atât de deosebite de cele pe care le-au părăsit, minunatele «celnicate» de odinioară s'au sfărâmat și s'a renunțat pentru totdeauna la pendularea anuală dintre munte și șesul dela poalele lui ; a rămas însă, dragostea adâncă pentru turma de oi și noianul de cunoștințe dobândite printr'o experiență milenară.

Imprejurările locale, îndeosebi lipsa locului de pășunat «cășlălu», au silit pe coloniștii macedoneni să crească un număr restrâns de oi. Cei mai mulți abia au 70—80 capete. Ele pasc pe izlazul satului, înoptează și iernează în preajma locuinții stăpânului. Faptul acesta i-a silit să renunțe la «cășarea» (stâna), pe care, în trecut, la începutul fiecărei primăveri o ridicau sus, pe o creastă de munte, în mijlocul pășunii. Astăzi și adăpostul oilor și locul de muls și instrumentele trebuitoare pentru prepararea «cașlui» se găsesc în curtea fiecăruia. Aici întâlnim următoarele :

1. *Saiaua,* făcută din piatră sau chirpici, acoperită cu tablă sau cu țiglă și menită să adăpostească turma în timpul iernii.

2. *Cutarlu,* care servește la mulsul oilor. E un spațiu mic, circular, închis de un gard făcut din nuele. Gardul are două deschizături. Una se numește «cărare» sau «arugă» și pe aici intră oile, pe care un copil le îndeamnă cu o vargă lungă «cărliglu». Lângă ea pe o piatră numită «scamnu» se așează cel care mulge. Pentru a fi ferit de ploaie, deasupra «cărării» se face o «streahă» (streașină). Locul desub «streahă» este așternut cu

pietre pentru ca picioarele oilor să nu se afunde în noroi. Deschizătura din partea opusă, pe unde iese oaia, se numește «rustuagâ».

3. *Cele necesare păstrării laptelui și a transformării lui.*

a) *Găleţile* de lemn în care se mulge laptele.

b) *Talare,* vasele în care se închiagă laptele.

c) *Căldărușile* în care se fierbe apa pentru spălatul vaselor.

d) *Mutafea* de cânepă sau lână cu care se strecoară laptele.

e) *Sfârlicilu* de lemn cu care se amestecă laptele.

f) *Căzanea* în care se fierbe zerul.

Macedoneni cu turmele la păşunat pe islazul Ezibeiului.

Traiul oilor.. Dela Sf. Nicolae până la 1 Aprilie, oile iernează în saià. In tot acest interval, li se dă ca hrană : paie de fie, de orz, fân, ciocani («șumă»), iar dimineața și seara boabe de porumb (aproximativ 4 baniţe pentru fiecare sută de oi pe zi). In mijlocul lui Ianuarie, ele încep să «feată». Intervalul acesta poartă numele de «fital'iu». Oile care au fătat sunt ţinute într'un loc separat. Laptele muls dela acestea în primele zile se numește «culastră» (covoslă). Mieii mai slabi sunt luați în casă, lângă vatră, ca să se încălzească. In Martie ei sunt destul de mari pentru a putea fi vânduţi. Se păstrează o parte pentru mărirea și întinerirea turmei. La începutul lui Aprilie ies și ei la păscut și după ce au fost înțărcați, sunt numiţi «noatin'i». La 15 Martie începe mulsul oilor, care se face de două ori pe zi: odată dimineața și a doua oară seara, pe la 4—5, la «merindză». Laptele obținut până la 15 August este vândut negustorilor din sat, «cășarilor». După această dată, vânzarea încetează. De a-

cum înainte, până la 1 Octombrie, tot laptele va servi pentru satisfacerea nevoilor casnice. La 15 August berbecii, care păscuseră separați, sunt «băgați în oi». Primii fulgi de zăpadă vor sili turma să caute adăpostul din saià.

Prepararea brânzeturilor. Cea mai mare cantitate de lapte este vândută imediat negustorilor numiți «cășari». Totuși, o parte din el este oprit și transformat de locuitori pentru consumul familiilor lor. Proprietarul face din lapte: «cașlu», «ghiză», iaurd și «strigl'eată» un fel de iaurd gras și fără zer.

Turmă de oi în fața saielei.

Pentru prepararea acestora e nevoie de chiag sau «maià». Unii cumpără chiagul din oraș, alții îl fac singuri acasă. In acest din urmă caz, el se face din «brânza», care se găsește în stomacul mieilor tăiați. Aceasta se amestecă cu puțină sare și se transformă într'un fel de pulbere, care poate fi păstrată mai multe luni, — chiar un an — fără să-și piardă puterea de a închega. Aceasta este «maiaua de miel» folosită la prepararea «cașului». Inchegarea lui se face în vasele numite «talere». Inainte de a fi turnat aici, laptele se strecoară, adică este turnat deasupra a 3—4 strecurători «mutafi» făcute din lână, care opresc toate impuritățile, chiar firicelele de praf cele mai fine. Se toarnă apoi, chiagul amestecat cu puțină apă căldicică. Totul se «mintează» (se amestecă) câtăva vreme și apoi se pune în «stricâtoare». «Dzăru» se scurge și rămâne «cașlu».

Zerul acesta se pune la fiert și în timp ce fierbe, se amestecă mereu cu un lemn lung, al cărui capăt este înfășurat cu

cârpe, «ca s'nu acață». Se strecoară din nou și rămâne brânză de calitate inferioară numită «ghiză». Prețul ei este cu mult mai mic de cât al cașului.

Iaurdul se face din lapte fiert căruia i se adaugă «maia de iaurd». Strigleatul se face tot din lapte fiert, căruia, după ce s'a răcit, i se adaugă «maia de brânză».

Tunsul oilor se face deobiceiu sub cerul liber, pe la începutul lunii Mai. Mieii se tund la Sf. Petru. Cel care tunde, răstoarnă oaia cu picioarele în sus, îi prinde capul între genunchi și folosindu-se de o «foartecă», începe operațiunea din regiunea gâtului.

Lâna iese în formă de «bască». Aceasta se răsucește, se pune în saci și cea mai mare parte din ea este trimisă spre vânzare. Inainte de tunderea generală, la 1 Aprilie, se face «sul'iarea», adică se tunde lâna de pe coadă, de pe partea posterioară a picioarelor din 'napoi și de pe pântece. Se face lucrul acesta din cauză că în Martie oile au un fel de diaree și lâna din părțile acestea murdărindu-se, mieii sunt împiedicați ca să sugă. Lâna aceasta scurtă numită «coadi» este de calitate inferioară și se vinde cu preț scăzut.

Insemnarea mieilor. Pentru a nu se pierde mieii, sunt însemnați la ureche, în feluri diferite. Semnele cele mai cunoscute sunt următoarele :

1. *Furcâ.* Vârful urechii se tae în formă de unghiu ascuțit.
2. *Coacă.* Urchea este tăiată pe partea laterală în formă de semicerc.
3. *Cuceaftâ.* Vârful urechii este retezat.
4. *Xuraftâ.* Urechea este tăiată oblic într'o parte sau alta.
5. *Scarî.* Vârful urechii este tăiat în formă de unghiu drept.
6. *Discatâ.* Urechea este despicată.
7. *Guvili.* Urechea este găurită.

Uneori aceste semne se combină între ele.

Bolile și leacurile lor.

1. *Șcl'oplu.* Primăvara când iarba este mare și soarele dogorește puternic, oile se opăresc între unghii și fac un fel de bubă. Aceasta se vindecă cu diferite burueni.

2. *Luazea.* Atunci când se umflă ugerul oilor, se lasă sânge dela o vână, care merge dela locul bolnav spre pântece.

Alteori oile pierd vederea. Singurul leac — după credința păstorilor — este ca să se lege la ureche un fir de mătase roșie.

3. *Mălțeadza,* este foarte periculoasă întrucât se răspândește cu ușurință la toate oile. Ca să se prevină boala, oile «si

seamnă» (se vaccinează). Vaccinul se face astfel: se ia plămânul unei oi bolnave şi se pisează într'un vas, se amestecă cu sângele dela aceeaşi oaie. Un ac de argint cu un fir de mătase roşie, trecute prin amestecul acesta, se petrece prin urechile oilor.

4. *Dălacu* este atunci când se umflă splina. Această boală nu are leac şi deaceea oile îmbolnăvite sunt tăiate şi îngropate în pământ.

De cele mai multe ori se schimbă locul de păşunat.

5. *Cârceanu* este o boală, care se manifestă prin ridicarea temperaturii

6. *Cufoarea* (diareea) bântue mai mult printre miei.

Credinţe şi superstiţii în legătură cu oile.

1. In ziua de Sf. Gheorghe aceia care au oi, obişnuesc să taie câte un miel. Jertfa aceasta se numeşte «curbani» (dela turc. «curban» = jertfă). La Paşte şi la Sf. Gheorghe se împarte lapte şi brânză la săraci.

2. Patru zile după 11 Noembrie «Aghiuminadz» nu se întrebuinţează foarfecele, care este ţinut legat. Aceasta pentru ca oile să nu fie mâncate de lupi.

3. Se pune într'un vas cu apă o cruce de lemn sfinţit, numită «munochir». Apa aceasta se toarnă în ulucul din care beau oile, pentru ca ele să nu se deoache.

4. Un ban de aur vechi se leagă într'o cârpă la «arugă», pentru ca oile să treacă de trei ori peste el. Moneta este socotită tămăduitoare. Oamenii bolnavi de gălbinare beau din vasul în apa căruia moneta aceasta a stat un timp oarecare.

5 La Bobotează se stropesc oile cu aghiasmă adusă dela biserică.

6. Oile bolnave de deochiu sunt vindecate prin descântecele făcute de o bătrână din sat. Cel ce priveşte oile, pentru a nu le deochia, le scuipă de 3 ori, spunând «s'nu lâ hibă di ocl'iu».

7. Pentru sporirea cantităţii de lapte se pune aghiasmă în apa, pe care o beau oile.

8. Când se mulge lapte prima dată, se leagă «marţu» (mărţişor) în jurul puţurilor si-a căldărilor.

9. Turbarea se vindecă tot prin descântece. Cel ce ştie să descânte de turbat dă oilor să mănânce o turtă.

10. Pentru ca oile să aibă miei, se aruncă 2—3 pumni de castane sau năut lângă vatră, în seara în care copiii vin cu moş-ajunul. După ce au primit colaci şi cele obişnuite, ei se aruncă cu mâinile pe pământ şi mergând în patru labe, strâng castanele cu strigăte, care imită behăitul oilor.

11. Ca să piară duhurile rele, care se ivesc din ajunul Crăciunului şi până în ziua de Bobotează, când se sfinţesc apele, se fac nişte colaci care se pun în apă amestecată cu a-

ghiasmă. Colacii se dau cailor și vacilor, iar cu apa sfințită se stropesc oile.

Cu toate că printre Macedonenii din Ezibei, stărue încă credința că nu poate fi socotit avut, acela care nu are lângă casă o turmă cât de mică, oeritul își pierde din ce în ce din importanță. Izlazul dă îndărăt în fața lanului de grâu și pe încetul Macedonenii își părăsesc o ocupație, de care vieața lor a fost legată de veacuri.

LUCRATUL LÂNEI

După ce se tunde lâna dela oi, se spală în apă caldă, pentru a se curăța de «usâcu», apoi se trece în apă rece. Se întinde la uscat pe iarbă, sau în lipsa acesteia pe pături, sau când e «bască» se întinde pe frânghii. Lâna uscată se curăță de scai dacă are, și de diferite corpuri străine, se scarmănă cu mâna și foarte rar se dă la darac. Când se scarmănă se aleg diferite calități, una e mai aspră «ajră», alta e mai moale «rudă».

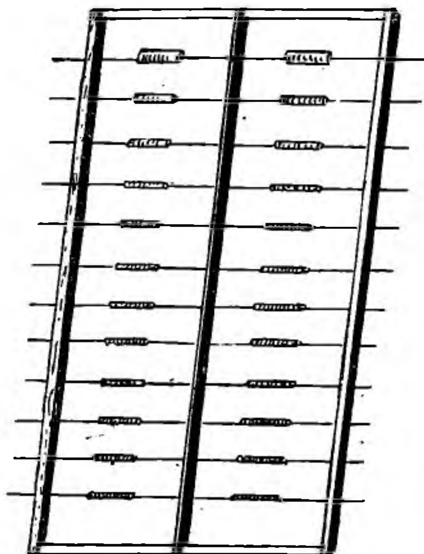

Vârteșca. (Vârtelniță).

Cea aspră se întrebuințează pentru ustură (urzeală) și «flocu», iar cea moale, pentru tramă (bătătură). De obiceiu din lâna «rudă» se fac flanele, ciorapi și îmbrăcăminte în genere, din cea «ajră» se fac pături și cerge. Covoarele «chilimurile» se fac din lâna moale. Apoi lâna se trage la piepteni de unde ese în forma de «caer» sau în formă rotundă și lungă «pitrichi». Când se «trage» lâna lungă și «ajră» deobiceiu lâna de berbece, în pieptene, o parte care trece între cei doi piepteni se ia cu mâna și se pune la o parte; aceasta se numește «sumă» sau «fină» și se întrebuințează la torsul flocului, ca fiind de cea mai bună calitate. Caerul se toarce deobiceiu în furcă, iar «pitrichile» la vârtelniță «cicrichi». Cu furca se toarce lâna pentru «flocu» și «ustùră», care se face «țăvi» (țevii). «Floclu»

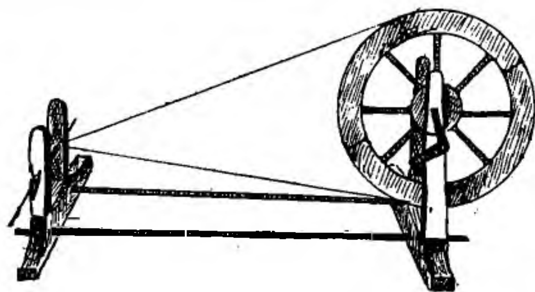
se urzeşte şi se pune în apă caldă, apoi se întinde bine între pari sau cuie, ca să se usuce şi să rămâie drept; după aceea se tae în măsura voită (deobiceiu două «buşuri»).

Când vrea să ţese o «flucată» (pătură flocată), cu mai

Clovea.

multe culori se toarce «flocu» din lâna vopsită în diferite culori. Inainte de a se vopsi lâna trebue să fie «traptă» (trecută prin pieptene). Această operaţie se numeşte «frândzeari», iar

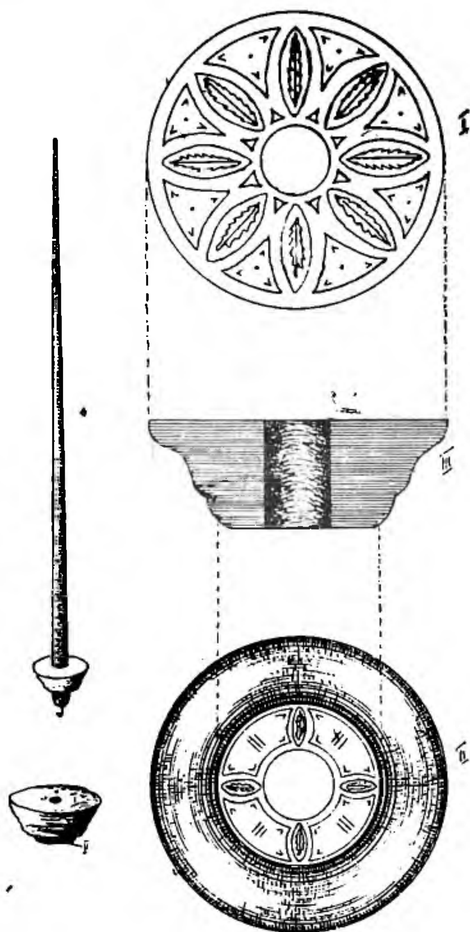

Rodan. (Cicrâc).

lâna poartă numele de «clându». Când se pune la pieptene, a doua oară operaţia se numeşte «turnari».

Urzirea. Operaţia urzirei se face deobiceiu la aer liber (în curte). Se pune o «temblă» (prăjină) lungă şi netedă dealungul

zidului pe doi pari înfipți în pământ la înălțime de jumătate de metru. Se înfășoară cu o funie în formă de spirală, se pun ghemele în câte un vas așezat dedesubtul prăjinii; se trece capătul aței, dela fiecare ghem, între funie și prăjină și se înoadă toate capetele la un loc.

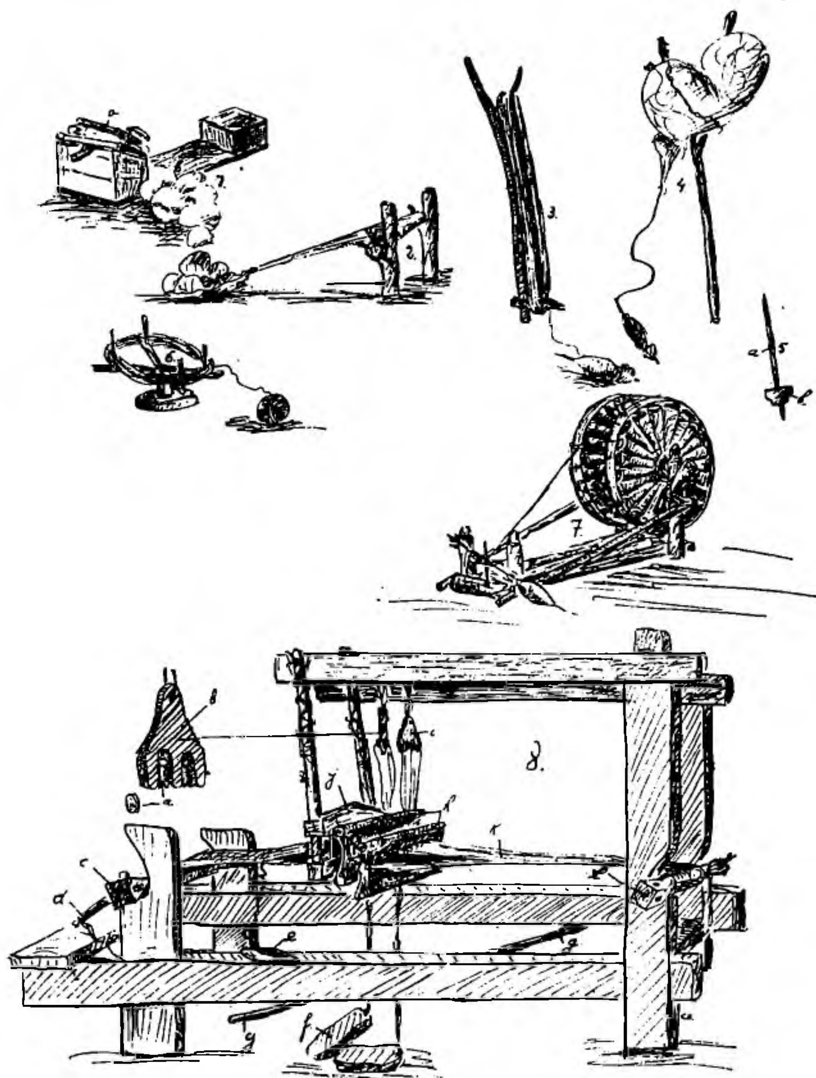

Fus macedonean.

La o depărtare de un metru de gheme se bat în pământ mai mulți țăruși (10—12).

După lungimea voită a velinții se măsoară un fir de ață de 8—10 «urv'ii», 15—30 «urv'ii» se leagă acest fir de ață de țărușul prim și se trece pe rând la țărușul 2, 3, 4, 5,... 12 iar cea

ce rămâne din fir se leagă de un țăruș care se pune în locul până unde ajunge firul. Acest țăruș se numește «coadă». Tă-

Unelte casnice pentru tors și țesut.
1. Chiaptinli (pieptenul). — 2. — 3. — Disclitorlu. — 4. Furca. 5. Fusul. 6. Vărteșca. — 7. Rodan sau anemea. — 8. Răsboiul de țesut.

rușul de unde se începe se numește «arostu» (pentrucă acesta e partea principală) după care se alege lungimea spatei, când se pune la răsboiu.

Urzirea se începe dela țărușul coadă și se trece pe rând la țărușele 12, 11, 10, 9, 8 . . . 3, iar când ajunge la țărușul 2 se despart în câte două fire alternativ la dreapta și la stânga trec la țărușul 1 (cele cari au trecut la țărușul 2 la dreapta la țărușul 1 trec la stânga, îl înconjoară și trec pela stânga țărușului 2 și așa cu toate firele până se strâng din nou mănunchiu și pornesc spre «coadă»).

După urzire se împletește urzitura începând dela «coadă» spre «rost», apoi se «'nvârtește» pe sul. Sulul se pune pe două furci împlântate în pământ la depărtare de 1 metru. Cele două furci înfipte în pământ poartă numele de volbu. Se întinde o pătură la o distanță de aproximativ 4 metri de volbu, peste care se trece urzătura. Capetele păturei se îndoaie peste urzăltură și deasupra lor se pun pietre mari. O femeie care stă la sul «adună sulul».

Anăvădirea. Prin această operație se trec firele prin ițe (l'iță) și spată. O persoană stă în răsboiu în locul obișnuit și cealaltă în fața ei, la cealaltă parte a răsboiului. Sulul se pune peste răsboiu, transversal. Femeia, care stă în locul obișnuit, primește firele de ață pe care femeia din fața ei i le dă trecându-le prin «l'iță»; ea la rândul ei le întoarce îndărăt la femeia cealaltă, care le primește cu un cârlig, trecându-le prin spată.

In partea de jos «l'ițâli» sunt legate de «pâtichi» prin sfoară. In partea de sus l'ițâli au urechi (2 la număr). O l'iță se leagă de alta printr'o sfoară, care trece pe un scripete (cârușiu) așezat într'o «casă», care e atârnată de un lemn așezat orizontal deasupra răsboiului. Firele de ață trec prin cele două l'iță și prin spată.

Sulul cu urzeala se așează «dinâpoi». In partea opusă se pune un «ciunu», de care se leagă firele de ață. Ciunul se leagă cu capetele sale, prin sfoară, de sul, până se formează o bucată de velință. Apoi se scoate ciunul și velința se trece prin deschizătura (crăpătura) din mijlocul sulului.

Când calci pe «pâtichi» se deschide «arostul». După fiecare 3 fire bătute se pune flocul. Flocul se trece astfel: pe dedesubtul a două fire și se lasă un fir... etc. Când «flocata» e gata se trimite la «drâșteală» (dârstă).

CLACA ŞI ŞEZĂTOAREA ÎN EZIBEI

In satele din Vechiul Regat, în Ardeal şi în mai toate provinciile locuite de Români se găsesc aceste două forme de reuniune în lumea satelor, una cu caracter distractiv, şezătoarea, alta cu caracter mai mult practic şi care poartă în cele mai multe părţi denumirea de clacă.

Şezătoarea în mod obişnuit se face seara şi fiecare dintre cei prezenţi lucrează pentru persoana la care sunt invitaţi.

In Ezibei şezătoarea este mai puţin frecventă decât claca. In afară de Regăţeni şi Bulgari, ceilalţi locuitori, Macedonenii şi Turcii, nu practică acest fel de reuniuni, din cauza moravurilor severe care interzic ca bărbaţii să se adune la un loc cu femeile.

In mod obişnuit găsim la Turci şi la Macedoneni, o altă formă a şezătoarei, şezătoare numai între fete şi femei. Tinerii se furişează în serile lungi de iarnă şi trecând peste marile riscuri care îi aşteaptă, privesc prin ochiuri ferite de geamuri la figurile vesele ale fetelor, pe care atât de rar le văd descoperite. Plăcerile acestea sunt crunt pedepsite de părinţii sau bărbaţii fetelor, care surprind tinerii în atitudini atât de îndrăsneţe.

Este dela sine înţeles că prin lipsa bărbaţilor aceste şezători sunt lipsite de vervă, de farmecul şi umorul caracteristic şezătorilor la care iau parte şi tinerii.

Clăcile sunt mai frecvente la Ezibei. Toate naţionalităţile practică acest străvechi obicei prin care atât de frumos se manifestă spiritul de solidaritate al satului. Claca în afară de originea şi de formele în care se manifestă astăzi, are şi o latură de înaltă moralitate, atunci când sătenii se strâng să ajute unei văduve sărace sau unui cetăţean infirm.

In Ezibei clăcile cele mai obişnuite şi mai atrăgătoare sunt la curăţatul ştiuleţilor, căci natura muncii permite prezenţa atât a flăcăilor, cât şi a fetelor. Grupurile lucrează «la strânsoare» şi în felul acesta pot să-şi arunce glume, să povestească anecdote, dând clăcilor caracterul distractiv pe care îl are şezătoarea. Lucru foarte neobişnuit, aceste clăci le fac şi Tătarii care permit cu acest prilej fetelor şi băeţilor să muncească împreună.

In afară de aceste clăci, Macedo-Românii şi Bulgarii se adună la tunsul oilor. La această clacă sunt chemaţi oameni pricepuţi, cărora li se serveşte la masă, tradiţionala mâncare de miel.

Macedoneni la curăţatul porumbului

Obiceiul acesta este strâns legat de viaţa de păstori a Macedonenilor care venind din alt mediu şi îmbrăţişând aici şi altă ocupaţie, agricultura, şi-au schimbat multe dintre obiceiurile străvechi, printre care şi claca la tunsul oilor.

De aceia credem că nu e lipsit de interes să arătăm cum se făcea claca în Macedonia.

Numărul mare de oi pe care îl aveau altă dată Macedonenii, cerea mulţi oameni, mai ales primăvara, la tunsul oilor. Se ştie că această populaţie era organizată în celnicate, iar celnicatele erau împărţite în «fălcare». Acestea din urmă cuprindeau zece până la două zeci de familii.

Conducerea celnicatelor o avea «celnicul», care pe lângă calităţile de curaj şi pricepere trebuia să aibă starea materială mai bună decât a acelora pe care îi conducea. El avea grije să arendeze munţii pentru păşune şi locuri la câmp pentru iernat. El îngrijea de provizii, ţinea contabilitatea şi tot el îndeplinea şi nobilul rol de judecător. O fălcare putea să aibă până la 5.000 de oi dintre care majoritatea aparţineau celnicului. Oile se tundeau înainte de Sf. Gheorghe, deoarece în Macedonia se desprimăvărează mai devreme ca pe la noi. Pregătirile pentru tunsul oilor se făceau cu o săptămână înainte. In acest timp celnicul anunţa celelalte fălcare, care aveau grija să trimeată pe cei mai meşteri tunzători.

In ziua hotărîtă pentru începerea tunsului, se adunau trimişii tuturor fălcarelor în frunte cu celnicul şi cu câteva femei bătrâne care aveau rolul să pregătească mâncare şi strângerea lânei în «bărăci».

Oamenii toţi într'o linişte impresionantă se întorceau cu faţa spre răsărit şi-şi făceau cruce. După aceea toţi îşi îmbrăcau câte o haină ca să-şi ferească îmbrăcămintea bună, apoi cu foarfecele în mână aşteptau ca cei însărcinaţi cu prinderea, să le aducă oile la rând. In tot timpul tunsului exista o atmosferă de îmbărbătare la muncă şi de voe bună. Mulţi dintre cei care tundeau se luau la întrecere punând rămăşag pe bani sau pe lucruri de valoare. Angajamentele luate prin rămăşaguri se respectau, mai ales că de cele mai multe ori purtau şi aprobarea celnicului. De altfel celnicul se simţea obligat întotdeauna să distreze pe muncitori prin vorbe pline de duh, prin anecdote şi întâmplări pe care le povestea în timpul lucrului, când nu uita să supravegheze sau să îndemne la lucru pe cei care mergeau prea încet cu tunsul. Poate că la aceste clăci s'a depănat cândva viaţa plină de frământare a acestei populaţii de străvechi păstori şi tot aici găseau întruchipare producţiunile populare pline de nesfârşite imagini, ale populaţiei macedonene.

La aceste clăci luau parte femeile bătrâne care alegeau lâna albă de cea neagră, punând-o în sacii mari numiţi «Hăraghi».

Când totul era gata, o petrecere întrunea pe toţi, dela cel mai umil până la «celnic» de multe ori de faţă fiind şi negustorul cumpărător de lână.

Plecați din Macedonia și părăsind astfel o organizație socială care le impunea felul de muncă, Macedonenii au părăsit vechiul ceremonial al clăcilor.

Totuși și astăzi ei continuă să se ajute unii pe alții mai ales că pe lângă păstorit au o a doua ocupație, agricultura. Când se întâmplă ca tunsul oilor să cadă odată cu prășitul porumbului sau cu culesul rapiței, atunci se cere ajutorul rudelor din sat.

Totuși clăcile nu mai sunt ce au fost. Oamenii au astăzi gospodăriile lor și în afară de clăcile făcute pentru curățatul porumbului, rar se mai întâlnesc clăcile pentru tunsul oilor, dar și acelea fără fastul și fără bogăția de altă dată. S'a păstrat însă o parte din vechile rosturi ale clăcii la femeile locuitorilor macedoneni. Pentru lucratul lânei femeile mai împovărate chiamă la clacă vecinele și rudele sale.

Se mai obișnuește claca între femei și atunci când se lucrează zestrea unei fete. In serile lungi de iarnă femeile și fetele se strâng la casa viitoarei mirese, care pregătește pe lângă materialul de lucru și câte ceva de ale mâncărei. Cu toate că lipsesc bărbații, buna dispoziție nu lipsește, iar femeile mai în vârstă povestesc basme, și spun ghicitori. Nu lipsesc nici cântecele care resfrâng în ele durerea Aromânior păstori.

Iată unul din aceste cântece:

Printre munți înalți și grei	Pi tu munți nalți și grei,
Munți frumoși cu stânci,	Munți mușați cu piuștirei
Unde cucu nu cântă vara	Iu nu-și cânt cuclu veàra
Unde cavalu nu se mai aude,	Iu nu-și bati niți fluiara,
Trece Aromânul cârvunar,	Treați Armânlu cârvânar,
Trece el voinic călare	Treați el gicni călare
Și l-a apucat dorul.	Și-l lo dorlu trâ cântare.
O! voi munți înalți, înalți!	O lai munți analți, analți
Ca și voi nu mai sunt alții,	Ca di voi nu-și are alți,
Pe voi iarba putrezește	Pi voi iarba-și putridzaște
Nici o turmă nu vă paște	Și vârnâ turmâ nu vâ paște.
De privighetoare nu se aud voci	Di birbilu nu s'avdu boți
C'ați rămas pustii cu toți.	Câ armasit erni toți.
N'a apucat voinicul să grăiască	Nu putu gionili s'grească
Cântecul ca să-și sfârșiască	Cânteclu să-și bitisească
Căci pe dată au năvălit	Că dinâoară-l năpâdiră

De bandiți o ceată mare.	Ca di furi nâ taifâ mare.
Scoteau voci de spăimântat —	Scutea boți ca ti lâhtari —
—«Să te'ntreb vreau mă voinice:	— «Voi sti'ntreb bre gionari:
Spune satul de unde ești	Spuni-mi din cari hoară ești
Si-acui suflet vrei să jelești ?»	Ș'acui suflet vrei sâ jilești?»
— «Ce vrei prin a ta întrebare	— «Ți țe-asti cu a ta ntrebare
Satul nostru e sat mare».	Hoara noastră hoară mare».
— «Ce stați neghiobilor ? ce [stați ?	— «Ți stați corghili, ți stați [ninca,
De dânsul vouă vă e frică?	Di-un ca nâs vâ easte frică?
Trageți spada și-l lovește	Trapsi pala și lu-agudi
De pe cal îl rostogolește.	Di pi cal lu arucuti.
Rostogolit sărmanul sub cal	Rucutit corbul sub cali,
Cu cât foc și cu câtă jale	Cu cât foc și cu câtă jale
Se gândea la mă-sa acasă	Minduia la mâsa acasă
La logodnica ce lasă	Di susita țe va lasâ
Logodită și nemăritată	Di susitâ ș'nimârtată
Și-și deplânge nenorocita soartă.	Di si plândzi corba di niată.

Claca între femei despre care am vorbit se transformă de multe ori în șezătoare, când fetele și femeile în vârstă se adunau la una din ele unde lucrau la împletitul ciorapilor sau la torsul lânei. Fiecare «soață» aducea atunci de acasă mâncăruri, silindu-se să-și arate priceperea în ale bucătăriei. Aceste șezători se fac și astăzi dar acum nu se mai lucrează la motivele atât de frumoase care împodobeau hainele Macedonenilor, când ocupația lor principală era păstoritul.

Bulgarii fiind obișnuiți să trăiască în comunități cari cuprindeau altă dată până la 60 de membri (zadruga), au păstrat obiceiul de a lucra mai multe familii la un loc.

Origina clăcii la Bulgari este pusă în legătură cu cuvântul «tlâca» (clacă), cuvânt derivat din verbul «bilo» care însemnează «a bate porumb» și care face să punem în legătură începuturile clăcii cu ocupația agricolă a Bulgarilor.

Cele mai frecvente clăci la Bulgari «bilanka» (baterea porumbului), «pideanka» ,torsul lânei), ne desvălue ocupațiile de păstori și agricultori ale poporului bulgar. Se mai fac clăci pentru construcția unei case, pentru tunsul oilor etc.

In afară de aceste clăci unde toți muncesc pentru unul

singur, Bulgarii ca şi Regăţenii, nefiind influenţaţi de moravurile turceşti, fac şezători la care iau parte atât femeile cât şi bărbaţii.

In alte vremuri aceste şezători se făceau şi în nopţile de vară, după terminarea muncilor agricole. Sub cerul înstelat al nopţii, femei şi fete, tineri şi bătrâni se adunau într'un loc viran în jurul unei gropi în care ardea focul. La începutul şezătorii se cântau cântece prin care se anunţa tineretul să vie la şezătoare.

Astăzi şezătorile se fac tot ca înainte cu singura deosebire că au loc în timpul iernei. Una dintre fete invită câteva prietene cu lucrul. Băeţii vin fără invitaţii. Invitatele vin după masă aşa că gazda nu serveşte nimic. Printre fete există o singură bătrână, mama gazdei, care se retrage după ce vin băeţii. Atunci începe adevărata petrecere. Se spun anecdote, se cântă şi se povestesc întâmplări cari poartă nostalgia vremurilor pentru totdeauna apuse.

CÂTEVA GOSPODĂRII IN EZIBEI

GOSPODĂRIA LOCUITORULUI DUMITRU LIBU [1]).

(Român-Macedonean)

Dumitru Libu, fiul lui Gheorghe Libu, de origină Român-Macedonean din Veria (Grecia) s'a stabilit în satul Ezibei în anul 1926, fiind unul dintre primii coloniști români-macedoneni așezați în Ezibei. A fost colonizat odată cu frații săi, Sterie Libu, Costache Libu, Tănase (Nașu) Libu și cu tatăl său Gheorghe Libu. Un an dela stabilirea în comuna Ezibei a primit pământul de arat situat în mereaua satului. Locul de casă l-a primit în acelaș an la marginea șoselei Bazargic-Drugut-Calfa, în acelaș loc unde au primit pământ și frații săi. In vara anului în care a primit locul de casă, și-a început clădirea casei și a gospodăriei, care se desvoltă pe an ce trece, în raport cu veniturile destul de restrânse ale gospodarului.

După cele arătate mai sus, se vede că gospodăria se află la marginea satului, în mijlocul coloniei româno-macedonene, chiar lângă șoseaua vecinală. Așezarea ei n'a fost condiționată de interesele proprietarului, ci de ale statului, care a rezervat acest cartier numai pentru așezarea coloniștilor macedo-români. Prin urmare, împrejurări deosebite au hotărît atât întinderea terenului pe care este așezată gospodăria, cât și așezarea ei.

Viața și relațiunile sociale ale gospodarului sunt condiționate de spiritul refractar al Românilor macedoneni, față de naționalitățile cu care convietuesc și, în special, față de elementul bulgar. Relațiunile românilor macedoneni cu celelalte naționalități, deși destul de reci, nu dau naștere la conflicte.

---

1) Vezi bugetul în anexă.

Inlăuntrul grupului Dumitru Libu, nu se remarcă nici o atitudine specială față de conaționalii săi, nefiind cu nimic superior lor, având aceiaș cultură și aproape aceiaș avere. Are relațiuni de prietenie aproape cu toți coloniștii macedo-români, fiind mai toți din Veria și, prin urmare, cunoscuți de mici copii, cu foarte mulți fiind chiar înrudit. In ceeace privește legăturile sale cu ceilalți locuitori din sat ele se rezumă la relațiuni cu scop mai mul practic, în legătură cu viața lui de agricultor.

Cartier locuit de Macedo-Români.

In rezumat, toate relațiunile sale sociale sunt limitate numai în cercul comunității româno-macedonene, extînzându-se foarte puțin și în afara lui.

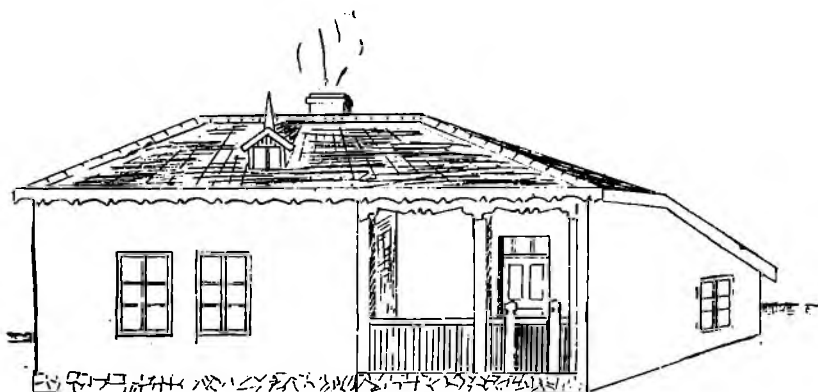
Am arătat cum este așezată gospodăria față de sat și care au fost cauzele care au determinat această așezare. In ceiace privește felul cum se află ea așezată față de vecini, este de notat că, în urma stăruințelor fraților Libu, statul a rezervat patru loturi, fiecare lot de 10 hectare, în acelaș loc, pentru a fi dat bătrânului Libu și fiilor săi, fapt care a fost adus la îndeplinire deabia în 1929. Gospodăria lui Dumitru Libu este înconjurată de trei loturi: două în posesia a doui frați ai săi, iar lotul din spate a fost luat de un nepot de frate, Hristu Libu.

Ca așezare față de punctele cardinale, atunci când s'au împărțit loturile, s'a avut în vedere numai interesele statului. Când s'a procedat însă la clădirea casei de locuit, statul a impus proprietarului s'o clădească după un plan dinainte stabilit și a impus aceasta absolut tuturor coloniștilor, cu foarte mici modi-

ficări aduse în urmă, pentruca locuința, pe lângă avantagiile practice, să fie conformă cu cerințele higienei.

Stabilit în satul Ezibei abia de vreo 11 ani, Dumitru Libu nu și-a putut întocmi decât o gospodărie modestă, care pe an ce trece nu se mărește decât foarte puțin, resursele bănești fiind și ele din ce în ce mai reduse.

Locul pe care se ridică puținele așezări ale gospodăriei este drept și nu prezintă nici un fel de variație. Este așezat în direcția răsărit-apus, cu o mică înclinație spre miază-zi. E un dreptunghiu de 36 metri în lățime și vre-o 60 în lungime. Este mărginit la miază-noapte și la miază-zi cu câte un mic gard făcut din pământ, de 70 cm. înălțime, iar la fața dinspre șosea este mărginit de un gard de scânduri, înalt de 1,50 m. Aici se află și eșirea principală, o poartă cu două canaturi, făcută din acelaș material ca și gardul.

Casa lui Dumitru Libu.

Casa, singura clădire ce se află pe teren, este așezată în spre șosea, privind spre miază-zi. Ea ocupă un teren de vre-o 9 m. lățime și 9,60 m. lungime. Inălțimea este de 2,80 m., în față și 1,10 m. înspate. Astfel clădită, casa prezintă o înclinație a acoperișului spre nord, opunând o cât mai mică rezistență crivățului și evitând posibilitățile de îngrămădire a zăpezii în spatele casei, căci prin topire ele ar putea umezi atât pereții de chirpici, cât și pământul din camere, prin infiltrare.

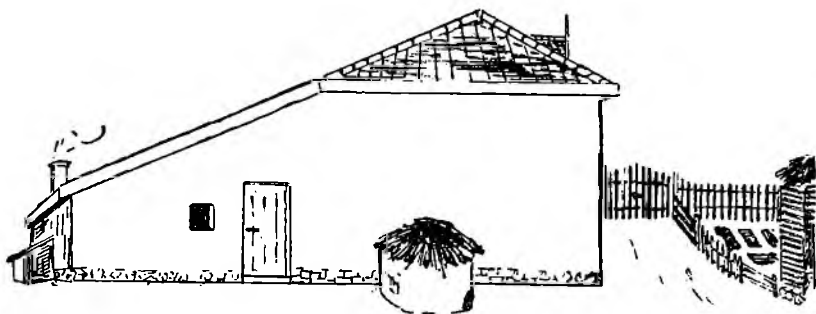
In prezent se află în stare de proiect un grajd alăturat cu un șopron, în dosul casei. Acesta va ocupa, după toate socotelile gospodarului, un teren de 14 m. lungime și 5 m. aproxi-

mativ, lăţime. Grajdul va fi împărţit în două, o parte pentru cei 2 cai şi altă parte pentru cele 10 oi. Şopronul va servi vara ca adăpost pentru cai şi căruţă, iar iarna se vor pune aici uneltele de plugărie, căruţă şi altele, spre a le apăra de umezeală.

Privită în general, gospodăria este suficient desvoltată, în raport cu cei 5 membri ai familiei, tatăl, mama şi 3 copii. Totuşi, în raport cu gospodăriile vechi din sat, cele bulgăreşti în special, prezintă o vădită superioritate în construcţia şi mărimea caselor şi dependinţelor.

Descrierea analitică a elementelor gospodăriei.

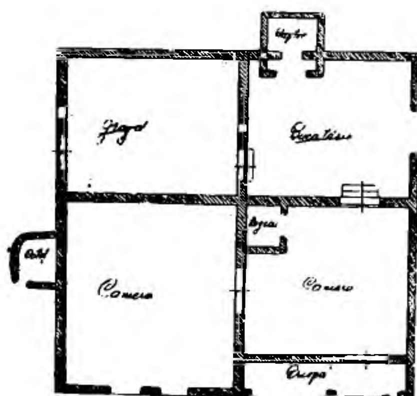
Locul de casă fiind prea întins, gospodarul nu a avut mijloace să-l îngrădească din toate părţile cu gard de lemn. Pe timpul când i s'a dat terenul, nici un vecin nu se stabilise, nici

Casa lui Dumitru Libu, văzută din fundul ogrăzii.

într'o parte, nici în cealaltă, aşa încât trebuia să îngrădească pe socoteala sa un loc destul de întins. Pentru o cât mai mare economie, proprietarul s'a gândit să-şi însemneze hotarul lotului său printr'un gard de pământ amestecat cu bălegar uscat. Partea îngrădită cu scânduri a fost făcută de însuşi Dumitru Libu, cu materialul pe care i l-a dat Oficiul Naţional al Colonizărilor. Faptul că gardul a fost lucrat de proprietarul casei se datoreşte tot interesului pe care îl urmăreşte proprietarul, de a realiza cât mai multe economii. Este lucru destul de solid şi parii susţinători sunt adânc bătuţi în pământ. Este de notat faptul că, atât gospodăria lui Libu cât şi a celorlalţi Românimacedoneni, afară de mici excepţii, se deosebesc de gospodăriile bulgăreşti prin aceea că nu este îngrădită, cu obişnuitul zid de piatră nezidită.

Terenul este uniform şi, pentru a evita pe cât posibil formarea noroiului în timp de ploaie, gospodarul a avut ideia de a pava cu piatră măruntă o porţiune din curte, cuprinsă între poartă, grădina de zarzavat şi casă. In spatele casei însă, cât şi în fundul curţii, terenul este adesea arat şi semănat cu grâne. Pe lângă gardul de scânduri s'au plantat cu un an înainte 5 salcâmi, dintre care doi s'au uscat. Doar o porţiune în faţa casei de 7,20 m. lăţime şi 16 m. lungime, a fost îngrădită cu un gard de scânduri înalt de 0,50 m. în care, în fiecare primăvară se seamănă zarzavaturi, de preferinţă usturoi (al'iu) şi ceapă, (ţeapă) tot de aici scoţându-se şi rezervele de zarzavat pentru iarnă. Pe lângă gardul de scânduri se seamănă două sau trei varietăţi de flori mirositoare care folosesc ca podoabă, săracă de altfel, a curţii. E curios că aceste

Planul casei.

flori nu au numiri speciale în limbajul pe care îl întrebuinţează aici Românii-macedoneni, ci sunt desemnate prin culoarea lor ca : *lilici* (flori) *galbine* sau *zaharici*.

Nu se observă nici o tendinţă la gospodar de a-şi împodobi ograda cu flori, copaci, arbori fructiferi, ronduri, straturi, etc.

Casa este clădită direct pe pământ. Ca toate casele dobrogene, fără nici o excepţie, este fără pivniţă. Atâta doar că, atunci când se clădeşte, se face un şanţ care determină limitele casei şi în acest şanţ se pune temelia, care este de piatră. Piatra a fost adusă din Matlânova, comună în apropiere. Dupăce a fost pusă temelia, aşa fel ca să treacă vre-o 30 cm. de nivelul

terenului, s'a pășit la ridicarea zidurilor care au fost făcute din chirpiciul fabricat tot de gospodar, din pământ galben, în care s'a pus pleavă și apoi amestecat bine cu apă, până se face un noroiu cleios ; se îndeasă apoi acest noroiu în tipare făcute din patru scândurele și se pune la soare, să se usuce. Marele avantaj al chirpiciului este că ține cald iarna; la umezeală însă, se înmoaie repede și nu rare ori se dărâmă.

Casa a fost clădită de meșteri, aduși anume dela oraș și plătiți ; gospodarul necunoscând meseria de zidar, a fost nevoit să angajeze meșteri, în timp ce el aducea material din satele vecine. Mijloacele tehnice cu care s'a lucrat nu sunt diferite de cele pe care le au la îndemână toți zidarii. Acoperișul casei însă, precum și toată lemnăria interioară, uși, ferestre etc., au fost făcute de stat, cu cheltuiala și cu meșterii săi. Numai țigla pentru acoperiș a cumpărat-o gospodarul din Bazargic și a fost așezată tot de meșterii satului. Pe dinafară ca și pe dinăuntru, pereții au fost tencuiți cu pământ amestecat cu bălegar. In urmă, casa a fost văruită în alb.

Construirea podului și așezarea țiglelor.

Pentru pod se întrebuințează grinzi de 10 cm. grosime și de 25 cm. lățime. Capetele lor se sprijină pe doi pereți opuși. De aceste grinzi se prind altele, ceva mai subțiri. Acestea din urmă formează un unghiu obtuz și se leagă între ele printr'o altă grindă, susținută la capete de doi stâlpi mici, sprijiniți pe câte o grindă orizontală.

In modul acesta s'a construit podul. Casa se acopere cu olane, în două feluri :

a) Pe stâlpii care formează unghiul acoperișului, se bat în cuie, niște șipci de vre-o 3 cm. lățime și 2 cm. grosime, așa fel ca țigla să se poată sprijini cât mai bine. Acest fel de acoperiș se întrebuințează când se acopere casa cu țiglă «Bohn». Locuitorii însă preferă felul de a acoperi casa cu olane.

b) Pe grinzile oblice se bat scânduri late, una lângă alta, așa fel, ca să nu rămâie nici un spațiu între ele. Pe aceste scânduri se așează un strat de pământ ud, apoi se așează olanele. Acest fel de a înveli casele, este vechiu, și se întrebuințează când casa se acopere cu olane, în formă de jghiab, fabricație

locală sau dela oraș. Iarna, când vântul este puternic, zăpada pătrunde în pod, la casele acoperite cu țiglă, ceeace nu se poate întâmpla la cele acoperite cu olane, așezate pe stratul de pământ. Pentru aerisirea podului, se lasă una sau două deschizături întotdeauna pe povârnișul dela apus.

Podeaua casei este de pământ. Aceasta este bătută bine și nivelată. Tavanul, la casele coloniștilor, este de scânduri, la Turci și Bulgari, de pământ.

Țigani de religie musulmană. Alături chirpiciul din care se fac case în Ezibei.

El se face astfel : pe grinzile orizontale, se așează un strat de crengi, așa fel ca să fie cât mai bine lipite unele de altele. Se bat șipci la distanță de 2—3 cm., se tencuește tavanul cu noroiu, se nivelează, se lasă să se usuce și se văruește. Acest tavan este caracteristic Dobrogei, prin faptul că nu se prezintă uniform, ci ca niște fășii lunguețe, întrerupte de grinzi văruite.

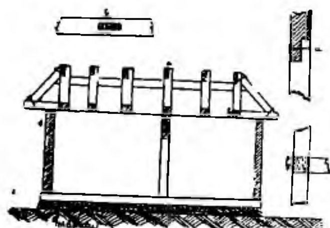
Orice casă în interior, are un horn numit *ugeache*, la Macedoneni, *băjdea* la Bulgari și *hogeac* la Turci. El este situat în bucătărie și este în legătură cu cuptorul de pâine, adeseori și cu câte o sobă așezată în vre-o odaie vecină.

Pe dinafară, casa nu prezintă nici o estetică.

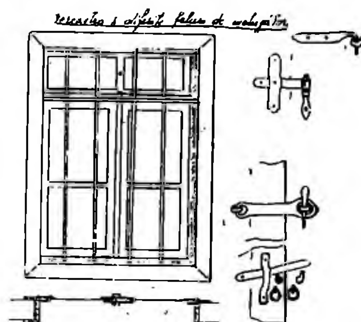
In față este prispa, numită *sală* la Macedoneni, *saivan* la Bulgari.

In ultimul timp, la Bulgari saivanul a început să fie înlocuit cu un privdor care fiind închis, poate servi și ca odaie.

Ca înfățișare, casa lui Libu este austeră și nu prezintă nici o înfrumesețare, nici o podoabă, în afară de scândura dela streașină, oarecum cizelată. Incolo totul este monoton și fără nici o expresie. In față sunt două ferestre de mărime obișnuită și o sală mică de vre-o 4,40 m. lungime și mai puțin de un metru lățime. Este mărginită în față cu un gard de scânduri, cu o portiță și este ridicată deasupra nivelului curții cu vre-o 25 cm. Privită

Scheletul de lemn al casei.

Fereastră și diferitele feluri de închizători.

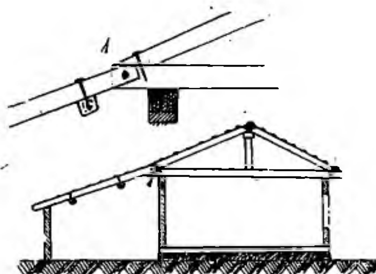
dinspre stradă, casa nu are decât o fereastră mare și joasă, iar acoperișul se lasă mult spre pământ, aproximativ un metru. In spate casa n'are nici un fel de deschidere, ci numai o proeminență indicând cuptorul de pâine, alăturat bucătăriei. In partea dinspre apus, o singură ușe dă în grajdul de cai, care se află sub acelaș acoperiș cu bucătăria.

In aspectul exterior al casei, nu se observă nici o inovație și nici măcar originalitate în construcție. Ea aparține unui tip comun, caracteristic așezărilor româno-macedonene. Aceiaș așezare față de punctele cardinale, acelaș acoperiș înclinat, aceiaș prispă și chiar aceleași dimensiuni.

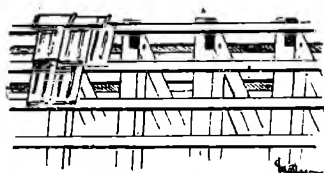
In interior, casa este împărțită în patru încăperi : două odăi în față, de mărimi diferite, o bucătărie și un grajd ; aceste două din urmă sunt așezate în spatele casei, sub prelungirea acoperișului. Tot alipit de bucătărie se află cuptorul de pâine.

Cele două odăi servesc pentru locuit ; familia fiind însă puțin numeroasă și spre a fi mai bine adăpostită de frig, locu-

ește iarna în camera cea mare. O ușe de scânduri, făcută la oraș, permite comunicația între camera mare și cea mică. Aceasta la rândul ei are o comunicație cu sala de o parte și cu bucătăria de cealaltă parte. Interiorul lor este sărăcăcios. In camera cea

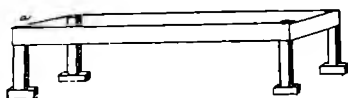
Secțiunea tranversală a casei.

Așezarea țiglelor.

mare, se găsesc două paturi mari de scânduri destul de primitive lucrate de gospodar, având forma unor lăzi scunde, așezate pe patru picioare de lemn. Afară de acestea, mai este și un pat mic, folosit numai în caz de nevoe. Peste lăzile patului se pun pae și rogojini, peste care se întinde *zamantana* (o pătură de lână, făcută în casă). Noaptea se învelesc cu plăpumi și *sazme*, pături groase de lână. Pe pereți, lângă paturi, se întinde *chilimea*, spre a proteja așternutul de pe pat. Afară de paturi, se mai găsește în cameră o masă rotundă de lemn de brad, nevopsită, precum și două scaune pătrate, fără spetează. Iarna, se mai

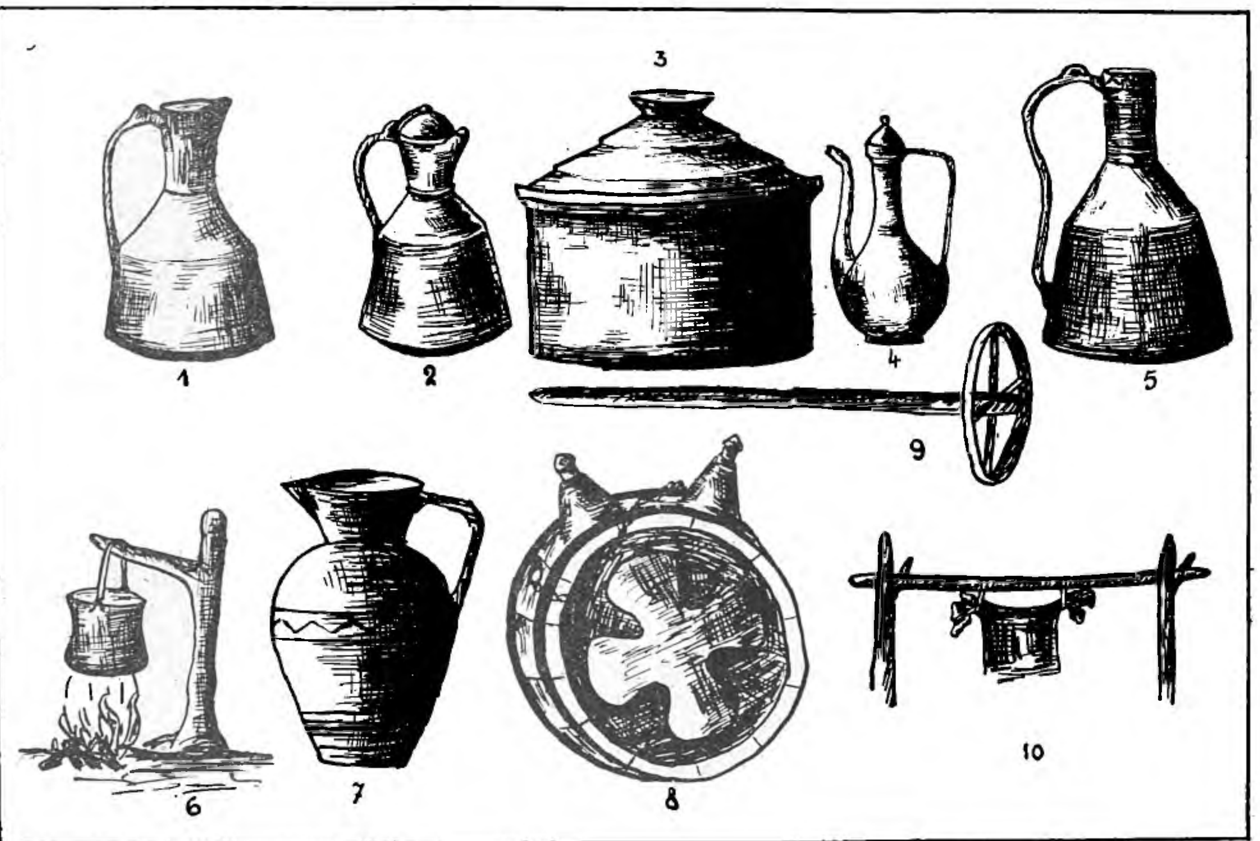

Paturi.

găsește și o sobă de gătit, cumpărată din Bazargic. Pe pereți, singura podoabă este o icoană veche, așezată într'un iconostas făcut din scândură și vopsit cu verde. Intre ferestre o oglindă mică, iar pe peretele din față un cuier de sârmă groasă neagră.

In odaia din față se păstrează toate lucrurile mai necesare ale gospodăriei. Un hambar mare de scândură albă servește la păstrarea făinei și a unei rezerve de grâu. In colțul din dreapta se înalță un mare hogeac, în care se coace plăcintă, sub un

Diferite vase la Macedo-Români.

Ghium 1 şi 5, Ghiumiciu 2, Tingeru 3, Ibric 4, Câvlaba 6, Cană 7, Vâţelu 8, Sfârliciu 9, Ghizăreaua 10.

cirche, un fel de capac rotund de fer şi bombat. Focul se aprinde aici cu *călămişte* (coceni) de porumb. In perete se află o scândură crestată în formă de *V* cu deschizătura înăuntru şi care serveşte ca suport pentru lingura mare, *(ciubane),* unei vergele de plăçintă *(şuţală)* şi lingurilor gospodinei. Pe hambar se află un fel de străchini, care poartă numiri diferite, după întrebuinţare, deşi identice ca formă: astfel se zice *cane* la cele în care se mănâncă lapte şi *misuri* la cele în care se servesc mâncăruri obişnuite.

Fraş sau linguraru.

San. Farfurie de metal macedoneană.

Din odaia din faţă se trece în bucătărie, o încăpere ceva mai joasă decât celelalte. Aici se află o vatră şi în fundul ei gura cuptorului de pâine. Pe un raft se găsesc 8 farfurii, 2 cuţite, 6 linguri, 6 furculiţe, iar dedesubt 2 *ghiumuri* şi 2 *cuvadz* (găleţi). Tot aici se mai găseşte şi *căpistearea* (albia de frământat pâine), *cupan'ia* (albia de spălat rufe), 2 pirostrii *(pirustrii)* şi un coş de piaţă *(treastu di aragozia).*

Grajdul se află alăturea. Nu se găsesc aici decât o *pâhnie* (iesle), o *vurţă* (perie de metal), o *ghilă* (furcă de fer), *hamute* (hamuri) şi *curăi* (curele).

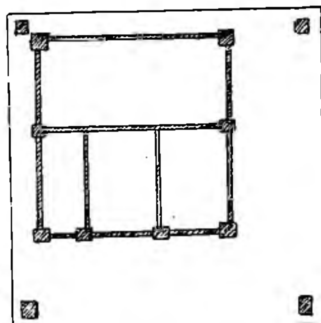
Coteţul de găini (cumaşlu) se află la eşirea din grajd, lipit de casă, este făcut tot din cherpici şi acoperit cu hlujeni. Alături se află o roabă *(culiţă),* cu care se cară gunoiul *(curpăi).*

Hambarul este făcut din scânduri şi aşezat pe câteva pietre mari, ca să nu stea pe pământ, să se umezească. In el se păstrează numai recolta de porumb *(misur)* pe când celelalte

cereale: grâu (*găru*), orz (*ordzu*) se păstrează în saci, fie în odaia din față, fie în bucătărie. Hambarul, ca și cotețul, pentru economie, au fost clădite de proprietar, deși cam primitiv.

Latrina se află în fundul curții, și la așezarea și construcția ei, s'au luat în seamă toate regulele de higienă, care conveneau împrejurărilor. De altfel și aici se simte intervenția salutară a serviciilor de colonizare.

Hambar pentru grâne.

Fântâna. Ca în toată Dobrogea și aici fântâna este adesea săpată cu cheltuiala vre-unui om bogat, care a înțeles să facă prin aceasta o faptă bună. Apa găsindu-se la adâncimi prea mari și trebuind să se străbată adesea straturi de piatră, nu fiecare are posibilitatea de a-și face o fântână proprie. Nu arareori ea atinge adâncimea de 50 m. Fântâna, la exterior, se prezintă sub două forme tipice, un soclu de piatră de jur împrejur, lat de un metru dela gura puțului și un metru înălțime. Astfel gura puțului se află chiar la nivelul picioarelor și nu se acoperă cu nimic. Doi stâlpi susțin deoparte și de alta un mic scripete mobil, pe care alunecă o frânghie legată cu un capăt de un scripete mare, la care se înhamă calul, iar de capătul liber al frânghiei este legată găleata. Acestea sunt fântânile de adâncimi mari. Cele mai puțin adânci au un scripete așezat pe cei doi stâlpi și pe el se înfășoară frânghia.

Grădina se află chiar în fața casei și nu servește la cultura florilor sau a arborilor fructiferi, ci la cultura cepei, a usturoiului și a floarei soarelui, din care se face ulei. Afară de

vre-o trei salcâmi plantaţi pe lângă gard, gospodăria nu mai are nici un fel de arbori, din care cauză are un aspect puţin plăcut şi monoton.

Aruncând o privire generală asupra gospodăriei lui Dumitru Libu, constatăm că este una din gospodăriile mijlocii din sat, de prea puţin timp închegată şi deci încă nedesvoltată pe deplin. Totuşi gospodarul produce azi strictul necesar. O parte din recoltă este vândută anual, spre a acoperi cheltueli de toate felurile, iar cealaltă parte serveşte ca hrană şi sământă. In felul acesta bugetul este echilibrat şi împrumuturile sunt evitate cu multă chibzuinţă.

GOSPODĂRIA LOCUITORULUI IOSIF N. MANEA [1].

Iosif Manea, fiul lui Nicolae şi al Marghioalei Manea, s'a născut în satul Dealul Neicului, comuna Crucea de Sus, plasa Zăbrăneşti, jud. Putna, în 1881, la 11 Aprilie. Face parte din contingentul 1904 şi a fost sergent în Batalionul 5 Pionieri. S'a stabilit după terminarea campaniei din 1913 în Ezibei, unde a ocupat funcţia de agent de percepţie şi a locuit pe rând la Mitiu Popoff, la Preotul satului, la Moş Andon şi Dimitrie Mincef. La ultimii doi, a locuit după întoarcerea sa din marele răsboiu (în 1921) dată la care s'a întors căsătorit cu Raia, fiica lui Iacob Raşcu dela Orheiu, cu care are patru copii.

In primăvara anului 1925 se gândeşte să-şi ceară aprobarea la colonizare. Actele, odată completate, le-a trimis la Casa Centrală, Direcţia Colonizărilor din Bucureşti în acelaş an, iar aprobarea i-a venit cu doi ani mai târziu.

După câteva luni este exclus dela colonizare căci, făcându-se un control al actelor, ale lui se găsesc necomplete. In cele din urmă, după ce îşi completează cu totul actele, este aprobat din nou de direcţia Colonizărilor cu ord. No. 9370 din 12 Septembrie 1928 şi trecut în registrele Consilieratului Agricol Caliacra, sub No. 416/2. Iată o parte din conţinutul lui: «Verifi«cându-se de către noi fişa locuitorului Iosif N. Manea, originar «din comuna Crucea de Sus, jud. Putna, a fost găsit că întru«neşte condiţiunile şi în consecinţă numitul locuitor se aprobă

1) Vezi bugetul acestei gospodării la p. 286 şi în anexă.

«la colonizare în centrul Ezibei, urmând a fi socotit colonist ca «așezat înainte de 15 Iunie 1925.

«Aducându-vă la cunoștință cele de mai sus, avem onoare «a vă ruga să binevoiți a lua urgent măsuri ca să i se predea «de urgență locul de casă, pentru a putea începe construcția «și a fi gata în termenul prevăzut în declarația ce a semnat «propriu și ați înaintat-o cu raportul Dvs. cu No. 5354/925».

Casă în construcție la coloniștii regățeni.

Locul de casă se găsește în dreapta drumului care vine dela Bazargic spre Mansurova, cu alte cuvinte în cartierul coloniștilor regățeni. Primii 2000 m. p., chiar lângă drum, i-au fost predați în mod oficial de fostul șef de Regiune Th. Peteanu, în ziua de 14 Octombrie 1930. Acest loc, care are numărul 5, a fost împrejmuit după o săptămână dela predarea lui, după cum își luase angajamentul în procesul-verbal dresat în ziua predării locului. Restul de 3000 m. p. (locul are suprafața de 5.000 m. p.) l-a cumpărat cu 2 lei metrul pătrat dela Stat. Acest loc are numărul 20. Situația acestui loc a fost condiționată nu de interesele colonistului, ci de ale statului, care a hotărît ca în această parte a satului Ezibei să fie colonizați numai regățeni.

Când s'au parcelat locurile de casă, s'a avut în vedere numai posibilitățile cari erau la îndemâna statului, pe când la clădirea casei de locuit, s'a avut în vedere numai posibilitățile cari erau la îndemâna proprietarului.

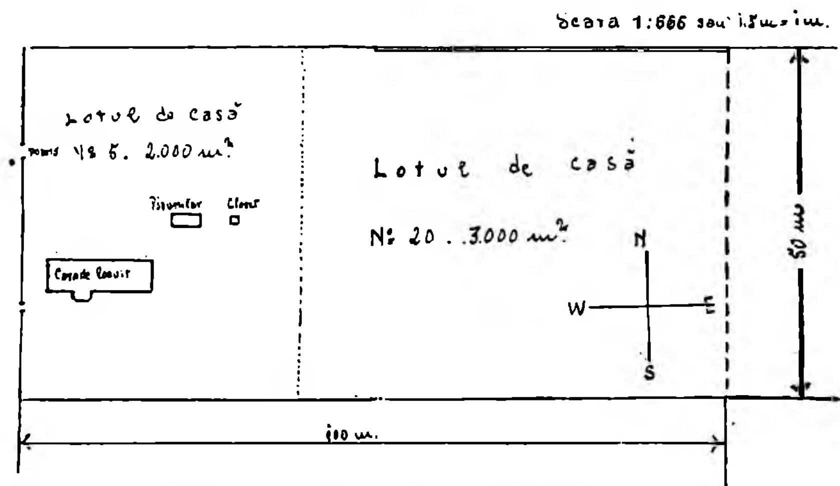
Făcând parte din şesul care se întinde la estul satului Ezibei, terenul nu prezintă nici un fel de accidente. El se prezintă ca un dreptunghiu cu laturile de 100 m. şi 50 cm. Latura cea mare este perpendiculară pe meridian. Locul întâiu este împrejmuit cu un gard de sârmă ghimpată, pe când celălalt cu un gard de coceni şi un şanţ. In interior se găsesc: a) casa de locuit, la o distanţă de 3 metri de drum, b) un hambar de porumb în partea de N. E. a casei de locuit, la o depărtare de 5 m. şi jumătate de ea şi c) un closet, la răsărit de locuinţă la o distanţă de 9 metri.

Din toate acestea se vede destul de lămurit că elementele gospodăriei sunt reduse la minimum, deoarece colonistul, neavând nici maşini şi nici vite de muncă şi pentru faptul că este şi casier la Banca Populară «Infrăţirea» de unde are o leafă lunară de 1000 lei, nu poate lucra pământul decât «în bani» şi astfel n'a avut nevoie să-şi construiască grajduri şi magazii speciale. Toate acestea mai sunt în legătură şi cu faptul că Iosif Manea, chiar mai înainte de a se stabili în acest centru, n'a avut o stare materială bună. In aceaş situaţie se găsesc majoritatea coloniştilor regăţeni.

Descrierea analitică a elementelor gospodăriei.

Locul de casă, despre care am spus, are o suprafaţă de 5000 m. p. prezintă un perimetru de 300 metri şi, dacă ar fi fost împrejmuit cu un gard de scânduri, ar fi necesitat o sumă mare de bani, pe care colonistul nu ar fi fost în stare să o cheltuiască numai pentru împrejmuirea terenului, tocmai atunci când trebuia să-şi ridice şi casa de locuit. Nu i-a rămas altceva de făcut decât să-l împrejmuiască după puterile lui, numai să-l coste mai ieftin, deoarece pe atunci nu avea nici un vecin. Iată în ce fel a realizat îngrădirea: la Apus (adică spre drumul Bazargic-Mansurova) este un gard de sârmă ghimpată în 6 rânduri. In dreptul casei se află o portiţă de scândură lată de 1.20 m., iar la o depărtare de 17.5 m. de ea, tocmai în mijlocul curţii din spatele casei, o altă poartă tot de scânduri. Ea este lată de trei metri şi serveşte pentru intratul căruţelor în curte. La Sud, pe distanţă de 50 metri dela drum, se găseşte tot un gard de sârmă ghimpată. Restul de 50 m. deasemenea nu este

împrejmuit. La răsărit este un şanţ lat de 0.60 cm. şi adânc de 0.40—0.60 cm. La Nord, terenul este împrejmuit în felul următor: pe o distanţă de 50 m. se găseşte acelaş şanţ, însă peste pământul scos s'a mai pus pae şi coceni, deşi în modul acesta nu se poate spune că s'a înfăptuit o adevărată împrejmuire. Pe restul de 50 metri, împrejmuirea este completată tot cu un gard de sârmă.

Loturile de casă ale colonistului Iosif Manea.

Legenda:

———————— gard de sârmă

— — — — — şanţ.

════════ gard de coceni şi şanţ.

Terenul, care este foarte puţin înclinat spre N. V., nu e pavat decât în faţa locuinţei colonistului, cu piatră adusă din cariera satului. Restul, mai exact terenul din fundul curţii cât şi cel din spatele casei, este semănat cu ceriale. In faţa casei s'a semănat zarzavat şi floarea soarelui. Tot aci se găseşte şi un măr care este singurul pom roditor din gospodăria colonistului. Faptul acesta nu e de mirare, pentrucă pomii roditori cresc foarte greu în aceste locuri şi mai ales nu produc nici un câştig. Dar nu numai la colonişti lipsa pomilor este vădită, ci şi la Bulgari sau Turci, cari se plâng că nu găsesc pomi cari să ro-

dească în fiecare an. Toţi pomii din Ezibei, spun ei, leagă numai din 2 în 2 ani. Acest fapt i-a făcut să renunţe la ei, de aceea i-au tăiat pentru a nu ocupa locul degeaba. Astfel, în locul pomilor roditori se seamănă zarzavat, în deosebi ceapă şi usturoi, iar printre aceste răzoare cu zarzavat, se găsesc mai multe ronduri cu flori.

Acelaş lucru se găseşte la Iosif Manea, care a semănat tot locul din faţa casei cu ceapă şi usturoi, câte trei răzoare de fiecare, precum şi cu floarea soarelui.

Casă în cartierul coloniştilor regăţeni. Se observă lipsa împrejmuirii.

Locuinţa. Ca oricare dintre colonişti, materialul necesar pentru construcţia casei şi l-a procurat cu mult mai uşor decât un simplu particular, deoarece Statul a deschis la Bazargic două depozite de cherestea, dintre care unul în gara de Nord, unde se pot găsi, afară de lemnărie, ţiglă, cuie, ciment, geamuri, chiar uşi şi ferestre gata de pus la casă, numai pentru colonişti.

In acest caz, Iosif N. Manea, pentru a putea să-şi ridice materialul lemnos pe care-l găsea în depozitele O. N. A. C.-ului (Oficiul Naţional al Colonizărilor), s'a dus la biroul O. N. A. C. din Bazargic, de unde a cerut un «carnet» cu bonuri pentru eliberarea materialului. Carnetul are No. 295 şi a fost eliberat la sfârşitul verei anului 1930, dată la care îşi începuse construc-

ția casei. Carnetul pentru material nu se eliberează decât atunci când s'a terminat de făcut temelia casei și aceasta, numai după ce colonistul prezintă o adeverință din partea primarului satului, din care să reiasă că a ajuns cu construcția până la ziduri).

Cu carnetul luat dela O. N. A. C., s'a prezentat la Consilieratul Agricol pentru a-l completa cu datele necesare (Nr. locului de casă, Nr. locului de câmp) și pentru a fi iscălit de Directorul Serviciului Agricol județean, care pe atunci se numea Consilier Agricol. Odată ce carnetul a fost gata, s'a putut duce la depozitul din Gara Bazargic Nord pentru a-și ridica materialul. Astfel, din acest depozit a luat următoarele:

7,540 m. c. lemnărie,	în valoare de	19.725	lei.
1900 țigle	„ „	6.650	„
4,484 m. p. geamuri	„ „	672	„
2 lăzi de cuie	„ „	450	„
44 kgr. ciment portland	„ „	88	„
2,337 m^3 cherestea «Gilortul»	„ „	5.481	„
In total, material	în valoare de	33.066	lei.

Această sumă urmează a fi plătită de colonist statului Român, în timp de 30 ani.

Afară de materialul luat dela O. N. A. C. Iosif Manea a mai luat cu bani gata, următoarele:

10.000 cărămizi	în valoare de	7.000	lei.
fierărie	„ „	1.790	„
2.000 chirpici	„ „	1.000	„
In total material	în valoare de	9.780	lei.

Afară de chirpiciul (cărămidă nearsă) care a fost făcut în Ezibei în apropierea locuinței colonistului, de un Bulgar, anume Coliu Uzun Stoianof, tot materialul necesar pentru construcția locuinței a fost transportat cu căruțele dela Bazargic

Astfel, pentru căratul cărămizilor dela cărămidăria lui Verghis, a fost nevoit să plătească câte 15 bani de cărămidă. Pentru materialul luat dela depozitul O. N. A. C.-ului a fost nevoie să se ducă de 14 ori. Transportul acesta nu l-a costat prea mult, întrucât s'au mai găsit câțiva oameni de

treabă care să-i puie la dispoziție, cu totul gratuit, mai multe căruțe. Afară de aceasta, a mai fost nevoie și de piatră pentru temelie (20 m. c.) pe care și-a procurat-o dela cariera satului. Odată ce și-a strâns tot materialul, s'a tocmit cu un meșter bulgar, Anton Jelef, ca să-i construiască locuința cu suma de 10 mii lei.

Odată ce s'a făcut tocmeala, maistrul și-a mai luat cu el trei lucrători cu cari, în timp de o lună, a terminat «din roșu» construcția casei de locuit (15 Octombrie).

Casa unui colonist regățean (Fruntaș).

In anul următor, după ce ușile și ferestrele au fost lucrate de Enciu Atanasof, fratele preotului, și după ce casa a fost tencuită cu lut în interior și pardosită, colonistul s'a putut așeza într'însa. Ca tip, clădirea se deosebește de toate celelalte case din sat, deoarece antreul, prin eșirea cu un metru față de linia casei, pare să fi suferit influența locuințelor din județul Putna, de unde Manea a venit în Cadrilater.

Temelia casei este adâncă de 0.45 m. și lată de 0.40 m. Ea este făcută din piatră. Intre pietre s'a pus pământ amestecat cu apă, pentru ca pietrele să fie mai bine legate între dânsele. Deși cu pământ, temelia este destul de solidă pentru această locuință, care are o înălțime de aproape 4 metri. Deasupra solului ea se ridică între 20—30 cm., deoarece terenul în partea de Apus, fiind ceva mai aplecat, era nevoie ca ea să fie mai înaltă pentru a fi la acelaș nivel.

Faţada casei este de cărămidă. Tot de cărămidă sunt şi pereţii antreului. Restul pereţilor sunt de chirpici (cărămidă nearsă) făcuţi la fântâna din apropiere. Toţi aceşti pereţi sunt înalţi de 2.85 m. Privită din faţă (dela Sud) locuinţa prezintă 4 ferestre mari şi două uşi. Ferestrele sunt aproape pătrate, late de 1.35 m. şi înalte de 1.20 m. Ele se deschid în trei părţi şi sunt prevăzute cu 9 drugi de fier. Uşa dela sală este lată de 0,85 m. şi înaltă de 2.10 m. Ea are geamuri de sticlă obişnuită. Spre deosebire de ea, uşa dela bucătărie se prezintă cu totul altfel: este mai mică şi fără geamuri. Lângă această uşă se mai află şi o fereastră mai mică decât cele descrise mai sus. Dimensiunile ei sunt următoarele: lăţimea de 0.70 şi înălţimea de 0.90 cm).

Pentru ca apa să nu pătrundă în pod, acoperişul a fost făcut «cu astereală», în felul acesta: peste grinzile care formează scheletul podului s'au bătut scânduri, peste acestea s'au bătut la distanţă de 30 cm. nişte şipci, paralele cu marginile casei. Ele au fost bătute de jos în sus. Peste acestea s'a pus pământ negru amestecat cu pleavă, pentru a fi mai lipicios, iar peste pleavă s'au pus ţiglele, începând tot de jos, în aşa fel, încât ieşirile depe partea inferioară ale ţiglelor să se sprijine pe şipci. Pe colţuri — locul de întretăiere al planurilor acoperişului s'au pus nişte olane numite «coame» care au fost lipite între ele, la şanţurile de legătură, cu ciment.

Aceste coame contribuie la soliditatea acoperişului. In partea din faţă, acoperişul prezintă două ferestre pentru luminarea şi aerisirea podului casei. Acest acoperiş, deşi este înclinat cu 30%, — singurul lucru pe care l-a imitat dela casele locuitorilor din Ezibei, — se prezintă şi el deosebit din cauza formei antreului, deasupra căruia acoperişul arată ca un vârf oblic de piramidă. Streaşina este de scânduri obişnuite, fără nici un ornament. Ea este lată de 0.40 m. Burlanele lipsesc, ca şi la majoritatea caselor coloniştilor.

In interior, locuinţa este împărţită în două camere; una la stânga şi cealaltă la dreapta antreului, şi o bucătărie. Camerile sunt văruite şi podite, afară de bucătărie, în care se află pământ şi camera dela drum care-i podită numai jumătate.

Intrarea în casă se face prin uşa dela sală sau dela bucătărie.

In sală, îndată ce intri, te izbeşte dela prima vedere faptul că se găseşte în locuinţa unui colonist o canapea. Pe perete, în dreptul canapelei care este în fundul antreului, se găseşte un covor mare, adus din Moldova. Pe pereţii laterali se află câte o scoarţă. Pe jos sunt preşuri. Intre cele două uşi ale camerilor din vecinătatea sălii, se găseşte o masă mare dreptunghiulară, pe care s'a pus o faţă de masă şi un «tischleifer». Pe masă este o glastră cu flori şi o scrumieră. Tot în antreu se găseşte şi o ladă de haine, peste care s'a pus o scoarţă. In colţul nord-estic al antreului, pe duşumea, se mai află următoarele obiecte: 2 genţi de piele, 5 tablouri, 1 tavă, 1 valiză, 1 umbrelă, 1 cuier, 2 suporturi pt. fotografie, 1 scuipătoare, 1 perie, 1 scaun mic.

Camera din dreapta antreului serveşte ca dormitor. Această odaie este lată de 3.90 m. şi lungă de 4 m. Ea este văruită

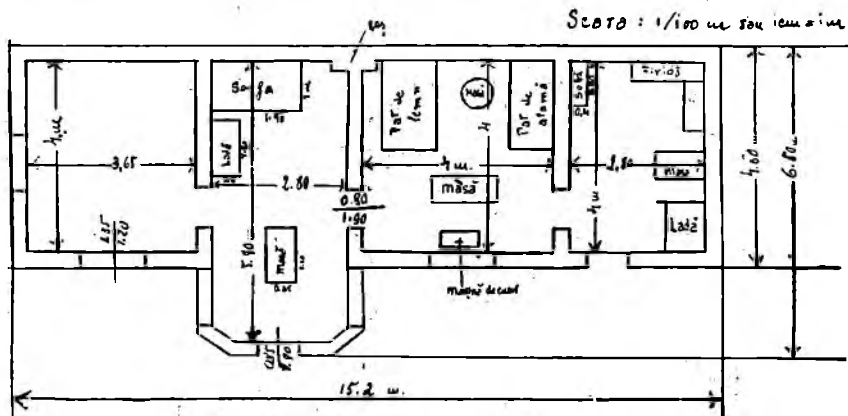
Coloniști la sfat

în albastru. In colţurile din nordul camerei sunt paturile de dormit. Unul este de lemn şi e ceva mai mare (1.10/1.40 m.), iar celălalt de alamă şi e ceva mai mic (0,90/1,90 m.). Pe paturi se află câte o saltea de paie, alta de lână, un cearşaf, pernele şi covertura respectivă. Pe pereţii din vecinătatea paturilor sunt două scoarţe de perete. Pe duşumea, tot lângă paturi, se află câte un mic preş. Intre cele două paturi este o măsuţă rotundă pe 4 picioare — cu diametrul de aproape 0.60 m. Pe ea este o

față de masă și o scrumieră, o chibritelniță și o glastră cu flori. Lângă fereastă, se găsește o mașină de cusut, iar lângă ea un scaun. Afară de acestea se mai găsesc: 1 cuier, 1 candelă, 1 icoană, 1 mașină de socotit, 1 tablou, 1 oglindă de perete.

In această cameră se găsește și intrarea în pod. Capacul acesteia, care este pătrat se sprijină pe niște șipci, bătute orizontal în grinzile tavanului. Pentru a intra în pod nu este nevoie decât de a ridica acest capac de scânduri în sus, deoarece el nu-i fixat.

Camera din stânga antreului, care încă nu-i terminată, e pardosită jumătate. Acest fapt ne dă putința de a ne face o ideie de felul cum s'a gândit colonistul să facă podirea ei. După ce s'a nivelat locul dintre temelii, s'au făcut mai multe șanțuri în care s'au pus grinzile pe care trebuiau bătute scândurile. In

Planul locuinței și dispoziția obiectelor în interior.
(Iosif Manea)

această cameră, care-i lungă de 3.90 m. și lată de 3.65 m, — n'a fost nevoie decât de 7 grinzi. Intre ele s'a pus cenușă, pentru a împedica sălășluirea acelor oaspeți nepoftiți, care sunt șoarecii. Peste grinzi s'au bătut scânduri obișnuite, fiindcă pe atunci în depozitul O. N. A. C.-ului nu existau scânduri prevăzute pe latura lor cu șanțuri și ieșituri care să se îmbuce bine între ele. Pereții sunt numai tencuiți cu lut. Aici se găsesc următoarele obiecte:

1 butoiu, 3 putini, 1 stropitoare de flori, 1 sită de mălai, 1 leagăn, 2 găleți, 1 topor, 1 sită de făină, 1 mașină de prăjit cafea, 12 sticle, 1 tinichea untură, 1 coș de nuiele, 1 clește, 1

mătură, 1 găleată cu var, 1 damigeană, 2 satâre, 1 ciocan, 6 sticle cu bulion, 7 vase de pământ, 1 funie de rufe, 5 saci, 1 scară, 1 sapă, 1 seceră și 1 mașină de bătut porumb.

Din acest inventar rezultă că această odaie servește mai mult ca magazie. In fine *bucătăria* care este camera adăugată ceva mai târziu, nu are pod, deoarece acoperișul s'a făcut astfel: pereții care sunt în continuarea pereților longitudinali ai casei, în locul de contact sunt ceva mai înalți. Inălțimea lor descrește treptat până la atingerea cu peretele transversal care-i unește. Pe acești doi pereți s'au pus paralel 8 lanți rotunzi peste care s'au bătut scânduri. Pe scânduri, peste pământul pus, s'au așezat țiglele. In apropierea colțului din Nord-estul camerei se găsește vatra specifică. In interior, în dreptul ei, este un cuptor, însă cu gura îndreptată în interiorul camerei. Acest cuptor are dimensiunile de 1 m./1 m. și înalt de 1.30 m. In partea de răsărit a bucătăriei înălțimea este de 1.55 metri, pe când în partea opusă de 2.80 m. Pereții, ca și în dormitor, sunt și ei văruiți în albastru deschis.

Lângă vatră, pe peretele din estul camerei se află sprijinit un raft pentru vase de bucătărie; acesta-i lung de 1 m. In continuare se găsesc: un scaun rotund, 1 masă lungă de 1 m. și lată de 0.60 m., 1 scaun și o ladă de făină.

In fața raftului, la peretele opus, este o sobă de gătit, de cărămidă. Ea este lată de 0,40 m. și înaltă de 0,50 m., iar lângă ea un scăunel. mic. Afară de acestea mai sunt și următoarele obiecte :

1 cuier,	6 cuțite	1 lighean,
2 lămpi,	6 furculițe,	1 găleată,
1 strecurătoare,	6 linguri,	1 albie,
3 cuțite de bucăt.	1 tinichea de untură,	1 clește dublu
1 ceaun mămăligă	3 lingurițe,	1 masă mică,

1 ibric mare,	12 sticle,
6 vase de gătit,	1 ladă,
1 mașină de tocat carne,	1 primus,
1 lighean vase.	1 mașină de râșnit cafea.

După ce am arătat destinația fiecărei încăperi, este nevoie să mai menționăm că în toate camerile există o curățenie, cum rar se întâlnește la ceilalți locuitori. Aceasta este în legătură cu faptul că Iosif Manea, ca funcționar, (casier comunal), a putut datorită contactului cu orașul, să-și însușească unele lucruri. bune. Afară de el, soția sa, care-i o femeie vrednică a știut să-și aranjeze cu gust lucrurile în casă și să păstreze curățenia.

Casa unui colonist regățean. Se poate vedea în fund porumbarul acoperit cu coceni.

Acaretele.

Colonistul Iosif N. Manea, cheltuind atâția bani cu casa de locuit, era și de așteptat să nu găsim în curtea lui de cât un simplu hambar pentru porumb, pus pe o temelie de piatră, cu dimensiunile de : 5 m. lungime, 1,7 lățime și 2,5 înălțime. Acoperișul hambarului este de coceni. El se află la o distanță de 5,6 m. în dosul casei. La o depărtare de el de aproape 5 m., se găsește *closetul*. El este făcut din scânduri și acoperit tot cu coceni.

Din descrierea făcută până aici, putem constata să această gospodărie, la începutul dezvoltării ei, prezintă lipsuri,

atât la inventarul agricol cât și la construcțiile anexe, hambare, grajduri, etc.

Aceste lipsuri sunt oarecum justificate, dacă ne gândim la începuturile atât de grele ale gospodarului, care a trebuit să înalțe totul din temelii.

Venit dintr"o regiune în care muncile agricole se deosebiau mult de cele de aici, omul a trebuit să se orienteze în noul mediu în care a fost colonizat. Ni se pare că această fază de orientare nu l-a făcut să-și piardă prea mult timp, de oarece toată gospodăria descrisă a fost închegată numai în doi ani.

Ținând seamă de toate greutățile pe care le-a întâmpinat colonistul la început, precum și de construcțiile făcute, nu putem să privim de cât cu cea mai mare încredere, dezvoltarea acestei gospodării în viitor.

GOSPODĂRIA LA TĂTARI

(Bairam Akai)

Veniți împreună cu mai multe familii de tătari, părinții lui Bairam Akai s'au stabilit în satul Ezibei, pe când ceilalți s'au risipit prin satele vecine. Așezați aci, ei au cumpărat dela Tătarii băștinași casa care în prezent este locuită de fiul lui Bairam Akai.

Nu se cunoaște data când s'a clădit casa; atâta doar se știe că actualul stăpân, în vârstă de 80 ani, s'a născut aci. Casa exista înainte de venirea părinților lui în acest sat.

Bairam Akai a fost singurul copil la părinți; se ocupa cu agricultura, îndeletnicire moștenită dela părinți, care la stabilirea lor în satul Ezibei au fost colonizați de către stăpânirea de atunci cu 15 ha din care Akai nu mai stăpânește azi decât 5 ha. Numele lui Bairam Akai este Menavât, dar, dintr'un obicei tradițional, i s'a zis Akai ca un semn de cinste ce se dădea unor familii. Gospodăria este locuită de Bairam Akai și de fiul său Izet Bairam, căsătorit, care are doi copii: unul de 3½ ani și altul de 6 ani.

Grija de cele trebuincioase casei este în sarcina fiului care, prin venitul obținut din lucrarea pământului, întreține copiii și părinții săi. Bătrânii nu au nici o ocupație; ei stau acasă, în

timp ce tinerii sunt la munca câmpului; totuşi ei sunt consideraţi ca fruntaşi ai familei.

Tatăl locueşte în camere diferite de ale fiului: în cele din dreapta locueşte fiul, iar în cele din stânga bătrânul cu soţia şi fiica lor.

Situaţia gospodăriei. Aşezarea casei pe actualul teren a fost condiţionată de împrejurări sociale. A fost construită în apropiere de conaţionalii lor, pentru a se putea ajuta la nevoe. De unde la început era în marginea satului, acum se află în mijlocul lui, prin adăogarea de noi case împrejur.

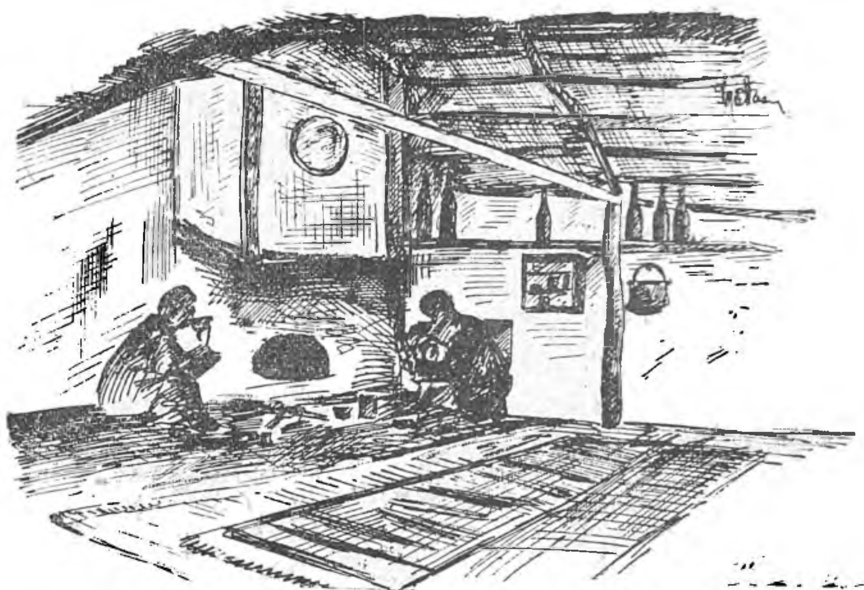
Interior în casa lui Bairam Akai.

Inainte vreme majoritatea populaţili era formată din Tătari; astăzi însă au mai rămas vreo 12 familii, mai toate sărace. Intrucât sunt depărtate unele de altele la distanţe apreciabile, nu-şi pot împrumuta cele necesare gospodăriei, deaceea fiecare din această familie trebue să fie înzestrată cu de toate.

La construirea casei lui Bairam s'a ţinut seamă de punctele cardinale. Astfel casa este aşezată cu spatele spre Nord, şi cu faţa la soare. Credinţe sau obiceiuri în legătură cu construirea ei nu există.

Vecinii lui Bairam Akai sunt: la N. Gh. Colef, la S. Tănase Gheorghe, la R. Ivanciu Țanef, iar la A. Nacâl Huseim și Ianus Huseim.

Ca despărțituri între vecini, gospodăria nu are garduri decât în partea lui Ivanciu Țanef — gard de pământ de 1 m. înălțime — și spre Nacâl Huseim — un gard de scânduri puțin înalt. De ceilalți vecini o desparte o ulicioară puțin umblată. In urma dispozițiilor luate de statul român de a se planta arbori pe străzile satului, s'au pus și aci câțiva salcâmi.

Interior tătărăsc.

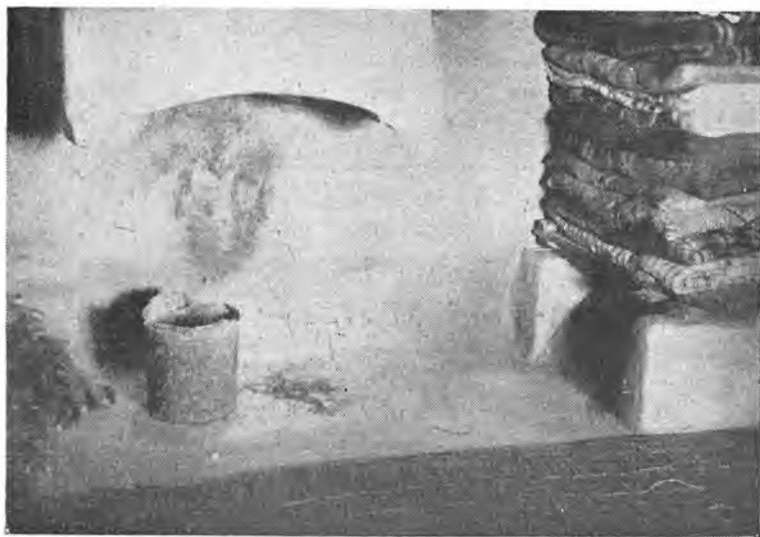
Locul de casă are o suprafață de 400 m^2, iar casa se află așezată în partea de Nord, pe o fășie dreptunghiulară în direcția E. W. In curtea casei se găsesc: un cuptor ce se află în dreptul bucătăriei, lângă cuptor e cotețul găinilor, iar spre coțul de Răsărit al casei este un locșor îngrădit în care se seamănă flori. Un gard de paie desparte curtea în două: partea din fund servește ca grădină de zarzavat, iar cea din față e curtea propriu zisă.

In partea vestică și în apropierea casei se află grajdul pentru vite. In spate este o fântână de care se servesc mai multe familii din jur.

Casa este formată din 5 camere. In comparaţie cu starea materială a acestor gospodari, ea este bine întreţinută; mai bine amenajată este camera de primit mosafirii. Una din camere, — cea din mijloc — serveşte drept cămară pentru păstrarea alimentelor.

Materialul pentru construcţie a fost cel obişnuit în acest sat, unde mai toate casele sunt făcute din chirpici pe care îl pregătesc locuitorii satului înşişi. Cariera de piatră aflându-se la o depărtare de 5 km. de satul Matlânova, numai locuitorii cu dare de mână şi-au putut aduce piatra de acolo, ceilalţi recurg la chirpiciu.

Casa a fost făcută de meşterii specialişti care colindă satele, ceeace are ca rezultat un aspect uniform al aproape tuturor caselor din satele Cadrilaterului.

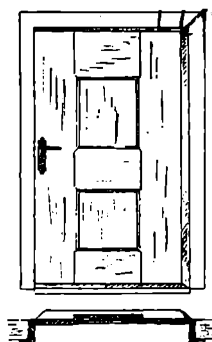

Camera de musafiri la Tătari (Bairam Akai)

Descrierea casei. E alcătuită, cum am spus, din cinci camere şi un grajd, acesta în partea dreaptă a casei şi are cam aceleaşi dimensiuni. In două camere locueşte fiul lui Bairam Akai, în celelalte două tată lui, iar în a cincea, mai mică, este bucătărie comună. Camerile nu sunt pardosite cu scânduri ci, ca la majoritatea locuitorilor din satul Ezibei, sunt lipite cu pământ roşu ca şi tavanul.

Una din camerile fiului serveşte drept cameră de primire a musafirilor; e în general o cameră mai îngrijită. Intrarea în ea se face printr'o uşă simplă care corespunde cu cealaltă cameră locuită de fiu. Mobilierul ei, fără a fi luxos, pare destul de bogat în raport cu starea materială a gospodarului. Un pat de nuc se află în colţul din stânga. Patul acesta e acoperit cu cuverturi de pânză având marginile dantelate. Perne nu are.

Pe lângă pereţi, de jur împrejur, sunt saltele de pae ce formează un mindir acoperit cu pături. Pe mindir, de-alungul peretelui sunt perne umplute cu paie; fiecare pernă e acoperită jumătate cu o bucată de pânză cu dantele pe margini. Pe jos, pături; trei perne brodate sunt aşezate, una în colţul din fund, celelalte două deoparte şi alta a patului.

Uşă la Tătari.

Deasupra patului, pe perete, e prins un covor — chilibiu — în lucrătură orientală. Pe perete, ceva mai sus, se află şi poliţa pe care găsim câteva linguri, vase şi străchini.

Camera are o fereastră patrată cu latura de aprox. 50 cm., prevăzută cu gratii de fier şi cu trei glastre de pământ cu flori. Uşa camerei este făcută din lemn şi se deschide înăuntru. Drept încuietoare are un cârlig ce se prinde de un cui.

In camera vecină, în afară de câteva pături care nu acoperă toată pardoseala, mai găsim vatra cu hugiacul ei, iar lângă vatră o lădiţă. Această încăpere are trei uşi care comunică cu exteriorul şi cu camerile vecine.

In camera următoare se păstrează: grâu, orz, etc. Ea nu este întrebuinţată nici pentru dormit, nici pentru locuit. Se află aci o ladă de scânduri împărţită în două încăperi: într'una se pune grâu, în cealaltă făină.

A patra cameră este cea în care locueşte bătrânul. Copiii

nu au voie să intre aci. In ea se află două lăzi: una servește la păstrarea obiectelor de preț ale femeii și fetei, iar cealaltă la ținut lenjurile. Deasupra lăzilor sunt puse pernele și plapomele. Pat nu există.

Din camera bătrânului se intră printr-o ușă mică în bucătărie. Aproape jumătate din întinderea acesteia e ocupată de cămin (ogiac) care e făcut din pământ, cu ziduri groase. In fața ogiacul este susținut de un stâlp de lemn. Căminul comunică printr'o gaură circulară făcută în perete cu camera vecină unde se află cuptorul care în timpul iernii servește și drept sobă de încălzit. Cuptorul e zidit cu cărămizi și țiglă, acoperite cu pământ roșu. O ușă ceva mai mare ca celelalte face legătura între bucătărie și exterior.

Cuptorul. E făcut din țigle mărunte și uns pe dinafară cu pământ roșu. Materialul acesta nu costă nimic, căci țiglele sunt resturi ce se găsesc ușor, de pământ nu mai vorbim. Gura cuptorului se află spre bucătărie. Pentru a o feri de vânturi și pentru a adăposti pe gospodină când e vremea rea s'a făcut în fața cuptorului o adăpostire care seamănă cu o jumătate de coajă de nucă așezată vertical.

Cotețul găinilor se află în imediata veainătate a cuptorului. A fost făcut tot de gospodar, dar este nehigienic.

Coșarul se află la dreapta, spre fundul curții. E făcut din scânduri și acoperit cu coceni de porumb. E înalt și destul de încăpător.

Grajdul, făcut mai târziu decât casa, tot din chirpici. Lungimea lui este de 7 m., lățimea de 4 m. și înălțimea 0.50 m. E în prelungirea casei și acoperit ca și aceasta cu țiglă. Aici se adăpostesc animalele, iar în timpul iernii toate obiectele de plugărie.

Fântâna servește la mai multe familii. E așezată în spatele casei lui Bairam Akai. E căptușită cu piatră, având ghizdul tot din piatră. Partea dela suprafață în sus se numește «sofra». Deoparte și de alta a ei se ridică două lemne pe care e așezat «cirâc-ul». Nu are acoperiș. Apa e bună.

Gospodăria lui Bairam Akai este una dintre cele mai sărăcăcioase din acest sat, în comparaie cu locuinele coloniștilor și ale Bulgarilor. Nu mai vorbim că ale celorlalți Tătari sunt și mai modeste. Lipsa de pământ, creșterea neîncetată a mizeriei i-a făcut să ia cu arendă pământul altora și să-l lucreze.

ZADRUGA

ASOCIAŢIA FAMILIALĂ „ZADRUGA" ÎN EZIBEI

In Cadrilater se mai găsesc la locuitorii bulgari, vechile forme de asociaţii familiale, care supravieţuiesc mai ales în ţările balcanice.

Aceste asociaţii cunoscute sub numele de *«Zadruga»*, sunt nişte comunităţi agricole compuse din mai mulţi membri, cari descind din acelaş strămoş şi care reprezintă rămăşiţele unei vechi forme tradiţionale a proprietăţii.

Un mare număr de persoane trăesc în aceiaş casă (20, 30 şi 40 membri), şi cultivă în comun proprietăţile lor.

Este aici asociaţia integrală a culturii, formă de asociaţie, devenită foarte rară în ţările înaintate [1].

Toţi membrii acestei comunităţi sunt coproprietari. Ei îşi aleg un şef, de obiceiu cel mai bătrân din asociaţie, care este ascultat cu sfinţenie şi care la rândul său se îngrijeşte de distribuţia muncii şi de bunul mers al gospodăriei.

In Bulgaria se găsesc sate întregi, cu majoritatea populaţiei grupată în astfel de asociaţii. Câteodată conducătorul comunităţii este chiar o femeie, ca în Zadruga Vlikinşilor, în satul Planinţa.

In numărul membrilor *Zadrugei*, se înnumără şi oamenii culţi şi cu situaţii înalte. Astfel la Jarlova, «Zadruga» lui Maslarevis, înnumără 40 de membri, din care unul a fost deputat, la Jablene. «Zadruga» lui Kerelesis are iarăşi un deputat în Sobranie [2].

In Cadrilater, deşi populaţia bulgară este colonizată din

---

1) Charles Gide — Les Associations cooperatives agricole p. 5.

2) R, Meyer et Ardant — La Peninsule des Balkans p. 50.

alte regiuni, locuitorii au adus și aici acest fel de organizare familială. Numeroase pe vremuri, când întreprinderile de pământ mult mai mari ofereau alte avantagii muncii în comunitate, astăzi, sub influența noilor legiuiri și a fluxului de populație, instituția familială Zadruga este pe cale să dispară. Nu numai vremurile vitrege și proprietatea micșorată contribue la dizolvarea acestor comunități, dar și un fel de reacțiune a membrilor care, sub influența civilizației de astăzi, își simt activitatea prea îngrădită.

In satul Ezibei se găseau în ultimul timp trei familii ai căror membri erau grupați în astfel de asociații familiale. Două din aceste asociații sunt în descompunere, iar ultima, care înnumără 23 de membri, trăește încă și se conduce după vechile legi ale zadrugei.

In Bazargic se găsesc iarăși familii organizate în astfel de comunități. Printre cele mai însemnate menționăm zadrugile: Petre Călincof, Gh. Călincof și Ștefan Călincof.

Am căutat ca între zadrugile studiate să fie și o familie dela oraș, deoarece acestea indică o formă mai evoluată și se deosebesc puțin de zadrugile dela sate.

Pentru căpătarea informațiunilor ne-am adresat atât membrilor din comunitatea existentă, cât și celor care trăiseră în astfel de asociații.

Dintre familiile cercetate, dăm ca exemplu două familii pe care le-am studiat mai amănunțit.

Asociația familială Iordan Atanasof din Ezibei. Această familie înnumără, după cum am spus mai sus, 23 de persoane. Conducătorul familiei este moș Iordan, om de 77 de ani. Intre membri se găsește și un frate al lui Iordan Atanasof, Andrei, în vârstă de 56 ani, căruia îi va reveni sarcina să conducă familia, după moartea actualului conducător. Cei doi frați au stat până acum în aceiași casă. Membrii însă, înmulțindu-se, au fost nevoiți să-și mai facă o casă în aceiași curte. Aici s'a mutat Iordan cu familia sa, iar fratele cel mai mic, respectând un vechiu obicei, a rămas în casa părintească.

Asociația familială Petre Călincof din Bazargic, înnumără 29 de membri. Șeful este în vârstă de 83 de ani și manifestă la această vârstă destulă energie și forță intelectuală, pentru a conduce cu multă demnitate zadruga. Are vechiul gimnaziu com-

plect, iar pe vremuri a fost deputat. Mulți dintre nepoții și fiii lui sunt bacalaureați. Unul dintre ei Dimităr Călincof, este licențiat al Academiei Comerciale din București. Acest titlu nu-l împedică ca vara, în timpul sezonului agricol, să lucreze în rând cu ceilalți muncitori și membri ai zadrugei.

Zadruga Petre Călincof este una dintre cele mai bogate din întreg Cadrilaterul. Stăpânește 500 ha pământ, are cea mai bună crescătorie de cai de prin împrejurimi (peste o sută de cai).

Spre deosebire de felul cum este organizată viața de familie în zadrugile rurale, membrii zadrugei lui Petre Călincof nu locuesc la un loc. Din veniturile comunității li s'a făcut la fiecare din cei 7 feciori, câte o casă în oraș; aici locuesc în timpul iernei. Primăvara, odată cu începutul muncilor agricole, toți bărbații și femeile pleacă la țară, unde trăesc în comun și de unde nu se întorc decât toamna târziu, după culesul recoltei și după semănatul grâului.

Pământul, vitele și inventarul sunt bunuri colective și ele sunt înscrise pe numele șefului Petre Călincof, ca și în zadruga Atanasof. Numai casele în care locuesc copiii constitue avere personală.

Vom arăta în cursul expunerii noastre, diferențieri dintre aceste două tipuri de zadrugi, pentru a înfățișa cât mai complect forma primitivă și forma evoluată a aceleiași instituții familiale atât de frecventă la Slavi.

CUM ESTE GOSPODĂRITĂ ȘI CUM FUNCȚIONEAZĂ ZADRUGA ATANASOF.

Banii rezultați din vânzarea produselor agricole se împart în părți egale de cei doi frați, care la rândul lor îngrijesc de îmbrăcămintea și de alte nevoi ale membrilor ce aparțin zadrugei lor. Vitele și mașinele de muncă se cumpără și se vând tot comun. Masa o ia fiecare frate cu familia sa aparte, dar alimentele prime necesare hranei (făină, cartofi, zarzavat etc.) sunt luate din depozitul comun, ce aparține acestei familii. Oile și vacile, deși aparțin fiecărui frate, deși unul are mai multe decât celălalt, se mulg totuș alternativ; într'o zi ia laptele unul din frați și în altă zi celălalt. Meii, lâna și brânza dela oi nu aparțin comunității, ci fiecare frate beneficiază aparte. Păsările și porcii se cresc separat, se vând și se mănâncă după trebuința fiecărei familii.

Banii rezultați din vinderea produselor sunt ținuți de șef. Ei se împart în atâtea părți, câți frați sunt în comunitate. Fiecare frate ia o cotă proporțională cu numărul brațelor din familia sa [1]). Sumele mai mari realizate de zadrugă se împart în părți egale, fără să se mai țină seamă de numărul membrilor din fiecare familie (intră în categoria aceasta sumele mai mari de 50.000 lei). Banii se împart între frați, numai după ce s'au făcut toate cheltuelile necesare comunității [1]).

In zadruga Călincof, banii se împart în părți egale între toți frații. Dacă unul dintre membrii zadrugei are copii care sunt folosiți la munca câmpului, pentru fiecare dintre aceștia se afectează câte o sumă, care va fi stabilită de șeful comunității, împreună cu cei 7 frați (copiii șefului), care fac parte din sfat. Fetele, atât timp cât sunt nemăritate, chiar dacă nu muncesc la câmp, primesc o cotă egală cu cea a fraților. Excedentul rezultat din vinderea produselor se varsă șefului. Acesta, după ce hotărăște suma ce trebue oprită pentru îmbunătățirea inventarului, pentru cheltuelile ce necesită cultura pământului în viitorul an agricol și pentru alte trebuințe ale zadrugei, împarte suma rămasă în părți egale și o dă când i se cere fiecărui dintre cei 7 frați.

Apare ca un gest de desăvârșită noblețe și spirit de abnegație și faptul că șeful acestei comunități, deși are dreptul la o cotă egală cu a celorlalți membri, varsă suma cuvenită lui, la fondul de rezervă al comunității, neoprindu-și pentru el decât strictul necesar. Cu acești bani se fac, cum am arătat, diverse cumpărături sau se împart membrilor, când șeful apreciază că suma păstrată a întrecut limita necesară.

Șeful. Această asociație capătă caracter accentuat de grupare socială prin traiul laolaltă, prin sforțările comune și asemănătoare pe care le depun toți membrii comunității, pentru bunul mers al micii colectivități. O republică în miniatură, unde șeful este delegat cu reprezentarea intereselor ei pe tot timpul cât mintea îi este lucidă și puterile îl ajută, dar totodată o republică democrată, în care conducătorul nu primește nimic pentru serviciul prestat.

---

1) Andrei Atanasof care avea mai multe brațe lua o parte mai mare. Aceasta nu pentrucă avea dreptul (partea lui era jumătate) dar pentrucă așa vroia șeful, care nu era așa de împovărat.

Şeful conduce de obicei fără greutăţi prea mari. O înţelegere reciprocă, fructul unei îndelungate experienţe şi a unei tradiţii respectate, îi uşurează nobila sarcină de conducător, creind o armonie atât de prielnică unei spornice activităţi în comunitate. Dacă se întâmplă mici abateri dela regula comună prin neascultarea cuvântului spus de şef, atunci reacţiunea se produce solidar din partea întregei comunităţi, prin pedepsirea sau eliminarea elementului refractar.

Şeful reprezintă comunitatea în faţa autorităţilor, se îngrijeşte de munca câmpului şi dă sământă pentru ogor. Hotărăşte întinderea de pământ ce trebue cultivată precum şi natura culturii. El dă directive în toate chestiunile ce privesc gospodăria, tocmeşte servitorii şi ciobanii când are nevoie de ei. El hotărăşte asupra preţului cu care trebuie să se vândă produsele şi încasează banii rezultaţi din vânzarea acestor produse. Tot şeful îngrijeşte de îmbrăcămintea membrilor, de cheltuelile cu şcoala, cu exercitarea cultului. El se fereşte să cheltuiască pentru ai lui mai mult decât ar cheltui cu întreţinerea celorlalţi membri ai comunităţei [1].

De obiceiu, este ales să conducă cel mai în vârstă dintre membri. Un tradiţional respect concretizat în micile onoruri ce i se acordă de comunitate, distinge persoana şefului de a celorlalţi membri.

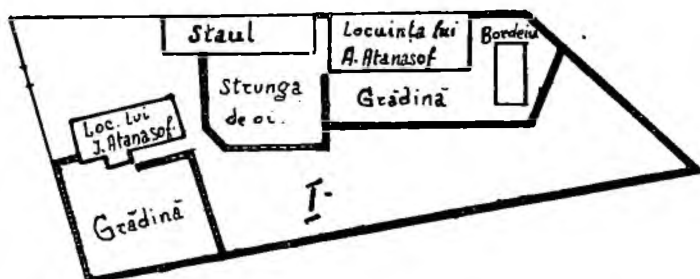
Nu se fumează niciodată în faţa lui. Când intră într'o prăvălie sau cafenea, unde se găseşte un membru al asociaţiei, acesta din urmă în semn de respect ese afară. In faţa unui străin care a venit în comunitate, membrii se dau la o parte şi lasă cuvântul şefului.

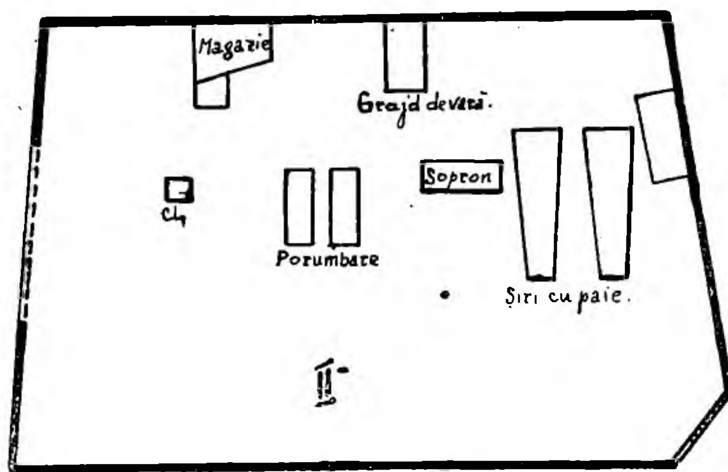
Dacă şeful se simte obosit sau în neputinţă să mai conducă comunitatea, el se retrage. Se bucură însă şi după părăsirea acestei funcţiuni, de acelaş respect ca şi până atunci. In regulă generală, este ales şef fratele următor. Numai în cazul când

1) Fedor Demelic. Le droit coutumier des Slaves Méridionaux — d'apres les recherches de M. V. Bogisic.

«Şeful comunităţii n'are dreptul de a comanda membrilor asociaţiei ; aceştia sunt egalii săi şi toţi au dreptul de a vota în consiliile de familie ; domakinul nu este decât — *primus inter pares* — însă el poate să-i supravegheze în îndeplinirea serviciului şi să le indice munca ce fiecare trebue să facă». p. 40—41.

acesta lipsește sau nu se simte chemat să reprezinte interesele comunității, atunci se apelează la copiii fostului conducător al zadrugei, sau la ori care alt membru.

Legendă:

Gard de sârmă — Gard de piatră

Gard de paie — Gard de scânduri

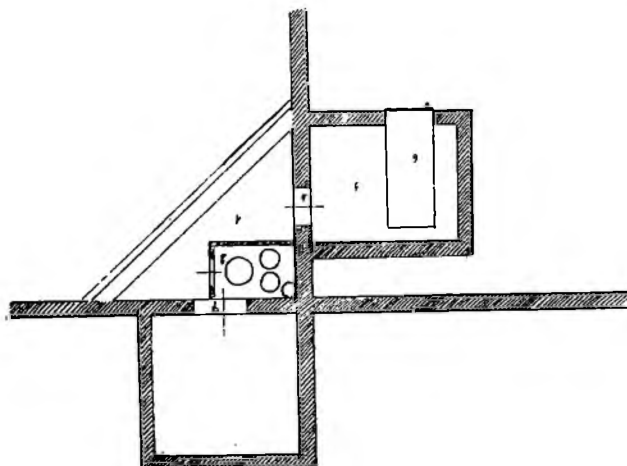
Locul de casă (I) și oborul (II) Fraților I. și A. Atanasof din Ezibei.

La alegerea noului șef se ține seamă și de cuvântul vechiului șef, a cărui dorință și părere este aproape întotdeauna respectată.

Această dorință în privința desemnării succesorului este respectată cu sfințenie de comunitate după moartea șefului,

când acesta a indicat o anumită persoană. Atunci se trece peste legile obișnuite ale zadrugii și se respectă ultimul cuvânt al șefului decedat. De obicei șeful, în ultimele sale dorinți, nu calcă niciodată legile atât de statornice, după care se face alegerea celui care urmează să conducă comunitatea în locul său.

Incă din timpul vieței, șeful își alege un succesor, pe care îl inițiază în tainele viitoarei funcțiuni. In comunitățile cu forma evoluată (zadruga Calincof) se spune că numai în vechime conducea cel mai în vârstă, astăzi este ales șef cel mai capabil.

I. Bucătărie la Bulgari. 1) Hogeacul (Băjdea). 2) Sobă de gătit. 3) Cuptor de pâine. II. 4) Sobă de încălzit. 5) Cuptor. (Zadruga Iordan Atanasof)

Cum am arătat, în regulă generală, conduce fratele mai în vârstă. Această regulă este călcată numai în cazul când cel indicat de tradiție să ia conducerea, se simte incapabil, sau când ultima dorință a șefului decedat a indicat comunității alt membru, decât fratele mai în vârstă.

Sunt și cazuri când o femee poate să conducă zadruga. Aceasta se întâmplă când la moartea șefului, toți membrii care se mai găsesc în zadrugă sunt minori. Femeia conduce în cazul acesta cu aceleași drepturi și respect din partea comunității, până la majoratul primului membru. După ce trece conducerea comunității primului membru ajuns la majorat, femeia care a condus și reprezentat interesele zadrugei reintră în rândurile

celorlalţi membri, fără nici un privilegiu în plus, decât respectul de care continuă să se bucure.

In aceste comunităţi schimbările de şefi sunt evitate, pentru că ele provoacă turburări lăuntrice şi împiedică activitatea şi bunul mers al instituţiei. Pentru acest motiv se întâmplă de multe ori că şeful devenit incapabil de a conduce, să mai rămână de formă în fruntea asociaţiei. In realitate, conducerea o are un om activ şi capabil, care nu ia conducerea de fapt a comunităţei, de teama certurilor dintre membri, sau din condescendenţă pentru bătrânul şef.

Cu toată răspunderea pe care o are şeful faţă de membrii zadrugei, el nu se bucură de nici un privilegiu. Munceşte în rând cu ceilalţi membri şi are dreptul la aceeaşi sumă de bani şi cantitate de alimente. Numai când chestiuni ce privesc interesul comunităii îl reţin acasă, sau când vârsta nu-l mai ajută, atunci comunitatea consimte să se lipsească de braţele lui.

De obiceiu şefii mai sunt ajutaţi la ţinerea socotelilor, de un secretar sau contabil, ales dintre membrii ştiutori de carte ai comunităţei. Acesta lucrează după ordinele şefului şi îndeplineşte atribuţia de sfătuitor şi om de încredere, mai ales la vinderea diferitelor produse.

In zadruga Atanasof, funcţia de contabil o îndeplineşte Tănase, care este cel mai priceput în socoteli.

In caz de nesupunere a vreunuia dintre membri, şeful are dreptul să ia măsuri pentru prevenirea unor astfel de acte refractare şi dăunătoare comunităţii.

Pedepsele se dau după gravitatea faptelor comise, ele începând dela dojană sau pedepse corporale şi terminându-se cu excluderea din comunitate. Această ultimă pedeapsă nu se aplică decât atunci când şeful s'a convins că toate mijloacele întrebuinţate pentru îndreptarea celui vinovat sunt zadarnice. Şeful trebue să convoace în acest caz consiliul de familie, care hotărăşte îndepărtarea vinovatului din sânul zadrugii.

In zadrugile de care vorbim, n'a fost niciodată un caz de nesupunere.

Femeile căsătorite, care greşesc faţă de şef sau comunitate, nu sunt pedepsite direct de şef. Acesta aduce cazul la cunoştinţa soţului, care este obligat să ia măsuri contra soţiei recidiviste. Acelaş lucru se întâmplă şi cu copiii. Ei sunt daţi pe mâna pă-

rinţilor, să fie pedepsiţi. Numai în cazul când aceştia nu procedează cu destulă severitate, intervine şeful cu autoritatea lui.

Domakina. Angrenajul destul de complicat al acestei instituţii familiale a făcut ca şeful să-şi împartă unele atribuţii ce privesc obligaţiile casnice ale comunităţei, cu o tovarăşe pe care Bulgarii o numesc — Domakina. — Aceasta este mai întotdeauna soţia şefului, numai rare ori întâmplându-se ca ea să fie soţia fostului şef, sau o femee mai capabilă din comunitate.

Spălatul rufelor.

După cum bărbaţii formează o comunitate sub autoritatea şefului, tot aşa şi femeile din zadrugă formează o comunitate, sub ascultarea Domakinei.

Domakina rămâne întodeauna acasă, când ceilalţi merg la munca câmpului. Ea îngrijeşte de copiii mici, face mâncare şi-o trimite muncitorilor la câmp, hrăneşte păsările, mulge vacile etc. Când singură nu poate dovedi, atunci mai opreşte şi alte ajutoare dintre femei, de obiceiu cele mai debile, care nu pot suporta munca prea grea a câmpului.

In gospodărie, ea dă ordine celorlalte femei şi este ascultată întotdeauna. Veniturile din vânzarea laptelui, a brânzei (de vaci), a ouălor, a fructelor şi a păsărilor, nu se varsă şefului, ci sunt încasate de Domakină pentru a face din ele cumpărătu-

rile care privesc pe femei-: cafea, ceai, zahăr, gaz, bumbac, etc. [1]).

Sub îngrijirea Domakinei se fac semănăturile de flori, primăvara, şi se cultivă porţiunea de teren rezervată de şef pentru zarzavaturi [2]). Tot sub supravegherea Domakinei se prepară săpunul, se spală rufe, iar în serile lungi de iarnă se ţin şezători numite — ntejia — unde, pe lângă partea distractivă, se ţine socoteală şi de partea practică; se ţese pânză şi se lucrează prosoape şi cămăşi împodobite cu flori.

La aceste întruniri, fetele mici iau primele lecţii de cusut şi de ţesut, iar fetele mai mari sunt iniţiate în unele taine ale vieţii, pe care ele trebuie să le cunoască înainte şi după măritiş.

Tot Domakina, în afară de educaţia fetelor, mai are şi grijea pomenirei morţilor [3]). Ea pune pomeni şi suportă cheltuelile din micul ei buget. Autoritatea Domakinei asupra fetelor se exercită şi la căsătoria fetelor din comunitate, când cuvântul hotărîtor îl are tot dânsa.

După moartea şefului, încetează şi atribuţiunile Domakinei. După cum am arătat, aceste atribuţii trec mai întotdeauna asupra soţiei noului şef. Rămâne însă respectată de membrii zadrugei, până la sfârşitul vieţii.

In zadruga Calincof, după moartea bătrânei Domakine, această funcţiune nu a mai fost îndeplinită de nici o femee din comunitate. Fiecare familie avându-şi casa sa proprie, i-ar fi fost greu Domakinei să-şi exercite autoritatea asupra femeilor pe care nu le avea în jurul său.

Consiliul comunităţei se întruneşte întotdeauna când nevoile o cer. Se evită zilele lucrătoare, în cazurile mai puţin urgente. De obiceiu întrunirile acestea au loc Duminica şi sărbătorile, sau după mesele de seara, înainte de culcare.

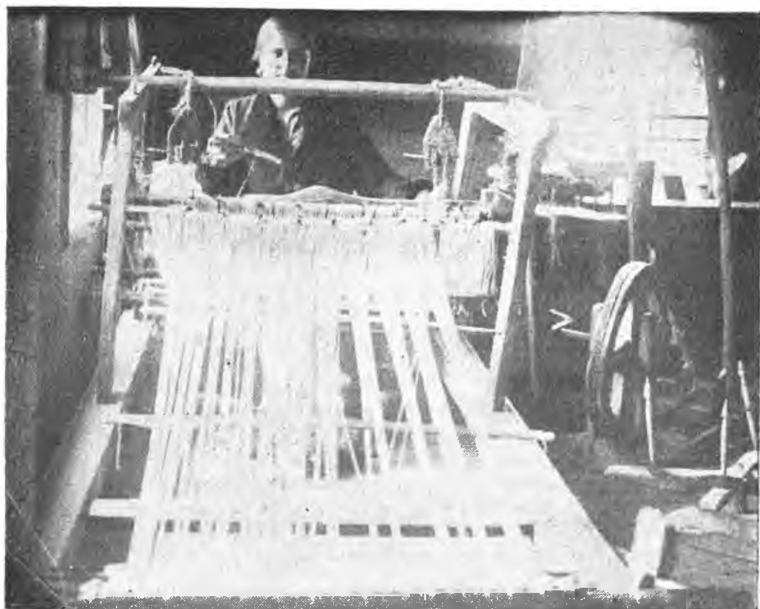
---

1) Fedor Demelik — Le Droit coutumier des Slaves Meridionaux — d'après les recherches de M. V. Bogisić — Drepturile şi datoriile Domakinei se concentrează în interiorul casei. — p. 46.

2) De altfel drepurile Domakinei s'au restrâns cu timpul. In zadruga Calincof, tot Domakina ţinea banii comunităţii acum 50 ani.

3) Op. citat — Datoriile Domakinei nu se mărginesc numai la cei în viaţă; ea se ocupă şi de cei care nu mai sunt. Cultul morţilor este unul dintre cele mai sacre la poporul Sârb. — p. 47.

Din acest consiliu fac parte toți membrii zadrugii, începând dela vârsta de 20 ani [1]). Consiliul se întrunește pentru toate chestiunile ce privesc interesul colectiv al comunității și pentru rezolvirea cărora șeful n'ar vrea să aibă singur răspunderea. Așa de ex.: cumpărările de terenuri sau case, ce aparțin comunității se fac numai cu consimțământul consiliului.

Bulgăroaică la «războiu»

Excluderea unui membru din comunitate, vinderea animalelor de tracțiune, stabilirea dotei la căsătoria fetelor precum și alegerea, înlocuirea unui șef sau unei Domakine, se fac tot de către consiliu. Primăvara și toamna, consiliul se întrunește pentru a hotărî modul de distribuire a semănăturilor pe locuri [2]).

In aceste consilii șeful face propunerile, iar ceilalți aprobă. In consilii nu există dreptul de veto. Hotărîrile șefului, aprobate

1) In zadruga Calincof, fac parte din consiliu numai copiii șefului. Când șeful avea frați în viață, consiliul era format numai din șef și frații săi.

2) In alte zadrugi, acest consiliu se întrunește la fiecare șase luni, pentru calcularea cotelor și pentru ca membrii să ia cunoștință de veniturile comunității (zadruga Calincof).

de majoritate, sunt suficiente. De obiceiu nu sunt niciodată păreri izolate, oricare hotărîre se ia cu unanimitate de voturi. Dacă se întâmplă ca în unele chestiuni să fie şi glasuri răslețe, până la urmă, după discuții şi insistențe îndelungate, toți membrii ajung să fie de părerea şefului. In felul acesta zadruga îşi respectă obiceiurile şi tradițiile, necunoscând certurile şi animozitățile între membri.

In cazul când totuşi neînțelegerile nu se pot evita, din cauza câtorva membri mereu recalcitranți, atunci sau aceştia sunt excluşi sau comunitatea se dizolvă.

Toți membrii zadrugii se consideră coproprietari, cu aceleaşi drepturi şi deci cu aceleaşi obligații față de comunitate.

In timpul când sunt minori, ei sunt întreținuți la şcoală de comunitate. Toți membrii au dreptul la îmbrăcăminte, hrană, etc. Bani li se dă foarte rar în mână pentru micile cheltueli cu caracter distractiv, şi aceasta mai ales în zilele de sărbătoare, după sfârşitul muncilor.

Dacă un membru pleacă din comunitate pentru mai mult timp, un an sau doi, el trebue să ceară aprobarea şefului, care convoacă consiliul şi dă cuvenita aprobare.

Membrul plecat temporar trebue să păstreze legăturile cu comunitatea, el fiind obligat să trimeată în fiecare lună câte o sumă de bani, din câştigul pe care îl realizează.

Dacă se constată neglijență sau rea credință din partea membrului plecat, acesta este exclus din comunitate, sau, în cazul cel mai bun, el nu poate lua parte la beneficiile realizate de comunitate în lipsa lui. Orfanii din comunitate sunt îngrijiți de Domakină şi de şeful zadrugii. Epoca copilăriei ține până la 10 ani, iar maturitatea începe dela 20 ani. După 20 de ani, membrii din zadrugă se bucură de toate drepturile oamenilor majori. Ei pot să ia parte la consiliu, să-şi aducă prieteni la masă, să se căsătorească.

Membrii zadrugii nu pot să aibă avere personală. Singurele obiecte care le pot aparține sunt darurile primite dela prieteni, mai rar dota primită la căsătorie [1]), bijuterile, inelele, precum

1) Op. citat.

«La Bulgari numai femeea singură poate avea dreptul la un pecul. Ea păstrează ca averea ei particulară cadourile primite dela bărbatul ei în ziua nunții, ca şi moştenirea dela părinți. Cât despre dotă, de ori ce natură ar fi ea, cereale, imobile sau argint, ea intră în comunitate».

şi toate lucrurile mai mici, care servesc pentru împodobirea femeiei.

Fetele sunt obligate de Domakină să-şi pregătească trusoul când ating vârsta de 15 ani. Şeful cumpără în cazul acesta toate lucrurile, de care fata are nevoe.

Căsătoria. In comunitate, căsătoria devine un act care dă loc unor frământări şi formalităţi, mai complicate decât în obişnuitele familii. Prin căsătorie, Zadruga câştigă sau pierde un membru. In cazul când o fată se mărită, Zadruga trebue să se lipsească de un membru şi de o parte din capital, pentru a forma dota viitoarei mirese, care constă în bani sau animale, niciodată însă în pământ. In cazul când se căsătoreşte un bărbat, comunitatea se interesează nu numai de hărnicia fetei, dar şi de dotă, care devine bun colectiv dela intrarea ei în Zadrugă.

Căsătoria se face după vârstă şi întotdeauna fratele mai mic, când ar dori să se căsătorească înaintea celui mai mare, trebue să obţină consimţământul acestuia.

Fetele pot să se căsătorească înaintea fraţilor. Dacă se întâmplă ca un membru să divorţeze, comunitatea este obligată să înapoieze femeiei dota adusă de dânsa la căsătorie.

In cazul când un membru căsătorit a murit, femeia lui rămâne în comunitate după moartea soţului 40 de zile, în mijlocul rudelor fostului ei soţ.

In acest timp ea îndeplineşte toate formalităţile cerute de biserică. Pune pomeni împreună cu Domakina, îngrijeşte de sufletul mortului. După trecerea acestui termen, ea părăseşte comunitatea pentru a se reîntoarce la părinţii ei. Momentul plecărei de cele mai multe ori este patetic şi impresionant. Membrii

---

Am reprodus citatul de mai sus pentru a se vedea că şi la Bulgari obiceiurile diferă.

In zadruga Atanasof, unul dintre membri luând şi trei ha de pământ la căsătorie, şeful i-a îngăduit ca să cultive separat acest pământ, păstrând pentru el venitul. Sămânţa o lua tot din cerealele ce se cuveniau zadrugei. In schimb cele zece oi primite tot din dotă, au intrat în folosinţa comună a întregului grup. In afară de pământul provenit din dotă, în zadruga Atanasof membrii nu au dreptul la nici-o avere personală.

In zadruga Calincof, dota întreagă primită la căsătorie aparţine tinerilor căsătoriţi, ea nu se poate niciodată îngloba în averea comunităţii.

Zadrugei o îmbrățișează, i se dă diferite daruri în amintirea răposatului soț.

Dacă femeia are copii, ea poate rămâne în Zadrugă, după moartea soțului ei. In cazul când ar vrea să plece și șeful consimte la aceasta, atunci, peste dota adusă de dânsa la căsătorie, i se mai dă o parte din avere, pentru întreținerea copiilor.

O morală destul de severă oprește femeia văduvă să se recăsătorească cu un asociat de al soțului ei. Ea poate merge însă în altă zadrugă, pentru a se recăsători.

Dacă un membru se însoară a doua oară, averea pe care o aduce soția din a doua căsătorie nu se înglobează în averea comunității, ea aparținând mamei și copiilor.

Copii aduși în Zadrugă prin căsătoria unui membru nu sunt considerați membri ai comunităței. Ei sunt plătiți pentru munca prestată și atunci când vor, ei se pot reîntoarce în zadruga tatălui lor, cu toate drepturile și privilegiile. Nunțile făcute a doua oară se reduc doar la formalitățile cerute de primărie și biserică. Ele sunt lipsite de fastul și de petrecerile obișnuitelor nunți.

Se întâmplă câteodată ca servitorul vrednic și iubit de toți membrii comunității pentru vrednicia lui, să poată lua o fată din Zadrugă. In cazul acesta el intră în asociație și este considerat membru.

In cazul când asociația se mărește prea mult, atunci o parte din membri, sub conducerea unui frate al șefului, formează altă comunitate. In cazurile când comunitatea se simte slăbită din cauza numărului prea mic de membri, ea poate prin adopțiune să mărească comunitatea. Membrul adus prin această formalitate, poartă numele de hräninic.

Asociația care a rămas fără bărbați poate să hotărască aducerea unui membru prin căsătoria unei fete. In cazul acesta soțul «măritat» poate să rămână și conducătorul zadrugii, care își va păstra vechiul nume al fostului conducător.

Comunitatea poate să-și mărească numărul membrilor și prin primirea în sânul ei, a bătrânilor rămași singuri și fără nici un sprijin. In cazul când acești bătrâni posedă avere, aceasta rămâne după moartea lor comunității.

Dizolvarea Zadrugei. Cu toată armonia care domnește în

sânul acestei instituții familiale, sunt asociații în care neînțelegerile dintre membri duc în mod fatal la dizolvarea comunității [1].

In aceste cazuri, până la definitiva lichidare, membrii stau tot subt ascultarea șefului, care continuă să fie respectat. Partajul se face după un sistem simplu și uniform, dar tocmai pentru aceia nu întotdeauna echitabil. Astfel se găsesc frați care deși au muncit 20 de ani în zadrugă, vor primi părți egale cu acei care devin majori în momentul dizolvării, cu toate că cei dintâi au depus atâtea eforturi, pentru prosperitatea comunității.

Asociaița familială Zadruga împreună cu șeful ei

In timpul stăpânirei bulgare, băiatul lua trei părți iar fata o parte. Acum s'a căutat să se pună de acord obiceiurile zadrugei cu legiuirile existente, așa că și frații și surorile au drepturi egale la împărțirea averii.

Se întâmplă și astăzi ca la partaj femeia să ia mai puțin pământ decât ceilalți frați, dar în cazul acesta i se dau în plus lucruri care egalează partea de pământ luată de frați în plus.

Pentru împărțirea averei unei comunități cari intră în

1) Pentru a preveni neînțelegerile ce s'ar putea ivi după moartea șefului, se obișnuește ca acesta singur să prgătească partajul. După moartea sa, membrii zadrugei pot să se despartă sau să continue a trăi în comunitate, punându-se sub ascultarea altui șef.

dizolvare, șeful convoacă consiliul de familie și rudele mai apropiate, care nu se găsesc în asociație.

Se împarte pământul în atâtea părți egale, câți moștenitori sunt. Partea care se cuvine fiecăruia este hotărîtă de șef. In cazul când se ivesc nemulțumiri, se trage la sorț în felul acesta: se fac atâtea bucăți de hârtie câte parcele de pământ se găsesc. Pe fiecare hârtie se scrie un număr care indică numărul lotului. Se pun aceste hârtii într'o căciulă și fiecare membru moștenitor scoate câte o hârtie cu numărul locului care i se cuvine. Vitele se împart după acelaș sistem, se fac atâtea grupe de vite câți moștenitori cuprinde comunitatea. In cazul când sunt 3 frați și asociația are numai 5 cai, atunci se mai cumpără un cal pentru ca fiecare din frați să poată lua o parte egală. In cazul când ar fi obiecțiuni asupra grupului de cai primit, se procedează ca și la împărțirea pământului, prin tragere la sorț. In acelaș fel se împart și restul lucrurilor din gospodărie, uneltele agricole, etc.

Pentru a se vedea și mai bine felul cum se procedează la dizolvarea unei zadrugi, facem aici istoricul și dăm și schița deneam, cu lucrurile și inventarul ce a luat fiecare din zadruga *Nazarof*, la despărțire.

Această zadrugă din satul Ezibei, era formată din 37 de membri. După moartea lui Gheorghe Nazarof, conducerea comunității îi revine lui Coliu Nazarof.

Unul dintre frați se căsătorește a doua oară și prin această căsătorie mai aduce trei copii în comunitate. El vrea să-i considere ca membri ai zadrugei, cu toate drepturile ce ar decurge din această calitate, dar ceilalți frați se opun. Ivindu-se nemulțumiri, el este nevoit să părăsească comunitatea în anul 1920. Mai rămân asociați numai cei doi frați: Coliu și Dimităr Nazarof. După doi ani, se despart și aceștia și astfel ia sfârșit zadruga Nazarof.

Inainte de a se dizolva, comunitatea a făcut tuturor fraților case de locuit și grajduri pentru vite; casa în care locuiseră până atunci a rămas fratelui mai mare, adică fostului șef.

Comunitatea neavând putință să cumpere câteva mașini și unelte agricole (secerătoare, vânturătoare, etc.), acestea au rămas bunuri comune, de care până astăzi se servesc toți frații.

Restul de avere a fost împărțit în părți egale.

Vitele neajungând tuturor fraților, s'au mai cumpărat

până la complectarea părților și s'au împărțit prin tragere la sorți.

Este de observat că uneia dintre surori, care plecase mai de mult din zadrugă, nu i se dă decât 8 ha de pământ, în timp ce ceilalți iau câte 15 ha. Aceiaș soră este exclusă și dela împărțirea inventarului.

De obiceiu comunitatea nu se desface atât timp cât ar mai cuprinde și frați minori. Atât șeful cât și frații ceilalți așteaptă până la majoratul fratelui minor și atunci se despart.

In cazurile mai grave, când neînțelegeriie fac imposibilă o convietuire în vechea formă a acestor comunități, atunci șeful hotărăște dizolvarea și partajul. Fratele minor este întrebat la cine dorește să locuiască și partea cuvenită lui o ia fratele căruia îi revine și obligația să-l îngrijească și să-i administreze averea.

In astfel de împrejurări și mai ales când partea minorului reprezintă o avere destul de mare, au loc lupte și certuri, care au de scop determinarea minorului să treacă într'o parte sau alta.

Dacă prin testament, unul din membri a moștenit o parte din avere de la părintele său, această avere este considerată parte personală, având dreptul să se prezinte la partaj, în caz de dizolvare a comunității, cu aceleași drepturi ca și ceilalți membri

Aceasta sunt pe scurt câteva din regulile după care se conduce instituția tradițională, Zadruga. Astfel de instituții se mai găsesc și astăzi în Cadrilater, dar ele nu mai reprezintă un număr atât de mare ca în trecut.

Cele mai multe au dispărut în contact cu noile legiuiri, care de multe ori nu se împacă cu spiritul tradițional, după care se conduce Zadruga.

Dar trebue să recunoaștem că odată cu dispariția acestei forme primitive de organizare a familiei, dispare și spiritul de solidaritate, respectul pentru bătrânețe și acea desăvârșită armonie, atât de greu de întâlnit în societatea de astăzi.

Zadruga a lăsat câteva vestigii juridice cu responsabilitatea solidară a tuturor locuitorilor unui sat.

„D E R N E C U R I L E".

In satele din Cadrilater se obişnueşte ca, pentru discutarea chestiunilor de interes obştesc, locuitorii să se întrunească de mai multe ori pe an, nu la date fixe, ci atunci când nevoile satului reclamă astfel de întruniri.

Aceste adunări poartă denumirea turcească de «Dernecuri», ceeace ne face să credem că însuşi obiceiul este moştenit dela Turci.

Acum câţiva ani, neparticiparea locuitorilor la aceste adunări, aducea după sine anumite sancţiuni.

De obiceiu pedeapsa consta într'o amendă pe care locuitorul o plătea primăriei. Acum participarea este facultativă pentru locuitorii din acest sat.

Anunţarea întrunirei se face printr'un om plătit de locuitori şi care se numeşte «Cheia».

In ziua când se hotărăşte adunarea, acest om se duce prin sat şi strigă «dnesca irma dernec» adică «astăzi este dernec». De obiceiu iau parte la aceste întruniri mai mult locuitorii bulgari şi prea puţini Tătari şi Români.

Pentru ca discuţiile să înceapă, trebue să se strângă cel puţin 20 sau 30 de locuitori. La aceste dernecuri se hotărăşte data începerii muncilor agricole, începerea secerişului, a culesului porumbului, repartizarea loturilor pentru facerea semănăturilor etc.

Se mai iau hotărîri pentru construcţia sau cumpărarea unor lucruri de interes obştesc, cum ar fi repararea bisericei şi a şcoalei, sau cumpărarea unor unelte agricole.

După războiu au început să facă dernecuri şi pentru a stabili data când vor plăti impozitele.

La aceste din urmă adunări ia parte şi perceptorul, care aprobă data stabilită de locuitori.

Dernecurile se fac în zilele de sărbătoare sau în zilele de lucru, seara, după sfârşitul muncilor.

Obiceiul de a chema pe toţi locuitorii la sfat pentru a hotărî culesul porumbului, culesul viilor, repartizarea semănăturilor etc. este un indiciu sigur că aici a predominat odată un fel de comunitate de muncă şi că actualele asociaţii familiale «Zadruga» cuprindeau pe vremuri tot satul şi aveau o autoritate mult mai extinsă.

RAPORTURILE SOCIALE

Am cercetat până acum organizarea internă a unei gospodării, luând această unitate socială ca funcțiune de sine stătătoare; vom căuta să vedem în cele ce urmează cum membrii acestei comunități se integrează în viața colectivă a satului.

Din cele câteva gospodării studiate până acum am putut face constatarea că o famiie, cu cât este mai bine organizată în interior, cu atât diferențierea capătă un înțeles mai practic iar dependența față de grupul înconjurător este mai puțin pronunțată. Organizarea atât de complicată a Zadrugei, numărul mare al membrilor, aduce după sine o izolare a acestei asociații față de viața socială a satului. Membrii Zadrugei destul de numeroși, stau la sfat în clipele de odihnă la umbra copacilor din curtea gospodăriei, ascultând povestirile bătrânilor, sau discutând organizarea și împărțirea rolurilor la munca câmpului, pentru a doua zi; rar evadează în localurile publice ale satului pentru a afla noutățile zilei și atunci pleacă numai câte un membru care difuzează știrile, întregului grup. Locuitorii care trăesc în grupuri restrânse, simt nevoia să ia contact cu ceilalți locuitori și atunci se duc în căutarea altor cete, cu care discută în zilele de sărbătoare și în cele de repaos, până la ora mesei.

Care sunt localurile obișnuite unde se strâng oamenii din sat pentru a-și împărtăși credințele, pentru a afla ultimele noutăți și pentru a aranja diferite tovărășii la muncile agricole? Spre deosebire de satele din alte regiuni, aici găsim pe lângă cârciumă și altă instituție tot așa de însemnată: cafeneaua.

Cârciumele au suferit crize care au produs de câteva ori dispariția lor din viața satului, ceiace nu s'a întâmplat nici odată cu cafenelele. Sub ocupația bulgară, existau în satul Ezibei, patru cârciumi care făceau la început afaceri destul de bune. Prima s'a închis în 1913, iar celelalte trei, conduse tot de

patroni bulgari, s'au închis în anul 1924. In acelaş an s'au deschis cârciumele coloniştilor macedoneni, Buşulenga şi Hristu Roşu, care îşi țin porțile deschise până în anul 1928, când se închid din cauza crizei şi a impozitelor pe care nu le mai puteau suporta. Timp de 6 ani, satul n'a avut nici o cârciumă, locuitorii mulțumindu-se cu viața liniştită a cafenelelor. In anul 1934 se deschide în centrul satului, cârciuma lui Stănescu, iar după doi ani se redeschile în cartierul macedonean şi cârciuma lui Buşulenga; în anul 1937 se redeschide tot în cartierul macedonean cârciuma lui Muşi.

Cafeneaua cum am arătat, joacă un rol mai însemnat decât cârciuma în viața socială a satului Ezibei: aici de obiceiu este locul unde se lansează opinii, se creează atmosferă bună sau rea diferiților oameni, «se beau aldămaşuri», locul vinului luându-l cafeaua. Locuitorii satului frecventează deobiceiu cafenelele care sunt mai apropiate de cartierele lor. In timpul când partidele politice nu erau desființate, oamenii se împărțeau după simpatiile politice: cafeneaua țărăniştilor, a georgiştilor, etc.

Acum grupurile se împart după naționalități; la cafeneaua din mijlocul satului a lui Iordan Andreeff, se adună mai ales locuitorii bulgari; la altele se duc numai Macedonenii. Turcii care au dispărut din viața satului aveau şi ei cafeneaua lor.

Din cele patru cafenele care există în Ezibei, numai două stau deschise şi în timpul verii; celelalte îşi închid uşile odată cu sosirea sezonului de muncă. Spre deosebire de cârciumă, la cafenea, pe lângă discuțiile obişnuite, locuitorii practică unele jocuri dintre care cele mai obişnuite sunt: şase zeci şi şase, tabinet, Kiri (uscata) joc împrumutat de macedoneni dela Greci, table, etc.

Cum am văzut, cârciuma şi cafeneaua sunt cele două instituții săteşti, în care se răsfrânge o parte din opinia satului; dar spre deosebire de alte sate, în aceste localuri locuitorii se împart după grupările cărora aparțin: Bulgarii nu frecventează localurile unde se adună Românii din Macedonia, şi nici aceştia din urmă, nu se întâlnesc cu Românii din vechiul regat. Din cauza izolării în care se complace fiecare grupă, infiltrația obiceiurilor se face încet, iar viața satului este împărțită în zone, care reprezintă credințe şi mentalități diferite. Serbările şcolare organizate de conducătorii şcoalei primare reuşesc să adune

majoritatea locuitorilor, din toate cartierele satului. Dar aici ca și la biserică, individul are un rol pasiv, iar impresiile căpătate sunt discutate la plecare de locuitori, împărțiți tot pe grupe. Desigur că nu putem contesta rolul binefăcător al școalei și al bisericei, dar aceasta din urmă, în special, joacă un rol prea puțin însemnat în viața unor locuitori din sat. Inmormântarea, un eveniment trist, care sgudue de obiceiu conștiința publică a întregului sat, nu creiază prin ceremonialul atât de respectat acel sentiment de restriște la care participă întreaga opinie a satului: la Bulgari, morții de multe ori sunt duși fără preot la cimitir, iar sicriul nu este urmat de toți locuitorii în impresionant cortegiu, așa cum ne-am obișnuit să vedem în alte regiuni. De multe ori, nici rudele de aproape nu însoțesc mortul până la groapă.

In schimb la Macedoneni, nunțile, botezurile și înmormântările sunt evenimente principale, cinstite cu toată însemnătatea ce li se cuvine. Sentimentul religios, nealterat în sufletul lor, dă viață unor credințe care în clipele de veselie sau de grea restriște, determină solidaritatea sufletească a întregului grup.

Aceste precizări ale raporturilor dintre diferitele grupe erau indispensabile pentru înțelegerea structurii și a forței colective pe care o reprezintă satul.

In complexul de tendințe și adversități, găsim totuși și momente în care această mică colectivitate își reia aspectul de unitate socială, neîntretăiată de obișnuitele tendințe de retranșare în interiorul grupului; sunt adunările obștești la care trebue să ia parte toți locuitorii fără deosebire de naționalitate, pentru a discuta chestiuni de interes general, cum ar fi repatația școalei, întreținerea islazului etc.; sunt iarăși raporturile de vecinătate ale gospodăriilor dela periferia cartierelor. Aici Bulgarii și Macedo-Românii, Regățenii și Bulgarii prin interese materiale, prin ajutoare reciproce, sparg barierele obișnuite, creind mici comunități spirituale, care tind să se contopească, alcătuite din locuitorii diferitelor grupe.

Condițiile speciale în care s'au desvoltat Macedo-Românii, izolarea lor de trunchiul Daco-Roman, a creiat în afară de alte consecințe și o remarcabiă solidaritate a acestui grup.

Macedo-Românii, trăiți într'o regiune unde viața le era amenințată la fiecare pas, au devenit răbdători, rezistenți, eco-

nomi și foarte cumpătați. Alcoolul este exclus chiar dela ceremoniile cele mai însemnate în viața lor, cum ar fi botezul și nunta. In afară de aceste însușiri demne de relevat, acești locuitori sunt lipsiți de acel instinct al convenientelor sociale pe care îl găsim atât de desvoltat la coloniștii regățeni. Salutul însoțit de obișnuitele închinări, scoaterea pălăriei din cap în fața autorităților, erau atitudini pe care Macedo-Românii nu le cunoșteau la venirea lor în Dobrogea. Acum, au început să se adapteze obiceiurilor de aici, dar structura lor sufletească îi va face să nu-și însușească niciodată protocolul exagerat până la umilire, al unora dintre coloniștii din alte regiuni.

Bulgarii sunt oameni tăcuți și lipsiți în parte, mai ales bărbații, de prejudecățile pe care le găsim la alți locuitori; deși mai puțini austeri decât Macedo-Românii, în ceea ce privește viața de familie, cazurile de trăire în concubinaj nu se întâlnesc la locuitorii bulgari din sat.

In timpul stăpânirei turcești, trăind fără biserică, această eclipsă în evoluția lor sufletească a avut ca rezultat o slăbire a sentimentului religios.

Sub raportul economic, am văzut că bugetul reprezintă celula primitivă în desvoltarea vieții economice. Privită în ansamblu, viața economică a satului apare închegată numai sub forma cooperativelor care au început să asocieze majoritatea locuitorilor din sat.

Cei care nu intră în aceste asociații, depind de piața orașului, care este destul de apropiată. O tendință de echilibrare a bugetelor se observă la toți locuitorii, dar mai ales autohtonii pot realiza excedente frumoase, prin inventarul complet, care mărește puterea de productivitate a pământului. Locuitorii de aici sunt toată vremea ocupați cu prestarea muncii pe ogorul propriu, lipsindu-se în felul acesta de venituri pe care în alte părți, în mod atât de obișnuit, îl aducea munca lăturalnică.

Bugetele coloniștilor sunt cele mai interesante, pentru că aici putem urmări fenomenul economic la începutul desvoltării lui. Fără inventar, fără o cunoaștere a agriculturii din aceste părți, colonistul s'a aclimatizat repede și în câțiva ani a reușit să-și completeze inventarul și să-și echilibreze bugetul.

Noi știm cu câtă greutate sunt primite chiar inovațiile avan-

tajoase de către sătenii din unele sate. Avem exemplu echipelor regale care se loveau în nobilele lor străduințe de rezistența aproape de neînvins a unor locuitori, care refuzau cu încăpățânare orice tendință de modificare a traiului lor primitiv. Obiceiurile ancestrale erau mai puternice decât exemplele salutare pe care le dădeau alți locuitori din aceleași sate, mai puțin refractari.

La coloniștii din Ezibei, observăm tendințe de a se adapta fără multă greutate, la obiceiurile găsite în această regiune. Agricultura, ocupația principală a celor colonizați în Ezibei, din nenorocire atât de rudimentară la plugarii din vechiul regat, prezintă un oarecare progres, prin felul cum este aplicată în Dobrogea. Semănatul se face la cei mai mulți cu mașina, porumbul se sapă cu prășitoarea; leguminoase necunoscute în vechiul regat, se seamănă în aceste părți. Toate aceste modificări ca și cea a asolamentului, constituesc inovații pentru plugarul care de-alungul atâtor generații nu și-a schimbat felul de a munci. O anumită înclinare spre observația practică, a avut ca rezultat adaptarea coloniștilor fără greutate, la noile condiții de viață, care li se ofereau. Pământul este totuși insuficient lucrat, nu din cauza necunoașterii muncilor agricole, ci din cauza uneltelor de muncă care le lipsesc unora dintre coloniști.

*

* *

Sub raportul psihologic, dacă luăm satul, nu disociat în elementele primordiale ale diferitelor grupe, ci unit în viața lui de toate zilele, așa cum ar apare în concepția obișnuită a noastră, constatăm în zilele de muncă, existența unui fapt comun, caracterizat printr'o completă apatie și sărăcire spirituală.

Preocupat numai de ogorul său, concentrându-și toate puterile fizice până la epuizare, săteanul împreună cu toată familia, trăește o viață atât de elementară, încât îți face impresia că în aceste zile, nu mai are nevoie de conștiință, de voință sau de morală.

In timpul sezonului, zilnic se petrece o mișcare neobișnuită în fiecare gospodărie, înainte de răsăritul soarelui... Vitele sunt scoase din grajduri, căruțele și uneltele pregătite, păsările hrănite...! Toți membrii unei familii, dela copil până la omul bătrân ajută la plecarea convoiului pentru ogor. Odată cu răsă-

ritul soarelui şi cu plecarea ultimeor convoaie de muncitori, satul rămâne într'o linişte desăvârşită până la apusul soarelui, când lucrătorii se întorc dela muncă. După un ceas, satul reintră în liniştea obişnuită. In aceste zile în care soarele arzător al stepei nu îngăduie odihnă şi nici amânări, conştiinţa satului pare adormită.

Cum am arătat şi în altă parte, satul Dobrogean se deosebeşte de satele pe care le-am cunoscut în cuprinsul altor regiuni. Viaţa colectivă se desfăşoară pe planuri diferite, corespunzătoare grupelor de locuitori, care îl locuesc. Lipsit de tradiţia trecutului istoric, această comunitate n'are la spate rezistenţa îndelungată a unor locuitori care din moşi strămoşi îşi depun osemintele în ţărâna aceluiaşi cimitir. Satul, de când putem să-i descifrăm trecutul, a suferit eclipse totale, în evoluţia lui. Nu mai departe decât la 1877, în răsboiul Ruso-Turc, a ars din temelii, vechii locuitori căutându-şi adăpost în alte sate. In lipsă de alte mărturii, atât ne putem urca pe scara anilor, în vieaţa îndepărtată a acestui sat. Din istoria Dobrogei, cunoaştem însă că şi mai înaintea secolului trecut, frământările de oameni au adus după ele distrugerea aşezărilor omeneşti şi gonirea locuitorilor care mai scăpau cu viaţă, pe ţărmuri şi locuri de pe care nu se mai întorceau înapoi. Aceste lucruri puteau să se petreacă de mai multe ori în acelaşi secol.

Ezibeiul aşezat în mijlocul regiunei, în imediata apropiere a arterei pe care se scurgeau oaspeţii nedoriţi ai acestor ţinuturi, nu putea să urmeze decât tristul destin al celorlalte sate.

In alcătuirea sa, din cauza acestor prefaceri totale pe care le-a suferit în decursul timpurilor, nu găsim familii al căror arbore genealogic, să urce în secolul trecut şi să treacă dincolo de răsboiul dela 1877. Locuitorii cei mai mulţi sunt aserviţi unor datini şi obiceiuri importate din alte comunităţi. Aspectul acesta atât de complicat al aşezărilor dobrogene, ne-a îndemnat să încercăm prezentarea unui sat cu obiceiurile mai caracteristice ale fiecărei grupe şi cu descrierea manifestărilor care duc la înţelegerea faptului colectiv.

Pentru restul atâtor manifestări rămase neînregistrate, viitorul cercetător al satului, va avea datoria nu numai să stabilească criterii pentru studiul comparativ al manifestărilor sociale, dar să completeze şi să adâncească munca începută de noi.

ANEXĂ

1) **Câteva bugete la locuitorii români şi bulgari din Ezibei.**

2) **Lista mâncărurilor mai obişnuite la locuitorii din Ezibei (Români din Regat, Români macedoneni şi Bulgari).**

BUGETELE COLONIŞTILOR MACEDONENI (Trei gospodării)
INVENTAR

	Dumitru Tega (fruntaş)	Vasile Şapte (mijlocaş)	Dumitru Libu (codaş)
Anul	1937	1937	1937
Capital funciar			
Pământ	30 ha	20 ha	10 ha
Clădiri	1 casă 1 hambar 1 grajd	1 casă 1 grajd 1 hambar	1 casă 1 porumbar 1 grajd (oplecătoare)
Plantaţii	20 pomi fructiferi		4 pomi
Capital de exploatare			
Unelte de muncă	1 secerătoare 1 plug, 4 sape 1 boroană 1 tăvălug 6 furci, două lopeţi	1 boroană 1 trăsmer 1 plug, trei sape 3 furci, două lopeţi 3 greble	1 plug 2 greble 1 tăvălug 2 lopeţi, 2 sape, 3 furci 2 greble
Animale de tracţ.	2 cai	4 cai	2 cai şi un mânz
Animale de rentă	35 găini 50 oi	40 găini, 1 porc 2 viţei 1 vacă	15 găini 2 porci 30 oi
Capital mobil			
Total			

VENITURI

		Dumitru Tega (fruntaş)		Vasile Şapte (mijlocaş)		Dumitru Libu (codaş)	
	Anul	1937	Lei	1937	Lei	1937	Lei
Venituri din cultivarea pământului	Grâu	10 200 kg	48.960	12.750 kg	61 200	6000 kg	26.000
	Orz			600 „	2.100		
	Ovăz			600 „	2.100		
	Porumb	1.400 „	3.360	4.500 „	9.900	1800 „	5.400
	Fie (măzăriche)	4 ha		1.280 „	2.560	950 „	3.420
	Floarea soarelui	60 kg	1.800				
	Rapiţă						
	Nutreţuri naturale	16 căr.	4.800			5 căr.	2.000
	Fasole	400 kg	2.400	450 „	1.725		
	Mazăre						
	Praz						
	Ceapă	100 kg	400			150 kg	600
	Usturoi	20 „	200				
	Varză						
	Cartofi	200 „	500			250 „	600
Venituri din produse naturale	Cornute mari	2 vaci	8.000	2 viţ. 1 v.	5.000		
	Cai	1 cal	3.500				
	Oi					10 b.	1.400
	Porci	2 porci	500			100 kg	3.000
	Păsări	20 g 10 r	800				
	Lapte	840 kg	2.520			600 kg	2.400
	Brânzeturi					100 „	2.000
	Ouă					860 b.	800
	Lână	150 kg	9.000			10 kg	400
	Brânză						
Industrie casnică	Pânză	27 metri	400				
	Scoarţe şi aba						
	Săpunuri	30 kg	600	30 kg	600	40 kg.	800
	Total . .		87 740		85.185		48.820

CHELTUELI

		Dumitru Tega (fruntaș)		Vasile Șapte (mijlocaș)		Dumitru Libu (codaș)	
	Anul	1937	Lei	1937	Lei	1937	Lei
In gospodărie	Reparația casei			Constr. casă			1.000
	Cumpărare de mobile				25.000		
	Construcții						
	Ierbăritul vitelor		200		120		260
	Luminat și încălzit		320		1.500		300
	Văruit și higiena		100				200
	Săpun pentru rufe	30 kg	840			50 kg	1.500
	Tratamentul boalelor		2.000		1.500		
	Imbrăcăminte		5.000		8.000		5.000
	Diverse		2.000		8.000		2.000
Pt. cultivarea pămâ.	Cumpărare de unelte				100		
Alimente	Mălai	150 kg	900		2.000	100 kg	740
	Făină de grâu	2.200 „	15.400	2200 kg	21.400	2000 „	16.000
	Fasole	50 „	300	300 kg	1.200	200 „	500
	Mazăre	200 „	600	25 „	250		
	Praz		200				200
	Ceapă	100 „	400	100 „	300		900
	Varză	50 b.	150	50 buc.	200		350
	Ardei și ridichi		50				900
	Linte						
	Usturoi	20 kg	200		30		100
	Carne de porc	150 „	3.000	50 kg	1.000	105 kg	2.100
	„ „ vacă			10 „	200		
	„ „ oae	30 „	600	30 „	750	70 kg	1.400
	Pește	10 „	200	2 „	50		
	Ulei de rapiță	50 „	1.500	24 „	720	40 kg	1.200
	Lapte	1.400 litri	4.200	840 litri	2.520	600 litri	2.400
	Ouă					800 b.	800
	Brânză	150 kg	2.250	160 kg	2.500	100 kg	2.000
	Orez	20 „	440	15 „	330	30 „	750
	Zahăr	50 „	1.500	50 „	1.500	20 „	600
	Sare	60 „	180	50 „	200	100 (șiptoi)	300
	Măsline	5 „	150	5 „	150	5 kg	150
	Untură						
	Seu de vacă						
Cheltueli de ordin cultural și religios	Pentru execut. cultului		300		300		200
	Lumânări					mort fam.	200
	Colive						150
	Parastase						500
	Pomeni						500
	Copii la șc. (taxe, cărți)				500		1 500
	Ziare		150		150		300
	Donații filantropice		200		100		150
	Particip. la soc. ajutor						
Pentru lux	Tutun		1.000		1 500		2.100
	Rachiu	12 litri	440	30 litr.	1.200	20 litri	600
	Vin	100 litri	1.000	100 „	1 000	30 „	300
	Cafenele		500		300		270
	Diverse						
	Total		46.270		84.570		48.420
Excedent (Venituri — Cheltuieli)			41.470		615		400

BUGETELE LOCUITORILOR BULGARI (Trei gospodării)
INVENTAR

	Iordan și Andrei Atanasof (membrii familiei 26)	Atanasie Terzief (membrii familiei 5)	Petre Jeliu Vlaicof (membrii familiei 6)
A n u l	1937	1937	1937
Capital funciar			
Pământ .	24 ha 26 ha arendă	12 ha 10 ha arendă	11 ha 6 ha arendă
Clădiri .	2 case 2 grajduri 1 hambar 6000 m² vie	1 casă 1 grajd 2 hambare 2000 m² vie	1 casă 1 grajd 1 hambar 2500 m² vie
Capital de exploatare			
Unelte de muncă .	2 pluguri 1 semănat. 2 căruțe 1 cultivator sape lopeți	1 plug 1 cultivator 1 căruță 1 secerătoare 1 grapă	1 secerătoare 1 plug 1 cultivator 2 căruțe 1 boroană 1 rariță 1 semănătoare
Animale de tracț. .	12 cai 2 boi	4 cai 2 mânji	4 cai 1 mânz
Animale de rentă .	4 vaci 100 oi 5 porci 50 găini	2 vaci 12 oi 1 porc 50 găini	2 vaci 45 oi 1 porc 40 găini 10 gâște 3 rațe
Capital mobil . . .			
Total . .			

VENITURI

		Iordan și Andrei Atanasof		Atanase G. Terzief		Petre Jeliu Vlaicof	
Numărul membrilor familiei		26		5		6	
Anul		1937	Lei		Lei		Lei
Venituri din cultivarea pământului	Grâu	24 Ha 48000 Kgr.	240000	9 Ha 13500 Kgr.	67500	11 Ha 16250 K	79280
	Orz	4 „ 4800 „	17600				
	Ovăz	4 „ 4400 „	13200	4 „ 2200 „	8140		
	Porumb	9 „ 11700 „	29250	3,5	11375	4 Ha 6200 K	18600
	Fasole	2 „ 2000 „	5000	1 „ 300 „	750	1 550	2750
	Măzăriche (fie)			2 „ 1700 „	3850		
	Floarea soarelui	4000 m² 200 Kgr.	600	3000 m² 150 „	450		
	Rapiță			400 l. vin	4000		
	Soia						
	Nutreț artificial						
	Ceapă	300 kg	900	50 l. v.	225	40 kg	200
	Cartofi	250 „	750	30 „	115	100 „	300
	Usturoi	30 „	450	15 „	150	15 „	120
	Roșii	100 „	150	75 „	90	150 „	300
Venituri din produse animale	Cornute						
	Porci						
	Cai						
	Oi	5 b.	2.000	2 b.	1.000	8 miei	850
	Găini	20 b.	400	15 b.	300	10 b	200
	Gâște						
	Lapte de vacă	3600 l.	10.000	1600 l.	4.800	120 l.	480
	„ „ oae	4800 „	14.000	500 l.	1.500	200 l.	800
	Brânză	150 kg	3.000	100 kg	2.000	40 kg	800
	Ouă	820 b	740	1200 b.	1.050	600 b.	600
	Lână	200 kg	12.000	20 kg	1.200	90 kg	5.400
Industrie casnică	Scoarțe, alb. aba						
	Pânză						
	Săpun	60 kg	1.200	30 kg	600	30 kg	600
	Untură	150 „	3.000	30 „	600	53 „	1.050
	Ulei de fl. soarelui	60 „	1.200	40 „	800	30 l.	900
Total .			355.440		110.495		113.230

CHELTUELI

		Iordan şi Andrei Atanasof		Atanase G. Terzief		Petre Jeliu Vlaicof	
	Anul	1937	Lei	1937	Lei	1937	Lei
In gospodărie	Reparaţia casei						1.500
	Cumpărare de mobile						
	Construcţii	1 grajd	3.000				8.000
	Ierbăritul vitelor						425
	Luminat		1.600		400		500
	Incălzit cu pae						
	„ „ tizic						
	„ „ lemne		5.000		2.500		2.000
	Văruit		300		150		100
	Spălatul ruf. săpun	60 kg	1.200	30 kg	600	30 kg	600
	Tratamentul boalelor				1.000		1.150
	Imbrăcăminte		8.000		1.500		3.000
	Diverse		5.800		2.350		1.500
Pt. cultivarea pământ.	Cumpăr. şi întreţ. unelt.		5.000		2.680		
	Impozite		2.880		1.440		3.355
	Chiria pt. pământ,		52.000		20.000		6.000
Alimente	Mălai	1500 kg	4.500	160 kg	450	150 kg	450
	Făină de grâu	6000 „	48.000	1500 „	12.000	2400 „	16.800
	Făină de secară						
	Fasole	550 kg	1.700			150 „	750
	Cartofi	300 „	900	300 „	750	100 „	300
	Praz			50 „	150		50
	Ceapă	350 „	1.050	5 l. 20 kg. mz.	210	40 „	200
	Varză	230 buc.	620	70 kg	210	50 „	150
	Roşii	250 kg	500	60 „ 100 kg	180 200	150 „	300
	Usturoi	40 „	320	10 „	80	15 „	120
	Carne de porc	400 „	8.000	120 „	2.400	100 „	2.000
	„ „ pasăre	40 găini	800	7 găini	140	25 găini	500
	„ „ vacă						
	„ „ oae	15 miei	2.250	3 miei	350	5 miei	500
	Peşte	15 kg	350	100 kg vin	4.350	3 kg	90
	Ulei de rapiţă	80 l.	2.000	40 l.	800	30 fl. s.	900
	Lapte	3600 l.	10.000	1600 l.	4.800	1200	4.800
	Ouă	1500 b.	1.500	230 b	230	450 b.	450
	Brânză	120 kg	3.000	30 kg	750	110 kg	3.300
	Orez	25 „	525	10 „	210	16 „	320
	Zahăr	20 kg	620	15 „	465	12 „	360
	Sare	400 „	1.600	100 „	400	120 „	360
	Untură	150 „	3.000	30 „	600	35 „	1.050
Hrana anim.	Mălaiu	6000 kg	18.000	3000	9.000	2500 kg	7.500
	Orz	2500 „	7.500			400 (c.)	1.200
Chelt. de ord. cult. şi religios	Lumânări						80
	Colive						
	Parastase						
	Copii la şcoală, taxe		800				700
Pentru lux	Tutun		7.000		2.190		1.250
	Cafenele şi cârciumi		4.500		1.850	caf.	400
	Impodob. îmbrăcăm.						1.000
	Total . . .		213.815		75.385		74.010
	Excedent (venituri — cheltuieli)		141.625		35.110		39.220

BUGETELE COLONIȘTILOR REGĂȚENI (Trei gospodării)
INVENTAR

	Iosif N. Manea membrii familiei 6	Gheorghe A. Danaiță membrii familiei 3	Constantin Mătăsaru membrii familiei 3
Anul . .	1937	1937	1937
Capital funciar			
Pământ .	10 ha	10 ha	10 ha
Clădiri .	1 casă un hambar un grajd	una casă un grajd	una casă 2 grajduri un coșar ½ ha. vie
Capital de exploatare			
Unelte de muncă .	o mașină de bătut porumb o sapă o seceră o furcă	1 plug o căruță 3 sape o seceră	1 plug o grapă 4 sape 2 seceri 2 furci
Animale de muncă		2 cai	2 cai 2 boi
Animale de rentă.	40 găini 4 porci 1 vacă 1 juncă	12 găini 4 gâște 5 porci	1 vacă 2 mânji 1 juncă 30 găini 5 gâște
Capital mobil .			
Total .			

VENITURI

		Iosif I. Manea, membrii familiei 6		Gheorghe N. Danaiță, membrii familiei 3		Constantin Mătăsaru, membrii familiei 3	
	Anul	1937	Lei	1937	Lei	1937	Lei
Venituri din cultivarea pământului	Grâu	6 ha 5535 k	22500	3 h 3920 k	19800	3 h 3500 k	16000
	Ovăz			1 ha		1 h pt. nutreț	
	Orz					1 h 730 kg	2100
	Meiu					1 h pt. nutreț	
	Porumb	4 ha	3200	1 h 560 k	1860	3 h 1600 kg	5000
	Floarea soarelui						
	Rapiță	168 kg	960				
	Sfeclă	2000 pt. vite					
Venituri din produse animale	Cai						
	Oi						
	Porci			2 vaci vândute			
	Găini				8000		
	Gâște					60 b.	1200
	Lapte						
	Ouă	450 b.	400			360 b.	300
Venit. din ind. casn.	Scoarțe, aba, pânză						
	Săpun	19 kg	470	60 kg	1560	25 kg	550
	Untură					21 kg	700
Din grădinărit	Fasole			100 kg	600	490 kg	2470
	Ceapă			40 „	160	53 kg	210
	Usturoi			2 leg.	25		
	Cartofi	125 kg	375	10 kg	55		
	Venituri din munca pe ogorul propriu . . .						
	Zile municte aiurea				800	Pensie	3900
	Inchirierea pământ.				2000		
	Total . .		27.905		34.860		32.430

CHELTUELI

		Iosif I. Manea		Gheorghe A. Danaiță		Constantin Mătăsaru	
	Anul . .	1937	Lei	1937	Lei	1937	Lei
In gospodărie	Reparația casei		800				
	Cumpărare de mobile						700
	Ierbăritul vitelor		1.130				706
	Islaz				45		
	Luminat			75 kg	300	95 kg	430
	Incălzit		1.800				
	Văruit				80		60
	Tratam. boalelor		1.350				
	Imbrăcăminte		7.255		10.500		4.000
	Diverse						
Pentru cultiv. pământ.	Cumpărare de unelte					1 s, 2 sec. 1 f.	150
	Sământă de sămănat				3.958		
Alimente	Mălai			300 kg	800	500 kg	1000
	Făină de grâu			700 ,,	2.560	320 ,,	2560
	Fasole			60 ,,	260	30 ,,	120
	Cartofi			30 ,,	95	120 ,,	360
	Mazăre						
	Praz						
	Ceapă			40 ,,	120	70 kg	210
	Varză	100 b	300			60 b.	170
	Ridichi						
	Linte						
	Usturoiu			20 ,,	45	16 kg	70
	Carne de porc		650			100 ,,	2.000
	,, ,, pasăre	30 b	600			96 b.	2.350
	,, ,, vacă			6 ,,	124	25 kg	525
	,, ,, oae					20 ,,	380
	Pește	10 kg	300	10 ,,	200	6 ,,	200
	Ulei de rapiță			30 ,,	850		
	Lapte	365 ,,	2.190				
	Ouă	300 b	270			300 b	260
	Brânză	22 kg	484			25 kg	500
	Orez	10 ,,	200	5 ,,	100	5 ,,	120
	Zahăr	18 ,,	224	6 ,,	180	10 ,,	300
	Sare	28 ,,	102	20 ,,	80	50 ,,	120
	Măsline	4 ,,	160	1 ,,	40	3 ,,	110
	Untură					25 ,,	750
Hrana animal.	Mălaiu			200 kg	600	210 kg	750
	Sare	50 kg	200	70 ,,	210	70	245
Cheltueli de ordin cultural și relig.	Lumânări					¼	28
	Colive						50
	Parastase		100				50
	Pomeni						
	Copii la școală		3.940				
	Ziare		140		140		350
Pentru lux	Tutun		1.460		1.200		
	Cafenea și cârciumă		700		1.000		
	Impodob. îmbrăc.						
	Cafea	6 kg	720				
	Spectacole						
	Total . . .		25.075		23.487		19.624
Excedent (Venituri — Cheltuieli)			2.830		11.373		12.806

LISTA MÂNCĂRURILOR OBIŞNUITE PE TIMP DE ZECE ZILE LA COLONIŞTII REGĂŢENI

— Pentru o persoană pe zi —

I. Dimineaţa	Lapte cu pâine	200 gr. lapte	= 140 calorii	
		250 gr. pâine	= 668	
Prânz	Ouă prăjite cu mămăligă	1 ou	= 70 calorii	
		20 gr. untură	= 18 „	
		300 gr. mămăligă	= 520 „	
Seara	Piftie de porc cu mămăligă	150 gr. piftie	= 400 calorii	
		300 gr. mămăligă	= 520 „	
			2336 calorii	
II. Dimineaţa	Ceai cu pâine	Pâine 250 gr.	= 668	
		Zahăr.	= 12	
Prânz	Sarmale de porc cu pâine	100 gr. varză	= 35	
		160 gr. carne porc	= 624	
		pâine 250 gr.	= 668	
Seara	Friptură de porc cu pâine	carne 150 gr.	= 585	
		pâine 300 gr.	= 801 „	
			3393 calorii	
III. Dimineaţa	Iahnie de cartofi cu pâine	cartofi 100 gr.	= 350 calorii	
		untură 5 gr.	= 45 „	
		pâine 250 gr.	= 668 „	
Prânz	Idem		350	
			45	
			668	
Seara	Ouă prăjite cu pâine şi lapte acru	2 gr. untură	= 18 „	
		250 gr. pâine	= 668 „	
		250 gr. lapte	= 175 „	
			2987 calorii	
IV. Dimineaţa	Ceai cu pâine	250 gr. pâine	= 662	
		3 gr. zahăr	= 12	
Prânz	Ciorbă de fasole cu mămăligă	80 gr. fasole	= 264	
		300 gr. mămăligă	= 520	
Seara	Idem		264	
			520 „	
			2442 calorii	

V. Dimineața	Pâine cu brânză	200 gr. pâine	= 535
		50 gr. brânză	= 116
Prânz	Iahnie de cartofi cu pâine	cartofi 180 gr.	= 525
		untură 10 gr.	= 90
		pâine 300 gr.	= 801
Seara	Mămăligă cu brânză	mămăligă 300 gr.	= 520
		brânză 50 gr.	= 116 „
			2703 calorii
VI. Dimineața	Lapte cu pâine	250 gr. pâine	= 668
		200 gr. lapte	= 140
Prânz	Tocană de porc cu mămăligă	carne 100 gr.	= 390
		untură 5 gr.	= 45
		mămăligă 300 gr.	= 520
Seara	Ouă prăjite cu mămăligă	1 ou	= 70 „
		2 gr. untură	= 18 „
		300 gr. mămăligă	= 520 „
			2371 calorii
VII. Dimineața	Brânză cu mămăligă	200 gr. mămăligă	= 320
		50 gr. brânză	= 116
Prânz	Supă de linte cu pâine	50 gr. linte	= 170
		250 gr. pâine	= 668
Seara	Idem		170
			668 „
			2112 calorii
VIII. Dimineața	Lapte cu mămăligă	lapte 250 gr.	= 175
		mămăligă 200 gr.	= 320
Prânz	Ciorbă de pasăre cu mămăligă	carne 50 gr.	= 60
		mămăligă 300 gr.	= 520
Seara	Idem	carne 50 gr.	= 60
		mămăligă 300 gr.	= 520 „
			1655 calorii

IX. Dimineața	Brânză cu pâine	brânză 50 gr.	= 116
		pâine 250 gr.	= 668
Prânz	Ciulama cu mămăligă	carne 50 gr.	= 60 „
		făină 20 gr.	= 70 „
		untură 5 gr.	= 45 „
Seara	Idem	mămăligă 300 gr.	= 520 „
			695 calorii
			2174 calorii
X. Dimineața	Lapte cu pâine	lapte 250 gr.	= 175
		pâine 250 gr.	= 668
Prânz	Varză cu carne de porc și mămăligă	varză 100 gr.	= 35
		carne 80 gr.	= 312
		grăsime 5 gr.	= 45
		mămăligă 300 gr.	= 520
Seara	Ouă prăjite cu pâine	1 ou	= 70 calorii
		untură 2 gr.	= 18 „
		pâine 250 gr.	= 668 „
			2501 calorii

LISTA MÂNCĂRURILOR OBIȘNUITE PE TIMP DE ZECE ZILE, LA ROMÂNII MACEDONENI

— Pentru o persoană pe zi —

I. Dimineața	Ceai cu pâine	3 gr. zahăr	= 12
		250 gr. pâine	= 668
Prânz	Cartofi prăjiți cu pâine	100 gr. catofi	= 350
		untură 3 gr.	= 27
		pâine 250 gr.	= 668
Seara	Plăcintă cu brânză	aluat 200 gr.	= 535
		brânză 40 gr.	= 100 „
			2360 calorii
II. Dimineața	Lapte cu pâine	lapte 250 gr	= 175
		200 gr. pâine	= 535
Prânz	Ouă fierte cu pâine	2 ouă	= 140
		pâine 250 gr.	= 668
Seara	Iahnie de miel cu pâine	carne 100 gr.	= 120 „
		untură 5 gr.	= 45 „
		pâine 250 gr.	= 668 „
			2351 calorii

III. Dimineaţa	Ciorbă de carne şi pâine	80 gr. carne	= 96 calorii
		250 gr. pâine	= 668
Prânz	Plăcintă cu brânză	aluat 200 gr.	= 535
		brânză 40gr.	= 100
Seara	Pilaf cu carne şi pâine	carne 100 gr.	= 120 „
		orez 50 gr.	= 176 „
		untură 5 gr.	= 45 „
		pâine 200 gr.	= 535 „
			2275 calorii
IV. Dimineaţa	Iaurt cu pâine	iaurt 100 gr.	= 80
		pâine 250 gr.	= 668
Prânz	Brânză cu pâine	brânză 50 gr.	= 116
		pâine 250 gr.	= 668
Seara	Fasole cu pâine	fasole 80 gr.	= 264
		pâine 250 gr.	= 668 „
			2464 calorii
V. Dimineaţa	Pâine cu ou fiert	1 ou	= 70
		200 gr. pâine	= 535
Prânz	Iaurt cu pâine	200 gr. iaurt	= 160
		250 gr. pâine	= 668
Seara	Plăcintă cu brânză	200 gr. aluat	= 535 „
		40 gr. brânză	= 40 „
		3 gr. untură	= 27 „
			2035 calorii
VI. Dimineaţa	Ceai cu pâine	3gr. zahăr	= 12
		250 gr. pâine	= 668
Prânz	Carne de porc prăjit, cu pâine	100 gr. carne	= 390
		untură 2 gr.	= 18
		pâine 250 gr.	= 668
Seara	Fasole cu pâine	fasole 80 gr.	= 264
		pâine 250 gr.	= 668 „
			2688 calorii

VII.	Dimineaţa	Pâine cu brânză	brânză 50 gr.	= 116
			pâine 200 gr.	= 535
	Prânz	Iahnie cu carne şi pâine	carne 100 gr.	= 390 „
			untură 5 gr.	= 27 „
			pâine 250 gr.	= 668 „
	Seara	Idem		1085 „
				2821 calorii
VIII.	Dimineaţa	Lapte cu pâine	250 gr. lapte	= 175
			200 gr. pâine	= 535
	Prânz	Brânză cu pâine	250 gr. pâine	= 668
			50 gr. brânză	= 116
	Seara	Iaurt cu pâine	200 gr. iaurt	= 160 calorii
			250 gr. pâine	= 668 „
				2322 calorii
IX.	Dimineaţa	Pâine cu fasole	80 gr. fasole	= 264
			200 gr. pâine	= 668
	Prânz	Cartofi prăjiţi cu pâine	150 gr. cartofi	= 525
			2 gr. untură	= 18
			250 gr. pâine	= 668
	Seara	Plăcintă cu brânză	200 gr. aluat	= 535 „
			brânză 40 gr.	= 100 „
			untură 2 gr.	= 18 „
				2796 calorii
X.	Dimineaţa	Pâine cu ceai	200 gr. pâine	= 535
			3 gr. zahăr	= 12
	Prânz	Fasole cu pâine	80 gr. fasole	= 264
			250 gr. pâine	= 668
	Seara	Carne prăjită, cu pâine	100 gr. carne	= 390 „
			untură 12 gr.	= 18 „
			pâine 250 gr.	= 668 „
				2555 calorii

LISTA MÂNCĂRURILOR OBIŞNUITE PE TIMP DE ZECE ZILE LA BULGARII DIN EZIBEI

— Pentru o persoană pe zi —

I. Dimineaţa	Iahnie de cartofi cu pâine	cartofi 100 gr.	= 350 calorii
		untură 5 gr.	= 45 „
		pâine 250 gr.	= 668 „
Prânz	Cătui	aluat 200 gr.	= 535
		untură 6 gr.	= 54
Seara	Iaurt cu lapte	iaurt 100 gr.	= 80
		pâine 200 gr.	= 535 „
			2267 calorii
II. Dimineaţa	Papară cu lapte	pâine 200 gr.	= 535
		lapte 250 gr.	= 175
Prânz	Pâine cu ouă fierte	2 ouă	= 140
		pâine 250 gr.	= 668
Seara	Caşa (ciulama fără carne, cu pâine	făină 50 gr.	= 175
		untură 5 gr.	= 45
		pâine 200 gr.	= 535 „
			2273 calorii
III. Dimineaţa	Pâine cu lapte	pâine 250 gr.	= 668 calorii
		lapte 250 gr.	= 175
Prânz	Cavarma	alaut 200 gr.	= 535
		brânză 25 gr.	= 58
		caimac 20 gr.	= 150
Seara	Ouă prăjite cu pâine	2 ouă	= 140 „
		untură 3 gr.	= 27 „
		pâine 250 gr.	= 668 „
			2441 calorii
IV. Dimineaţa	Mumulai	mămăligă 250 gr.	= 432
		untură 5 gr.	= 45
		iaurt 10 gr.	= 9
Prânz	Macanuă	alaut 200 gr.	= 535
		brânză 20 gr.	= 58
		untură 6 gr.	= 54
Seara	Ciorbă de linte cu pâine	linte 50 gr.	= 170
		pâine 250 gr.	= 668 „
			1971 calorii

V.	Dimineața	Pâine cu lapte	pâine 200 gr.	= 535
			lapte 250 gr.	= 175
	Prânz	Lapaluce	aluat 200 gr.	= 535 calorii
			stevie 50 gr.	= 10
	Seara	Carne de porc prăjită, cu pâine	carne 100 gr.	= 390 „
			unturâ 3 gr.	= 27 „
			păine 250 gr.	= 668 „
				2340 calorii
VI.	Dimineața	Pâine cu brânză	pâine 200 gr.	= 535
			brânză 50 gr.	= 116
	Prânz	Varză cu carne de gâscă, cu pâine	varză 100 gr.	= 35
			carne 80 gr.	= 392
			unturâ 3 gr.	= 27
			pâine 250 gr.	= 668
	Seara	Orez cu lapte și pâine	orez 25 gr.	= 84 „
			lapte 250 gr.	= 175 „
			pâine 250 gr.	= 668 „
				2700 calorii
VII.	Dimineața	Pâine cu lapte	pâine 200 gr.	= 535 „
			lapte 250 gr.	= 175 „
	Prânz	Ciorbă cu prune și pâine	100 ggr. prune	= 75
			pâine 250 gr.	= 668
	Seara	Iahnie de cartofi cu pâine	cartofi 100 gr.	= 350 calorii
			unturâ 5 gr.	= 45 „
			pâine 250 gr.	= 668 „
				2516 calorii
VIII.	Dimineața	Papane cu lapte	pâine 200 gr.	= 535
			lapte 250 gr.	= 175
	Prânz	Pilaf cu pâine	carne 100 gr.	= 120
			orez 50 gr.	= 176
			unturâ 5 gr.	= 45
			pâine 200 gr.	= 535
	Seara	Iaurt cu pâine	iaurt 100 gr.	= 80
			pâine 250 gr.	= 668 „
				2334 calorii

IX. Dimineața	Pâine cu brânză	pâine 250 gr.	= 668 calorii	
		brânză 50 gr.	= 116	
Prânz	Iahnie de cartofi cu pâine	cartofi 100 gr.	= 350	
		untură 5 gr.	= 45	
		pâine 250 gr.	= 668	
Seara	Ouă prăjite cu pâine	2 ouă	= 140	„
		untură 3 gr.	= 27	„
		pâine 250 gr.	= 668	„
			2662 calorii	
X. Dimineața	Lapte cu pâine	lapte 250 gr.	= 175 calorii	
		pâine 200 gr.	= 535	
Prânz	Cătui	alaut 200 gr.	= 535	
		nulivă 6 gr.	= 54	
Seara	Carne de porc prăjită, cu pâine	carne 100 gra.	= 390	„
		nulivă 3 gr.	= 54	„
		pâine 250 gr.	= 668	„
			2411 calorii	

TABLA DE MATERII